

ב"ה

אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
כי תשא
בלשון הקודש
ואידיש

761

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזרת

ספר
חק לישראל

פרשת כי תשא

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

יך ועוד ידאג בעל-תשובה פן יתגבר עליו יצרו, כמו שאמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ב מ"ד) אל תאמן בעצמך עד יום מותך. כל-שכן האיש אשר נצחו (לבו) [יצרו] כבר, כי ראוי להשמר מן היצר האורב בכל עת ולהוסיף בנפשו יראת השם יום-יום, ותהיה-לו למעוז בעבור עליו כל משברי היצר המתחדש לעתיד.

יך ודבר שלמה עליו השלום על דבר התשובה ופרט בו הענין הזה, ופתח פתח דבריו ואמר (משלי כח יב) בעלץ צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יחפש אדם. פרוש, הצדיקים מפארים ומכבדים בני-אדם על כל מעלה טובה הנמצאת בהם, והרשעים מחפשים מומי בני-אדם ושגיאותם להשפילם. ואף-על-פי שכבר הניחו המצעים ההם וחזרו בתשובה. אחר-כך אמר (שם שם יג) מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוב ירחם, כי אף-על-פי שאין לבעל-תשובה לגלות עונותיו לבני-אדם, כמו שיש להבין ממה שאמר ובקום רשעים יחפש אדם, אבל חייב להתנדות עליהם, כענין שנאמר (תהלים לב ה) חטאתי אודיעה ועוני לא כסיתי, ונאמר (ירמיה ב לה) הנני נשפט אותך על-אמרך לא חטאתי. וחכמי ישראל זכרונם לברכה פרוש (יומא פו ב) פעמים שהמכסה פשעיו לא יצליח, כמו בעברות שבין אדם לחברו, כי אין לו כפרה עד אשר ישיב הגזלה והחמס והעשק, ועד אשר יבקש מחילה מאשר הציק לו, או הלבין פניו, או ספר עליו לשון הרע, או בעברות שבין אדם למקום שנתפרסמו לבני-אדם, כי העושה עברות בפרהסיא מחלל את השם וחיב להתאונן ולהתאבל עליהם לפני בני-אדם לקדש את השם. וזהו שכתוב (ירמיה לא יח) כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הנדעי ספקתי על-ידי. ענין נחמתי, התרטה והצער, כי עקר התשובה במרירות הלב כאשר בארנו. ואחרי הנדעי ספקתי על-ידי, אחרי שנודעתי לבני-אדם והתפרסמו עונותי, התאבלתי במעשים נראים

לְבַנֵי-אָדָם, כְּמוֹ (יחזקאל כא יז) סֶפֶק אֶל-יָרֵךְ, וְנֹאמַר (איוב לג כז)
 יֵשֶׁר עַל-אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי וַיִּשֶׁר הָעֵינִיתִי.
 רַחַם וּמִזְדָּה וְעֵזֶב יֶרֶחַם, פְּרוּשׁ, אָף-עַל-פִּי כִּי יִסּוּדוֹת
 הַתְּשׁוּבָה שְׁלֹשָׁה: הַחֲרָטָה, וְהוֹדוּי, וְעִזִּיבַת הַחֲטָא.
 הַחֲרָטָה וְהוֹדוּי בְּכֻלְּ מוֹדָה, כִּי הַמִּתְנַדֵּה מִתְחַרֵּט, וְאִין
 תְּשׁוּבָה פְּחוּתָה מְשַׁלְּשָׁה אֵלָהּ, כִּי הַמִּתְחַרֵּט וּמִתְנַדֵּה וְאִין
 עֵזֶב הַחֲטָא, דוֹמָה לְמִי שֶׁטּוֹבֵל וְשָׂרֵץ בְּיָדוֹ שְׁלֹא עָלְתָה לוֹ
 טְבִילָה. אָכֵן מוֹדָה וְעֵזֶב יֶרֶחַם, כִּי הוּא בְּעַל הַתְּשׁוּבָה,
 אָף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לְתְּשׁוּבָה מְדַרְגּוֹת רַבּוֹת, כַּאֲשֶׁר בְּאַרְנֹנִי.

עניני מחצית השקלים

אֵינְנֶה פֶּן דִּי נִשְׁמַע מֵרוֹת נוֹאם אֲמַעֲנִישׁ דְּאַרְף
 הַאֲבִין, אִיו עַר זֶאֶל בְּעַקְעֻנָּן רִי מוֹבוֹת
 נוֹאם קַעֲנִישׁין הַאֲבִין מִימ אִיהֶם גִּישְׁאָהֵן, אִון
 עַר זֶאֶל זִי דְאַנְקֵן פֶּאֶר דִּי מוֹבוֹת, אֲפִילוֹ דְּעַר
 קַעֲנִישׁ וְוִיל בִּיין דְאַנְק, פֶּן רַעֲסִנוּעֵנִין דְּאַרְף
 מֵעַן אִים דְאַנְקֵן, פֶּאֶרְקַעֲרִם רַעַר קַעֲנִישׁ נוֹאם
 בְּעַקְעֻנִם גִּיט צו דְאַנְקֵן פֶּאֶר דִּיא מוֹבוֹת נוֹאם
 קַעֲנִישׁ הַאֲם אִים גִּישְׁאָהֵן, רֶאֶם אִיו אֵינְנֶה פֶּן דִּיא
 עַרְנִקְטַע מֵרוֹת, אִון אֲפִילוֹ הַקְּבִיָּה נוֹאם עַר
 דְּאַרְף נְעוּוִים גִּיט אִוןְעַר דְאַנְק, פֶּן רַעֲסִנוּעֵנִין
 פֶּאֶרְלֶאנְגִּם הַקְּבִיָּה קַעֲנִישׁ זֶאֶל אִים דְאַנְקֵן פֶּאֶר
 דִּיא מוֹבוֹת אִון דִּיא חֲסָדִים נוֹאם עַר מוֹהֵם מִימ
 דִּי קַעֲנִישׁין, מִיר דְאַרְפִּין בְּעַקְעֻנָּן אֲלֵץ נוֹאם
 הַקְּבִיָּה מוֹהֵם מִימ אִון גִּיט הַקְּבִיָּה מוֹז רֶאֶם
 אִוןְוִי אִיהֶן, נֶאֶר מִימ זִיין נִשְׁמַעֵן וְוִילְעֵן מוֹהֵם
 עַר רֶאֶם מִימ אִוןְוִי, מִיר הַאֲבִין גִּיט פֶּאֶרְרִינְט
 אֲפִילוֹ אֲצַעֲהֵן מוִוִיעֵנְר חֶלֶק פֶּן זִינְע חֲסָדִים
 נוֹאם עַר מוֹהֵם מִימ אִוןְוִי, אִון אֲמַעֲנִישׁ זֶאֶל
 גִּיט זֶאֶנְיִן מִימ מִיין כַּח אִון מִימ מִיין חֲכִיָּה
 לְעַב אִיה אִוִיף רַעַר וְעֻלְמ, מִיר נְעַפּוֹנְעֵן אִוִיף
 רַעַר וְעֻלְמ גְּרַעֲקַעֲרַע חֲכָמִים אִון גְּרַעֲסַעֲרַע
 גְּבוּרִים אִון קַעֲנֵן וִיה גִּיט הַעֲלָפִין, רַעַר קַעֲנִישׁ
 לְעַבִּם גִּיט וְעַן עַר וְוִיל לְעַבִּין אִון עַר שְׁמֵאֲרַבִּם
 גִּיט וְעַן עַר וְוִיל שְׁמֵאֲרַבִּין, אִון עַר וְעַרִּם גִּיט
 רִיִּךְ וְעַן עַר וְוִיל רִיִּךְ וְעַרִּין, וְוִי דוֹד הַמֶּלֶךְ
 הַאֲם גִּיזְאֲנִם שְׁוֹא לְכֶם מְשִׁיבִי קוֹם כַּאֲחֵרִי
 שְׁבַת, אִוןְוִיִּקְטַם נוֹאם רַעַר קַעֲנִישׁ וְעַם פֶּרִיָּה
 אוִיִּפְשִׁישׁיין צו זִיין אַרְבַּעַם, אִון וְעַם זִיִּעֵן
 שְׁפַעַם בִּיָּא נֶאֶכְמ בִּיָּא זִיין אַרְבַּעַם, גִּיט פֶּן
 רַעֲם וְעַם עַר רִיִּךְ וְעַרִּין, בֶּן וְפֶן לִירִירוֹ שְׁנָה.
 הַקְּבִיָּה גוֹם רִיִּבְקִיִּים צו דַּעַם מְעַנֵּשׁ נוֹאם עַר
 הַאֲם אִים לִיב אֲפִילוֹ וְעַן עַר שְׁלֶאֱפִט, וְוִיל
 אֲלֵץ

עניני מחצית השקלים

גְּרִיסָעוּעוּמ אִין רִיא הַתְּרָה רִיא נֶאֱנָעַע וּעֻלְמַם כְּשִׂאפוּנָה, אִונ הַקְּבִיָּה הָאֵם גְּעֻקְוֹמַם אִין רִיא הַתְּרָה אִונ פֿון דַּעַם רִיסוֹנְעֵק הָאֵם עַר בְּשִׂאפִין רִיא וּעֻלְמַם, דְּרִיבֵּר דַּרְאָף יַעֲרַר יוֹר אַוּעַק לִיִּיגִין אֲלַע גְּרִיִּי כַּמּוֹת אִונ זִיךְ כְּהַעֲפִטִין נָאָר צו לַעֲרֹנֵן הַתְּרָה, אִונ דַּאָנְקֵן גִּבְאָטִין פֿאַר דִּי הַתְּרָה, אִונ הַקְּבִיָּה הָאֵם גִּבְאָטִין מֵעַן זֶאָל אִין מִשְׁבֵּן מְקָרִיב זִיין אֲלַע סָאָג צוֹוִיִּיא שְׁעָפְסִין אִיין שְׁעָפְסִין אִין דַּעַר פֿרִיָּה אִונ אִיין שְׁעָפְסִין פֿאַרִין נֶאֱכַט, צו דַּאָנְקֵן אִים פֿאַר רִיא פֿרָנְקָה וּנָאָם עַר שְׁפִיזִים אַוּוֹן אֲלַע סָאָג, דָּאָם דְּרִיטְעַת הָאֵם הַקְּבִיָּה גִבְאָטִין מֵעַן זֶאָל גַּעֲבִין אִמְחָצִית הַשְּׁקָל, אַהֲאֲלָבִין סְאֲלַעַר, יַעֲדַעַר יוֹד הָאֵם גְּעֶרֶאָרְפֵּם גַּעֲבִין אֲלַע יָאָהָר אַהֲאֲלָבִין סְאֲלַעַר, דַּעַר וּנָאָם אִיו אֲלַט פֿון צוֹנְאָנְצִיג יָאָהָר אִונ טוֹיִטְטַעַר, גַּעֲוִינְזִיִּדִיךְ רַעֲכּוֹנֵם מֵעַן רִיא יָאָהָרִין פֿון יַעֲרַר מַעֲנָשׁ כִּזוּ זִיבְעִצִיג יָאָהָר, קוֹמַם אִוִים יַעֲדַעַר יוֹד גִּיט אִין רִיא צִיִּים פֿון זִיין לַעֲבִין סוֹפְצִיג הַאֲלָבֵעַ סְאֲלַעַרְס, כָּאָם אִיו פִּינְף אִונ צוֹנְאָנְצִיג סְאֲלַעַר, אִונ דִּי בְּלוֹם וּנָאָם אֲמַעֲנָשׁ מִזוּ הָאָבִין אִין הַאֲרָצִין וּנְעָט אִוִיךְ פִּינְף אִונ צוֹנְאָנְצִיג סְאֲלַעַר, אִונ אִוִיב דִּי בְּלוֹם אִיו וּוִינְזִינְעַר אֲדַעַר מַעַר קָעַן עַר גִּיט לַעֲבִין, דְּרִיבֵּר הָאֵם הַקְּבִיָּה גִבְאָטִין אֲלַע מַעֲנָשׁוֹן לְרִיָּה אִונ אֲרַעֶסוּ מוֹזִין גְּלִיָּה גַעֲבִין אַהֲאֲלָבִין סְאֲלַעַר יַעֲדַעַר יָאָהָר כָּאָם אִיו פִּינְף אִונ צוֹנְאָנְצִיג סְאֲלַעַר אִוִיךְ פִּינְף גֶּאָנְצִין לַעֲבִין צו דַּאָנְקֵן הַקְּבִיָּה אִוִיךְ דָּאָם לַעֲבִין וּנָאָם עַר שִׁינְקֵט אִים וּנָאָם דָּאָם לַעֲבִין כְּעִשְׂמִיִּים אִוִיךְ דִּי בְּלוֹם וּנָאָם אִין הַאֲרָצִין וּנָאָם רִיא בְּלוֹם וּנְעָט פִּינְף אִונ צוֹנְאָנְצִיג סְאֲלַעַר, אִונ רִיא עֲרִשְׁטַע מְחָצִית הַשְּׁקָל אִיו גִּוּוּעַן צו מֵאִכִין רִיא שְׁוֹעֲלִין צו רִיא בְּרַעֲשַׁעַר פֿון מִשְׁבֵּן, אִונ רִיא מְחָצִית הַשְּׁקָל וּנָאָם מֵעַן הָאֵם גִּיבְעִין אֲלַע יָאָהָר, יַעֲנַעַן גִּוּוּעַן צו קַרְבָּנוֹת אִונ צו אֲלַע אַנְדַּעַרַע הִיִּלְזֵעַן זֶאָכִין וּנָאָם מֵעַן הָאֵם גְּעֶרֶאָרְפֵּם אִין מִשְׁבֵּן אִונ אִין מְקַדָּשׁ, דְּרִיבֵּר וּעֻלְמַם הַקְּבִיָּה הָאֵם גִּיבְאָטִין צו מִשָּׁה דִּי יוֹדִין זֶאָלִין גַּעֲבִין גְּעֻלְמַם אִוִים צו לִיִּינִין וַיַּעֲרַר לַעֲבִין הָאֵם מִשָּׁה זִיךְ גַּעֲוֹאֲנְדַּעַרְט, מִיט וּוִי פִיר גְּעֻלְמַם קָעַן אֲמַעֲנָשׁ אִוִיסְלִיִּיזִין זִיין לַעֲבִין, הָאֵם אִים הַקְּבִיָּה גִיבְאָטִין אִו רִיא יוֹדִין וּנְעֻלִין גַּעֲבִין אֲלַע יָאָהָר אִמְחָצִית הַשְּׁקָל, אִונ אִפִּילוּ הִיִּיגֵם אִו מִיר הָאָבִין מִיין מִשְׁבֵּן מִיין מְקַדָּשׁ דַּרְאָף מֵעַן אִוִיךְ גַּעֲבִין אֲלַע יָאָהָר אִוִי אִמְחָצִית הַשְּׁקָל וּוִי מֵעַן הָאֵם גִּיבְעִין אִין אִין בֵּית הַמְּקַדָּשׁ, אִונ מֵעַן זֶאָל רִיא דָּאָם גְּעָט צו מִיִּילִין אֲרַבְעַע לִיִּים וּגִיט וּוִיִּיא מֵעַן גִּיט אַהֲאֲלָבִין גְּרִאֲשִׁין אִונ גִּיט וּוִי מֵעַן גְּעָמַט בִּיִּיא דַּעַם נְכָאִי פֿון שׁוֹדֵף דְּרִיִּי הַאֲלָבֵעַ רִבְבָל אִונ מֵעַן גִּיט זִיִּיא

אַלְץ קוֹמַט נָאָר פֿון הַקְּבִיָּה, אִונ גִּיט דִּי אֲרַבְעַט פֿון מַעֲנָשׁ קָעַן עָפְסַע הַעֲלָפִין, רִיא מֵאִבוֹת אִונ רִיא חֲסִידִים וּנָאָם מַעֲנָשׁוֹן הָאָבִין פֿון הַקְּבִיָּה זַעֲנַעַן דְּרִיִּי, עֲרִשְׁטוֹנְגַם דָּאָם לַעֲבִין, וּוִי מִיר נֶאֱגִין אֲלַע סָאָג הַמְּחֻזֵּר לְשִׁמוֹת לְפָקָרִים מֵהִיִּם, יַעֲדַעַר מַעֲנָשׁ וּנְעַן עַר שְׁלָאָפַט בִּי נֶאֱכַט אִיו עַר וּוִיִּיא גִיבְאָטִין, אִונ וּנְעַן עַר עֲפּוֹנֵם נָאָר רִיא אִוִיגִין שׁוֹן, דַּרְאָף גִּיט דַּעַר מַעֲנָשׁ דַּאָנְקֵן הַקְּבִיָּה פֿאַר דַּעַר מֵאִבָּה וּנָאָם עַר מוֹהַט מִיט אִים אֲלַע סָאָג, רִי צוֹוִיטַע מֵאִבָּה אִיו רִיא חֲכָמָה אִונ דַּעַם שְׁכָל וּנָאָם הַקְּבִיָּה הָאֵם גִּיבְעִין דַּעַם מַעֲנָשׁ, מִיר זֶאָל פֿאַרשְׁטִיִּין אֲנַעֲלַע זֶאָכִין צו סָאָהִן וּנָאָם מִיר אֲלִיִּין וּוּאָנְדַּעַרִין זִיךְ אִוִיךְ אִוִיגֵר חֲכָמָה, וּוִי קִלְיִין דַּעַר מַעֲנָשׁ אִיו אִונ מִיט זִיין שְׁכָל וּוִיטַט עַר וּנָאָם עַס אִיו אִין הִימְעַל וּנָאָם עַר אִיו הַקְּעַר פֿון אִים פִּיר מוִינְעֻדְנַעַר מִיִּיל, אִונ מִיט זִיין חֲכָמָה קָעַן עַר פֿאַרִין מוִינְעֻדְנַעַר מִיִּיל אִוִיךְ רַעַם יִם, אִונ צו זִיִּנְעַ מַעֲשִׂים וּנָאָם עַר הָאֵם גִּיבְאָטִין אִוִיךְ דַּעַר וּנְעֻלְמַם מִיט זִיין חֲכָמָה אִיו נָאָר מִיין צָאָהָל, רִיא דְּרִיטַע מֵאִבָּה אִיו רִיא פֿרָנְקָה פֿון דַּעַם מַעֲנָשׁ מִיט וּנָאָם פֿאַר אַחֲקָה דַּעַר מַעֲנָשׁ וּנְעֻרַם גַּעֲשִׁיזִים, רִיא עַרְדִּי גִיט יַעֲדַעַר יָאָהָר אִוִיךְ תְּבוּאוֹת, רִיא בּוֹימַעַר גִּיבְעַן יַעֲדַעַר יָאָהָר זִיִּיעַרַע פֿרוֹבִטִין, וּוִיפִיל מוִינְעֻדְנַעַר אַקְסִין אִונ עוֹפוֹת מַעֲנָשׁוֹן שְׁעָכִיִּין אִונ עִסִין יַעֲדַעַר יָאָהָר וּוִי פִיר מַעֲנָשׁוֹן עִסִין יַעֲדַעַר יָאָהָר אִונ עַס פֿעֲלַט נָאָר גִּיט, עַס אִיו אֲלַץ כָּאָ גַּעֲנוּג, דַּרְאָף דַּעַן גִּיט דַּעַר מַעֲנָשׁ פֿאַלִין אִוִיךְ זִיין פִּנִּים פֿאַרשְׁכַּעַק אִונ מוֹדָא אִונ לִיבְשִׂאָפַט פֿאַר הַקְּבִיָּה אִונ אִים דַּאָנְקֵן אִוִיךְ אֲלַע זִיִּנְעַ חֲסִידִים, וּוִיִּיא דַּעַר כַּעַל אַקְרָמוֹת זֶאָנַט גְּבוֹרֵן עֲלָמִין לִיָּה, צו הַקְּבִיָּה אִיו אִוִיבִינְעַ שְׁמֵאֲרָקִיִּים, זֶלָא סַבַּק פֿרִישׁוֹחַ, אִונ עַס אִיו נָאָר גִּיט מַעֲנָשׁוֹן קָעַן זֶאָל, קַעֲנַעַן אַרִוִיסְבִּירִין זִיין שְׁמֵאֲרָקִיִּים, וּנְעֻנִין רִיא דְּרִיִּיא מַסְנוֹת הָאֵם הַקְּבִיָּה גִיבְאָטִין מִיר זֶאָלִין סָאָבִין אַאָנְדִינְקֻבֵּן, צו דַּעַרְוֵעֻקִין אִוִיבִינְעַר הַאֲרָצֵר צו לִוְיִין הַקְּבִיָּה אִוִיךְ רִיא דְּרִיִּיעֲרִיִּי מֵאִבוֹת וּנָאָם וּוִיִּיא יַעֲנַעַן רִיא נְרַעֲסַעַע מֵאִבוֹת, אִיִּינְס הָאֵם הַקְּבִיָּה גִיבְאָטִין מִיר זֶאָלִין מֵאִכִין אֲמִשְׁבֵּן מִיר זֶאָלִין אִינְוִוִיגִין אִכִּיִּין שְׁטַעֲלִין רִיא לִדְחוֹת מִיט אַסְפַּר הַתְּרָה, מִיר זֶאָלִין וּוִיטַעַן אִו רִיא אַסְתַּה חֲכָמָה פֿון דַּעַר נֶאֱנָעַר וּנְעֻלְמַם וּנָאָם אִוִיךְ דַּעַם הִימְעַל אִונ אִוִיךְ רִיא עַרְדִּי אִיו אִין דִּי הַתְּרָה, וּוִיִּיא דַּעַר מוֹדָשׁ זֶאָנַט אִו אַבָּאָה-אִוִיסְטַעַר וּוִיִּיא בָּאָהֵעַן אַשְׁמוֹבֵת הָאֵם עַר בִּיבֵּר וּנָאָם אִין וּוִיִּיא אִיו גְּרִיסָעוּעוּמ אֲלַע גְּרִיִּי שְׁמוֹבִין וּוִיִּיא מֵעַן זֶאָל וּוִיִּיא מֵאִבִין, אִוִיִּיא אִיו

עניני מחצית השקלים

אין בארץ צוריק אונ אין דעם מחצית השקל
 נוארפט קען אריין עמליקע גראשין מיט דעם
 ביסור געקט אין דאך גיט דער רעקענונג
 גענין דיא קלוט פון הארצין וואס דאס איז ויין
 לעבין. נאר אין איהרע קען דאך אפילו אארעם
 מאן אויף אגאנאלען אהאלקין רופל ער נאר
 האבין גנייט צו געבין אסחצית השקל ווי דער

אין בארץ צוריק אונ אין דעם מחצית השקל
 נוארפט קען אריין עמליקע גראשין מיט דעם
 ביסור געקט אין דאך גיט דער רעקענונג
 גענין דיא קלוט פון הארצין וואס דאס איז ויין
 לעבין. נאר אין איהרע קען דאך אפילו אארעם
 מאן אויף אגאנאלען אהאלקין רופל ער נאר
 האבין גנייט צו געבין אסחצית השקל ווי דער

אונקלום

תשא יום א תורה

לחשוד מתיב דרא יהוה נש י יה יהוה. ויה יוד הא ואו הא. נשמח יהוה חיה יהודה ו' רמילוי יוד הא
 שם בן שבשטיח בניקוד חולם :

י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר :
 י' ב' כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם וַנִּתְּנוּ אִישׁ

י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר :
 י' ב' כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם וַנִּתְּנוּ אִישׁ
 תו"א י' שם אהל ראש בני ישראל. כרטום
 ספ מילה טו ז'

בער הטורים

(יב) כי תשא. סוף קריאתו לבי תשא למה שאלו רמס
 קרנס של ישראל בני תשא. וסוף יוה"כ
 לכוסר נפשו לומר שבתי"ב ליד ליתן כוסר נפשו כי אז כל הפס
 ממנו ועדכין לפשו ולכך נגנו לפסוק דקס ביה"כ. תשא את
 חלטים וכן בני ישראל עולה חלטים ט"ו ותמו. אס תקראלו למסע
 ריש"י

רשבים
 (יא) וידבר וכו'. כשקובעם משה לישראל להפריש
 תרומת המשכן ממנם וזה הבכף ניתן
 לעבודת המשכן כדכתיב במלה פקודי ובכף פקודי
 ראש בני ר"ת עולה ממין חר"ג עקך היו חלטים ח"ר חלף וג'
 שפתי חכמים

(יב) כי תשא. לשון קבלה א כתרונמו כשתחפוק לקבל
 סכום מנינס לדעת כמה הם אל תמנס לגולגולת
 ב אלה יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים
 השקל ותמנה חלצי שקלים ותדם מנינס אבל לא תמנה אותם
 לגולגולתם וס' דקס רש"י לשון שלמה אל תמנס לגולגולתם ולא
 קטק לשון חיוב ולומר כשתחפוק וכו' יתנו כל מחצית שקל
 עניני נשיות ראש בני ישראל

א מלשון לא תשא שמע שאל ולא לשון הרמה מלשון יסא
 פירעה את ראשך ומפני שלמה הקלה שעתיד לגזור
 גזירה עליהם כמדבר הוסי יתמו כתב כהן שאל את ראש וגי'
 אבל כלום שלא גזירה הגזירה עליהם כתב כהן ל' פקוד :
 ב דעת רש"י שלא תמנס לאחר שקבלת סכום מנינס ותתנו איש
 כוסר וכו' לנ"כ כשתרלה לידע מנינס אז יתנו כל אחד מחצית
 השקל ותמנה חלצי שקלים ותדם מנינס אבל לא תמנה אותם
 לגולגולתם וס' דקס רש"י לשון שלמה אל תמנס לגולגולתם ולא
 קטק לשון חיוב ולומר כשתחפוק וכו' יתנו כל מחצית שקל
 עניני נשיות ראש בני ישראל

כח הרב היל' ראשי מבני ליה לימור. ומ"ש ותמו איש כוסר
 נפשו. איש מיותר. כי הוה ליה לימור ונתנו כוסר נפשו
 ומוכן מזה של כל אחד בפני עצמו יתן נחמר אח"כ כל
 השוכר על הפקודים וכו'. ועוד קשה לדעת ר"ל שאלו רמס
 זו היה לכסר על מעשה העגל. אי"כ למת יתנו הכוסר דוקא
 כשעת המספר. ועוד קשה והלא כחעל העגל היו כל ישראל
 שוים וקנים עם נערים. וכוסר לא נחמר כי אם מי שהוה מכן
 פשים. ונראה ליישב כל זה כמה שאלו רמס פקודי ופקודתי
 עליונת המטחים. מכו וכיום פקודי. אלה השוכרים כוס'. שלא נחמל
 להם עון העגל אלא כעבור שהיו החוטאים כוס' דלפשו רחמי
 כי הקב"ה חס ביחוד על רבים כמ"ס. כן אל ככיר לא יתחם
 וכמו שאלר הקב"ה לכנא' אלה ואלו לא אחוס על גיטס אשר
 פורוש לומר אלהים

(יב) כי תשא את ראש בני ישראל וכו'. כח הרב כ"י ככל
 תקום הוכיר נשיות. ראש אלא המספר לפי שב"י המספר
 ישראל מנושום ביתר שאלת על כל האמות כי כל מספר מורה
 על מעלה הפרעית שיה לכל איש ואיש. כי כל דבר שאינו חשוב
 כמו הקס וההכן אין לו מספר אבל ישראל נמשלו לחקים. שנח'
 כעקך ערמת חקים כי כל ערמה בפני עצמה דבר חשוב כשכל
 הפרה מוה אותם לומר כך וכך ערמות י' י'. כעקך של כל אחד
 ואחד הוא דבר חשוב. ונקט הכתן שלא תחמר דוקא מלד הרגש
 יש הכדל בין ישראל לעמים כי אם ה' נקרא על ראשי ישראל
 דוקא אבל מלד הכתן כולם שוים כי כולם משתתפים בלכרי הנוף
 כשיה אלא אפילו כעקס יש לז קדושה כי אינס אכולים כי אם
 ש"פ התורה כדכתיב ותורחק תוך מעי : כי תשא את ראש וכו'.

קוטרים על ההורה
 (יב) כי תשא את ראש בני ישראל וכו'. נאמס האמס
 גינאמס צו משה אויב דו וועקט וועליון ציילין די
 יודין. ונא' יענדער יוד געבין איין אקלדין שאייער. דאס
 איז אזוי אקטובע, דער ספר כלי יקר שרייבט דרייער
 שפטיים ביי דעם ציילונג פון דיא יודין דער ווארט תשא
 את ראש, דו וועקט אויסהייבן דעם קאמ פון די יודין,
 נייל דורך דעם ציילן האבין דיא יודין געקענט אויסהייבן
 דעם קאמ געבין דיא פקדער, ווארט : ווארט וואך וואס
 ביי אקענטש איז שיינע, צו ציילט ער, דרייער האמט גינאמט
 איינציער יוד איז ביי אים שיינער, ווי דער מדרש וואקט
 איין דעם פסוק. בעקך צדקת חקים. דין ביה איז וויא
 אביגול

**כִּפְר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אֲתֶם
וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֲתֶם :
יְהוָה יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים**

פֶּקֶדוֹן נַפְשׁוֹיָהּ קָדַם יי פֶּד
תַּמְנִי יִתְּרוֹן וְלֹא יִהְיֶה
בְּדוֹן מִתָּא פֶּד תַּמְנִי
יִתְּרוֹן יי יי דוֹן יִתְּנוֹן פֶּד
דְּעֵבֶר עַל מַנְיַנְיָא פֶּלְגָת

בעל המורים

יסיים ג"כ ונתנו לומר לך כל מה שאלם נותן ללמדך חמור אליו ולא יחסר לו כשכיל כל כלום : (יג) ג"ם פקודים וג"ם מחליט
הסקל כפרשה וג"ם קוסר נפשו וג"ם לכפר וג"ם כני ישראל לכפר על ג' דברים על המלחמה ורבע ודבר וכן אמר גד החוזה לדוד
כשנשם אחיה ישראל שני נטול ענין : זה יתנו לו להפטר על כנימי זה היה כמין מעט על אש : זה יתנו כמין זה פ"י ר"ב

שפתי חכמים

רשי"י

ותמסר השקלים וחדע מנינים כמו שנאמר בקרא לומר לא שפוא
מזוה למתום כמחליט השקלים כדי שישאו הארונים אלא החובל
שלא ישלש כסם פין הרע וה"ה על ידי דבר אחר חוץ מחלטי
שקלים היה יכול לנתחם אלא שכל יד חלטי שקלים ישפוט מלטי
הלדנים ואבג חלה תחתי . רל"א : ג שמה אוסם כלא חלטי
שקלים ושכפ סיון על עבודת הכל מועד לעשות מהם ארנים
והיה בזהוה ולא שעת ולא לזרות לקנות מהם קרבנות ושכ
ג"כ שפירוש ולא יהיה כסם נגף הוא נגף הכה לעולם ועל דרך
יורח ובלים ביד אכישו בן לזרים ביד אחי הגוי למה לא
דוקא כשמוה כל ישראל וכו' . רל"א : ד שפתי חכמים
עניני נשיאת ראש כנ"י

ותדע מנינס : ולא יהיה בהם נגף . שהמנין שולט בו
עין הרע והדבר בא עליהם כמו שחלטי ג בימי דוד :
(יג) זה יתנו . והראה לו כמין מעטע על ד אש
ומשקלה מחלטי השקל (אומר) לו כזה יתנו : העובר על
הפקודים : דרך המנין מעבירין את המנין זה אחר זה
וכן (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט וכן (ירמיה
ולקט חליל ממות . וה"ה כשפקד דוד את העם ושלח ארבע ביד
הים כסם נגף . ושמה י"ל שמה שהמנין שולט בה עין הרע היינו

הכא לנטול ולגלסם ככי השא את רל"א ע"כ יש לחוש עשמי
הקבלים הסוגים כסם :
(יג) זה יתנו כנ"י החובר על הפקודים מחצית השקל וכו'
כחכ ריבא כנ"י הווא ע"ד שטו רכותו י"ל (קדושין ט)
לשולל ריבא חרס עלמו כאלו חלוי וחלוי חייב עשה מלוא
אחת אשיר לו שכריתע על עזמו וחל כל השולל לכך עבר
עכירה אחת חו"ל ע שפכרית א"ע וחל כל השולל לכך חובה .
והלא כזה או שירות הרבה או ח"ו יסוד הרבה . אל ולמד מה
שחמרו חכמינו : י"ל כל המזבח את הכרים וכות הרבים חלוי בו
ולחייב המחטות את הכרים חטא השולל חלוי בו . וע"כ את
הוא עשה מלוא אחת הכרים חטא השולל לכך וכות ריבא וכות
הרבים חלוי בו וכות שולל מלא שפוא כלתי שישר . ומש
המקיים נכס אחת מישאל חמלה עליו הכחוב כאלו קיים עולם
מלא ומח"כ המקיים שולל מלא ממש שכריתע את כל השולל
לכות להיות מכון הכל כל חמטע מה גדול שכרו לעד ולגלס
לחיים . וכל הכולה וכרית השלום שנותן לפנחס כקומו מתוך
העדה לו ולרועו אחריי הכל היה כשכיל שכריתע לו כ"י וקחיים
השולל על ידו כחמכר הכרית פנחס בן אלעזר וכו' השכר את
חמתי שולל כני שישאל ולח כחוב כני ישראל וכו' לכן אמר
הגני נתון לו וכו' חתא אשר קא וכו' ויכר על כלי ישראל .
הרי שכל הכולה לא ניתן לו כי אש כשכיל על כלתי את כני
ישראל . וכן זה המקיים שולל מלא ע"י מלוא אחת דלתי שכרו
גדול אין ערוך אליו . ולחייב חל כלש הכרית את השולל לכך
חוב הרי המחכד נכס אחת וכו' כאלו אבד שולל מלא ומכס"כ

כי עה הרבה משחיס עשרה ריבוא ארס . ולפי אין כפרה או
השמתח כ"ה כמות שכל אחד יושב כחור ממו . כמו שחמרה
השומתיה כח"ר עמי חלטי ויפח אכל כמות שהם נספרים אחד
לאחד כי לחוש שהמספר יברוס שכל אחד לבדו כפני עמלה ישל
לכרובו לעמלה ויחבקר נקטו בכל זכות וחובה שיש לו ושמה לא
יכרובו וכוחו על חוכותיו ולקטבו ויכרבו לו ען העגל שכר
מחל כל לא נחלל כ"ה אל רכוס ולא לחיידים והמספר גורם שכל
יורח נוכר לעמלו לכך נאמר וכיום פקדי . והוא לשון מספר .
ור"ל כשהיו מניין לזריה נוכר או ישל וכו' כל איש שפרטו לפני
גלו ופקדתי עליהם חטאתם . כי העטא חורר וישר . ע"כ כוס
פלא על כוסר נכס זה לכפר על מעשה העגל כשעת המספר כי
יפקד עונו על כל אחד ואחד . ע"כ אמרו ר"ל אל תפרשו מן
לכור . ולפיכך הפחיתים מכן כ' שלא היו כמספר זה לשולל
כחור עמוס היו וישבים . ולכן נאמר כי תשא את רל"א . לפי
שיבא לפני הסי' וכו' כל רל"א כפני עמלו ויפוך ונתנו איש כל
איש פרטי שיש לחוש שיתכפר נקטו ויפוק ויחלל כי היה לו
חלל כחולל המנונה הווא לסיכר אין כפעם הווא כוסר נכסו .
ואחי שפס סגם לכרתי האומרים שנוסר זה היה להליל מן הפין
השקל העולל כשעת המספר . כי כפעם הווא כ' מקום לשיר
חמלה על החומות לקטר ולומר מה יקר וגדולה לישאל כמספר
זה על כל החומות הלא הללו שוכדי ע"ו והללו שוכדי ע"ו לפיכך
לזכרון כפעם הווא אל כוסר נכס הפקטות מדת הגויל . וכוס
מישכ כלן מן שמקיים והלא כמה אומות מונין לגדולה ואחי
נווקין . לפי שאין חסם מספר הגורם כי חסם זה המספר לכך

פירוש לתורת אלהים

שקל איין אקוילייזונג פאר זיין נפש צו גאט אונ
ועקט ציילין די שקלים ועקטו וויסען די צאהל
פון די שרדף יא יקה אונ עם ועט אין זיי גיט
זיין אקארד בקוד אוחם אז די ועקט זיין ציילין
דרוך דיא שקלים : זי יח גאט האם געוויזען צו
משה אכמבע פון פייער וואס זיא האם גיוואהרין
אהאלבין שקל אונ האט צו אים גיזאנגט אזוי
ונענין דעם עגף וואס זיי האבין געמאכט . ווייל זיי האבין גיטאקן תשובה דריבער זענען זיי אין דיא ועלביגע
ליבשאפט ביי גאט וויא זיי זענען גינען געליבט ביי אים פריער פאר די זינד :

אבינא : וויין . אזוי ווי אקענטש ציילט זינגע ביינאך
וויין ווי פיל זיי זענען . ווייל נעדרע ביינאט : אזי בייא אים
שייער . אזוי אזי ביי גאט שייער נעדרע יוד . אונ גיט גאר
דער קאם פון נעדרע יוד אזי ביי גאט שייער . ווייל גאר
קאם אזי דער שרדף . אונ דיא חקקה פון שמיטש . גאר
אפילו דער בויך פון דעם יוד וואס אינזיינליג ליגט דאס
אקין . אזי אויף ביי גאט שייער . ווייל דאס ענין פון דעם
יוד אזי אויף הייליג . מיט דעם ציילונג האט גאט גינאולט
ווייזן אז די יודין זענען גיט צירקטיאקט גינארין ביי אים
ונענין דעם עגף וואס זיי האבין געמאכט . ווייל זיי האבין גיטאקן תשובה דריבער זענען זיי אין דיא ועלביגע
ליבשאפט ביי גאט וויא זיי זענען גינען געליבט ביי אים פריער פאר די זינד :

מצות דשים

(קה) [עשה מד] לחת מחלית הסקל מכל שנה שנאמר זה יתנו כל העובד על הפקודים מחלית הסקל כשקל הקדש עשרים גרס
הסקל מחלית הסקל חרובות ל' :
אהאלבין שקל ודאם אזי אזוי אקטבען צו קויפין פאר דעם
ג'לט . קרבנות . הקורין ומוסקין . אויף דעם גאנצין יאהר :
מחציה

מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל
תְּרוּמָה לַיהוָה: יד כֹּל הָעֶבֶר עַל־
הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: טו הָעֶשִׂיר לֹא־
יִרְבֶּה וְהִדִּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחֲצִית
הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה

סִלְעָא בְּסִלְעֵי קוֹדֶשׁא
 עֲשָׂרָא מַעְיֹז סִלְעָא פְּלִגְנֵת
 סִלְעָא אֲפֻרְשׁוּתָא קֹדֶם
 יד כֹּל דְּעֶבֶר עַל
 מְנִינְיָא מִפְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין
 וְלֵעֵילָא יִתֵּן אֲפֻרְשׁוּתָא
 קֹדֶם יי: טו דַּעֲתִיד לֹא
 יִסְגִי וְדִמְסַפֵּן לֹא יִזְעִיר
 מִפְּלִגְנֵת סִלְעָא לְמִתֵּן יֵת
 אֲפֻרְשׁוּתָא קֹדֶם יי:

תולדות אהרן
 עשרים גרה . כמורו 3

בעל המורים
 כמרים יתנו דאוכא למיד כמט לוי לא תמו: עשרים . כנימט' עשיר
 ודל שפוי כולם טוין כוז: שקל . כנימטריא נפס שבע אבב כמפר
 של המן: שנה ומעלה . כנימט' לעונשים: עשרים שנה ומעלה .
 רש"י

רשבים
 העדה מאת וגו': (יג) עשרים גרה . מין מסבב הוא :
 על הנפש : (יד) מכן עשרים שנה . ס"ח המן שכל להכריע שקלים

ג) תעבורה האזן ע"י מונה: מחצית השקל בשקל
 הקדש . כמשקל השקל שקלכתיך לל שקול כו ה שקלי
 הקדש כגון שקלים האמורים כפרשת ערכין וסדה אחזה:
 עשרים גרה השקל . עכשיו פירש לך כמה ו הוא:
 גרה . לשון מנה יו' (כסמואל ח' ב') יבא להשתחות לו
 גן לאגורת כסף וכבר להם: עשרים גרה השקל .
 שהשקל השלם ל' זווים והזון מתחלתו חמש מעות חלף
 כלא והוסיפו עליו פ' שחזות והעלוהו לשש מעה כסף ומחצית
 השקל הזה שאמרתיו לך יתנו תרומה לה: (יד) מכן
 עשרים שנה ומעלה . למדך כגון שאין סמות
 מכן עשרים יואל י' לנצח ומנה ככלל חכמים:

שפתי חכמים
 שרמו לו על דבר: ה דק"ל דמחצית השקל שקל הקדש משמע
 לדיכחו חזי השקל עם השקל שלם וז"ל הי"ל לכתוב שקל וחזי
 ע"פ כמשקל ר"ל בשקל הקדש וכו': ו' לומר למעל פ"י נמשפטים
 כחש במי שקל ולא פירש לנו הכתוב כמה הוא ועכשיו פירש לך
 כמה הוא: א שהוא נמו לשון מעה: ח דק"ל דכתחלה כתיב
 מחצית השקל ואח"כ כתיב עשרים גרה השקל דמשמע שקל שלם
 יתנו ומחזן השלם עשרים גרה וחס חזיו שהוא עשרה גרה:
 ח הולך והסוף זה משום דלא תקשה דקרא קתמר שהשקל
 עשרים גרה והוא ראוי להיות כ"ד שהרי השקל השלם ל' זווים
 אחזו שלם מעה והוסיפו עליהן וכו': י' מדכתיב מכן עשרים
 שנה ל"ל כל העובר על הפקודים אלא למדך כגון וכו' לומר להכי
 נקט לשון פקודים להודיע שאין סמות מכן ר' יואל לנצח דמזינו
 לשון פקודים בני חיל כדכתיבו יקוף משע על פקודי החיל וכתיב
 ויפקוד שאלו את העם ופי' על קרבן כהן הוא כי טעמי את ראש
 בני ישראל לנצח כנצח המלחמה יהיו מנכי כ' שנה ומעלה .
 וא"ת ל"ל להזכות שאין: נמה וכו' אלא כבר הודיענו זה כמפר

כמדבר דכתיב מכן עשרים שנה ומעלה כל יואל נצח וי"ל דה"ל

עניני נשיאת ראש בני'

רעה זקנים מבעלי החוסמות
 (יג) מחצית השקל . לכפר על חצי היום שחטאש כטו שאו"ל
 בסבבת שבת פרק ר' עקיבא פרק ב' בושש בא שש ומשקל
 כ' גרה הרי חציו עש' לכפר על עשרת הרבות שעברו
 ואיתא בבוהים פרק רבי ישעאל אורח חבישה אצבעת של
 ישינו של הקב"ה כ"ן ליחוד הנאולה . באצבע סבנה כזה
 הראח לנח לעשות את החיבה שנאמר וזה אשר תעשה
 אותה . שני' לה כשהנה את מצרים שנאמר אלהים
 חיא . בשלישית דהיינו אמה בה כתיב והיחזות כתיבים
 באצבע אלהים . ברביעית שחיא סבוכה לבתן הראה למשה
 הלבנה . בנידוד הראות מחצית השקל שנאמר זה יתנו ובכל
 היום עתיד הקב"ה להיראות והרשפיר בני ישמעאל ובני
 אדום שנאמר תרום לך על צידך וכל אייבך יכירו: (יג)
 כל העובר . כמו תבוגרת האזן ע"י סוגה שכן א' א'
 סוגה בהסותיו מכונין דידו ומצויאן בספוח סמן א' א'
 (טו) העשיר לא ירבה . כ"י לבנות החשבון ד"א שלא יוכל
 העשיר לוי' חלקי גזול במקדש יותר מסך:

שכמדך עולם מלא ממש שהכרע את כל העולם לכך חוב . ולזה
 אורח הכתוב כגון וכו' יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל
 וכו' לומר בני ישראל יתנו זאת על נפש בעת כערו על הפקודים
 פקודי' א' אם יקרה לו עניים מזהו אחת ממאות התורה או ח"ו
 כשיתאוו לסגור איזה עבירה כנאות לח תעשה אשר הוא וכל
 העולם כולו שומדים ומחצית השקל . ר"ל כמחצית המסקל . שהוא
 חזיו חיוב וחזיו זכאי . ומשקל שומד כסוה שלם כהכרעה לנאות
 ד' לכאן או לכאן וההכרעה עמה נידו הוא חשקיים אחת
 ממאות ה' יכריע ומסקל לזכות וכל העולם כולו חשקיים על ידו
 או לסיפוך ח"ו . ומכרס הכתוב והולך עיני המחית השקל י
 עשרים גרה השקל . ועשרים הוא שני יקודים אשר כפס הויה
 ואחרי יוד גרסה יוד כסוף . וסם הפני עקרות כמשקל שמינית
 על אחת הכוחות ועל השניה מיתין השכירות או מול זס .
 וכוניעו ע"ו' אוחיות הוא הלשון [שבוה יער כעין ו] המחצית
 כ"ו הקטנות הנקלו קו המסקלה כדבר . שוקל שקל . ואזוה
 הקטנה שמעריע ומשכת את הלשון אליה וטועה לזכות או לסיפך
 ח"ו והולך שני' קריאה להיות מחצית תרומה ליה' כלומר
 שימנכר זה המחצית שהוא תרומה לה' שם הויה כ"ו והוא

מחצית המין וחסדים כנהם מתרומם שמו על הקלים ומתגלגל
 פירוש לתורת אהדים
 זיי געבין איין אפ שיירדנג צו נאמ: (יג) כל העבר
 אלע נואם דארפין גיצייילט ווערין פון דער נואם
 איז אלט פון פון צוואנציג יארה און ווייטער: וכו' זאל
 גר געבין דאם אפ שיירדנג צו נאמ: (טו) העשיר
 דער עושר זאל גיט קערין פון אהאלבין שקל
 והרי און דער ארעם מאן זאל גיט ווינציגען לפת
 צו געבין דאם אפ שיירדנג פון נאמ: כפר צו פאר
 געבין

אכסבב זאל געבין איינליכער פון זייא ל' העבר
 אלע נואם דארפין גיצייילט ווערין מחצית השקל
 זאלין געבין אהאלבין שקל בשיקל הקדש און זיין
 גיוועקט זאל זיין ווי דאם גיוועקט פון די הייליגע
 שקלים עשרים צוואנציג מסבעות נואם הייסין גרה
 איז אנאנצער שקל מחצית השקל און דעם האלבין
 שקל נואם איך האב דיר גיאנאמ תרסה עי' זאלין

לְכַפְּרָא עַל נַפְשֵׁיתִיכוֹן : מִן וְתִסַּב יַת כְּסָף כְּפֹרִיא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתֵּן יְתִיבָה עַל פְּחִיחֹן מִשְׁפָּח זִמְנָא וְיִהִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדַכְרָנָא קָדָם : לְכַפְּרָא עַל נַפְשֵׁיתִיכוֹן : ת"א וקתא אח . ככות סד :

לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיתִיכֶם : מִן וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לְפָנֶי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיתִיכֶם : פ

רשבים

בעל הטורים

ר"ת עשו ותמן אלס תחתיך : (עו) הכפורים . כ' כספ' דין ואיך מרס טחמל הכפורים אחת כנה יכפר וגם זה רמז לטפוק לדה כיוס"כ : והיה לבני ישראל זכרון לזכרון אלס כעודס על כספיו לכל כ"ו ספיו קיימין ועומדיו לא היו לזכר

שפתי חכמים

רש"י

דוקא כמלחמת חוכה הקפיד הקרא אבל לא כמלחמת הרשות לפי כלל הענין שאף כמלחמת הרשות אינו יולל כ"א מכן כ' שנס ומעלה : כ' ואלו לכפר על חטאיכם כשאר כפרות דמה ענין כפרה אלא המנין : ש' מי אש' שמלות כי תשא טיה כללות לכל זמן ולא נזכר שימנה עתה מ"מ ונתח אוזו על עבודת אהל מועד עסס ארזי המשכן מורה שלטונה בטרטות שימס קודם תחת המשכן : מ' ואין יבולס כחול לכלל שנה אלא עד ר"ס וגם אקום שגולדו קודם לר"ס כשאל ר"ס כאין לכלל שנה :

(טו) לכפר על נפשתיכם . שלח ב תנפשו על ידי מנין . ר"ל לכפר על נפשתיכם לפי שרמז להם כאן ג' תרומות שנכתב כאן תרומת ה' ג"פ אחת תרומת אדנים שנמלך כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד ר'ו' מזהית השקל ועלה למלח הכפר שנאמר (שמות לה) וכסף שקודי העדה מלח ככר ומהס נעשו האדנים שנאמר ויהי מלח ככר הכסף וגו' והשנית אף היא ע"י מנין שנמלך משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במדבר א) כה' למדע השני בשנה השנית ונתנו כל אחד מחלוק השקל וכן לקטות מן קרבתו לזכר שכל שנה ושנה והשוו בהם פניים ועשירים ועל אחת תרומה נאמר לכפר על נפשתיכם שהקרבתו לכפרה הם בלויס והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנאמר (שמות לה) כל מריס תרומת כסף ומשח ולא היתה יד כולם שזה כה אלא איש איש מה שעד בו לבו : (טז) ונתת אתו על עבודת אהל מועד . למדת שלטונה למנוחם בתחלת ל נדבת המשכן אחר מעשה העגל ופניו שזכרם בהם מגפה כמ"ס (שמות לב) ויגוף ה' את העם . משל לאין החיבה על צעליה שעל כל דבר ומשפחה אמר לו לרועה בכקשה ממך מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם להודיע שהיא חביבה עליו וכו' אלא לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים שהרי נאמר בו (במדבר א) כה' למדע השני והשני והשקל הוקם בה' למדע שהמנין שנאמר (שמות ט) ביום ההמש הראשון כה' למדע תחית וגו' ומהמנין הזה נעשו האדנים ונשקלים שלו שנאמר (שמות לה) ויהי מלח ככר הכסף לקחת וגו' . הא למדת שחטים היו אחת בתחלת דבדן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה ואחת בשנה שניה בלויס משהוקם המשכן . וא"ת וכי אפשר שבשניהם היו ישראל ביום ו' מאות אלף וגו' אלפים וכו' מאות וכו' שהרי בכסף שקודי העדה נאמר כן ובחומש הפקודים אף כן נאמר כן (במדבר א) ויהיו אתו על הפקודים שש מאות אלף ושלש אלפים ורמס מאות ומתים ואלה בשתי שנים היו וכו' אלא שלח היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובשניה נעשו בני כ' . חשיבה לדבר אלא שנות האלשים בשנה אחת נמנו אבל למנין יליחת מזרים היו שתי שנים לפי שליליחת מזרים מונין מניסן כמי ששנינו במסכת ראש השנה וזכנה המשכן בראשונה והוקם בשניה שנחתה שנה בלחד בלחד מנין הראשון היה בשתי . לאחר יום הכפורים שנחתה המקום המתחילין כן מתשרי נמלחו שני הענינים בשנה אחת המנין הראשון היה בשתי . לאחר יום הכפורים שנחתה המקום לישראל לקטות להם ולקטו על המשכן והשני בלחד בלויס : על עבודת אהל מועד . הן אדנים שגששו בו :

עניני נשיאת ראש ב"י

דעת וקנים מבעלי התוספות

(טז) ונתת אותו . כאן מ' רש"י דשנות האנשים בניין בנין שנות העולם המתחילין מתשרי חיסא דהניחא ל"ד מתשרי נברא העולם אלא ל"ד בניסן נברא העולם מאי איכא למיטר ועוד קשיא רבי כתוב ופעלה לידרתו של אדם מנין . לכן נ"ל שלא נבנו אלא פעם אחת ולפי שעלו בחדש השני וישליכו כ"ב שנים ב"ב נתנו בראשונה אחר יו"ה"ל של שנה ראשונה וכן נמי שסמס בתוך פ"י רש"י שפי' דעיר והשנית אף היא ע"י מנין שסנאן משח והוקם המשכן ונבטא לפי זה שמנין השקלים שבארי שור לאנו :

פירוש לתורה אלהים

גַּעְבִּין עַל נַפְשֵׁיתִיכֶם אִיף אִייעָרְע לִייעָד : אֱהֹל מוֹעֵד . פְּלוֹמָר קָעֵן הָאֵם דָּער פּוֹן גַּעמֶאכְט שׁוועלִין צו דָּעם מִשְׁכָּן וְהָיָה אֹנֵג עִם זָאָל זַיִן צו דִּי קִינְדֵּר יִשְׂרָאֵל וְיִזְכְּרוּ צו אִיין גִּידֵעֲבַעִישׁ לְפָנֵי יְהוָה פֶּאָר גַּאָט וְכִפֵּר צו פֶּאָר גַּעְבִּין אִוִּיף אִייעָרְע לִייעָד : וישלח

להמשיך סג'ה ר"א צבאות נפש צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמת דרוח יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דרוח אל שם ב"ן שבעשיה :

א וישלח אחאב בכלל בני ישראל ויקבץ את הנביאים אל החרמל : ב וישלח אליהו אל כל העם ויאמר עדימתי אתם פסתי על שתי הפעמים אמי יהוה האלהים לכו אחרי ונסה הפעל לכו אחרי ולא ענו העם אתו דבר : ג ויאמר אליהו אל העם אני נזתרתו נביא ליהוה לבדי ונביא הפעל ארבע מאות וחמשים איש : ד ויתו ילנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתתחו וישמו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר האחד ונתתי על העצים ואש לא אשים : ה וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם יהוה והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר : ו ויאמר אליהו לנביאי הפעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשנה כי אתם הרפים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו :

הוא אלהים ואמריב קר עמא וקרוו תקין פתקא : ו ואמר אליהו לנביי בעלא בקרו לבון תורא חר נעבירו קרמיתא ארי אתון סגיאין וקרו בשום טעוקון ואשתא לא תשון :

מצורת דוד
(א) ויקבץ וגי' . כי כל ישראל באו מאלהים כאשר שלח אחריהם אכל הנביאים לא באו עד אשר קננס המלך שלח בטובתם וזה לא קבץ כ"א נבויי הכעל ולא נביאי השמרה כי חיזבל לא היתהם ללכת שמה על כי היו מוכזי שולחים : (ב) אתם פוסחים . ר"ל כחבר הוה אשר פעם יענה אל לך סמינן ופעם היתהם ללכת שמה על מתי חיי נטיס כמחשבותיהם פעם אחרי ה' ופעם אחרי הכעל : האלהים . ר"ל בעל היכולת ומנהיג העולם : (ג) אני נזתרתי . כי מחא הנביאים אשר הכחיל עובדיה לא היו ידועים להם : ונביאי וגי' . ר"ל עם שלתי ימידי וסמס מרובים עכ"ו נכאס עתה תפלה מן תוקול : (ד) אשר יענה באש . ר"ל שהתשובה תהיה כדבר סודלת סלס : (ו) כי אתם הרבים . והוא הדרך המוסרי אשר הכניס יבחרו לעצמם ועשו ראשונה :

דעם פירוש עברי מיישם נעמינס מען בייא רער המפורס פון דער וואך

כתובים משלי יח

תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות ר"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א מפרי פיאיש תשבע במנו תבואת שפתיו ישבע : א מן פירי פוקיה רנברא תסבע פריקיה ומן עלקתא

מצורת דוד
(א) ספרי . מאמרי פיו תשבע בענש ר"ל הנמוך כהמעט הטובי היא אם רעס : תבואת . סלמריס הכלאים משפתו יסבע פירוש ע"מ
(א) מפרי פי איש תשבע בפנו די פירות נדיא ריידר) בייד וענען תבמות קוקען פיר מענקשין הערין וואס דער מענקש רעט מיט זיין מויל ויין תבמה . מאכין ויזא אים רייה אונ ער האט זיי מאכין זאט ויין בויה . דער מענקש וואס וייע

דשפנותיה נקבע : ב מות ו חיים ביד-לשון ואהבה יאכל פריה : ג מצא
 אשה מצא טוב נפק רצון מידה : ד תחננים ידבר-דש
 ועשיר יענה עזות : ה איש רעים להתרועע ויש אהב דבק
 מאח : ו טוב רש הולך בתמו מעקש שפתיו והוא כמי :
 ד תחנני גמלי מספינא ועמירא גמלי עשינקא : ח אית חברי דמתחברין ואית רחמא דבק
 בן אח : ו סב מספינא דההך דהמימותא מן הוא דמעקשן אורחיה והוא קרי :

מצורת דוד

וכפל סדכר כמיס : (כ) ביד לשון . כמ הלי מסור המות
 והקיים אם תדבר בדברי תורה ויהי וחס כלפי ימות : ואוהביו .
 האוסך לרבות כחממים יאכל עוב אם עוב ואם רע : (ג) מצא
 טוב . כי הוא שורחו כעמלו : רפס רצון מח . כי מליטו מן
 הפתח : (ד) תחננים . עם כי הפלי ידבר דברי כחנונים .
 וככהנה על כל זה ישיב לו העשיר דברי עזות : (ה) איש
 רעים . הפוס אהב את הרעים למען יתרוצצו עמו ויתחברו
 עמו : (ו) החת וזה יספר כחננים כעבור תעוב הכלה לשמים :
 (ז) חורך בחובו . שאינו מרמה כסוי לסוף מן וסרי הוא כעניו : בעקש . ממי שהוא מעקש כשפתיו נרמות כני אדם
 והוא הלא לכסוי יתשכ כי לא ילל כס :

פירוש ע"ל

(א) תחננים ידבר רש אפילו דער ארעם מאן קעט
 פון רייבין אנדערק מיט ווייבע רייד פון דעקס
 וועגן ועשיר יענה עזות דער רייבער ענקערט אים
 מיט געבייגען רעמע רייד : (ה) איש רעים להתרועע
 יעדער מעקש דארין ווען צו האבין גוטע
 פריינד ער זאל זיך געפריינדן מיט זיי ויש אהב
 דבק פאך נוארום עם איו אמהל דא אנושער
 פריינד וואס ער איו בעקער וויא ארודער :
 (ו) טוב רש הולך בחימו דער מעקש וואס איו ארעם
 און פון דעקסוועגן גייט ער מיט גאנצקייט ער
 איו אערליכער מאן . איו אים בעקער פגש שפתי
 והוא כמי ווי דעם מעקש וואס פארקרימט זייגע
 לעפזין און רעם מיט פאלשקייט . נוארום ער
 וועט בלייבן אנאר עם וועלן אים פיינט האבין
 אלע מעקשן . און דעם ערליכען ארעם מאן
 האבין אלע מעקשין ליב :

(ב) ואוהביו . אוהב את לשונו ומרגילה לתורה :
 יאכל פריה . כעולם כזה : (ג) ויפס . ויוליא :
 (ד) איש רעים . שקונה לו רעים : להתרועע .
 יכל יוס שלמדך להתרועע להם ויקרבוה : ויש אוהב .
 דביק כלה :
 חלוי כי לפעמים ימלא אויב הדבוק למהבו כלהב נפש יותר
 (ז) חורך בחובו . שאינו מרמה כסוי לסוף מן וסרי הוא כעניו : בעקש . ממי שהוא מעקש כשפתיו נרמות כני אדם
 והוא הלא לכסוי יתשכ כי לא ילל כס :

ברמנורא

משנה דמאי פרק ד

עיקר תוי"ט

[א] מוצאי שבת . ר"ל ליל
 רחשן אחר ל"ב אכל בין
 כשמות מוכל . ט"ס : [ב] לא
 יאכל כ"ל על הכל על אכל
 בשבת וכל המאכל שאל סקלו
 והמנינו אלא לטורח לחוה שבת
 ט"ס : [ג] ער שיעשר . ר"ל
 כלי אמתי דחסד דלירס אלף למד אלף למד
 פרק ד א הלוכה פירות ממי שאינו נאמן
 על המעשרות ושבת לעשרן .
 ושואלו בשבת יאכל על פיו .
 [א] מוצאי שבת [ב] לא יאכל [ג] עד שיעשר .
 עזירה ולסקר בשבת יותר

פירות אום שבת . ווארום דער עם הארץ האם
 מוצא צו נאמן אלגען אום שבת השקה מוצאי שבת
 לא יאכל ער שיעשר וויא עם איו שוין פונקסער
 גינוארין שבת צו נאכט קאר ער גיט עסין פון
 די איבעריגע פירות ביו . ער געמט אראפ פון די
 פירות מעשיר ואויף דיא פירות וואס ער האט
 גיגעקין אום שבת און אויף דיא פירות וואס איו
 געגליבען . ווארום מען האט גיגליובט דעם עם
 הארץ אום . . . נאר אויף שבת . ער זאל האבין
 איו

פרק ד א הלוכה פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות
 ושבת לעשרן ושואלו בשבת יאכל על פיו
 ווען איינער האט געקויפט פירות פון אקענטש
 וואס איו גיט בגלויבט אויף מעשרות . און דער
 וואס האט די פירות געקויפט האט פארגעסן צו
 געבין מעשיר פון די פירות . און דער וואס האט
 געקויפט די פירות פרענט דעם פארקויפער אום
 שבת אויב ער האט גיגעקין מעשיר . האט ער
 געעקערט ער האט גיגעקין . מען מען עסין די

מכחול: תרומת מעשר של דמאי. להכי נקט תרומת מעשר דעמי החרן נחשדו עליה לכברי חיבה כמיהה כל זמן שלא הופרש מעשר ראשון אבל תרומה גדולה לא נחשדו עליה ותרומת מעשר היו אחד ממאה וכשתורה למקומה למחות ממאה מוציא ומדממת: שואלו ואובלו על פיו. דמאה שקרא לה עם תרומה חימה דמטע על עם החרן וירא לסקר. והלכה כר"ם שזווי: ב. ב. המדרין את חבריו שיאכל עמו. דלמר ליה קינס מה שחתי כתיב (ח) לזי אהי אהתי סיעד אללי: שבת הראשונה. של סעודה כשולין לבחור סעכא כחולה התיירו לו ולאכול עמו מוסס חיבה: ג. אין צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. ללא נחשדו

לומר תרומת מעשר ומעשר שני הסמוכיים (למאי סר"מ: [ג] דא יאכל. כסחם מחתי ספ"ד דכטבות כל החשדו על הכר לא דנו ולא מעירו: [ה] למקומה. ירושלמי תרומת מעשר של דמאי שתורה למקומה מדממת: [ו] על פיו. פי' שהפריש סתכר או סעכא כשנינו לפי שיעוד שלה נלחמינו ונסלה למקומה לז"מ סעכא סרפסא שולחין את סעכא את ככר קינס נלחמו כמחלף שלל סיה צריך לחת' זחל וזחל וזחל דא דיעוד: (ה) רז"ל מחל: [ז] דא יאכל. חש"פ שולין מסופרין הן דלא דמי ללווק דלעיל דשככר לקח וסרי הן עלו התירו לו שסמור כשבת על פיו אבל סכא לא התירו לו שילכס סס פ"ה

לא מצאו. אמר לו אחד שאינו נאמן על המעשרות. מעושרין הן אובל על פיו. השבה בציא שבת [ד] לא יאכל עד שיעשר. תרומת מעשר של דמאי שחורה [ה] למקומה רבי שמעון שזורי אומר אף בחול שואלו ואובלו [ו] על פיו: ב. המדרין את חבריו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות. אובל עמו בשבת הראשונה ואע"פ שאינו המעשרות. ובלבד שיאמרו לו מעושרין הן. ובשבת שניה אע"פ שגדר מבנו הנייה [ז] לא יאכל עד שיעשר: ג. רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי

ואינו עונג שבת. אבער אויף אום דער וואכין איז דער עם הארץ גיט בגלויבט אז מצאו אפר לו אחר שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן אובל על פיו או דער וואס האט געקויפט די פירות האט גיט געפונען דעם עם הארץ וואס אים פארקויפט ער זאל אים פרעגן אויב די פירות זענען געמעשרת. גאר איין אנדער עם הארץ וואס איז אויף גיט בגלויבט אויף מעשר האט גי'אנאם וואס שבת' אז ער ווייס אז די פירות זענען געמעשרת. איז ער בגלויבט אונ קען מעג עסקין די פירות אום שבת חשכה סופיא שבת לא יאכל עד שיעשר אז עם איז פרינקסער גינוארין שבת צו נאכט מאר און גיט עסקין די פירות ביי מען זאל אראפ געקען מעשר זאזוי וויא פרייער איז גישמאנען תרומת מעשר של דמאי שחורה מקומת רבי שמעון שזורי אומר אף בחול שואלו ואובלו על פיו איין עם הארץ איז חשוד אויף תרומת מעשר אז ער האט גיט גיגעבן צום כהן. ווארום דער עם הארץ מיינט דער לוי וואס געמט מעשר דארף געבן פון די מעשר תרומת מעשר אונ ער האט דאך גיט גיגעבן מעשר איז ער משור פון תרומת מעשר. זאגט די משנה אויב אחר האט אפ געשייט תרומת מעשר וואס איז איין אונגערט פון די תבואה וואס ער האט געקויפט בייא דעם עם הארץ. אונ דיא תרומת מעשר איז אריין גיפאלן אין דיא ניין אונ גייגעגן וואס איז געבליבען. איז דאך צו מישט גינוארין תרומה מיט חולין. זאגט רבי שמעון שזורי אפילו אום דער וואכין זאל קען פרעגן דעם עם הארץ אויב ער האט אפ געשייט פון דיא תבואה תרומת מעשר. אונ אויב ער האט ער האט שוין גיגעבן פון די תבואה תרומת מעשר איז ער בגלויבט. איז דאך דיא תרומת מעשר וואס דער חקר האט אפ געשייט קיין תרומת מעשר. קען קען עסקין דיא תבואה.

ווארום איין עם הארץ האט מורא פאר תרומה וייל ער ווייס אז אויף תרומה קומט מיתה אז אשאל עקמ דאס. אונ ווי פאלד ער הערמ גאר אז דאס ווערט אויף גערופן תרומה האט ער שוין מורא צו זאגן אליגען. אונ אז ער זאגט ער האט אפ געשייט תרומת מעשר גלויבט קען אים: ב. המדרין את חבריו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות ווען איין עם הארץ זאגט צום חבר מיט אים נדר אז ער מוה עסקין ביי אים. אונ דער חקר גלויבט גיט דעם עם הארץ אים קעשרות אובל עמו בשבת הראשונה וזאף על פי שאינו מאמינו על המעשרות קען דער חקר עסקין מיט דעם עם הארץ דעם גע'אשטין שבת נאך זיין חתונה. ונוייר דער עם הארץ מאכט דיא סעודה אונ אז דער חקר וועט גיט עסקין ביי אים וועט זיין אשגאה ויגיד שיאמר לו מעשרין הן גאר דער עם הארץ זאל אים זאגן אום שבת אז זייא זענען געמעשרת וישב שניה אף על פי שגדר מבנו הנייה לא יאכל עד שיעשר אונ דעם אנדערין שבת נאך זיין חתונה אפר ער זאל דער עם הארץ זאגט צום חקר מיט אונגערט ביי אים עסקין. מאר ער גיט עסקין ביי אים ביי ער וועט זעהן אז קען גיט מעשר פון דיא גאנצע עסקינותאונ. ווארום אז ער האט שוין איין סאהל בייא אים גיגעבן אונ דעם אנדערין שבת נאך דער חתונה סאכט קען שוין גיט קיין גרויסע סעודה וועט שוין גיט זיין קיין שגאה אז ער וועט גיט עסקין ביי אים: ג. רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי רבי אליעזר זאגט אחר אויף גיט אפ שיעדין אויף דיא פירות דעם גאנצען מעשר עני. ווארום דער עם הארץ ווייס אז קען עקמ תבואה וואס איז פון וויא גיט אפ געשייט גינוארין מעשר עני קומט מיתה. דריבער האט דער עם הארץ געוויס אפ געשייט מעשר עני.

נאמן על המעשרות. מעושרין הן אובל על פיו. השבה בציא שבת [ד] לא יאכל עד שיעשר. תרומת מעשר של דמאי שחורה [ה] למקומה רבי שמעון שזורי אומר אף בחול שואלו ואובלו [ו] על פיו: ב. המדרין את חבריו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות. אובל עמו בשבת הראשונה ואע"פ שאינו המעשרות. ובלבד שיאמרו לו מעושרין הן. ובשבת שניה אע"פ שגדר מבנו הנייה [ז] לא יאכל עד שיעשר: ג. רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי

פל פוז אלף כשכת להטונה מפני דרכי שלום . תוי"ט : (ב) האריך להסליף הדרי כרוב מלכותו מפ' ד'ט"ה השורין על מ"ע . פד' תמיסין מפ' פורוסותמזכרנו לדכרוו לר"ף קלמרי לכבר לם תשדו ועיין כתוי"ט : [ת] שקרא שם . ר"ל כערכ שכת : [ט] ר"ת"ם . ה"ר"ש ולמני ח"ג של דלמי ומסין משום דלא אורח"ם

עמי הארץ על מעשר עני שהם יודעי' שפירות הטבולים למעשר עני הם כמיהה מסריטין אותו ולוקחין אותו וחכמים אומרים אף על פי כן קורא לעומן : שהרי אינו מוסר כלום בזה (ב) דל"ף לשפיר וליתן לעני משום

לכשכותם ויגלין להפרישם לחמהל חמינו הכיאה לל"ם . ודלא תני מעשר לשון של דלמי לני שאע"פ שקרא שם ח"ן כו הוטנה ליתנו ללי כשכת זה שאינו יגלו להפריש כשכת תרומת מעשר דהוה כמתקן מנה . תוי"ט : (ג) דל"ן אסור להפריש המתנות אחר שקרא שם מע"ש אלף ככולנה לכת"ן ואין כל המתנות שזים בזה : [ז] שהיא נאמן . לענין אסור כל ישראל כחוקת ספרים הם סאים וכולם דבר אסור . אסור במלכותין לענין תעשבות וטומאה מיירי מיזו קשה דטומאה תמי' שייכת הכא : [ח] אינו נאמן . וז"ל לפתומבו כמנו דלי כתי אחר שחללו ולקח ממנו דל"ן זה מנו שמחיריה שיתלא כדלי אם יכוא אותו פלוגי וישאלהו זה

וחכמי' קורא שם ואינו צריך להפריש ; ד מי [ח] שקרא שם [ט] לתרומת מעשר של דמאי ורמעשר עני של ודאי . לא ימלץ כשכת ואם היה כהן או עני למורים לאכול אצלו . יבואו ויאכלו ובכבר שיוודיעם : ה האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי [ו] שהוא נאמן וממי שהוא מעשר [יא] אינו נאמן . מאיש פלוגי הרי זה נאמן . הלך ליקח ממנו וא"ל לא מצאתיו ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן . אינו נאמן : ו הכנסם

ולוקח המעשר לעמנו אבל תרומת מעשר של ודלמי חלוי הישראל קורא לה שם אלף הוא נותן מעשר ללוי והלוי מפרים תרומת מעשר וטומנה לכהן : לא ישלם . כדי ליתנם לכהן (ג) או טענה שכת"ר וזכמבו שסמ"ר כלומר שרגילין לאכול על שולחנו

ליתן מתנות לכהן או לעני כשכת אלף : כלמורים שרי : ובכבר שיוודיעם . שהם של תרומת מעשר או של מעשר עני שאינו מודיעים והם סבירים שמתלו הוא מחילם הו"ל כמאכלי אורחיו תרומות ומעשר' שהוא אסור : ה אינו נאמן . דלמ"י ימלא שלקה ממי שאינו נאמן מלי לאשתמוטי ולומר בעיני היה נאמן אלף כי ח"ל מחוץ פלוגי לא מלי לאשתמוטי דלא אינו רשאי לקח

נאך ער האם יו"א נים גינעבין דעם ארעם מאן . אקער דיא תבוואה . איז געטעשערק גיווארין פון געשער עני תחכים אפרים קורא שם ואינו צריך להפריש און דיא תחכים זאגן דער תבר זאל געקען אקען געקען פון די תבוואה און זאל אויף זיי רופין דעם נאקען מעשער עני . ווארום דער תבר האט דאך גיין שארין נים , ער דארף דאך דעם ארעם מאן נים אנוועק געבין דעם מעשער . ווארום ער וועט הייסן דעם ארעם מאן ער זאל בריינגען גדות אז דער עם הארץ האט אים נים גינעבין מעשער עני : ד מי שקרא שם דמרוס מעשער של דמאי ומעשער עני של ודאי לא ימלץ בשבת אהקר וואס ער האט בראקט אפ שיידי' פון דמאי תרומת מעשער . האט ער גיזאגט די תרומת מעשער וואס איז דארף געבין זאל זיין אין צפון זייט וואךער אין איין אנדער זייט פון דעם שייגער תבוואה . אן ארעם געהאט תבוואה וואס מען האט געדארקט פון זיי גענוים געבין מעשער עני האט ער גיזאגט די מעשער עני זאל זיין אין צפון זייט וואךער אין איין אנדער זייט פון דעם שייגער תבוואה . סאר ער נים געקען אום שבת דיא תרומת מעשער און געבין דעם פהן אנדער דיא מעשער עני און געבין דעם ארעם מאן . ווארום מען סאר נים געבין תרומת און מעשער אום שבת זאם היה כהן או עני געבין לאכול אצ"ל יבואו ויאכלו ויגלו שיוודיעם און אויב דער פהן אדער דער ארעם מאן זענען ניוואהנט צו עסקין ביי אים , מעג ער געבין דעם פהן די תרומת מעשער און דעם ארעם מאן די מעשער עני ואום שבת' זיי זאלין עסקין ביי אים .

נאך ער זאל זיין זאגן אז דאס איז די תרומה און מעשער וואס ער דארף זיין געבין : ה האופר לפי שאינו נאמן על הפעשרות קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשער אינו נאמן ווען איינער זאגט צו אן אקען נאם איז נים בגלויבט אויף מעשערות קויף פאר מיר פירות פון דעם מעשער וואס איז בגלויבט אויף מעשער . איז דער שלים נים בגלויבט צו זאגן אז ער האט געקויפט דיא פירות פון דעם מעשער וואס איז בגלויבט אויף מעשער . ווארום דער שלים האט נים מורא צו זאגן אליגען ווייל דער בעל הבית קען נים וויקען אויב ער האט גיזאגט אליגען . אז דער בעל הבית וועט אים פרעגן פון וועקען ער האט געקויפט און ער וועט אים זאגן פון דעם מעשער . אפילו מען וועט וויקען אז דער מעשער איז נים בגלויבט אויף מעשערות , וועט דער שלים זאגן איה האב געמיינט אז ער איז נא בגלויבט מאיש מיין הרי"ה נאמן אקער אז דער בעל הבית וועט אים פרעגן ער זאל קויפן פירות פון דעם מעשער און דער שלים זאגט ער ווארום ער וועט זאגן אליגען ווייל מען וועט דאך קענען וויקען אויב ער זאגט גיגען ואקער אז דער שלים זאגט צו דעם וואס האט אים געשיקט איה בין גיזאגט צו דעם וואס דו האקסט מיר גיהייסן און איה האב אים נים געפונען בין איה גיזאגט צו איין אנדערין וואס ער איז בגלויבט אויף מעשער . איז דער שלים נים בגלויבט ווארום ער קען דאך זאגן אליגען אזוי וויא פריער איז גישמאנען : ו הגנבם

לעך

מאחר: ו איש פלוני נאמן ה"ז נאמן. אע"ג דלא הי' ראויה להאמינו כיון שהוא עלמא חסיד קולא הוא שהקילו בלכנסיה משום דהו' נפש ודוקא כשהיו מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם לא יקול אלא מן המומח': מי באן מובר יושן. שירא שמה יאכלוהו חדש קודם שיקריב העומר ורוב עמי הארץ אין האדום על החדש והוי כדמאי דרוב ע"ה מעשרים הן הלכך לא התמירו עליהן כ"כ דיימא שסם גונולי חסד זה לזה חסיד אהב עלי ואני חסיד עליך ע"ה החמרים: המכילים תבואה ממקום הוול למקום היוקר: אינן נאמנים. דודלי גומלים וז"ל ומשכה את של חכירו בעיר זו כלי שישכה חכירו את שלו בעיר אחרת (ד): ר' יהודה אומר נאמנים. האיל רוב עמי הארץ מעשרים על כדמאי הקילו משום חיי"ט של בני העיר שהיו מוכרי תבואה ופירות רגילין לכל שם (ה). ואין הלכה כר' יהודה:

לעיר ואינו מכיר אדם שם. אמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר. אמר לו (ס"א אחד אני איני נאמן) איש פלוני נאמן הרי זה נאמן. ואמר לו מי כאן מוכר יושן. אמר לו מי ששלחך אצלי, אע"פ שהן כגומלין זה את זה, הרי אלו נאמנין: ו החמרים שבכנסו לעיר, אמר אחד שלי חדש, ושל חברי יושן. שלי אינו מתוקן, ושל חברי מתוקן, אינו נאמנין. רבי יהודה אומר נאמנין:

צו פארקויפין אלמטע תבואה. פון דעסקטווענין זענען זיין בגלויבט; ווייל בייא דאס מעה'רמטע עמי הארץ איז דער איסור פון גייע תבואה אריוקער איסור, דריבער איז מען זיין גיט חולשר; ו החמרים שנקנסו לעיר אפר אחד שלי חדש ושל חברי יושן. שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינו נאמנין דיא וואס פירען תבואה אויף איינלין פון דער שקטאט וואס איז וואלוויל צו פארקויפין אין דער שקטאט וואס איז מיינער זענען זעקומען אין אשקטאט זאגט מיינער תבואה איז גייע נאראר מען זיין גיט זעסן פאר פסח איידער מען איז מקריב דעם עוקרו און מין חכרים תבואה איז אלמטע ומען מען זיין שוין זעקיין. אדער ער זאגט מיינער תבואה זענען גיט זעמעשקת און מין חכרים תבואה זענען זעמעשקת, זענען זיי גיט בגלויבט, ווארום עס קען זיין זיי האבן צווישען זיך אפ גימאכט אין דער שקטאט זאגט דער לויבין דעקס תבואה אין דער אנדערער שקטאט וועט זיין פארקערט וועט דער אנדערער לויבין זיינע תבואה רבי יהודה איז נאמנין רבי יהודה זאגט זיי זענען בגלויבט ווייל אז מען וועט זיי גיט גלויבין וועלן זיי גיט בריינגען תבואה צו פארקויפין וועט דאך זיין אריינגער אין שקטאט, דריבער דאך מען גיט מתקיר זיין:

לעיר ואינו מכיר אדם שם אמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר איש פלוני נאמן הרי זה נאמן וז"ל ומשכה את של חכירו בעיר זו כלי שישכה חכירו את שלו בעיר אחרת (ד): ר' יהודה אומר נאמנים. האיל רוב עמי הארץ מעשרים על בני העיר שהיו מוכרי תבואה ופירות רגילין לכל שם (ה). ואין הלכה כר' יהודה:

תוספות נמרא ברכות דף י"ד ע"ב רש"י

עולה כלא מנח' . ה"ט דמאי למימר כלא נסכים אסרי שולח נמי טעון נסכים אלא לישלח בר אבא אמר ר' יוחנן כאלו הקריב עולה כלא מנחה וזכה בלא נסכים שנאמר ופסחית החיפה וגו' חף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המנחה: נסכים. הוא היינו המתכסר מ"ג הכוזב אפר עינא ב"י הקורא קריאת שבע בלא תפילין עולא האט גיזאגט דער מעקנשש וואס לייגענט קריאת שסע אן תפילין באיז מעיר ערות שקר בעצמו איז גלייך ווי ער וואגט גיזאגט פאלשע עולה הארץ הקדוש

עולה כלא מנח' . ה"ט דמאי למימר כלא נסכים אסרי שולח נמי טעון נסכים אלא לישלח בר אבא אמר ר' יוחנן כאלו הקריב עולה כלא מנחה וזכה בלא נסכים שנאמר ופסחית החיפה וגו' חף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המנחה: נסכים. הוא היינו המתכסר מ"ג הכוזב אפר עינא ב"י הקורא קריאת שבע בלא תפילין עולא האט גיזאגט דער מעקנשש וואס לייגענט קריאת שסע אן תפילין באיז מעיר ערות שקר בעצמו איז גלייך ווי ער וואגט גיזאגט פאלשע עולה הארץ הקדוש

עולה כלא מנח' . ה"ט דמאי למימר כלא נסכים אסרי שולח נמי טעון נסכים אלא לישלח בר אבא אמר ר' יוחנן כאלו הקריב עולה כלא מנחה וזכה בלא נסכים שנאמר ופסחית החיפה וגו' חף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המנחה: נסכים. הוא היינו המתכסר מ"ג הכוזב אפר עינא ב"י הקורא קריאת שבע בלא תפילין עולא האט גיזאגט דער מעקנשש וואס לייגענט קריאת שסע אן תפילין באיז מעיר ערות שקר בעצמו איז גלייך ווי ער וואגט גיזאגט פאלשע עולה הארץ הקדוש

אחר העולה והזוכה בדכתיב זככיהם חגי הכין וגו' והוא הדיון דמאי למימר כאלו הקריב עולה כלה מנחה וזככיהם עולה דמאי עטירה נסכים אלא לטעם דקרא נקט עולה ומנחה וכן וזככיהם יבנה. לגמרי: דכתיב ארחה: בגמין. משמע ארחה כל הנוף ולא כתיב ארחה כפי: לדמא אהא לומר שמועט עליו: שבר החילה כפיסם כאלו עכל כל גופו: קסמיה. קיסם:

ואמר ר' יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל וזו היא מלכות שמים שצויה אמר רב חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל הגמנה ונושל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו

דקרא נקט עולה ומנחה וכו' (ויקרא): אמאן דמהדר למיחא בשבין ק"ס. ויש ספרים דגרסי' בני מליא נקט' אכל לחמיה ללא דקאמר רב' (ספחים דף מו) לנגל ולחמיה ד' מילין נלאה ללא גרסי' לוי דהוא סדון לענין ללוחא נמי חמסס שלא יעמוד וזו תפיל' דמ"ס ק"ס מחתלי' וכו' יס לקמן בסדר מ' שחתו (דף כ"ג) כעלו מנחות דכ"ב ספדל לייס חמון דמהדר למיחא כעול' ללוחא ומתלה חזירי סס ק"ס משמע דכל ענין חומר. והכתיב דרשב"ל דלמר ולחמיה ד' מילין פירש רש"י להתפלל סס כתיב:

בנה מובח והקריב עליו קרבן וכתוב ארחה: בגמין כפי ואסוכבה את מוכחה ה' א"ל רבא לא סבר לה מר בללו סבל דכתיב ארחה: בגמין ולא כתיב ארחה: כפי א"ל רבינא לרבא חזי מר היא צורבא מרבנן דאתי ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנה ידיו בעפר ובצורור ובקסמים א"ל שפיר קאמר מי כתיב ארחה: בגמין כתיב כל מידי דמנכי דהא רב חסדא ליימ אמאן דמהדר אמיא כעידן צלותיה וה"מ לק"ש אבל להפלה מהדר ועד כמה עד פרסה וה"מ לקמיה

נויא ער וואלט מקריב גינען אקרבן עולה אן אמנחה ואצעהקמיל מעהלו אונ נויא ער וואקט מקריב גינען אקרבן שלמים אן טיין גינאסין אויף דעם מובח ואמר רבי יוחנן גאך האם רבי יוחנן גינאקט הויצה שקבל גלי עוי מלכות שמים שלמה דער קעניגש וואס וויר אויף זיך געקען די קלובה פון הקרוש ברחה הוא אין נאנצין נויא עם דארף זיין יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל כאלו ער נועם אויפשטיין ואל ער ביין מאכין דעם בויך פון דאס קענשליכע בדרערפעניש, און נאל וואשין די הענט, און זאל אנטאהן תפילין און זאל לייגענען קריאת שמע און זאל דאווענען שמונה עשרה וזו היא מלכות שמים שלמה דאס הייקט קען האט גענוקען אויף זיך די קלובה פון נאם אין נאנצין. ווי עם דארף זיין אפר רבי חייא בר אבא אפר רבי יוחנן רבי חייא בר אבא האם גינאקט פון רבי יוחנן. וועגן די תפילה ונפיל ידיו ויניח תפילין וקרא קריאת שמע ויתפלל דער קענשליכע וואס גייט ארום די הענט און לייגט תפילין און לייגט קריאת שמע און דאווענט שמונה עשרה פעל גליי הכתוב דאזי בנה מובח והקריב גליי קרבן רעכונגם אויף אים דער פסוק גלייה ווי ער וואקט געבאהם אמנחה און וואלט אויף אים מקריב גינען אקרבן דכתיב ווארום עם שטייט אין פסוק דוד הלקה האם גינאקט פאר נאם ארחה: בגמין פני ואסוכבה את מוכחה ה' א"ל וועל נואשין מיט ריינגייט מייגע הענט און איך וועל ארום ריין ארום מיט געזם פני מיה רבא רבא האם גינאקט צו רבי חייא יא ספר גיה פד באני פני האלם דען נים דער רבי אז עם איז גלייה נויא ער וואלט זיך מובל גינען דכתיב ארחה: בגמין פני ויא קמיה ארחה: כפי ווארום עם שטייט אין פסוק איך וועל נואשין מיט ריינגייט מייגע הענט, און עם שטייט נים איך וועל נואשין מייגע הענט. איך און קריאת שמע ווארט בגמין וקיס ריינגייט

איבעריג, צו טייען דאס וואס ער וואקט דיא הענט איז גלייה ווי ער וואקט געוואשין און ביין געמאכט און מובל גינען דעם גאנצין נוף אפר זיך רבינא רבא רבינא האם גינאקט צו רבא חזי פד היא צורבא מרבנן דאתי ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנה ידיו בעפר ובצורור ובקסמים א"ל שפיר קאמר מי כתיב ארחה: בגמין כתיב כל מידי דמנכי דהא רב חסדא ליימ אמאן דמהדר אמיא כעידן צלותיה וה"מ לק"ש אבל להפלה מהדר ועד כמה עד פרסה וה"מ לקמיה נויא ער וואלט מקריב גינען אקרבן עולה אן אמנחה ואצעהקמיל מעהלו אונ נויא ער וואקט מקריב גינען אקרבן שלמים אן טיין גינאסין אויף דעם מובח ואמר רבי יוחנן גאך האם רבי יוחנן גינאקט הויצה שקבל גלי עוי מלכות שמים שלמה דער קעניגש וואס וויר אויף זיך געקען די קלובה פון הקרוש ברחה הוא אין נאנצין נויא עם דארף זיין יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל כאלו ער נועם אויפשטיין ואל ער ביין מאכין דעם בויך פון דאס קענשליכע בדרערפעניש, און נאל וואשין די הענט, און זאל אנטאהן תפילין און זאל לייגענען קריאת שמע און זאל דאווענען שמונה עשרה וזו היא מלכות שמים שלמה דאס הייקט קען האט גענוקען אויף זיך די קלובה פון נאם אין נאנצין. ווי עם דארף זיין אפר רבי חייא בר אבא אפר רבי יוחנן רבי חייא בר אבא האם גינאקט פון רבי יוחנן. וועגן די תפילה ונפיל ידיו ויניח תפילין וקרא קריאת שמע ויתפלל דער קענשליכע וואס גייט ארום די הענט און לייגט תפילין און לייגט קריאת שמע און דאווענט שמונה עשרה פעל גליי הכתוב דאזי בנה מובח והקריב גליי קרבן רעכונגם אויף אים דער פסוק גלייה ווי ער וואקט געבאהם אמנחה און וואלט אויף אים מקריב גינען אקרבן דכתיב ווארום עם שטייט אין פסוק דוד הלקה האם גינאקט פאר נאם ארחה: בגמין פני ואסוכבה את מוכחה ה' א"ל וועל נואשין מיט ריינגייט מייגע הענט און איך וועל ארום ריין ארום מיט געזם פני מיה רבא רבא האם גינאקט צו רבי חייא יא ספר גיה פד באני פני האלם דען נים דער רבי אז עם איז גלייה נויא ער וואלט זיך מובל גינען דכתיב ארחה: בגמין פני ויא קמיה ארחה: כפי ווארום עם שטייט אין פסוק איך וועל נואשין מיט ריינגייט מייגע הענט, און עם שטייט נים איך וועל נואשין מייגע הענט. איך און קריאת שמע ווארט בגמין וקיס ריינגייט

תשא יום א גמרא

אבל לאחוריה אפי' מיל אינו חוזר ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר :
 אין די זעלביגע נייט ווא די וואקסער איז . אונ ער
 נייט אז בוי אמירל נייט נועט ער בעקקען
 וואקסער זאל ער ווארמין מיט שמונה עשרה בוי
 ער נועט קוקען צו די וואקסער נועט ער וואשין
 דיא הענט אונ נועט דאונקען אבי זאחוריה אבער
 אז די וואקסער איז אינקסער אים אונ ער דארף
 צוריק גיין אפי' מי אינו חוזר אפילו דיא וואקסער
 איז אינקסער אים איין פחות שקת נייט . דארף

זדרר תשא דף קפ"ח ע"א ה"ח דלילות יוד הא ואו הא

פרח חידך (ס"ח רבי חיוב) ואמר שפת אמת חכון לעד ועד ארעיטה לטון שקר . ת"ח אלו כל כפי עלמא הוו פלתי
 לשקלא הוה הכי אכל האי נהורא וזהרר לניהר ודאי קטוס איהו . ככבי רומא דרקיעא קטוס אינון . י"ח
 בטפשו ותסרוטו לדעתה דלהון אינון אמרי וקראן להו אלהא לא כפי קב"ה לנאהו עובדי מעמלא אכל לזמנא דאחרי
 לה יסתנון ככביא ונהורין דעלמא אכל מאן יסתאי אינון דפלחו לון וקרא דא הכי הוה שפת אמת חכון לעד חלין
 ישראל דאינון שפת אמת ה' אלהיט ה' אחד . וכלא איהו אמת רזוז דלמת ימטיימי ה' אלהיכס אמת ודא איהו
 שפת אמת חכון לעד . ועד ארעיטה ועד רגע מכטי ליה מאי ארעיטה אלא עד כמה יהא קיומא דלהון בעלמא .
 עד זימנא דייחי ויהא לי נייחא מסיילתא קשיא דעלוי וכומנא דלרעיטה יסתאי לטון שקר אינון . דקראן אלהא למאך
 דלחו הוה אלהא . אכל ישראל דאינון שפת אמת כתיב כהו עס ו יצתי לי תגלתי יוספרו . אדכננא חזא זמנא
 דהוינא חיל כהדי ר' אלעזר פגע ביה הגמולא (מד) ח"ל לר' אלעזר אנת ישתה מאורייתא דיהודאי ח"ל ירענא .
 ה"ל לית אתון אמרין דמהימנותא דלכוון קטוס ואורייתא כון קטוס ואן דמהימנותא דלין שקר ואורייתא דלין שקר
 והא כתיב שפת אמת חכון לעד ועד ארעיטה לטון שקר . אכן מיומין דעלמא קיימין במלכותא ולא אעדי מיין לעלמין .
 דרר כתר דרר חכון לעד ודאי . ואחון זעיר הוה לכו מלכותא ומיד אעדי מכון וקרא חתקיים ככו דכתיב ועד
 ארעיטה לטון שקר . ח"ל חמינא כך דלמת חכיס באורייתא חפת רומיה דהוינא גברא . אלו אמר קרא שפת אמת
 כוננת לעד הוה כדקאמרת אכל כל כתיב אלהא זמנא . זמנא שפת אמת דחכון מה דלאו הכי השתא דהשתא שפת
 שקר קיומא זשפת אמת שכיב כולל אמתא זמנא דלמת יקוס על קיומיה זמנא ארץ תלמת כדין שפת אמת חכון
 לעד וגו' . ח"ל הוהו הגמון זכאה אנת זוכאה עמא דאורייתא דקטוס ירתינ בחר זימין שמע' דלתנייר אולו מעו
 מד ביי חקל זנלו לזותהון כיון דללו לזותהון אמרו מכאן ולהלאה נתחבר כשתינתא זנויל ונתעסק באורייתא :

יוסף לחק   מוסר   חרמב"ם הלכות ק"ש פ"א

שנאה של ידי כך חושב לחכמו להרע לו ככל מעני רעה ואלו
 כוונתו ז"ל שגלה הכרית מוליא את הפלסם את הפולס
 והוא שגלה כנינון לבקדום כיון הוה על גבא אחוה וחסד כולנו
 ככתבנו ולבטא ומה היה ישן עם אשתו או בניו ובני
 ע"גאזה על ידי כך חושב לחכמו להרע לו ככל מעני רעה ואלו
 כוונתו ז"ל שגלה הכרית מוליא את הפלסם את הפולס
 והוא שגלה כנינון לבקדום כיון הוה על גבא אחוה וחסד כולנו
 ככתבנו ולבטא ומה היה ישן עם אשתו או בניו ובני

א) שנים שהיו ישינים במלכות אחת כל אחד מהן אסור
 לקרות א"ע שישבם בחמת לבו עד שחשאו מלית
 מספקת ביניהן עד שלא יבא שר זה וזה
 ב) שנים שהיו ישינים במלכות אחת אויב צווייא
 קענטשין זענען גישלאפין ואין איין
 קעמ נאקעט אונ זענען ברעקט מיט איין קלייד
 זי איד מהן אסור לקרות ביידע קארין גיט זייגענען
 קריאת שמע וליגענדיגן אף על פי שייכסא סמחת דא
 אפילו יעדער פון זייא נועט ברעקין מיט דעם
 קלייד פון אונקסער דאס הארץ אונ טייטער . פון
 דעקמנוענין קארין זיי גיט זייגענען קריאת שמע
 עד שתתא מלית מספקת ביניהן עד שלא יבא שר זה וזה
 ז) מסתני אפסח שרידין איין קלייד זאל ניון צווישען
 דיין ביידע קענטשין דאס דיא לייבער פון ביידע
 קענטשין זאלין גיט אנרידען אייגע די אנדערע
 פון דיא לענגדין אונ ווייטער זאס הוה יש עם אשמו
 או בני זבני ביתו הקטנים אונ אויב ער שלאפט מיט
 זיין נוייב אדער מיט זייגע קלייגע קינדער הרי גיפו גטפו וזינו
 קנישין מהן איז זיין קעלפער מיט
 זיער קעלפער וויא איינס אונ ער שפירט גאר גיט זאס ער רירט אן זייערע לייב . קובט ער
 גיט

כיום גם אלהינו וסוף את אברהם יצחק ויעקב שאל מהם זה. וסוף כל השמות נלחמות כבשיות ונודך גבורה מהם אשר כסף יתפזר וזך תשאלו ולמנו רכותו וז' בית שני היה בו לדיקום ותבנית גדולים ולא נחמד אלא כשון שאלת חסד ולא נחמד קצן ולא נעלם אלא לסבת שאלת חסד ולא עוד אלא שאלת פעינות איוו טובר עליהן אלא כשפט שטובר עליהן אכל שאלת חסד ככל היה תמיד וכל רבע טובר על לא תשאל וגומר ובינו מלות טפס ולהכתב נרדך כולך וזך. עוד אלא שאל מלה זו אמרו סוף כל גדול שמורה ככולם מלווים הם ולא זכר טפס לכל מלתו אלא טפס אורב לישאל ולתעטר כולתם כמו שאמר רכותו וז' מתי חל וגו' ולכן היום שקול ככל ישראל כמו שאמר הכתוב

בנים לה' אלהינו און מיר אלע וענען דאך מינדער צו הקדוש ברוך הוא וישנא את אברהם יצחק ויעקב וישנא מהם זה און ראובן האם פיינט אברהם און יצחק און יעקב וייל פון ניי איו גיבארין גינארין ויין שונא שמעון והנה כל המצוות נאחזות בהשם הקדוש אלע לשמות האלקימין וזה אן הקדוש ברוך הוא ויצדך גבוה בהם אשר בהם יתפזר און אלע לשמות דארף מען אין היקשר מיט זיי וועט זיך הקדוש ברוך הוא פערניקען וידיד משנאיה ווי אויב קענסמבר דיין חבר פיינט האבין. ויין נישקה איו דאך אויך פון היקשר ופסיו רבתינו וקרוינט נקבה דיא רבנן האבין גינאנט בית שני היה בו יצדקים גדולים ולא נחמד אלא בעין שאלת חסד פיי דעם אנדערין בית המקדש וענען צו דיקום און גרויסע חכמים און פיר אין הרוב גינארין גאר וייל איינער האם פיינט געהאט כעם אנדערען אומוזיקטע פיינדשאפט ויא נחמד המן ויא נקלם אלא לסבת שאלת חסד וואס עם דאעכרט אויב לאנג דער גלות און מען ווייס גאר ניט דעם סוף טען מען וועט אויסקעליונים ווערין דאס איו גאר וייל איין מענטש האם פיינט דעם אנדערין ויא עוד אלא ששאר העפרות איוו טובר עליהן אלא בשעה שטובר עליהן גאה קער וועל איה דיר גינאן אנדערע עבירות ווערין גאר נישקה ווען מען שוהט זיי אגב שאלת חסד כלב היה תמיד יעקב אברהם אומוזיקטע פיינדשאפט איו השנא און יעדער רגע האם ער אנדער איוף דעם לאו רו זאלקסט גיט פיינט האבין דיין

גים צו אמראקמונג פון זנות למיך אף על פי שבשרו נונע בהם מחזיר פניו וחוצץ מוחה לבו וקורא: (ב) עד אימות הם קטנים לעיניו זה עד שיהא הזכר בן שהים עשרה שנה ויום אחד והנקבה בת אחת עשרה שנה ויום אחד. והוא שיהא הבניהם כתבנית גדולים שרים נכבדו ושערך צמח ואח"כ לא יקרא עד שהתפסק מלות בנייתו אבל אם עריון לא היו שרים נכבדו ושערך צמח קורא עמתן בקירוב בשר ואינו צריך הפסק על וירא כסלוחם ועל פסוק ועתה אם תשא תחלתם ואם

גים צו אמראקמונג פון זנות למיך אף על פי שבשרו נונע בהם מחזיר פניו וחוצץ מוחה לבו וקורא: (ב) עד אימות הם קטנים לעיניו זה עד שיהא הזכר בן שהים עשרה שנה ויום אחד והנקבה בת אחת עשרה שנה ויום אחד. והוא שיהא הבניהם כתבנית גדולים שרים נכבדו ושערך צמח ואח"כ לא יקרא עד שהתפסק מלות בנייתו אבל אם עריון לא היו שרים נכבדו ושערך צמח קורא עמתן בקירוב בשר ואינו צריך הפסק על וירא כסלוחם ועל פסוק ועתה אם תשא תחלתם ואם

ברוך ער אין דיין הארצין ויביטל מצות עשה והתקף להנה פסוק און ער איו מבטל אמצוה רו זאלקסט ליב האבין דיין חבר ויא זיך אליין ויא עיר אלא שער מצוה זו אמרו שון כלל גיור שבחורה שבלים מלוים בה נאה קער ועקן מיר אויף די מצוה האבין ריא חכמים גינאנט או דאס איו אנדריקער כלל אין די הורה וואס אלע מצות אייגען אין די מצוה ויא זיך משה קלי מצותיו און וואס משה האם וזכה גינען צו דיא אלע מצוות זיינע. איו גאר גינען וייל ער האם ליב געהאט די יודין ומפני גזרתם און ווען די יודין זענען גינען אין אצרה. האם ער אויך געהאט צער פון זייערע צרות כמו שמספר רבתינו וקרוינט נקבה על וירא כסלוחם ויא דיא רבנן האבין גינאנט אויף דעם פסוק משה האם גינען די שווערע ארבעט וואס דיא יודין האבין געארבעט וזי פסוק ועתה אם תשא תחלתם ואם אין מתי יא און וואס די רבנן האבין גינאנט אויף דעם פסוק וואס משה רבינו האם גינאנט פאר נאם און איצט אויב די וועקסט שענגקען די יודין זייער זינד ואיו נוסא און אויב די וויילקסט גיט שיינקען זייערע זינד קעג מיה אפ פון דיין חבר וואס די האקסט געשריבען וזנו היה שקיי כלי יצדקי דריבער איו משה גינען גירעכונגט אויב ויא אלע יודין כמי שאמר תחבין ויא דער פסוק

תשא יום ב נביאים

תרנום

עד שפך דם עליהם: ויהי כעבר הצהרונים ויתנבאו
עד לעלות המנחה ואין קול ואין ענה ואין קשב:
ואישתמיו עד למיסק מנחמא ולית קל ולית רעני ולית דמציא:

מצודת דוד

בשך דמס כלשר סיס מכנסם לעבדו בענין זה: (ד) ויהבאוי. עשו את עמם כללו מזכרים כנבוא' שחרד סלש ולא חללו מלהתנכות עד כל עת העלות מנחת הערב הוא תמיד של בין הערכים כי או נלאו ולא התנבאו עוד: ואין קול. אכל סין קול וכו': ואין קשב. ידול וזה לפי ששמן מי יקטיב לנס כי אינו אלוה: דעם פירוש עברי פייטש געשינס מען בריא דער הפסורה סון דער וואך:

תרנום

כתובים משלי יט

לחשיך מיסוד ומלכות ח"א שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת שוין דלת יוד וזה יאהרונהי נשמת ריסוד א אד אדנ אדני נפש אדני וזה אלק דלת גון יוד נשמת דמלכות יד הו הו הו היה יהודה דיסוד יתרה יהיה יתרת דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א גם בלא דעת נפש לא ישוב ואין ברנלים חומא: ב אולת אדם מסקה דרבו ועל יתות יועף לבו: ג הון וסוף רעים דבגים ודלי מרעהו יפרד: ד עד שגרים לא יגקה ויפית פזבים לא ימלט: אלקה מתרעם לביה: נ מולא מוסף הקריה סניאי ומסבינא פריש הקריה מניה: ד סקרא דשקרא לא נודכי ודמוצי כרכותא לא נתקליט:

מצודת דוד

(א) גם בלא דעה. אפי' הטוב עבירה בלא דעת וכחונה מ"מ כודאי לא טובה נפשו כי לא יחונה ללדיק כל חון: ואין הממהר ברנלים ללכת אל המקום אשר נשאלו לנו הלא לחוש יחשב כי מהלאו להתנוק חלסן סן יבא מוס דכר פטע: (ב) אולת. האולת שאלים טושפ היל מתקת דרבו כי ע"י אולתו נכשל ולבו לא כן יומת כי יוסף פל ס' לפרסה אחר ממותיו: הון. הטובה יוסף לנפשו רעים כי אהבו לכל כון לענין בין לעשירים אכל סדל נפרד הוא אפילו מרעהו סדל כחוסו: (ד) דא ינקח. עם כי לא חוסו כידר ולא קבל ענשו לא יקח מדין על מעלה: דא ימלט. כי בעבור שרגיל לכרכ כוז סופו להטיד שקר ולא ימלט מן הטובס כלשר חוסו:

פירוש ע"מ

(א) גם בלא דעת נפש לא טוב אפילו איינער זינדיגט גיט וויסענדיג, אויבנערין, פון דעס-פון ענין איז דאס גיט גוט פאר דיא נשמה ויין ברנלים חומא אונ דער מענטש וואס איילט מיט זיינע פים אונ דויפט געשווינד קאהן אואך, וועט ער גענוים קאהן אפעלער, ווארום אאיבערנעאייילטע זאך איז גיט גוט: (ג) אולת אדם מסקה דרבו די נארעשקייט פון גיט מענטש פארקרימט זיין ווען, אונ ער טוהט גוט ווי קען דארף טאהן זיי ה' יוסף לבי אונ זיין הארץ צערניגט אויף הקביה, ער זאגט זיין אויבגליק קומט פון פירוש ע"מ

עיקר תוי"ט

מ/שנה פרק שבת כא

ברטנורא

פרק כא א נוטל אדם את בנו. פרק כא א נוטל אדם את בנו [א] והאבן בידו ובכללה והאבן בתוכה. כלל אמתני דבנוס דמלסט דליכס אלהים נבמרת כחוטם שיש לו געטוטן על לבו. פ"ט"י שם לא יטלו יחלו ולא העמידו סילוטל צאל בידים במקום סכנה ואש"כ ללא סכנת נפש גמורה סיא אלא סכנת חולי וקטש בתו' א"י

פרק כא א נוטל אדם את בנו והאבן בידו אענטשט מען טראגן אקניד אויף דער האנט אום שבת אפילו דאס פינד האלט אשמיין

את ידיהם ואת רגליהם : כ בבאם
אל אהל מועד ירחצו מים ולא
ימתו או בגשתם אל המזבח
לשבת להקטיר אישה ליהוה :

ובגוהי מניה ית ידיהון
נית רגליהון : כ במיעלהון
למשפן זמנא יקדשון
מיה וקא ימותון או
במקרבדון למדבחה
לשמישא לאסקא
קרנא קדם יי :

תרא כנחאס אל . סהדוין פנ זכחיס יס : או כנחאס . זכחיס עס קיס : לשבת . זכחיס יס : להקטיר אישה . עס :

שפתי חכמים

ס כלומר כשעה שמקדשים ידוים לריכוס לקדש גם רגליהם
עמיהם פי' דלח כח לריכות ואת רגליהם כלאו אמר את ידיהם
יהיו רגליהם ואת רגליהם יהיו ידוים דהיינו שיהיה כבת אחת :
ע (נח"י) דמ"ל להרכיב דלא מתייבב אביהא ריקנות וכן ירחק
בזכחיס י"ע דלשבת קאי על כנחאס אל אהל מועד : פ כנחאס
דרש"י דנחאס להרין נחאס אל נחאס וחס לא ירחאו ימותו
דזב ירוח ויחר ממה שנאמר ולא ימותו ועל זה פירוש
הא חס לא וכו' שכתורה נאמרה כללות וכו' . והרא"ם
פירוש לפי שמנחה הכתוב להזכיר פשוט המתחייב לא הכלתי
מתחייב לכן אמר שכתורה נאמרו כללים ומכלל לאו אחת שומע הן
וכו' וק"ל והכי הוא כלאו אמר חס לא ירחאו ימותו ולפטר
שככלל דכריהם דכרי : צ ק"ל הא פשיטא דמחאסר וליכנס
אל אהל מועד כלא דריהס סיך יכול ליכנס למנחה . ל"ס החיטון :

אהל מועד ואין כיוור לפני אהל מועד הא כיוור משוך קמעה
כלפי הדרום ככנוי בזכחיס : (ט) את ידיהם ואת
רגליהם . ככת אחת היתה מקדש ידו ס ורגליו וכך
שנינו בזכחיס כיוור קדום דלים ורגלים מניח ידו הימנית
ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית
ומקדש : (כ) בכאם אל אהל מועד . (ת"כ פ'
שמתי זכחיס יט) להקטיר שחרית וכן הערכים ע קטורת
או להוות מדס פר כהן המשיח ושערי ע"א : ולא
ימותו . הא חס לא ירחאו ימותו שכתורה נאמרו
פ כללות ומכלל לאו אחת שומע הן : אל ההמבוח .
החיטון צ שאין כלאו זיאת אהל מועד אלא כחצר :

פירוש לתורת אלהים

ימותו כפי ויאי זאלין גיט שטארקין ואבער אז
זיאי וועלדין גיט וואשין דיא הענטס וועלדין זיאי
שטארקין או בנשחאס אדער אין זייער שטאהן גנעהדין
צום כנכח וואס איז גיוענין פאר רעם אוהל מועד
שבת צו דריגען דהקטיר צו מקטיר ניין צו גאט :

פירוש לתורת אלהים
מיט זייער קינדער זאלין וואשין פון אים את
ידיהם זייערע הענדר מיט זייערע פים : (כ) בנאם
ווען זיאי וועלדין דארפין קוקען אין אוהל מועד
מקטיר קטורת ניין אדער בריש שפרענגען דהצי
גים זאלין זיאי זיה וואשין מיט רעם וואקער זיאי

נביאים מלכים א י"ח

תרגום

לחמשיך מניה דיא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דהוד ירהוה רוח
יחידה דנצח ירהוה חיה יחידה דהוד אל שם בן שמעליח :

א ויקחו את הפר אשר נתן להם ויעשו ויקראו
בשם הבעל מהבקר ועד הצדדים לאמר הבעל
עגנו ואין קול ואין ענה ויפסחו על המזבח אשר
עשה : כ יהי בצדדים ויתהל בהם אליהו ויאמר
קראו בקול גדול כיה אלהים הוא כיה שית וכי
שיג לו וכידרדו לו אולי ישן הוא ויקח : ג ויקראו
בקול גדול ויתגדרו כמשפטים בתרבות וברמים
מצורת דוד

א ונקיבו ית תורא דיכב קהון
וגעברו וקרו בשום בעלא
מזפרא גער עדן מטיהרא
למיקר בעלא ענינא וזית קל
ולית רעני ואשפטמו על
אנורא דבער : ג יהוה בערן
טיהרא וסייף קהון אליהו
ונאמר קרו בקול רב ארי אתון
אקרו דקלא הוא ארלקא
שועי ליה או אשטריא
אשטריא או אורח הות ליה או ארלקא רמהו ויתער : ג וקרו בקל רב ואתקמו פנימוסיהון
רש"י

(א) אשר נתן להם . הר"ל אחר שכתבו ספר לא רמס לכת
אחריהם עד שחלוו מסרו כדו : ויפסחו . לבנו על המזבח
אשר עשה אחאב או זולתו והדלוג הוה יחיס מדרך עבודה :
(ב) כי אלהים הוא . אמר כדכר החול הלא אלהים הוא ויכל
הוא לנעט כשעמם אכל עדיין אל שמש כי מדבר הוא כעת
עס מי לו הוא משג סגנות ומעין כחכמות ועל לו הוא ערוד
כדבר מה כנעל ממנו חוש השמש כקלת או חולי הוא כדכר
ולמרחק המקום לא ישמע ולזו קראו בקול גדול וזו חס כל
לשון . או שמה יסן הוא וכאשר תקראו בקול גדול ייקר
אמר כהתול ונע : ויתגדרו . ערשו כשרס כחכמו על כן

(א) אשר נתן להם . לפי שהיה נשמת מהס עלה ויקריבוהו
אחתי לנכוחים אמר לו לך כשניכס יתקדס המקום :
ויפסחו . ויפסעו : (ב) ויהתל . וישחק : כי אלהים
הוא . לפי דכריכס : כי שיה . שמה יס לו דכר עס
יועילי : ובי שוג . שמה הוא משג ורודף כמלחמה :
ובי דרך לו . לכית הכסא : (ג) ויתגדרו . לשון שטי' :
סדרתי יחשדתי וקף חס הוא כדכר מרחוק ישמע בקול גדול : אולי
משינתו : (ג) ויקראו בקול גדול . שמש דכרי אליהו עס כי

זמור ימי עולם משה עמו : עד שיהיה הזכר בן י"ג שנה ויום א' והנקבה בת שתיים עשרה שנה ויום אחד :

זאנש ויזבור ימי עולם כשת עמו עד האם געדיינקאמ קריאת שמע אפילו וייערע לייפער וענען נאנאם די קעגן וואס וענען פון אייביג משה ויין פאלק . איינע צו די אנדערע אונ צווישען ויין איז נאר זעהן מיר משה ווערט גערופין דיא פאלק יודין וואג דיא פאלק יודין ווערין גערופין משה נייט ציאי וענען בייך גלייהו :

אז ויי וענען שוין אפאקער ויין דיא יאהרין אויך . וענען ויי שוין ווי פראעמדע . אונ אז דער פאטער שלאפט מיט ויין צו זאמען אין איין געט . מארער גיט לייגען קריאת שמע . מיידין עם זאל געפעס ליגען צווישען ויי . די לייפער זאלין גיט אגרינען איינס דאס אנדערען :

תשא יום ב תורה

אונגלרום

להמשיך מתיבתא ד'א יהוה נש' י יה יהו יהוה . הח יוד הא ואו הא . נשמת יהוה חיה יחידה ד' רמילו י'וד אל שם ב'ן שבעשים בניקוד חולם :

י וי'דבר יהוה אל משה לאמר :
י ו'עשית כבוד נחשת וכנו נחשת
לרחצה ונתת אתו בין אהל
מועד ובין המזבח ונתת שמה
מים : י ורחצו אהרן ובניו ממנו

בעל הטורים
 (ית) ועשית כבוד . סמך כבוד לפרשת שקלים לומר שהנשמים נעלמים כשכל פוסקי לוקה ואינן נותנין : לרחצה . ד' כמסורה שפתי חכמים

ב דקל היאך יכולין לרחוץ מן הכן . ל"ט מוסק על הכיור : כמין דוד גדולה ולה לדים המריקים כשיחס מים : וכנו . כתרנומו כסיסיה מושב מתוקן לכיור : לרחצה . מוסק על נ הכיור : ובין המזבח . מוכס העולה שכהו בן שהוא לפני פתח משכן אהל מועד והיה הכיור משוך קמעה ועמד כנגד לוויר שכן המזבח והמשכן ואינו מסתק כלל כנתיים מאוס שנאמר (לקמן מ) וזה מוכס העולה שם פתח משכן אהל מועד כלומר מוכס לפני ענין הכיור

(ית) ועשית כבוד נחשת וכנו נחשת לרחצה וגו' . ככת הכר מתי"א ונס כסוף סדר תלוה לוח ה' שלהין יכנס ככקר וכעכר אל הסיכל להקטיר קטורה . וככקר ועיב אל נרות מתורנס וכעכר ודיוקס . ואזי יתכן כדמותו מקריב על מזבח הטולה עולות וכחוס כידוי יכנס למקדש ה' כדמותו מולבך ומחוסם מכל חלב וכל דם . ומעני זה אמר הקב"ה למשה ועשית כיור נחשת ויתן מים ככיור וזהו שיתן הכיור וכנו בין אהל מועד ענין הכיור

פירוש לתורת אלהים
 (יח) ויבחר אונ גאמ האם גירעט צו משה יאמר אזוי צו זאגין : (יח) ו'עשית אונ דו זאלקסט מאכין איין האנד פאס פון קופער יכנו נחשת אונ ויין פום זאל אויך ויין פון קופער לרחצה צו טראשין ניה פון מצות השם

(ק) [עשה מה] לקדש כהכין ידיו ורגליו לטבוחם שאלמר זענען אביין געזאנגען אין בית . בתקנולא . אונ האביין גיט געוואשן די הענט אונ די פוס . אונ האביין פקריב גינען קרבנות . זענען די קרבנות פסול : אונ גיר ויעט וישארקאט ווערין פון גאט אז גיר ויעט שטארבן פאר די צייט :

כסל (ה) שאם אין צו פירות נעשה כסיוו לדבר אסור ואסור לטלטלו . וצריך מני שהיו כתובו פירות שאם יעליכם בפרץ ומאסו כגון תומים ועכבאי וכיו"ב אבל אם היו כו פירות כגון אגוזים שקדים מנער לות הפירות והן טופלים (ב) ופירות הנמחמים כמי כגון תומים ועכבאי אם אפשר לטקס לזדי הכלכלה ולגער האבן לזדה ולהשליכה אסור לטלטל עם האבן . ומתני' איירי כגון שפחת מזלי הכלכלה (ג) או שליה והאבן דופן לנה שאי אפשר להשתמש בכלכלה כלא האבן :

[ב] וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה מִמָּאָה עִם הַמְהוּרָה וְעִם הַחֻלּוּן . רַבִּי יְהוֹרָה אוֹמֵר אִף מַעֲלִין אֶת הַמְרוּבֶּעַ בְּאֶחָד מֵמָאָה : בְּ הָאֲבָן שֶׁעַל פִּי הַחֲבוּת מִבְּיָה עַל צֶדֶה וְהִיא נּוֹפֶלֶת . הִיתָה בֵּין הַחֲבוּת מִבְּיָה וּמִבְּיָה עַל צֶדֶה . וְהִיא נּוֹפֶלֶת . [ג] מַעוֹת שֶׁעַל הַכֶּבֶד . נוֹעֵר אֶת הַכֶּבֶד . וְהֵן נּוֹפְלוֹת . הִיתָה עֲלוֹי לְשִׁלְשֵׁת מִקְנָחָה בְּסַמְרָוֹת : הִיתָה שֶׁל עוֹר . נּוֹתֵן עֲלֶיהָ מִיָּם עַד שֶׁתְּכַלֶּה :

לא אמרי' דנשדיו' לאבן כו' ויזיל דאם ישליח יצקן ויכבה . וא"ת חטבל האבן אבנ התיקון כדלקמן אבנ פירות ואמאי בעינן טעם לו בעגונו' ויזיל דמ"ז כ"ב טעלוט התיקון : (ה) תשמש דאפי' מנחמו מדעת שרי מפני שנעשה כמים (לכר) תשמש ולדבר מותר . לב"י : (ג) כלומר הפירות והאבן . גמ' ולישודו עשירי ולשדי לאבן וליקטעונו . ורפשי' ילקטם ועל האבן כירוי זמירי' לכלכלה ויעלעלו : (ג) נמשך לפי' ס"מ ספרי' כל ה' תהלי' כירי . והרכיס דמחויי' קן דמחויי' שאלקן נעשה דופן לכלכלה מה לר' עוד ע'חלי' אחר הכו' א"ר כנמרה וסרי' מכתיר חור כו . ועמיי' : [ב] ובטלטיין כ"ר . מוקיס דלא נמי כנמרה כפירות דמטעמי דלא אפשר לעשירי ולמשקל א"ר

לזריק גופן כמרה שאל' אלא לתרומה ולא למקום הכלכלה הלכך לא היכא דמני' למשקל לתרומה לא שרי' ליה עמי' אבל אם הוא לר' לר' לר' למקום הכלכלה מעלול אותה ואלו דמקום נמי כנמרה כדלר' לר' לר' לר' דוקא כהעבורה תמע' אבל כהסיה' למעלה שקיל לה ושבקי' לפתחה . תכח החו' דמירי' כשמוחסי' העבורה והעמחה כ"א כ"פ' כסוים קטנים וזוחס סוים מנחמי' כחוך כלי אחד גזול . אבל כמנחמי' וז"ע' וז' בלא שום כלי אין חילוק כי הויכא כדריבא' דמתני' כלבן שכלכלה סמללה פירות לא תחלקם כנמרה בין האבן למשקל בין המטה . חו"ט : (ד) כלומר איכו ס"ל הכי :

לזריק גופן כמרה שאל' אלא לתרומה ולא למקום הכלכלה הלכך לא היכא דמני' למשקל לתרומה לא שרי' ליה עמי' אבל אם הוא לר' לר' לר' למקום הכלכלה מעלול אותה ואלו דמקום נמי כנמרה כדלר' לר' לר' לר' דוקא כהעבורה תמע' אבל כהסיה' למעלה שקיל לה ושבקי' לפתחה . תכח החו' דמירי' כשמוחסי' העבורה והעמחה כ"א כ"פ' כסוים קטנים וזוחס סוים מנחמי' כחוך כלי אחד גזול . אבל כמנחמי' וז"ע' וז' בלא שום כלי אין חילוק כי הויכא כדריבא' דמתני' כלבן שכלכלה סמללה פירות לא תחלקם כנמרה בין האבן למשקל בין המטה . חו"ט : (ד) כלומר איכו ס"ל הכי :

(ה) לטול בכמה האבן וכן איהא טעו' ס"ט ע"ט : [א] מעות שעד הכר . תכח החו' לא חיקי' חתמי' מתי' למה ל' דלא' אבן ודאי' ער כשנה שניאה ע"ה ככסוי' הפירות אבל משח ע"ג' סכר אטילו כשנה ה"א האסור :

צידים : היתה בין החביות . ומחירא' שלא תסול האבן על החביות ותשכרם : מגביד . לחבית כולה ומסלקה מבין החביות וכס מטה אותה על זדה : נוער את הכר והן נופלות . כנראה לר' לר' לר' למקום הכר אבל אם לר' לר' למקומו מנביה הכר עם המעות שעליו . ולא אמרו' אלא כשכח המעות על הכר מע"ט . אבל הניחן עם כמחויי' נעשה הכר כמים לדבר האסור (ה) ואסור לטלטלו ולא לגער המעות שעליו : ללששת . דבר של טוינף כגון רוק או רטי או נוטה : במקנחה בכמרמוט . ולא יתן עליה מים דסתם כר של כגד הוא וכגד שרייתו כמיסו זה הוא ככוסו : היתה . על כר : של עור . ללאו כר ככוס הוא : נורתן עליה מים עד שתכלה . ותלך להשגשת . אבל ככוס ממש לא הואיל וסתם כרים וכשתות רכים יניחו סיד ככו ככוס כעור' רעים ומיהו שרייתו לא זה ככוס :

צידים : היתה בין החביות . ומחירא' שלא תסול האבן על החביות ותשכרם : מגביד . לחבית כולה ומסלקה מבין החביות וכס מטה אותה על זדה : נוער את הכר והן נופלות . כנראה לר' לר' לר' למקום הכר אבל אם לר' לר' למקומו מנביה הכר עם המעות שעליו . ולא אמרו' אלא כשכח המעות על הכר מע"ט . אבל הניחן עם כמחויי' נעשה הכר כמים לדבר האסור (ה) ואסור לטלטלו ולא לגער המעות שעליו : ללששת . דבר של טוינף כגון רוק או רטי או נוטה : במקנחה בכמרמוט . ולא יתן עליה מים דסתם כר של כגד הוא וכגד שרייתו כמיסו זה הוא ככוסו : היתה . על כר : של עור . ללאו כר ככוס הוא : נורתן עליה מים עד שתכלה . ותלך להשגשת . אבל ככוס ממש לא הואיל וסתם כרים וכשתות רכים יניחו סיד ככו ככוס כעור' רעים ומיהו שרייתו לא זה ככוס :

וערין : ב האבן שני פי' תבנית אויב עם ליגמ' אשטיין אויף אפאס טיין זאל גר גיט אראפ געקען דעם שטיין מיט די הענטס נאר ספח על צדה והיא נופת עז זאל איינגייגין די פאס אויף אויט' און דער שטיין וועט אצוין אראפ פאלין היתה בין תבנית אויב די פאס איז נישטאנען צווישען נאך פֿעקער . אז ער וועט איינגייגין די פאס וועט דער שטיין ארויף פאלין אויף די פֿעקער און ווי וועלן צובראכין ווערין מנביה ופסח על צדה והיא נופת זאל גר די פאס אויפהייבן און ארויס געקען פון צווישען די פֿעקער דער נאך זאל ער די פאס איינגייגין אויף אויט' וועט דער שטיין אראפ פאלין ספח שעל דער אויב עם ליגמ' געלט אויף אקוישן אום שבת נגער את הכר והן נופתו שאקיצט ער די קישין און די געלט פאלט אראפ היתה עליו' נשליש' אויב אויף דיא קישין איז גיווען צואה אום שבת פקנחה בסמרמוט קעגן ער אפ ווישען די צואה מיט אטוה' היתה של עור אויב עם איז גיווען אלדערענע קישין ונתני' עיתה יום עד שמתכה קעגן קען ארויף גיסען וואסער אויף דיא קישין אום שבת ביו די צואה וועט אראפ גיין :

און אויף דעם שטיין האט מען געלייגט אונזעקע פירות וואס אז מען וועט זייא אויס שישען פון קארב אויף דיא ערד וועלן זיי מיאום ווערין אז מען וועט זייא גיט קענען עסין און איין אנדער אָרֶט האט ער גיט אויס צו שישען דיא פירות . קעגן מען קראגין אום שבת די קארב מיט דעם שטיין מיט די פירות ביו ער וועט האבין ארייגעם אָרֶט אויס צו שישען דיא פירות ופסלטיין תריסה ספחה עם תפוחיה' נעם החילין אויב אין אָנאָרֶב איז גילעני' תרובה וואס איז טמא און אויף די תרובה איז גילעני' תרובה וואס איז טהור און אויף די תרובה און מען קען גיט אויס שישען די פירות און די ערד ערד וועלן זייא וועלן מיאום ווערין . קעגן מען קראגין אום שבת דיא תרובה וואס איז טמא צו זאמען מיט די תרובה וואס איז טהור אָדער מיט די חילין . ביו ער וועט האבין ארייגעם אָרֶט אויס צו שישען דיא פירות בני' היתה אויפ' רבי והנה' זאגט אף טלדין את חפודים באחד ופאה אויב אסאה תרובה איז צו מיט גיוארין אין והנדערט סאה חולין קען מען אויס שבת ארויס געקען איין סאה גבי' דיא והנדערט סאה חולין זאלין מותר

תשא יום ב

ברטנורא

ג בית שמאי אומרים מנביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. כ"ט"ס קאמר שאין לנו סומכים על משנתנו כמות שהיא שניה חלה מוחלף' השטה שכ"ה חומרים מנביהין מעל שמי' חומרים מסלק את הקטלה שיש עליה תורת כלי אבל לא יטלטל העממי' והקליפס בידיס דבית הלל כרכי שמעון ובית שמאי כ"י יהודה. ומיהו לא שרי כ"ה חלה בעממי' וקליפס דמיו למחלל כהמה חע"ג דלא חוי למחלל חסם אבל אי לא חוי חף למחלל כהמה מורו ד"ה לדמריס לטלטל דככה"ג חסי' ר"ש מודה :

ג בית שמאי אומרים מנביהין מן השולחן עצמות וקליפין. ובית הלל אומרים נוסף את הטבלה כולה ומנערה. מעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכבית. ושער של אפונין ושער של ערשים מפני שהוא מאכל כהמה. ספוג אם יש לו עור בית אחוזה מקנהין בו. ואם לאו אין מקנהין בו (נ"א ל"ג וחכ"א) בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה :

ען ולא כגד ולא ען ולא כחכות :

ג בית שמאי אומרים בית שמאי זאגין פגריהו פן השלחן עצמות וקליפין קען קענ אראפ געקען פון מיש אום שבת ביינער אונ שאלאכץ אועקצע וואס אבהמה קען זיין געקין יבית אומרים אונ בית הלל זאגין קען קאר ניט אראפ געקען פון מיש אום שבת די ביינער אונ ניט די שאלאכץ. גאר נופף אה הפקדה נוכח וספקיה ער געקט אן די גרעט פון מיש יונ ביינגט זיא איין אויף אזויש אונ שאקילט ביו די ביינער מיט די שאלאכץ פאלין אזיין אראפ פגריהו ספגני השלחן פירורין פחות פגיהו קען קען צו געקען פון מיש אום שבת שמיקלאה עסין אפילו יעדער שמיקול איז ניט גרויס ווי א אייביקייט שיער שי אפנין אונ די שוימין (שאלאכץ) פון פאב (באבעס) ושער שי געיש אונ שאלאכץ פון ארבעס קעג קען אויף צו געקען פון מיש אום שבת ספגני שהוא פאךל בהמה טייל אבהמה עקט זיי ספוג אשנאום וואס איז אנגיואפט

מיט וואסער אם יש בו עור בית אחוזה אויב גם אין דא אויף דער שנואם אשמיקול לעדער אן צו געקען פגריהו בי קעג קען אן געמען פייא דיא שמיקול לעדער אונ מיט דיא שנואם אפ ווישען איש אדער איין אנדער זאך וואו זא אונ אויב גם איז ניט דא אשמיקול לעדער אפ די שנואם איז פגריהו בו קאר קען ניט מיש ווישען מיט דיא שנואם. טייל ווען ער האלט דעם שנואם אין האנט קוועקשט זיך אויס דיא וואסער פון שנואם. אונ קען קאר ניט אויס קוועקשין וואסער אדער איין אנדער משקה אום שבת פין פד ויפין פד ניטל בשבת סאיין גם איז דא פיי דער שנואם אשמיקול לעדער אונ סאיין גם איז ניט דא אשמיקול לעדער קעג קען אים האלטין אום שבת אויב ער איז מרוקען זיינו ספגני טומאה אונ אז ער רירט אן אשמיקאט ווערט ער ניט טמא :

ג בית שמאי אומרים בית שמאי זאגין פגריהו פן השלחן עצמות וקליפין קען קענ אראפ געקען פון מיש אום שבת ביינער אונ שאלאכץ אועקצע וואס אבהמה קען זיין געקין יבית אומרים אונ בית הלל זאגין קען קאר ניט אראפ געקען פון מיש אום שבת די ביינער אונ ניט די שאלאכץ. גאר נופף אה הפקדה נוכח וספקיה ער געקט אן די גרעט פון מיש יונ ביינגט זיא איין אויף אזויש אונ שאקילט ביו די ביינער מיט די שאלאכץ פאלין אזיין אראפ פגריהו ספגני השלחן פירורין פחות פגיהו קען קען צו געקען פון מיש אום שבת שמיקלאה עסין אפילו יעדער שמיקול איז ניט גרויס ווי א אייביקייט שיער שי אפנין אונ די שוימין (שאלאכץ) פון פאב (באבעס) ושער שי געיש אונ שאלאכץ פון ארבעס קעג קען אויף צו געקען פון מיש אום שבת ספגני שהוא פאךל בהמה טייל אבהמה עקט זיי ספוג אשנאום וואס איז אנגיואפט

תוספות

גמרא שבת דף קמ"ב ע"ב

ר"ש"י

לא שנו חלה כהמה. ור"ה תרתי דלכ להם לי יום לומר חלה כהמה חכמה חכמה ובה לא חכמה תרתי חמתין נחם לי דקה חמייה און ור"ה שרי ככה שגרה טפי ככיוסי החיפה חלה מותר שטל בני הכר ח"ה ככה ח"ה דלמור :

לא שנו. דומערי: נעשה. הכר כסים למעות ואף הכר חסור כמלטול: דא שנו. דמנערה ור"ה למעט' קעווד עליה: אלא שצריך לגופו. של יור לשכב עליו

הלכה ה' כלה כלי חמין דמטות דכריאה אכרעם מעות שעל הבר וכו' אמר ר' חייא בר אשי אמר רב ל"ש אלא כשוכח אבל כמניח נעשה כסים דלכר האסור. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לצורך נופו אבל לצורך מוקמו ממלטול ועורן עליו

אויפקאליטונג צו זאך וואס קען קאר דאס ניט האלטין אום שבת. איז דיא קישין אויף אסור גיווארין צו האלטין אום שבת אפר רבה בר בר חנה אפר רבי יוחנן רבה בר בר חנה האט גיואגט פון רבי יוחנןס ויעגין יא שנו אלא לצורך נופו ווען איז דאס גילערונגט גיווארין אז ער געקט אן דיא קישין אונ שאקילט אראפ פון איר דאס געלט אויב ער דארף די קישין צו ניצען אויף איר אדער צו לינגען אויף איר אגל לצורך פקוסו נילפלי ווען גיין אדער אז ער דארף דעם ארט פון די קישין ווען

מעוה שיער הפד נופף את הבר וזון נופפו: אויב אום שבת ליגט געלט אקישין. שאקילט ער די קישין ביו די געלט פאלט אראפ פון קישין אפר רבי חייא בר אשי אפר רב רבי חייא בר אשי האט גיואגט פון רביס וועגין יא שנו אלא בשופם דאס איז גאר גילערונגט גיווארין אז ער האט פארגעסין דאס געלט אויף די קישין. קעג ער שאקלען די קישין דאס געלט זאך אראפפאלין אגל פגניח אדער אז ער האט געלייגט דאס געלט אויף די קישין געשח כסים לידך האסיר איז די קישין גיווארין

תשא יום ב גמרא

רשי

התם כיון דמסרת ומתקבל וחי
כלו למחל חלם מתחיל
דמחי עמי' ויחסי ככמה אפי' ע'
דכסטר על אכולין וכל ערסין
פסוקין לרבי יוסף אפי' דהו
למחל כסמ' וכן גרעוסי דלעיל

למונא עליהו אמר רבא אנא אי לאו דארם
חשוב אנא סכינ' אבר יונה ל"ל הא חזי ליה
לאומצא . מעמא רחוי לאומצא הא לא חזי
לאומצא לא למימרא דרבא כר' יהודה ס"ל
והא אמר רבא לשמעיה טוי לי בר אוווא ושדי
התם כיון דמסרת דעתיה עליהו מתחיל .

דהא חזו למונא עליהו :
לאומצא . לאכולו חי כשבת
שיס בני אדם שדעמן טיפה
ואכולים כשר חי וקרו לה
אומצא : הא לא חזי
לאומצא לא . ושע"ג דהוי
לשגרה דאמרי' מוכן לחדס

מסלט להו משום שגרה ודף ע"ג דהאידיד לא חזו לחדס ללאו אורח ארע' למיכלא כיוס טוב ומיהו אמיל לחדס
הו קיימי : התם כיון דמסרת . מעי' אי מלנע לי' עד אורחא מתחיל דמחי' עליהו לשגרה וכן השמשות נמי

דמונא עליהו ווייל זיאי גימטען קען נאל זיך אן-
לעהען אויף זיי אום שבת נאר ווייל איך בין
א אַנגענומענער קענטש פאר אלסרן אונ פאר
אצדיק או קענטשין וועלן זעהן איך קראן דיא
זיילן אום שבת . וועלן זיי לערנען פון מיר צו
קראנין אַנדערע זאכן וואס קען קאר נישט קראנין
אום שבת דריבער האב איך געלייגט אלעפיל
אויף דיא זיילן . או אַנדערע קענטשין וועלן
לערנען פון מיר צו קראנין אום שבת אונאך וואס
קען קאר נישט קראנין אום שבת . וועלן זיאי
נויניגסמונג קראנין דורך אונאך וואס איז מותר
אַפּר רבא אַנא אי' נאר דאָס חשוב אַנא פּסינא אפּר יונה לפּה
זי רבא האט אויך גיאנגט צו רב יוסף איך ווייס
אויך דעם דין אז קען קאר נישט קראנין אום שבת
אונאך וואס איז אסור דורך אונאך וואס איז מותר .
אויב די זאך וואס איז אסור איז נישט פארגעסן
גינארין . נאר איך האב דעם קעסער נאר נישט
געדאקטש לייגן אויף דיא טאהב . איך האב
גימענט קראנין דיא טאהב אום שבת אן דעם
קעסער אויך הא חזי זי' לאומצא ווארום קען קען
דאך עסין דיא פלייש פון דיא טאהב אום שבת
רויץ . נאר ווייל איך בין א אַנגענומענער קענטש
פאר אלסרן אונ אצדיק . או קענטשין וועלן
זעהן איך קראן די טאהב אום שבת וועלן זיאי
לערנען פון מיר צו קראנין אַנדערע זאכן וואס
קען קאר נישט קראנין אום שבת . דריבער האב
איך געלייגט אקעסער אויף דיא טאהב . ווען
אַנדערע קענטשין וועלן לערנען פון מיר צו
קראנין אום שבת אונאך וואס קען קאר נישט
קראנין אום שבת . וועלן זיי נויניגסמונג קראנין
דורך אונאך וואס קען קען קראנין אום שבת .
פּרעגט די גמרא פּסינא דהוי לאומצא דריבער האט
קען גימענט קראנין די טאהב אום שבת ווייל
קען קען זיאי עסין ארויף ונישט געקאכטו הא לא
היי לאומצא לא אפּער אז קען וואלט די טאהב נישט
גימענט עסין ארויף . וואלט קען זיאי נישט קראנין
קראנין אום שבת פּסינא דרבא גרבי יהודה פּסינא זי'י
וועלן מיר זאגן אז רבא האלט זיי רבי יהודה .
אז וואס אַמענטש קען עסין איז דאס נישט אן-
געברייט פאר הינט . דריבער איז דיא טאהב

מוקצה אום שבת . ווארום אַמענטש זאל זיאי
עסין רויץ קען קען נישט . אונ פאר הינט געבין
קאר קען נישט זיאי אפּר רבא פּסינא רבא האט דאך
גיאנגט צו זיין קענטש אום יום טוב זיי בר אונא
אַלקסס בראטין פון מיניגעטווענין אַקאשקע אום
יום טוב ושדי פּסינא פּסינא אונ די גידערים וואלקסער
געבין אקאץ . די גידערים קען דאך אַמענטש
עסין . זענען זיי דאך מוקצה צו אקאץ . זיי אויז
האט רבא געהייסן קראנין די גידערים אום יום
טוב אונ זיי געבין צו די קאץ . גענויס מונין מיר
דאך זאגן אז רבא האלט נישט וויאי רבי יהודה .
נאר די זאך וואס אַמענטש קען עסין . קען קען
דאס געבין צו אהונט אדער צו אקאץ אויך אום
שבת אדער אום יום טוב . דאך קען דאך קענין
קראנין ארויץ טאהב אום שבת . ווייל קען קען
זיאי געבין צו אהונט אדער צו אקאץ . אפּילו דער
קענטש קען זיאי אללין נישט עסין אום שבת . איז
דאך אַקשא פאר וואס זאגט רבא דריבער האט
ער די טאהב גימענט קראנין שבת ווייל ער האט
זיאי גימענט עסין רויץ . אפּילו ער וואלט זיאי נישט
גימענט עסין רויץ וואלט ער זיאי אויך גימענט
קראנין שבת ווייל קען קען זיאי געבין צו אהונט
אדער צו אקאץ . ענפּעקט די נקרא רבא האלט
טאקי זיי רבי יהודה נעם איז אַנגעברייט פאר
אַמענטש צו עסין קאר קען נישט געבין אום שבת
אדער יום טוב צו אהונט וואדער צו איין אַנדער
דקאחו . דריבער זאגט רבא דריבער האב איך
גימענט קראנין די טאהב אום שבת . ווייל איך
האב זיאי גימענט עסין רויץ . נאר פאר וואס האט
רבא געהייסן זיין קענטש ער זאל געבין אום
יום טוב די גידערים פון די קאשקע צו אקאץ
התם כיון דמסרת דמחי' עליהו מתחיל רבא האט
געוואקט ערב יום טוב אז איז טוב וועט ער הייסן
בראטין פון זייגעטווענין אַקאשקע . אונ דיא
גידערים וועט ער נישט עסין . אונ לאזן זיאיגן די
גידערים ביז מוצאי יום טוב קען קען נישט ווארום
זיי וועלן פארשמוגען ווערין . דריבער האט
רבא געטראכט ערב יום טוב דיא גידערים זאל
זיין פאר די קאץ . זענען דאך דיא גידערים אן-
געברייט גינארין פאר אקאץ פון ערב יום טוב .

דריבער

כפרה כמה (מדליקין כט) דלמיתין לר' יהודה חלון פון מסיקין בנרטיין זאלן מוס סכא ערי כרס' פתח :

הכי נמי מסתברא ררב' בר' יהודה ס"ל דררש רבא אשה לא תכנס לבית העצים ליטור מהם אור ואור שנשבר אסור להסיק ביום טוב לפי שמוסיקין בבדים ואין מסיקין בשברי כלים שמע מניה :

מוכן לכהמה הא' אור . פורגו'ן דסתם עמי' להס' יתנו ולא לטלטל כלי : ואור שנשבר . כיום טוב : בשברי כלים . עמשכו

היום דה"ל נולד : שמע מניה . דכרנו יהודה סברא ליה דלית ליה מוקפה :

רביעור קענ קען זיי געבין צו די קאץ אום יום טוב . זאגט די גמרא הכי נמי פסקתא דרבא גרבי יהודה סברא ליה איה נועל דיר געבין אבעווייונג אז רבא האלט נוי רבי יהודה דררש קאש ווארום רבא האט גיזאגט אין זיין רררשה אשה לא תכנס לבית העצים ליטור פהם אור אאשה קאר ניט אריין גיין יום טוב אין אשפייקלער וואס דאקאר ניט דינט האלץ צו געקען פון דארטין אשאיקול האלץ צו מאכין אלאפעקע ארויס צו געקען פרויט פון הויבן אום יום טוב זאיד זשנשכר אסור להסיק ביום טוב אונ אויב אלאפעקע איז צו פראכין גינארין אום יום טוב קאר קען זיא ניט פארקערענען אום יום :

טוב לפי שפסיקין בגינים וזו מסיקין בשברי כלים קען הייצין אהויבין מיט נאנקע פלים אום יום טוב . אקער קען קאר ניט הייצין אהויבין אום יום טוב מיט פלים וואס זענען צו פראמין גינארין אום יום טוב . נוייל ווען עס איז גינאוויין יום טוב ראקאלס זענען די פלים ניט געשטאנען צום פארקערענען . דריבער הייסט דאס סוקצה . אנקד . עס איז היינט גיבארין גינארין אנויע זאך פלים צום פארקערענען שפע סינה נוייסין מיר פון דיא רררשה וואס רבא האט גיזאגט אז ער האלט נוי רבי יהודה אז סוקצה איז אסור שבת אונ יום טוב :

זוהר השא דף קפ"ח ע"ב ת"ת דלילת יוד הא ואו הא

פתח ר' יוסי ואמר הן יבשו ויכלמו כל הנחרים כך וגו' . זמין קב"ה למעבד לישראל כל אינון טכאל דקאמר ע"י כביאי קשוי וישראל סבלו עליהן כמה בישין בגלותהון . ואלמלא כל אינון טכאל דקא מחכאל וזמאן כתיבין בלורייחא לך הו ויכלין למיקס ולמסכל גלותא . חבל אזלין לבי מדרשות פתחין ספרין וזמאן כל אינון טכאל דקא מחכאל וזמאן כתיבין בלורייחא דלכנס לון קב"ה עלייהו ומתחמין בגלותהון . ושאר עמין מחרשין ומגדפין לון ואמרי אן הוא אלהכון . אן אינון טכאל דחתון אמרין דזמיתין לכון . וכי כל עמין דעלמא יכספון מיניכו . ה"ה זמשו דכר ה' החדרים אל דכרו אמרו אחיכם שונאים וגו' . מאי החדרים אל דכרו אינון דסכלי כמה בישין כמה שמועות שמי חלין על חלין ואלין בחר חלין אחיכם שונאים חלין אינון אחיכון אטוכון בני עשו . מגדיכס כד"א סורו זמא קראו למו דלית עמא דקא מכזין לון כנפשיה ומרקין כנפשייהו לישראל כנפשייהו לישראל אטוכון בני עשו . מגדיכס כד"א סורו זמא קראו מגדיכס למען שמי יכבד ה' חק (דחמין) בינא דל דל חי די בן חייקר שמה חקן שלטנין על עלמא בנין ההיא דלאקרי יכבד ה' . אכל חתון זעירין מכלא יעבד כנה הקטן כתיב אן הוא אלהכון אן הוא אלהכון טכאל דיכספון כל עממיה ממדוה דלכון מאן יתו ורעה בשמחתם כמה דחתון אמרין . והם יבשו ויכלמו וכו' (ש"א ח) (ש"א ט) כמאל דתלי קללתא כבחרא בנין דחתון אמרין דכדן יבשו ויכלמו וכו' רוח קודשא הוה אמר מלה הכי ועל דל הן יבשו ויכלמו כל הנחרים כך דחתון אמרין כד דחתפון מחיריהון כרובוז עלך בגלותא דא . כההוא זמנא יבשו ויכלמין מכל עבין דחתון להון לישראל :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הל' ק"ש פרק ד'

משערי קדושה ח"ב שער ד

חקנאה היא גרמא לנא לירי שנאה וגם היא יותר קשה כי מורד על סק"ה למה חספיש טובה לחכינו יותר ממנו ואכיל

(א) נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש וכלמדין את הקטנים לקרוחם בעונתה ומברכין לפניה ולאמריה

הקנאה היא גרמא לנא לירי שנאה קנאה בריינגט דעם קענעמיש צו שנאה . נוייל ראובן איז סקנא איז שיקען דריבער האט ער אים פיינט וגם היא יותר קשה אונ דאס איז גאך אשווערערע זינד פי מורד זיי הקדוש ברוך הוא לפי חספיש טובה זחברו יותר מיט ווארום ער איז ביי אויף הקדוש ברוך הוא פאר וואס ער האט גיגעפין זענעם סענקמיש קער זעלט נויא אים זאכרו בתיבתו זכונם לרעה די רענן האבין גיזאגט

קרימט גינארין צו איד . וואס זיין טוין סאקאן אקע מצות וואס אאשה טוו סאקאן אונ קליינע קינדער דארפן ניט לייגענען קריאת שמע זיגפירן אן הקטנים קרוהה בעונתה אונ קען קערונט דיא קליינע קינדער זיין זאלין לייגענען קריאת שמע אין דיא צייט וואס קען דארף לייגענען קריאת שמע זיגפירן לפניה ולאמריה אונ זיי זאגין די קרבות

תשע יום ב

הלכה פסוקה

קבלה והתאזהר והסביר מולאין את האדם מן העולם אל ולמד
 כי כל הראשונים לא נעשו אלא כשכל קבלה כי הנס קין
 על סנה לאחותו של הכל וי"ן בן עבר כל אוחו עבירות
 ועשרת השבטים לא נלו למורס אל כעון ויקבלו לו אחיו וסוף
 סוף נעשו כעשרה הרגיז מלכות וירכסם של ממונו דורו
 לפני נעשיו כעשרה עטר מן השלם כקבלתו ממנו ויהי דוד
 גם שאל כמיר ה' ככן שנה של טעם טעם ממנו ויהי היה
 כמלכותו שום דומ כמו שאלמו רכותיו וכרונו לכרסה עטר
 שאלמו והכרי הו' ועל כיוו והרגו נוב עיר הכנסים
 ונמסרו ישראל כיד פלחמים ומכר משכן שלהם והכל על שקילה

לדוד כענין גלית סרה מעליו רוח הקדש ומה עליו רוח טושים .

וְאֵם פֶּאֶר קְרִיאַת שְׁמֵע אֹנֵן . יֵאֵר בְּרָכוֹת וְאֵם
 נֶאֱדָה קְרִיאַת שְׁמֵע זָבִי . הַתְּנַךְ בְּמִצְוֹת שְׁמֵע זָאֵל וְיֵאֵר
 גְּעוּוֹהֲלֵנְךָ צוּ סְאֵהֵן מִצְוֹת מִי שְׁהֵי לָבוּ סְוִדֵּן וְהַחֲסִי
 זָבִי . מִצְוֹת דָּעֵר שְׁמֵעִי וְאֵם וְיֵיֵן הַאֲרָץ אִין
 פֶּאֶרְטָרְבֵּקְתָּ וְעֵינֵי אִמְצֻה אֹנֵן עֶרְאִיו גְּעֵאִיִּדְתָּ
 צוּ סְאֵהֵן יֵאֵר מִצְוֹת פֶּסִיר . מִגְל מִצְוֹת וּמִקְרִיאַת שְׁמֵע
 דֶּאִמְאֵלִם אִין עֵר פֶּסִיר . פֶּון אֲלֵע אֲנֵדְרַע מִצְוֹת
 אֹנֵן אִין פֶּסִיר . פֶּון צו לִיעֵנְךָ קְרִיאַת שְׁמֵע
 לִפְנֵי הַתָּן . שְׁמֵע בְּחִיָּה פֶּסִיר . מִקְרִיאַת שְׁמֵע עֵר שְׁבִיב
 עֵלִיהֵ דְרִיבֵּר אֲחֵהֵן . וְאֵם הַאֵם זְחֻנְהָ גְעֵהֵאֵם
 מִיֵּם אֲבָתוּלָה דֶּאֲרָף עֵר גִּיֵּם לִיעֵנְךָ קְרִיאַת
 שְׁמֵע וְכִיִּיא נֶאֱכָם בְּזֵין עֵר וְעֵם זֵיא בּוֹלַע וְיֵיֵן
 לְפִי שְׁאִין דְּחֵמוּ מִפְּנֵי וְיֵיֵן זֵיֵן מוֹח אִין גִּיֵּם לִיֵּדִיבִי .
 צוּ דֵיא כְּטוֹת פֶּון קְרִיאַת שְׁמֵע עֵר מִרְבֵּקְתָּ נֶאֱדָה
 וְעֵינֵי דָעֵם שְׁמֵע יֵאֵר . וְהָאֵר לֵה בְּחִיָּהִם מִאֲמָרַע וְעֵם
 עֵר נִיֵּב עֲפִינְךָ כִּיִּיא אִיר בְּחִיָּהִם וְאֵם שְׁהֵי דֵד
 מוֹצְאִי שְׁבֵת וְאֵם בְּזֵי אֹנֵן אִיר אִיר נֶאֱדָה גִיֵּם בּוֹלַע
 בִּין מוֹצְאִי שְׁבֵת אֹנֵן עֵר הַאֵם אִיר נֶאֱדָה גִיֵּם בּוֹלַע
 גִּיוֹעֵן הַתָּן . קְרִיאַת מוֹצְאִי שְׁבֵת וְאֵם . פֶּון נֶאֱדָה מוֹצְאִי
 שְׁבֵת אֹנֵן וְיֵיֵמֵר אֲפִילוּ עֵר אִין גִּיֵּם בּוֹלַע דָּעֵר
 עֵר אִוִּיה לִיעֵנְךָ קְרִיאַת שְׁמֵע שְׁחָבִי הַמְקַדֵּשׁ דְּחֵמו
 זֵינֵע גְּעֵדֶאֲקֵנְךָ וְעֵנֵן שׁוֹיֵן אֲפִנְעִיקְהֵלֵם וְהָבֵי גִם
 בְּתֵ אֵף עֵר מִי שְׁלֵא בְּזֵי אֹנֵן וְיֵיֵן הַאֲרָץ אִין שׁוֹיֵן
 גְּעוּוֹהֲלֵנְךָ מִיֵּם אִיר אֲפִילוּ עֵר הַאֵם אִיר נֶאֱדָה
 גִּיֵּם בּוֹלַע גִּיוֹעֵן . (ב) מִגְל הַגּוֹשָׁא אֵת וְהַשְׂמֵל אֲבָעֵר
 דָּעֵר וְאֵם גְּעֵמָס אֹנִיִּיב וְאֵם הַאֵם שׁוֹיֵן גְּעֵהֵאֵם
 אִמְאֵן אֵף עֵר מִי שְׁלֵעֵךְ בְּמִצְוֹת אֲפִילוּ עֵר אִין דֶּאֱדָה
 בְּשִׁעֲשֻׁמֵּינֵי וְעֵינֵי אִמְצֻה . פֶּון דְּעִסְטוֹעֵנֵינֵי מִיֵּב
 קְרִיאַת מוֹח עֵר לִיעֵנְךָ קְרִיאַת שְׁמֵע הוֹאִי וְאֵין מִי
 דְּבֵר שְׁמֵשֵׁב בְּחֵמו וְיֵיֵר עֵר הַאֵם גִּיֵּם אֹזִי אֲנֶאֱדָה

בְּקִבְלָה וְהַתְּאָהֵר וְהַבְּבֹד מוֹצְאִין אֵת הַאֵם מִן הַעֵלֵם וְאֵם
 אִין מִעֲמִשׁ אִין מִקְנָה דָעֵם אֲנֵדְרֵעֵן אֹנֵן דֵיא
 פֶּעֲרֵעִיגֵיגוֹנֵם וְאֵם דָּעֵר מִעֲמִשׁ גְּלֵקְתָּ צוּ וְיֵאֵר
 אֹנֵן דָּעֵם פְּבֹד וְאֵם דָּעֵר מִעֲמִשׁ וְיֵיֵר מִעֵן זָאֵל
 אִים זְעֵבִין דֵיא גְעֵמָס אֹנֵעֵךְ דָעֵם מִעֲמִשׁ פֶּאֶר
 דֵי צִיִּים פֶּון דֵיא וְעֵלֵם זֵיא וְהָבֵד מִי בְּהֵרֵאשׁוּיֵם יֵאֵר
 בְּקִבְלָה אֵלֵא בְּשִׁבְרֵי הַתְּנָה דָּעֵר מִעֲמִשׁ קֵעֵן לְעֵרְנֵן
 אֹנֵן וְעֵהֵן וְיֵאֵר דֵיא אֲלֵע פֶּרִיעֵרִיבֵע מִעֲמִשׁ
 זְעֵנֵן גִּישְׁמֶאֲפֵס גִּיוֹאֲרִין נֶאֱדָה וְעֵינֵי גְלֵהֵא
 מִי הֵיֵה בְּזוּ הַמְבִרֵד מִי אֵל פִּה עִם הַשֵּׁם וְהָבֵד בְּזֵין וְאֵם
 עֵר הַאֵם גִּירֵעֵם מִיֵּם גְּאֵם וְהָבֵר מִן הַעֵלֵם הוֹאִי
 תְּרֵעֵהוּ עֵל שְׁמֵע לְהַאֲחִיזוּ שִׁי הַתָּן אִין פֶּאֶרְטָרְבֵּיֵן
 גִּיוֹאֲרִין פֶּון דָּעֵר וְעֵלֵם עֵר מִיֵּם וְיֵינֵע קִינְדֵר
 וְיֵיֵר עֵר הַאֵם מִקְנָה גִּיוֹעֵן וְיֵיֵן בְּרֹדְרֵר הַתָּן
 אִוִּיה דֵיא גְּיוֹיִעֵם שְׁוֹעֲשֻׁמֵּיֵר וְאֵם מִיֵּם אִים אִין
 גְּיֹאֲרִין גִּיוֹאֲרִין וְהָבֵי דֵי צִיִּים בְּזֵין הַתְּבִירוֹת
 אֹנֵן דִּוְךָ דָעֵם הַאֵם עֵר עוֹבֵר גִּיוֹעֵן דֵיא אֲלֵע
 עֵבִירוֹת וְעֵלֵה הַשְּׁבִיִּים יֵאֵר גִּיוֹ מִפְּנֵיֵם אֵלֵא בְּזֵין וְהָבֵי
 בּו אֲחִיו אֹנֵן דֵיא זְעֵהֵן קִינְדֵר יֵעֲקֹבִים וְעֵנֵן פֶּאֶר
 מִרְבֵּעֵן גִּיוֹאֲרִין אִין מִפְּנֵיֵם נֶאֱדָה וְעֵינֵי דֵי וְהָבֵי
 וְיֵיֵר וְיֵיֵר הַאֲבִיֵן מִקְנָה גִּיוֹעֵן וְיֵיֵר בְּרֹדְרֵר יוֹסֵף
 גִּיוֹעֵן מִן גִּיוֹעֵן בְּשִׁבְחָה הַרְבִּיז כִּכְלוֹת דָּעֵר מוֹח אִין
 גִּיוֹעֵן וְיֵאֵר זְעֵהֵן גִּישְׁמֶאֲפֵס גִּיוֹאֲרִין וְאֵם דֵיא
 זְעֵהֵן הַתְּנָאִים וְעֵנֵן גְּעֵהֲרֵנָה גִּיוֹאֲרִין פֶּון דֵיא
 מְלוֹכָה וְעֵינֵי וְיֵיֵר וְהָבֵי וְאֵם יֵאֵר הַאֲבִיֵן פֶּאֶר
 קוִיפֵס וְיֵיֵר בְּרֹדְרֵר יוֹסֵף וְהָבֵי שְׁבֵי הַתְּבִיִּים הוֹי
 לְפִנֵי מִשְׁבֵּי הַשְּׂרָה אֹנֵן יֵבֶרְעֵם וְאֵם אֲלֵע הַתְּבִיִּים
 פֶּון וְיֵיֵן דוֹר זְעֵהֵן גִּיוֹעֵן זְעֵינֵן אִים וְיֵיֵר דֵיא גְּאֹו
 פֶּון פֶּעֲלֵר וְהָבֵר מִן הַעֵלֵם אִין עֵר פֶּאֶרְטָרְבֵּיֵן
 גִּיוֹאֲרִין פֶּון דָּעֵר וְעֵלֵם גְּהֵנְהוּ מִלְכֵי בֵית דֵיֵד
 וְיֵיֵר עֵר הַאֵם מִקְנָה גִּיוֹעֵן דֵיא מְלִכִים וְאֵם זְעֵהֵן

גִּיוֹעֵן פֶּון דוֹר גִּם שְׁאֹל בְּחִיר ה' בְּזֵין שְׁבֵת שְׁלֵא מִגִּם מִגִּם חֶסֶד אֹנֵן שְׁאֹל וְאֵם עֵר אִין אִוִּיהָרְעוּיִיֵם
 גִּיוֹאֲרִין פֶּון גְּאֵם צוּ וְיֵיֵן אֲמֵלֶךְ אֹנֵן עֵר אִין גִּיוֹעֵן וְיֵאֵר אֲקִיֵד וְאֵם אִין אֵלֵם אִיאֵהֵר וְאֵם
 וְיֵיֵם גִּיֵּם דָעֵם טָעֵם פֶּון אֲבָבִירָה יֵאֵר הָהָה כְּמִלְכוּתוֹ שׁוֹם דוֹף . אֹנֵן אִוִּיה וְיֵיֵן מְלוֹכָה אִין גִּיֵּם גִּיוֹעֵן צוּ
 רִיִּדֵין שְׁלֵעֲקֵמֵע רִיִּד וְעֵר הַאֵם גְּעִפְרִיֵם דֵיא מְלוֹכָה וְיֵאֵר הַאֵם גִּיבֶאֱמִיֵן כְּמוּ שְׁאִמְרוּ רַבְמַטִּס
 וְהָרֵם לְהָרֵם וְיֵאֵר דֵיא רַבְּבֵן הַאֲבִיֵן יוֹגֵאֵם . פֶּון דְּעִסְטוֹעֵנֵינֵי . בְּסֵדֵר מִמְלְכוּתוֹ וְהָבֵי הוֹאִי וְשֵׁל בְּזֵין אִין
 עֵר פֶּאֶרְטָרְבֵּיֵן גִּיוֹאֲרִין פֶּון וְיֵיֵן מְלוֹכָה אֹנֵן עֵר מִיֵּם וְיֵיֵר דֵיאִי קִינְדֵר וְעֵנֵן גְּעֵהֲרֵנָה גִּיוֹאֲרִין
 וְהָבֵי גִם עֵר הַתְּבִיִּים אֹנֵן דֵיא פְּהִיִּים פֶּון דֵיא שְׁמֵאֵם נּוֹב וְעֵנֵן גְּעֵהֲרֵנָה גִּיוֹאֲרִין וְהָבֵי אִין שְׁלֵיֵם
 אֹנֵן דֵיא יוֹדֵין וְעֵנֵן פֶּאֶרְטָרְבֵּיֵן גִּיוֹאֲרִין אֹנֵן עֵר מִיֵּם וְהָבֵי דֵיא פְּלִשְׁתִּים וְהָבֵי מִשְׁבֵּן שִׁיעָה אֹנֵן דָּעֵר מִשְׁבֵּן
 וְאֵם אִין גִּיוֹעֵן אִין שִׁיעָה אִין חֲרֹב גִּיוֹאֲרִין וְהָבֵי עֵל שְׁמֵיֵן יֵיֵדֵי זְעֵהֵן מְלִיֵה מְלִיֵה דוֹם תְּהַרְשׁ
 וְהָבֵי עֵלֵי דוֹם שִׁיעִים רֵאֵם אֲלֵף אִין גִּיוֹעֵן וְיֵיֵר עֵר הַאֵם מִקְנָה גִּיוֹעֵן דוֹר וְאֵם עֵר הַאֵם גְּעֵהֲרֵנָה

וכן כל כיוצא בזה :

ה' ילנו מכל מדות רעות ויזנו נפשות רגלנו חלוק כ"ד :
ג'ית . אונ דורך דעם איז אַניעק גענאָגען פון
אים דער רוח הקדוש אונ עם האם גערוהם אויף
אים אַשעקעטער גייקס ה' יציינו ספני מדות רעות
ויזנו נפשות רצינו חרדי בן ימי דען נאם זאל אונ
רעקטיון פון אלע שלעכטע מדות אונ זאל אונ
קוקה זיין צו סאדן שטענדיג זיין וויצען . אוי
זאל זיין דער וויצען פון נאם :

זאם זאל אים פארמישען זיינע געדאנקען וכו'
די כיוצא בזה אונ אזוי איז דער דין גיט ביי אמתן
זאר בייא אנדעקע ממות ואויב ער דארף סאדן
אזוי אמצוה וואס זיינע געדאנקען מוזין אויף
פראקטיון ווענין די מצוה איז ער פטור פון קריאת
שמע . אויב זיינע געדאנקען דארפן גיט פראקטיון
ווענין די מצוה מוז ער לייגען קריאת שמעו :

תשא יום ג תורה

אונקלוס

לחמשיך סלת היא יהודה נפשי יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחיהו ה' המולו ה'ה אל יא
ב'ן שבששית בניקוד חולם :

כא ויקדשו ידיו
ורגליו וקרא ימותו
ותהי להן קים עמם ליה
ולכניהו קדריהו :
כב ומליל יי עם משה
למיטר : כג ואת סב דך
בוקסמירישא מירא דביא
מתקד חמש מאה וקנמן
בשם פלגותיה מתקד
סאתו וחמיון וקנה
תרא ויסק לט . טס : ואתה קח נר .
מגילה טו : מר דרור . מולין קנט
כריסוס ס :

תרא ויסק לט . טס : ואתה קח נר .
מגילה טו : מר דרור . מולין קנט
כריסוס ס :

רשבים

מיני שרף אילן או דברים שמוציאין סן הקרקע :
מר דרור . חשוב וכן מר עובר . חשוב בכל סותרי
סדינות : מחציתו . ספורש בכריתות :

(כג) בשמים ראש . חשובים בדכתיב עם כל ראשי
בשמים . ונראה בעיני כי בשמים גידולו אילנות
בדכתיב פתחו גני יולו בשמים . אבל בשמים ראש
רש"י

שפתי חכמים

ק לא מחיתו שיערו דל"כ ה"ל למכתח טעם סלות וודלמטרין
סתי סכחות ס"מ דלות כה הכרעה סכל און לפסד דכויו מחיתו
סכ אל מר דרור ופי' וקמן מחיתו סל מר דרור ספוח ר"ן
דל"כ לכחוד וקמן כסם מחיתו ומחיתו מחיתו ז"ל אפי"כ
כניו מחיתו וקמן קאי : ר פי' סמין יכול נקטל סוד כסם

(כד) ולא ימותו . לחייב מיתה על המשמש בזמנה
ואינו רחוק ימים ורגלים שהמיתה הראשונה לא שמענו אלא
על הנכנס היכול : (כג) בשמים ראש . חשובים :
וקנמן בשם . לפי שהקנמן קליפת עץ הוא יש שהוא
טוב ויש בו ריח טוב וטעם ויש שאינו אלא כעץ לכך
הנרד ומר קנמן כסם מן הטוב : מחציתו חמשים
כולו חמש מאה כנו שיעור מר דרור א"כ למה נלמד כו סלחין
הכרעות סלון סוקלין עין ר כעין וכך שניה בכריתות (דף ה') :
דעת וקנים סבעלי ההוספות

ומחיתו הכחתו תהא מחסין ק ומחיתו נמלא
גזירת הכתיב היא לכבילו סלחין להכרות כו כ'
קה של כסם לפי שיש קנים
ענין שכן המשחה

(כג) בשמים ראש . יפי שכ' דעיר בשמים לשכן המשחה פי'
כאן הבשמים וסכוס חשובים וראש הוא חשוב ככו
נעשה עמן המשחה כי אם פעם אחת עשה משה רבינו
פירוש להורה אלהים

(כג) ואתה קח דך בשמים ראש וגי' . הרכ מהר"א מדויק
מת ואתה כרסס כחיתו . היה יכול לכחוד ודכני ה' סל
משה לחמר קח דך וגי' . אכב זס מעיר על אמתח דכרי סל סל
ייעשה עוד כחיתו כדלמטרין כמסכת סודיות כני ויודס

גיוערץ אדרער גענעלאך חסש פאזח זאל ווענין
פינף הונדערט שקלים וקנמן בשם אונ צייסערונג
סחציהו זיין האלב גענוייקט חמשים ופאתים צוויי
הונדערט מיט פופציג שקלים בלוטר אין זאנצין
זאל דאס ווענין פינף הונדערט זאר מען האט
די פינף הונדערט אויף האלב גיוואהגין גרי' מען
זאל צוויי סאהל איבער ווענין וקנה בושם אונ דאס

(כא) והקחו זאלין זייא טאשין זיינערע הענט מיט
זיינערע פים זלא ימותו וועלין זייא גיט שטארבין
וחיה אונ עם זאל זיין איין קו יי צו אים ינדעו
אונ צו זיינע קינדער צו זיינער געביקרת :
(כב) ודרב יי אונ נאם האט גירעם צו משה נאסו
אזוי צו זאנצין : (כג) ואתה אונ דו קח דך געם צו דיר
בשמים ראש ריא בעקסע בשמים פי' דרור ריין

אונקלוס

בוסקמא מתקד מתקד מאתון
 ותקשיז: כי וקציעתא
 מתקד חמש מאה בסיעי
 קודשא ומיעה זיתא מלא
 הינא: כה ותעביד יתיה
 משח רבות קודשא בוסם
 מבסם עויבד בוסקני
 משח רבות קודשא יתיה:

חַמְשִׁים וּמְאַתָּים: כִּי וַקָּדָה חֲמִישׁ
 מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית
 הַיֵּן: כִּי וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־
 קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֶקֶח
 שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

רשבים

(כה) רוקח מרקחת. לפי הפשט כתרשים ונתונים בשמן ועירבם יפה :
 שפתי חכמים

שליק של כספ של הולך לומר כסם: חנשים ומאתים.
 סך ת משקל כולו: (כד) וקדה. שני שורש עשכ וכל
 חכמים קליעה: הין. י"ב לוגין ונחלקו בו חכמי ישראל
 ר"מ לומר בו שלקו את העקרון אמר לו רבי יהודה הלל
 לטור את העקרון חינו א סיפק אלף שראוס ב כמים שלא
 יכלעו את השמן ואח"כ הויף עליהו השמן עד שקלט
 הריח וקסמו ג לשמן מעל העקרון: (כה) רוקח מרקחת.
 הוה כמו רקע ה רגע וחינו כמו (ישפיה נה) רוגע היס
 וכמו (שם מנ) רוקע הארץ שהטעם למטה וכל דבר המעורב כחכירו עד שזה קופח מזה ו לו ייח או טעם קרוי
 מרקחת: רוקח מרקחת. רוקח העשוי מ"י אומנות ותערובות: מעשה רוקח. שם האומן כדבר:

כלל הכרע: ש אלף עד גמור: ת סוף חפרס מחליחו של קנה
 כסם הוא חמשים ותחתים כמו קימן: כסם ד"כ ככחו קימן
 כסם מתנס ומתנה ר"ן והשתל משמע מחליחו דקנימן אקנימן
 גופא קאי וכולו ח"ק ומחליחו דקנה אקנימן לעיל מיניס קאי
 כלל אמר וקנה כסם מחליחו כן קנימן שכולו איט אלף ר"ן:
 א פי איט די: ב לשון פריס: ג כומר שוסכו וקיניו מעל
 העיקרון: ד לומר כראש פריס: ה רגע ככול החם פריס
 ואינו כמו רוגע היס שהוא ל' פועל: ו כומר ז' נטוי מוס:

דעת וקנים מבצלי תחנותות
 כי חשא אה ראש בני ישראל כחרנים וירשבו ד"א בשמים
 ראש כמו עם כל ראשי בשמים וכמו ראשיה שרנים יבשחו:

ענין שמן המטחה
 אומר אותו שמן המטחה עשס מהס כמדכר כמה נכיס נעסס
 בו מתחלה ועד סוף כמתלה לא היה אלף י"ב לוח ראה כמה
 יורה כולפת וממה עקרון כולשין וכמה המור שורף וכו נמשחו
 המשכן וכל כליו ואתרן וכיוו כל שמונת ימי המלאכים וכסניס
 לכא כי משגנו הארון נגנו עמו ללוחית שמן המטחה וכו' ואמרה חתורס כסתלט איס אשר ירקח כמוסו י"ל לא לא ולל לכס
 וכו' אחרס מוחלטה' שלא יעספ סוס' אלף כעולס שמן המטחה כוה לא לכס לה' כסוס דור מהדורות. ומניס זס נלמר
 למספ כלן כמלוח שמן המטחה ואלס קח לך ר"ל אלס כמלמד חתך לך הדכריס הללס ותעספ מסס שמן המטחה אלף ישפס
 מוחס אלס אחר עור כל ימי פלח:

עמקער (כה) ועשיה אותו אונ רד זאלקמ
 פון דעם מאכין שכן אייל משחת קודש ער
 זאל ניון צו אהייליג זאלפונג ריפח גיווערצונג
 קמחת אפסקעקיריא משיח ריפח אזוי נויא
 דיא אפסקעקירס מאכין שכן אייל משחת קודש
 צו אהייליג זאלפונג יתיה זאל דאם ניון:

פירוש לתורת אלהים
 עמקער (כה) ועשיה אותו אונ רד זאלקמ
 פון דעם מאכין שכן אייל משחת קודש ער
 זאל ניון צו אהייליג זאלפונג ריפח גיווערצונג
 קמחת אפסקעקיריא משיח ריפח אזוי נויא
 דיא אפסקעקירס מאכין שכן אייל משחת קודש
 צו אהייליג זאלפונג יתיה זאל דאם ניון:

מצות השם

(קו) עשפ מן למשוח כהניס גדולים ומלכיס כשמן המטחה שנלמד ועשיה אותו שמן מטחה קודש:

קען מלגין דעם בלון גדול אונ דעם בלון משיח ודאם איז
 דער בלון וואס גייט אין דער כליהקהל אונ דעם משיחן מיט
 אלע פלים פון דעם משיחן אונ דיא משיחן איז גורב
 גימן משיח:

(כה) ועשיה אותו ששמן משחת קודש וגו'. ויוען קען האמ
 געמאכט דעם משיחן איז גיווען אפאדו קען
 זאל מאכין בויקאייל מיט די גשימים וואס שטייען דא אין
 דיא גוויי פסקים (כג כד), אונ מיט דעם בויקאייל זאל

תרומם

נביאים מלכים א י"ח

למשוך מניה ד"א צבא צבא צבא צבא רוח יהוה נשמה רצנת ארני נשמו הדוד יהנה חיה
 יחידה רצנת יהנה חיה יחידה הדוד אל שם ב"ן שבשעית:

א ויאמר אליהו לכלה העם גשו אלי ויגשו כל
 אתקריבו לניתי וקריבו כל

מצורת דוד

(ה) נשו אלי. לראות שאין הפרטה כדבר: וירפא. כל ע"ד
 פשלה לומר לשון רפואה על חקן כעין הכהנים וכן נלמד
 כי עלתה ארוכה לתומת ירושלים (ממסיל ד') ופרוסס גם הוא
 מעיני רפואה (וארזיל המונס הוה כנס שאלו והינס על ידי שכני
 ככלל

העם אליו וירפא את-מוצח יהוה ההרים :
 ב ויקח אליהו שתים עשרה אבנים ומספר
 שבמי בני-יעקב אשר היה דברי-הוה אליו
 לאמר ישראל יהיה שמה : ג ויבנה את-האבנים
 מוצח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים
 זרע סביב למוצח : ד ויערף את-העצים וינתח
 את-החפר וישם על-העצים : ה ויאמר מלאו
 ארבעה כדים מים ויצקו על-העלה ועל-
 העצים ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו :

עמא לומיה וקנא ית מרדקא
 דני דהוה מספר : ב ויקב
 אלהו מרפא עקרי אבני
 למנין שבמי בני יעקב די
 הוה פתקמא דני עמיה למימר
 ישראל יהי שמה : ג וקנא ית
 אבניא מרדקא בשמא דני
 ועבר מוקמא בבית סאתא
 זרעא חחור חחור למרדקא :
 ד וקדר ית אעיא וקדר ית
 חורא ושוו על אעיא : ה וקמר
 קרו ארבע פדון מיא וקרו
 על עקתא ועל אעיא וקמר
 תנו ותנו וקמר תליתו ותליתו :

מצורת רוד

הכעל : (ב) ישראל יהיה שמה. פ"ט ענאמר כי שרית
 עם אליהם ועם אנשים וחיכל (ברלשית ל"ב) וכלו יתן עטס
 למח לקח י"ב אבנים וחמר לפי סהס כמספר גבעו בני ישראל
 ולהזכיר וכות ישראל חכיהם גמם הוא כמסו ונלח ללחם אחרים
 ואנשי בניו כעל : (ג) וישם עלה. עשה מורה כביב
 המוצח כמסוד מקום ורעית סאתים זרע ככדי סילוח כה המים
 עטס שנית : שלשו. שפכו עטס סלשית וכו' :

(ה) וירפא ונו'. כנה מוצח והזכיר לישראל להיותו
 טולה על לבס : החרום. שיהיה הרום ובעל שמו
 ביניהם : (ג) תעלה. חסידה : (ה) כדים מים. להגדיל
 הסם : שנו. עוד הפעם :
 ולהגדיל הסם כמ"ש בענין : (ה) ויצקו. ויספכו וכן עשו וספכו ועם
 כי לא נזכר כי מעלמו יוכן : שנו. שפכו עטס שנית וספכו
 עטס שנית : שלשו. שפכו עטס סלשית וכו' :

דע מירוש עברי פייטש נעמינמ מען בייא דער הפסורה פון דער וואך

כתובים משלי יט

תרגום

חמשין סיפור ומלכות דא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דישוד א אד
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות י' דו ו' הו חית יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב'ן שבעשיח

א סגיא דמשמשין קדם רבא א רבים יחלו פגיינדיב וכלהו רע לאיש מתן : ב פל' אחי
 ודלבישין יהיב מהקמא : ר'ש | שנאדו אף כי מרעדו רחקו מפגו מרדף אמרים
 ב פולחון רחמו דמספניא : לאהמה : ג קנה לב אהב נפשו שמר תבונה למצא טוב :
 סגיא איקא דסרכן במיורי לא שריי : ג קנאי לבא רחם נפשיה נמיר ביקא מושפיה מכתא :

מצורת רוד

רשי

(ה) רבים. גדולי הסם מחלים פני הנדיב להטיב : דכת לבו :
 וכל הרעים. יתחברו ללשם כוונת מתן : (ג) אף כי. אם
 אחיו ססס עלמו וכסרו שולחו ל' שם סלל ח' מרעיו לחוק ממט
 עד די רחקו טלם. מרדף. אף כי מרדף אמרים להסתפס
 עמיהם כדכריס בעלמא לא יקמט לו והמה לו לעלמו סוילל ופין
 שומע להם : (ג) קנה לב. לפי סדעת חיה כלל אמר קונה לב
 לכל יסכסה הוא סכס למחלו טוב :

(ה) יחלו. יבקשו. וכל הרע. הכל נעשים רעים
 ואוהבים : לאיש מתן. לזקה : (ג) אחי רש.
 קרובי : מרדף אמרים. לומר פלוגי ופלוגי קרובי : לא
 הובה. חין כהס ממט :
 ור'ל קונה הדעת הוא אוהב נפשו והשומר תבונה כלבו

פירוש ע"מ

(א) רבים יהיו פני נדיב דער קענקש וואס האט
 אגומ הארץ צו געבין גרבות קומען
 פיל קענקשין צו אים גרבות קעמין וכל חבז לאיש
 סמו און אלע קענקשין ווילען זיך קעפרייגערין
 מיט דעם קענקש וואס האט ליב צו שיינקען
 סתמות. צו דעם נדיב קומען נאר ארעמע. וואס
 דארפין גרבות. און צו דעם איש סתן קומען
 אלע רייכע און ארעמע : (ג) כל אחי רש שנאדו
 אויב עס וענען עפליכע ברודער און איינער
 פון זיי איז ארעם. האבין די רייכע ברודער
 שיינט דעם ארעמען ברודער אף פי פבעהי רחקו

י עד שְׁקָרִים לֹא יִנְקָה וְיִפִּים כְּזָבִים יֵאבֵד: ה לֹא־נֹאֶה ד סִבְדָּא דְשִׁקְרָא לֹא מוֹדֵי
 דְכִסְיִל תַּעֲנִנְג אֶפֶס פִּירְעָעֵבֵד וּמִשַׁל בְּשָׂרִים: ה לֹא יֵאֵי לְמִקְלָא פִינוּקָא
 אֶפֶס לֹא פְעֵבְרָא רְגִשְׁתָּיִם בְּרַבְרָבִין:

מצורת דוד

רשיי

(ד) לא ינקה. אפס לא הוסיף לא ינקה מדין של מעלה: (ה) אפס כי. ק"ו הוסיף טעם על סבדא ימשול כנדיבים:
 יאבד. סופו להכריז כי יבוא לירי ערות שקר: (ו) לא נאה וכו'. כי כסותו מתענג בטוב יחזיק בכסילות: אפס כי. ל"ט שלא נאה שהעבד ימשול בשמים כי עוד יכריח כולם אשר רוע
 תוכותו אשר קנה בעבודתו:

פירוש ע"ט

ד' עד שְׁקָרִים לא ינקה דער מענטש וואס זאגט פאלשע גדות וועט ער נישט ביין ברעייבן פון אשמתאף. הקדוש ברוך הוא וועט אים גענוים לשקר אפון ויפיה גזבים יאבד אונ דער מענטש וואס רעט ליגען וועט ער פארלארן ווערן: (ה) לא נאה דכסיי תעניג עם איו נישט

ברטנורא משנה כתובות פרק ה עיקר תוי"ט

פרק ה א אע"פ וכו' אפ"ר רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסף. ולא אמרי' שזינו רשאי כדי שלא לנייש את מי שאינו לו: שלא בתב לה. חוספ' מדעתו אלא ע"מ לכנסה והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת כלי אלושי דה"ת דמלכות דליכא צבאות ואלמנה מנה אם רצה [א] להוסיף אפ"י מאה מנה יוסף. נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל. [ב] רבי אלעזר בן עזריה אומר. מן הנשואין גובה את הכל. מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. שלא בתב לה אלא על מנה לכונסה. רבי יוורה אומר אם רצה לכתוב לבתולה שטר של מאתים והיא בותבת התקבלתי ממך מנה. ולאמנה מנה והיא בותבת התקבלתי ממך חמשים וזו.

ואלקנה מנה אונ אויב זיא איו אאלקנה נעקמ זיא הונדערט גילדן שלא כתב לה אלא על מנה לבינת דיא גרויקע כתובה וואס רעד דמן האט איר געשריבען האט ער נאר געמיינט אויף דעם קנאי אז ער וועט מיט איר חתונה האבין. אבער נישט אז זיא וועט אאלקנה ווערן אנדער נישט ווערן פאר דער חתונה גבי יורה איבר רבי יהודה נאגט אס רצה בותב בתיקה שטר של מאתים אויב דער מאן וויל איר נישט געבן אכתובה אויף צוויי הונדערט גילדן. שרייבט ער צו אכתולה אכתובה אויף צוויי הונדערט גילדן והיא בותבת אונ זיא שרייבט התקבלתי מסך מנה איה האב אפ גענוקען פון דיר הונדערט גילדן. אפילו זיא האט נישט אפ גענוקען שיינקט זיא אים הונדערט גילדן וואקמנה אויב ער נעקמ אאלקנה אונ ער וויל איר נישט געבן אכתובה אויף הונדערט גילדן. שרייבט ער איר אכתובה אויף הונדערט גילדן והיא בותבת אונ זיא שרייבט התקבלתי מסך משישים וא איה האב אפ גענוקען פון דיר ספיציג גילדן. אפילו זיא האט נישט אפ גענוקען שיינקט זיא

אם

(ה) או עשור ולא משתעי איניס מעיקרל תרי יומא ואל' לא והדר
 ליתמיני או עשר אלף מילי ימיס עיל כו' גמ' : [ד] ראש .
 כמה שמתנין לה אם יב"ח יב"ח ואם ל' יום ל' יום ואין משניטין
 כה הוא הכור או אלמן . הרמ" : [ה] ולאמנה . טרפו
 הפוסקים מן הטוה"ן : [ו] נתינת כו' . גד"א כתי כהן לכהן
 (בקרית שבת) תרומה ומהרה
 כמי שמתנהג אלל כתי ירחל
 לכהן ל' מהל חולין ומהל
 תרומה גד"א כתרומה (וכתי כהן)
 דהחולל הוא ככתי אביה טרף
 אביה למוכרין כמי שמתנהג לפי
 שהוא רביל ככך אלל כשואה
 (שמות) לה בעלה מוטות ככתי
 ד"ה מהל חולין ומהל תרומה .
 דכל כבודה כתי מלך פנימה
 וכליה וחסיה חיי' אללה

מאכיל בתרומה . עשתה ששה חדשים בפני הבעל ושישה חדשים בפני היבם אפילו כלן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם והיא שאלת משע' עקט' אכלת בתרומה מן התורה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והיא קנין כספו הוא אלל דרבה נזור על כתי ישראל המורסה לכהן שלל תרומה גזרה שמה שמוזג לה כוס ככתי אביה ותפקה לחיה ולאחיה . וכשהגיע הזמן ולא נשאת שאכלת משלו וחיה איכלת ככתי אביה בעלה כהן מיוחד לה מקום ומאכליה עם ולכא למיגור חו שמה תפקה מוכס של תרומה לחיה ולחמותי' : נתנין לה הכל תרומה . ח' יראה ודשינעו ימי שומת' מתכנה ותפק חולין : רבי עקיבא אומר מחצה חולין . לכולל כמי שומתה : ח' היבם אינו מאכיל בתרומה . שדוה שומרת יבם דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והיא קנין חמיו הוא : עשתה ששה חדשים בפני הבעל . מהך שנים עשר חדש הקבועים לה משתעי' הבעל : או אפי' כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם . אף על גב דרובה בפני הבעל סוף סוף לא נתחייב כמותו' כמיו' וה"ל נמי אם נתחייב כמיו' לא אכלה משמת

רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זו כעילת זנות : ב נתנין לבתולה י"ב חרש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכרס שנותנין לאשה כך נתנין [ד] לאשה לפרנס את עצמו . [ה] ולאמנה שלשים יום . הגיע זמן ולא נישאו . אוכלת משלו ואוכלת בתרומה . רבי שרפון אומר [ו] נותנין לה הכל תרומה . רבי עקיבא אומר מחצה חולין ומחצה תרומה : ח' היבם אינו מאכיל בתרומה . עשתה ששה חדשים בפני הבעל ושישה חדשים בפני היבם אפילו כלן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם והיא שאלת משע' עקט' אכלת בתרומה מן התורה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והיא קנין כספו הוא אלל דרבה נזור על כתי ישראל המורסה לכהן שלל תרומה גזרה שמה שמוזג לה כוס ככתי אביה ותפקה לחיה ולאחיה . וכשהגיע הזמן ולא נשאת שאכלת משלו וחיה איכלת ככתי אביה בעלה כהן מיוחד לה מקום ומאכליה עם ולכא למיגור חו שמה תפקה מוכס של תרומה לחיה ולחמותי' : נתנין לה הכל תרומה . ח' יראה ודשינעו ימי שומת' מתכנה ותפק חולין : רבי עקיבא אומר מחצה חולין . לכולל כמי שומתה : ח' היבם אינו מאכיל בתרומה . שדוה שומרת יבם דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והיא קנין חמיו הוא : עשתה ששה חדשים בפני הבעל . מהך שנים עשר חדש הקבועים לה משתעי' הבעל : או אפי' כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם . אף על גב דרובה בפני הבעל סוף סוף לא נתחייב כמותו' כמיו' וה"ל נמי אם נתחייב כמיו' לא אכלה משמת

אם פופציג גילדין רבי מאיר אומר רבי מאיר ואגמ
 כי הופתה בנתיה סמאתים ויאגממך סמנה ווער עם
 גימ צו אבתולה אבתובה אויף ווייניגער וויא
 צוויי הונדערט גילדין אונ צו אאלקנה גימ ער
 אבתובה אויף ווייניגער ווי אויף הונדערט גילדין
 הרי זו בעיה גימ איז גלייך וויא זיא איז גימ ויין
 ווייב נאר ער איז מיט איר קונה . ווארום אז די
 קתובה איז ווייניג ווען עם וועט זיך מאכין
 צווישען ויי אקריג וועט ער באלד אין זיגען האבין
 איר צו גימ : ב נתנין בנתיה שנים עשר חרש
 משתבעה הבעל לפרנס את עצמה או מען איז מקדש
 אבתולה גימ מען איר צוועלף חדשים צייט פון
 דער צייט וואס מען האט איר מקדש גינען זיא
 זאל זיך קענען פאר ברייטין צו דער חתונה יגשם
 שטתנין גאשה אונ אזוי ווי מען גימ די אשה צייט
 צוועלף חדשים כה טתנין גאיש אזוי גימ מען דעם
 חתן אויף צייט צוועלף חדשים כהמען את עצמי ער
 זאל זיך אויף פאר ברייטין צו דער חתונה
 ויאמנה שישים יאר אונ אז מען איז מקדש אאלקנה
 גימ מען איר נאר צייט דרייסיג מעג פאר צו
 ברייטין זיך ומן גאשו אים איז עסק איז עקומען
 די צייט פון דער חתונה אונ זיא האבין נאה גימ
 חתונה . דער חתן איז נאה גימ פאר גיבויים צו
 דער חתונה אוכלת משעו עקס זיא פון וייגע . דער
 חתן איז מחויב צו געבין דיא פלה מונות . אונ
 אויב די פלה איז אבת ישאל אונ דער חתן איז
 אפון יאקנה כהרפה קעג זיא עסין תרוקה רבי

שרפון אומר רבי שרפון ואגמ נתנין לה הכי תרוקה
 דער חתן קעג איר געבין ראם גאנצע עסין נאר
 תרוקה . אונ אז זיא וועט ויין סמא ואנדהו
 דאקאלס סאר זיא נאה גיט עסין תרוקה וועט
 זיא פארקויפן פון דיא תרוקה אונ וועט קויפן
 חולין רבי עקיבא אומר רבי עקיבא ואגמ סתיה חילין
 יסתיה תרוקה העלפט עסין גימ איר דער חתן
 חולין זיא זאל האבין צו עסין ווען זיא וועט ויין
 סמא אונ אהעלפט עסין קעג ער איר געבין
 תרוקה זיא זאל ראם עסין ווען זיא וועט ויין
 סאר : ג היבם איז מאכיל בתרומה אויב עם זענען
 גיוען צוויי ברידער ראוובן אונ שמעון אונ
 ראובן איז גישארבין אן מקדער דארף שמעון
 געמען ראוובן ווייב צו זיך פאר אנוייב לשמעון
 ווערט גערופן יבם אונ ראוובן ווייב ווערט
 גערופן יבקה ואגמ דיא משנה אויב דער יבם
 איז אבהן סאר ער גיט געבין ויין ברידערס חייב
 ווי יבקה צו עסין תרוקה בוי ער איז איר מיבם
 עשה ששה חדשים זיא האט גענוארט זעקס חדשים
 פון די צוועלף בגי הפני טען דער חתן האט נאה
 גילעבט וישיה הרשים בגי היבם אונ נאה זעקס
 חדשים צו האט זיא גענוארט פאר דעם יבם
 ער זאל איר מיבם ויין גאפוי כהן בגי היבם
 אונ אפילו זיא האט גענוארט גאנצע צוועלף
 חדשים ווען דער מאן האט גילעבט חסר יום אחד
 מיט איין סאר ווייניגער בגי היבם אונ דעם סאר
 האט זיא גענוארט פאר דעם יבם ער זאל

(כ) לקינן כספו פקע חלף דמי כולם כפני הכעל היו אכלה מיהא כתייבו: או כולם כפני היבם. (ואלף) היו כולן כפני היבם: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין האשה אוכלת. דמישיעין שמה ימלא כה מוס ומנחלת זרה למשרע

שיתעסקו בלתיבה גמי: (כ) כ"כ רבי' והק' ר"ת דל"כ חפ"י אכלה כמה שנים כפני הכעל חזרה אוכלת כפני היבם וסיפיקי קמי חסר יום א' כפני היבם ועוד דהולץ סיבמה חזרה אוכלת כו' לפיכך פי' ר"ת דדוקא כפלא אכלה כפני הכעל ה"ל דלא אכלה כפני היבם דהיבם חזו

או בולן כפני היבם חסר יום אחד כפני הכעל. אינה אוכלת בתרומה. זו משנה ראשונה בית ר'ין של אחריון אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד [ו] שתכנס לחופה: ד' המקריש מעשוה ידי אשתו: הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש. ר' יוחנן הסנדלר אומר חולין: ד' אלו המאכות שהאשה עושה לבעלה מוחנת [ח] ואופה ומכבשת ומבשלת. ומניקה את בנה ומצעת (ג"א ל"ג לו) המטה ועושה [ט] בצמר. הכניסה לו שפחה אחת. [י] לא מוחנת ולא אופה ולא מבכבשת. שתיים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה. שלשה אינה מצעת (ג"א ל"ב לו) המטה ואינה עושה בצמר. ד' יושבת בקתדרא.

הכעל מיהא חזיה אביה לביה לטק עיין כתי' ובתוי"ט: [י] שתכנס. עשה עמה וימרישנה לו הר"ת. והר"ן פי' דהוסה לזו היינו יחוד חלף כל שהיבם הכעל מיהא חזיה אביה לביה לטק עיין: (ג) והמותר קני לו כמחייב כסף שקטנו לו חכמים שיהי לה בכל שנת מעה כסף לגרביה לגד המזונות ולמתי הקהל דכופה לו: חזי ניונות חזי עושה ה"ל כול שכן שפחה חזי חזי טועלת המטה חזי ונתנה מותר כו' וזה לקדשי מוקף רכ' שהולץ הדמי לחסר מיתה כשייבשה ואפילו חזי מעלה לה מעט ונתקן מותר חזי' דלא שכיח דמקדשי דשכל"ל וכ"כ משטה יריה פלוג ה"ן.

ומ"ש הר"ב ולא הקדוש י"ל חפ"י ל"ל הקדוש כו' דללו הקדוש כ"ס הוא לקדש לחסר מיתה: (ד) וט' נותנו לחזוהו דבר שפוחת: [ו] ואופה. פ"ת. כ"ס: [ט] בצמר. דלאו ככשתן ל"ל כפיסקא ליה דהיינו כותנה רוממה שחזו כופה לגשות כו' לפי שממרות את הפס ומשכנת את הפסחים כר"ש. פוסטין כמין פריש' שנעשים גדולות ע"י שיהא לריכה לפרות המוט תמיד ככופ. במהל: [י] לא מוחנת. במהל. שפחה עכ"ל. ותימא ל"ל עיילי נך' חסה אחרת כמקומי מוס' דל"ל ח' עומתה לירי' ולדידה קמי' דידך מאן ערה. ועתוי"ט: (ה) ל"י ט"ז. ליק' ח': יושבת בקתדרא. על כסא מנוחה וחזיה הולכת בשליחות לכהן ולכאן (ה) חפ"ס"כ מוזנת לו את הכוס ומלעת

איר מביבם ויין או בינו כפני היבם אדער די נאנצע צוועלף חדשים האט זי גינוארט אויף דעם יבם ער זאל איר מיבם ויין חסר יום אחר נאר איין טאג ווייניגער פון צוועלף חדשים כפני הבני דעם טאג האט זי גינוארט (וען דער טאג האט נאך גילעבט. פון דעקסטענען איה אובלע בתרומה טאר זי גיט עסין תרומה פון יבם ביו ער אזי איר מיבם ער נעקט זי פאר אנווייב זו משנה ראשונה דאס איז דיא ערשטע משנה אזי איז פריער גילערניט גינוארין בית דין ש' אחריון אמרו דער בית דין וואס נאך זיי האבין גינואנט אפילו דער חתן וואס האט איר קבדש גינוען לעקט אונ זי האט שוין גענוארט דיא נאנצע צוועלף חדשים אונ האט זיך שוין פארניבמייט זי דיא חתונה אונ דער חתן זיך נאך גיט פארניבמייט פון דעקסטענען אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס חתונה טאר גיט דיא אשה עסין תרומה ביו נאך דער חופה: ד' הפקדוש משנה רבי אשמו וען אייגער האט גינואנט וואס ויין טייב וועט פארנינען זאל ויין הייליג ברי' זו עושה וואקלת זאל אונ עסין פון איר פארניבמייט ווארום אאשה קען זאגן צום טאן איה וויל דיר גיט נעבין וואס איה פארנין אונ וויל גיט דו זאלקט מיר נעבין עסין אזי נאך איה פארניבמייט גיט דעם מאנס קען דאך גיט דער טאן דאס הייליג מאכין המותר אויב ער האט גינואנט וואס זי וועט פארנינען

קער ווי פיל איר עסין איז וועקט זאל זיין הייליג רבי שאיר אויפ' רבי שאיר זאגט הקדש דאס איז הייליג ווארום דאס גיהער צום טאן בני יתנו הפסדלר אויפ' רבי יוחנן הסנדלר זאגט דאס איז גיט הייליג ווארום זאגט עקנשש קען גיט הייליג מאכין אזוי אזאך וואס ער האט דאס נאך גיט אונ אויפ' פאר דיקטט איז דאך נאך גיטא. דאס ווייב האט דאך נאך גיט פארניבמייט וועיין כהרע"ב ותוי"ט: ד' אזו מלאכות שהאשה עושה בענין דיא קלאכות איז אאשה מחויב צו טאהן צום טאן שוחתה ומאהלין אין זאקנעם וואקה באגין ויבכבת וואשיין וועלש מבישת קאכין ויבניקה אח בניה זיינען איר קינד מצעת המטה בעמין די בעמ ועושה בעצ' אונ ארבעטין ביאי וואל הכניסה לו שפחה אחת אז זי האט וואס אריין גיבראקט ארדיקטט אדער פארקענין וואס אים קען קען קופין ארדיקטט זי שוחתה כדארף זי גיט מאהלין זיא אופה אונ גיט באקין זיא מבישת אונ גיט וואשיין שתיים אז זיא האט גיבראקט צוויי דיקטטען אינה מבישת דארף זיא גיט קאכין ואינה מבישת את בניה אונ דארף גיט זייגין דאס קינד שיש אז זיא האט גיבראקט דרייא דיקטטען אינה מצעת המטה דארף זיא גיט בעמין דיא בעמ ווינה עושה בעצ' אונ דארף גיט ארבעטין ביי וואל ארבעת אז זיא האט גיבראקט פיר דיקטטען יושבת בקתדרא ויצמ' זיא אויף דיא שמואל ער האט דארף נאר גיט טאהן וקאר דער לאנגען

פליחות להביא לו מורה לעלי' (ו) כנמלה וכפסי' לפרוש לו פדן ולבדן דבר שאינו טורה וכפסו' כי לא כפי לה אלא הכמים שהיה עמו טובה להביא זאת בושדאל' ועתי'ט' : [וא] אף כו' כלי א"ע"ס שברצונו אינו עשה מלאכה ויולא כו' ואלי' אף שאם אין רצונו שלא תעשה מלאכה שיצול לזוהר אבל לענין העסק לא קאי עליה אף דרעמו של רעע"ג פוחת מנעמו של ר"א : [ה] המדיר' ודע שכל"כ שנתלה המדיר אלא אשתו ר"ל שהוא חוסר הגאון עליה אם תעסק כך אבל אם חומר לה הרניו חוסר עילך שלא תעשה כך אין נדבריו כלום המגיד : [ג] יוציא ויתן שהבטלה מביאה לידו ולא נזכר במת"ל כמה זמן הסדרה ונבטור כתב ו' ימים והיונו כהדירה המבטלה תשמיש אהל מנכסיו ערפ"ו ועתי'ט' : (ו) נמלה לרוב עממ' לאינו רומם מי שיש לו עממ' ופס"ו למי שאין לו פת כעלו' ובש"א אף כן בלא לך דרעמו נזכה לבעל שמה יבא בתוך הזמן אבל זו המסירה הרי היא כתי

לו את האטה (ו) ורומת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם כאשר אלה כאשר כלבד : שיעמום בהלה חרנום ובתמהון לבב ובכעממות לבב . ופלוניתייהו דר"ר והשכ"ג הו' כמס' שאינה בטלה אלא במשק' במיני החזק ללידי זמא חיכה לידו שיעמום ליהא שאין שיעמום אלא ביזכש ויחיהו ובעל לגמרי והלכה כר' אליעזר : ו המדיר את אשתו מתשמיש המטמא כגון שאמר יאסר הגאון תשמישך עלי אבל הגאון תשמיש אסור עילך לא תחסרה דהא משועבד לה דכתיב וענתה לא ירעב : בש"א שתי שבתות . אם הדירה שתי שבתות שמוחין עין מצונו כולדת נקיבה שטמאה שבעים : וב"ה אומרים שבה אחת . שכן מצונו כנדה שטמאה שבעה . וגמרינו מיד לזכית הכעס שכוונת חדס על אשתו ומדירה דהוה מיד לזכית . מנדה שבתות מירד לשכינתו לאסוקי לידה ללא שטמא כולי האי ובית שמיא סברי גמרינו מיד דהו' גרס לה נדר האיש שהוא גורס לה לשהת מלד' שעל ידו בזה לה . לאסוקי נדה דממיל' קאחי לה . ויותר על שבת אחת ללא או כ' שבתות לז"ש ויולא ויתן כותבה ואפילו היה נגמ' שועמו

לשליש יום (ז) או ספן שועמו לשהת חדשים : התלמידים כו' שלשים יום . ומתני' רבי אליעזר הוא ופליגי רבנן עליה ואומר' אפי' שחיס ושלש שנים והלכה כהכונים : המיילדים . שאין להם מלאכה ולא סמורה (ח) : החמרים . שיואלין לכפרים להביא תבואה : הגמלים . מובאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק : הספנים . המפרטים לים הגדול . ומי שהיה מתחלתו בעל אומנות שועמו קרובה ופקס לעשות בעל אומנות שועמו רחוקה אשתו מעכבתו עליו

שאינה מלפס לביטול : [ג] דרש"י יום . א"ע"ס שמכילין כזה שנתן כדעומה מחני' ונמלה שנתת ח"מ מע"ס לט"ס . ופרס"י שטיה ליל מעטנו ושמהו וסביהו והבחת הגוף ודעת הר"ן דלכך לא הוצרכו שבתות אלא לפי דשנתן השמיים כפי מה שחיס לזכירם כעסק למורה נדר סיבה משנייה ואין לו המינים שחיס כזה . ועין חסופות יו"ט : [טו] האמורה כו' . כלומר מלות שונה שהיא אמורה בתורה כך היא המדה . אבל אין [ז] האמורה מוסבה על זמנה של א' אף שזה לא מקרי אמורה בתורה א"ע"ס מוסבה להם סמך מן המקורחות . ועתי'ט' : (ח) וז"ל מהו ע"ס שדרכה

לאנגען אנטרונק אונ פאר שפרייטען אקאנדקע אויף זיין קעמ אונ אים העקפין ארום וואשין דאס מוז דאס נויב סאדן רבי אליעזר איפר רבי אליעזר זאגט אפילו הנביטה לו מאה שפחות אפילו דאס נויב האט אים אריין גיבראקט הנדערט דיקטען פון דעקטןעווען כופה יצאו בנפר קען דעם און גייטן זיין נויב וזאל ארבעטן ביי אים נואה שהפכה מביאה יידי זיפה נוארום דאס ליידיג גיין בריינגט צו זונת רבן שמעון בן גמליאל אויפר רבן שמעון בן גמליאל זאגט המדיר את אשתו סבבשה מלאכה ווען איינער מוהקט אנדר אויף זיין נויב זיא נאל גיט טארין הנאה האבין פון זיין משמיש המטה אויב זיא נועט סאדן אקלאקט נוארום צור ווער גיט זיא זאל ארבעטין יוציא ויתן בתורה גאר איר איר קמן אונ געבין בתורה שהפכה כביאקת לדי' שמיים דאס ליידיג גיין בריינגט איר צו אקאפ פאר מישונג : ו המדיר את אשתו משמיש המטה ווען איינער מוט אנדר אויף זיין נויב זיא נאל גיט טארין הנאה האבין פון זיין השמיש המטה . בית שמאי זאגען אויב דער גר איו נאר גינען אויף שתי שבתות צוויי נואקען . מוז זיא נוארמען צווייא נואקען . בית הלל זאגין שבה אחת אויב דער גר איו גינען נאר אויף

איינן נואך מוז זיא נוארמיין דיא איין נואך . אונ אויב דער גר איו גינען אויף אליינגערע צייט נאל ער איר קמן אונ געבין בתורה הפיסיים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות תלמידים קענין גיין אין ארבייךה לערנען אונ דארפן גיט געקען רשות ביי דיא נויבער שניש' יום אויף דרייסיג קעגן קענין זיין גיט אונ אויף ליינגער הפיסיים שבת אחת ארבייטער קענין גיין צו זייער ארבייט אפילו גיט אין זייער שטאמט אויף אנאנצען נואך הענה האמורה בתורה דיא צייט פון השקמיש המטה נואם שפטיים אין דער תורה קען זאל דיא צייט גיט מינערין פון זיין נויב מפייון ליידיג גייערס נואם ארבעטין גיט אונ האנדלען גיט דארפן זיין ביי זייערע נויבער רבני יום אלע נאכט הפיסיים ארבעטער שפטיים שבת דארפן זיין בייא זייערע נויבער צווייא מאהל אין דער נואך המפרים זייער נואם פארין מיט איינען אחת בשבת דארפן זיין ביי זייערע נויבער איין מאהל אין דער נואך המפרים די נואם פארין מיט קעמלען אין אנויימיין וועג אחת לשניש' יום דארפן זיין בייא זייערע נויבער איין מאהל אין דרייסיג טאג הפיסיים דיא נואם פארין מיט שיעפען אויפ'ים יום אחת בששה חדשים דארפן זיין ביי זייערע נויבער איין מאהל אין

תשא זים ג

עיקר תוי"ט

חזן מח"ת שאין אשה יכולה לעכב על בעלה שהיה טיול או שיעל שלא יצאה ת"ח"ז המורדת. מתמשים אבל מאלהה כי שרף אשה לעשות מלאכה (ט) ולא דייטין לה כמורדת: מרפעיקים. כל ושמונה שטור' של כסף לרוץ כמשקל שלש דרכמונים שקורים כעריב דרה"ט של דרכמון שט עשרה שטור' ביטור' של כסף: עד כנגד כתובתה. וחס"כ טמן לה גט ויולדה כלה כתובה אבל אינו משהה אותה כדי לפחות עליה הכנסים שנקלו מבת אביה ולהפסידה ממנה: מוסיפין לה על כתובתה ג' ריגורים. משום דנערא גבתיא קשה יותר מנעטן תן התמיש' כיוון מנערא דחתמה כפי"ך כשיחא מורדת ומנערתו פוחתין לה שבת דירינן וכשהו מורד ומנערה אין מוסיפין לה חל"ג ג' דיגרים והיב"ד דמורדת לא מריעין כנמ' חזרו ומנו שיהיו מכריזין עליה לרבע שבת (י) וז' חזר וז' כתיב כנסיות וכתיב מדרשות ואו' פלונית מרדה כבעלה וטולחין לה מכ"ד הוי יודעת שאפי' כתובתך מזה מנה הסמדת את כולן אחת חרוסה וז' נשואה וספי' נדה (יא) וספי' חולה וספי' שומרת יבם וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה וחזר הכרוז מודיעין אותה שכבר שלמה הכרזה וחס עמדה כמרדה תלז' כלה כתובה: דן המשרה את אשתו ע"י שלישי. נטותן מיתותיה ע"י אפוסרוסוס ואינה חילכת עמו. תרגום יבירה להם כירה גדולה שירותא: לא יפחות לה. כשטע. לא פסק לה שערות. כפלים מן התמים: אלא ר' ישמעאל שהיה סבור לאדום. שש השעורים רשות ביותר. רבילה. תלמים דרוסות כנגול ומכרות כמשקל ולא כמדה: מפץ. רך

לישכ כטילא דאסדניכו: (ט) הר"מ ואע"פ דמ"ל דיכולא אשה לומר אינו נזוני' ואינו עושה י"ל שסובר דלא אמרי' שכולה אשה כן חל"ג כדי לסיפסר מוטיית זמר סהול מידי דקין כו' אבל כל שרף מלאכות זריכה שפיי' אחרת חזי מונוט: [טז] מוסיפין. ואל דמי למדור לפי שהעורר כל לפי שהעורר לפי שהעורר

ר"ד אייעור: ז המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת. ר' יהודה אומר שבעה מרפעיקים. עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה. רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שמה תפול לה ירושה במקום אחר ויחזור ויגבה הימנה. וכן המורד על אשתו [טז] מוסיפין לה על כתובתה [ז] שלשה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר ג' מרפעיקים: דן המשרה את אשתו ע"י שלישי לא יפחות לה [יח] משני קבין חטין. או מארבעה קבין שעורים אלא רבי ישמעאל שיהיה פסק ר' שערות אלא רבי ישמעאל שיהיה סבור לאדום. ונותן לה חצי קב [טז] קמנית וחצי לוג שמן. וקב גרונרות. או מנה רבילה. ואם אין לו. פוסק לעומת פירות ממקום אחר ונותן לה [כ] משה מפץ [לא] ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת) ומחצלת ונותן

(י) פרטי' שבתות ומש' שש ימים שאינם של מלאכה וכל מלוים ככה"כ ובכה"ט (יא) דלוי' דומה מ' שיש לו פת בו: [יח] משני קבין. וכה"ט: פירות וספי' קבין ויטורים וספי' מני' [טז] קמנית. וכן גרונרות או כדלה לכולן. כן את הפת וספי' לאכלה והללקת הכר: [כ] משה בו. ז' ס"מ. מנה ומנח.

וועיין בהרע"ב: דן המשרה את אשתו על ידי שלישי אז ער שפיימ' ויין וייב' דיקה ארריטען קענקש ויא עקט גיט מיט אים צו זאקען קאר ער ווייזט איר אן צו איינעם וואס ער זאל איר געבין עסין לא יפחות ר' שפיי. קבין חטים זאל ער איר געבין גיט ווייניגער ווי צוויי קבין ווייץ אונאף או אפריקנה קבין שטרים אקרער פיר קבין גערשמיין אונאף אפר רבי יוסי האמט רבי יוסי גיזאנט לא פסק זה שערות דער כסאן האמט איר גיט צו גיזאנט זה געבין גערשמיין צוויי מאהל אוי פיר ווי ווייץ איז רבי ישמעאל שהיה סבור לאדום קאר רבי ישמעאל וואס ער איז גינען קאהנט צו ארום וואס דארט איז גינען די גערשמיין שלעקבע האמט קען גיגעבין גערשמיין צוויי מאהל אוי פיר ווי ווייץ ונתת לה חצי קב קמנית אונ ער גיט איר איין האלבין קב ארבעס יערער וואך ויצי יוג ששן אונ אהאלקע קווארט אייל יערער וואך וקב גרונרות אונ אקב מרזקענע פייגין או סנה דבקה ארצו אפוקט ינטרעקענע פייגין יערער וואך ואם אין לו אונ אויב ער האמט גיט פייגין איר צו געבין ויפם געשפן פירות ספקים אחר דאך ער איר געבין אנקענע פירות פאר די פייגין ונתת לה סנה אונ ער דאך איר געבין אקעט מפץ ויפחיתת מיט אויס קעמונג צו שלקאפין דארויף ונתת

זעקס ה'רשים רבי רבי אייער אויז זאנט רבי אָלְיַעֲזֵר: ז המורדת על בעלה אאשה וואס איז מורד אויף איר מאן אונ וויל גיט מיט אים קשמש הקסה ניין פוחתין לה כמבויקתה שבע דינרין בשבת רעכוונט קען איר אפ פון דער כתובה ויגען גילדין אונאף רבי יהודה אויפ' רבי יהודה זאנט ויגען שרפעיגין רעכוונט קען אפ אונאף ושרפעיג איז אהאלקער גילדין עד סתי' היא פיהת ביז וויא לאנג רעכוונט ער איר אפ עד קנגד כתובתה ביז עם רעכוונט זיך אפ איר גאנצע כתובה. ר' ער גאך גיט ער איר אנט ון כתובה רבי יוסי אויפ' יעזים היא פוחת והולך אפילו עם האמט זיך שוין אפ גירעכוונט דיא כתובה רעכוונט ער גאך ווייטער ויגען גילדין אונאף שפך תפול דה ירושה מסקום אחר מאקער נועט איר פאלין אירלושה פון איין אנדער ארם נובה הימנה נועט ער דער פון אפ געקען ווי פיל אים נועט קוקען וכן תמיד על אשה אונ אזו איז דער רין אז דער כסאן איז מורד אויף רין ווייב ער זאל גיט מיט אים קשמש הקסה ווען מוסיפין לה על כתובתה לייגט קען איר צו אויף דער כתובה שישיה דנין בשבת רבי גילדין אונאף רבי יהודה אויפ' רבי יהודה זאנט קען לייגט איר צו אויף די כתובה שישיה פריעמין רבי האלקע גילדין אלע וואך

לעכב על בעלה שהיה טיול או שיעל שלא יצאה ת"ח"ז המורדת. מתמשים אבל מאלהה כי שרף אשה לעשות מלאכה (ט) ולא דייטין לה כמורדת: מרפעיקים. כל ושמונה שטור' של כסף לרוץ כמשקל שלש דרכמונים שקורים כעריב דרה"ט של דרכמון שט עשרה שטור' ביטור' של כסף: עד כנגד כתובתה. וחס"כ טמן לה גט ויולדה כלה כתובה אבל אינו משהה אותה כדי לפחות עליה הכנסים שנקלו מבת אביה ולהפסידה ממנה: מוסיפין לה על כתובתה ג' ריגורים. משום דנערא גבתיא קשה יותר מנעטן תן התמיש' כיוון מנערא דחתמה כפי"ך כשיחא מורדת ומנערתו פוחתין לה שבת דירינן וכשהו מורד ומנערה אין מוסיפין לה חל"ג ג' דיגרים והיב"ד דמורדת לא מריעין כנמ' חזרו ומנו שיהיו מכריזין עליה לרבע שבת (י) וז' חזר וז' כתיב כנסיות וכתיב מדרשות ואו' פלונית מרדה כבעלה וטולחין לה מכ"ד הוי יודעת שאפי' כתובתך מזה מנה הסמדת את כולן אחת חרוסה וז' נשואה וספי' נדה (יא) וספי' חולה וספי' שומרת יבם וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה וחזר הכרוז מודיעין אותה שכבר שלמה הכרזה וחס עמדה כמרדה תלז' כלה כתובה: דן המשרה את אשתו ע"י שלישי. נטותן מיתותיה ע"י אפוסרוסוס ואינה חילכת עמו. תרגום יבירה להם כירה גדולה שירותא: לא יפחות לה. כשטע. לא פסק לה שערות. כפלים מן התמים: אלא ר' ישמעאל שהיה סבור לאדום. שש השעורים רשות ביותר. רבילה. תלמים דרוסות כנגול ומכרות כמשקל ולא כמדה: מפץ. רך

ממחללת : כפה . זע"פ א' : ומגעלים ממועד למועד .
מגעלים חדשים לכל שלשה רגלים (יג) : חרשים . קשים
לה כימות החמה . לפי שהם חמים ויפסיד לה כימות הגשמים :
והשחקים שרפה . חף כשיוקנה לה חדשים מפני שמתחכם

וכן ל' ר"י כגמרא עיר שטוח על מטה ופריך כגמרא וחסני לה
בבב וכו' התי' דמתנא לא פריך נתי' דלשכיבה א"ל דלית לה מטה
לשכיבה ויהא זריכה ע"כ ויג' הערוך פריך גם מתנא . גם הר"מ
פסחיק מן א"ל מחללה : (יג) דמתעורר למועד לא קפ"י אלא
אמנתי' דתנא במקום דרס' קפ"י דלא כפי כלא תתנא ויג' מחללי
אורתי' קמ"ל דנתכניסו
ניסנה כדמועד כי הכי דלית לה
שמה כדבוייה נתי' ומי"ט
דמקום דרס' קפ"י לא תני דרס'י
לה ז"כי דכפל לפי שיש לה א"ל
שהי תנא לא תשכיב אכשרי
אכילה : הר"ן : [כג] חמשים
ז"ו . כפל מדינה קאמר וז"ו
טולין אלא שפ"י נתי' דמיתוה"ט :
[כג] וירשחקים . והס מותר
כסכות הר"מ : (יג) כגון מרסע
לכנס : לא למתן . וכדלעיל כגון
ה"מ : (יג) וס' ל' תנא כדמדת
למדי חכס ואפשר נתי' שפ"ד
טוב שכת מתיבת הטובה כי
נכל אדם : [כג] ואם אין כו' .
לאו למיתק דכרדיוס הלא
כו' אלא ח"ק שאל שפ"ק
הלא ולא חתם מטה ככפ
לדרס'ו ופסקה מותר הכי ה"א
לעשה ואין הכנול יכול לומר
ויהר"י וס' וכו' כמנוונת
ומשפ"ה ידיו לא"י לומר ויתר
ר"ן : [כג] ובהו היא וכו' . ה"ק

לה כפה לראשה . וחגור למתניה . ומגעלים
למועד למועד . ובליים של חמשים זוו משנה
לשנה . ואינו ניתן לה לא חרשים כימות
החמה ולא שחקים כימות הגשמים אלא
נותן לה כלים של [כא] חמשים זוו כימות
הגשמים . והיא מתכסה בכלאותיהן כימות
החמה [כב] והשחקים שרפה : ע"ו נותן לה מעה
כקפ לצרביה . ואוכלת עמו מילי שבת
לילי שבת . [כג] ואם אין נותן לה מעה ככפ
לצורכה מעשה ידיה שרפה . [כד] ומה היא
עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה
שקן עשר סלעים כנגליל או משקל עשר
סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים
כנגליל ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה
ידיה [כה] ומוסיפין לה על מזונותיה כמה
דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד
הכל לפי [טו] כבודו :

וכן ל' ר"י כגמרא עיר שטוח על מטה ופריך כגמרא וחסני לה
בבב וכו' התי' דמתנא לא פריך נתי' דלשכיבה א"ל דלית לה מטה
לשכיבה ויהא זריכה ע"כ ויג' הערוך פריך גם מתנא . גם הר"מ
פסחיק מן א"ל מחללה : (יג) דמתעורר למועד לא קפ"י אלא
אמנתי' דתנא במקום דרס' קפ"י דלא כפי כלא תתנא ויג' מחללי
אורתי' קמ"ל דנתכניסו
ניסנה כדמועד כי הכי דלית לה
שמה כדבוייה נתי' ומי"ט
דמקום דרס' קפ"י לא תני דרס'י
לה ז"כי דכפל לפי שיש לה א"ל
שהי תנא לא תשכיב אכשרי
אכילה : הר"ן : [כג] חמשים
ז"ו . כפל מדינה קאמר וז"ו
טולין אלא שפ"י נתי' דמיתוה"ט :
[כג] וירשחקים . והס מותר
כסכות הר"מ : (יג) כגון מרסע
לכנס : לא למתן . וכדלעיל כגון
ה"מ : (יג) וס' ל' תנא כדמדת
למדי חכס ואפשר נתי' שפ"ד
טוב שכת מתיבת הטובה כי
נכל אדם : [כג] ואם אין כו' .
לאו למיתק דכרדיוס הלא
כו' אלא ח"ק שאל שפ"ק
הלא ולא חתם מטה ככפ
לדרס'ו ופסקה מותר הכי ה"א
לעשה ואין הכנול יכול לומר
ויהר"י וס' וכו' כמנוונת
ומשפ"ה ידיו לא"י לומר ויתר
ר"ן : [כג] ובהו היא וכו' . ה"ק

ממעשה ידיו כמה כו' לילידעו ונחת דידע כמה גמרא : (טו) דלכמר חייבי דמתן לטול אבל כפשתן חזן חילוק וכו"מ הר"ב כ"מ"ט
פ"א דנגעים : [כג] ומוסיפין כו' . י"ן ודברים שז"מ לתלכ הר"מ : [טו] כבודו . דעולם עמו :

ואם פארדינם פון אירע ארבעט קער וויא איר
עסין איז נערט גיהער צו איר אויף קליינע
הוצאות ויפה היא עושה יו אונ נואם זאל זיא
ארבעטין פון זייערעמעגלין פשקל הפש פלגים זיא
זאל אויסקועבין אנואה נואל נואם נוענט פיקר
קאלער שחי די נואל נואם קען נוארפט דוקה די
ברייט פון קלייד ביהודה אויף די נואג פון יהודה
שהו עשר סלעים בנגי די על פליקר קאלער זענען אויף
די נואג פון גליל צעהן פליקר אוי פליקר עשר סלעים
אדער זיא זאל אויסקועבין אנואה נואל נואם נוענט
צעהן קאלער ערב די לאנגע פערס נואם זענען
אין די ליינג פון קלייד ביהודה אויף די נואג פון
יהודה שהו עשרים סלעים בנגי די צעהן קאלער איז
אויף די נואג פון גליל צענואנציג קאלער ואם היתה
פניקה אונ אויב זיא האט געווינן דעם קינד נואם
זיא האט פון איר כאן פוחתין לה בפעשה ידיה
קינדערט קען איר פון די אירע נואל זיא ווייניקער
ארבעטין ומוסיפין לה על פוחתית אונ קען מער
איר אירע מוונות קען זיא איר קער עסין בפה
דברים אמורים נוען איז דאם אלץ גיאנט גינוראין
בגי שבישאי ביי דעם ארעקסטין קענטש פון
ידיו אג"י בפיכוד אדער בייא דעם קענטש נואם
פירט זיך וויא אכגל הובת הכל זיא כבודו מוז
ער איר געבין נאה זיין פכוד וויא עס פאקט
פאר אים :

לה כפה לראשה . וחגור למתניה . ומגעלים
למועד למועד . ובליים של חמשים זוו משנה
לשנה . ואינו ניתן לה לא חרשים כימות
החמה ולא שחקים כימות הגשמים אלא
נותן לה כלים של [כא] חמשים זוו כימות
הגשמים . והיא מתכסה בכלאותיהן כימות
החמה [כב] והשחקים שרפה : ע"ו נותן לה מעה
כקפ לצרביה . ואוכלת עמו מילי שבת
לילי שבת . [כג] ואם אין נותן לה מעה ככפ
לצורכה מעשה ידיה שרפה . [כד] ומה היא
עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה
שקן עשר סלעים כנגליל או משקל עשר
סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים
כנגליל ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה
ידיה [כה] ומוסיפין לה על מזונותיה כמה
דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד
הכל לפי [טו] כבודו :

וכן ל' ר"י כגמרא עיר שטוח על מטה ופריך כגמרא וחסני לה
בבב וכו' התי' דמתנא לא פריך נתי' דלשכיבה א"ל דלית לה מטה
לשכיבה ויהא זריכה ע"כ ויג' הערוך פריך גם מתנא . גם הר"מ
פסחיק מן א"ל מחללה : (יג) דמתעורר למועד לא קפ"י אלא
אמנתי' דתנא במקום דרס' קפ"י דלא כפי כלא תתנא ויג' מחללי
אורתי' קמ"ל דנתכניסו
ניסנה כדמועד כי הכי דלית לה
שמה כדבוייה נתי' ומי"ט
דמקום דרס' קפ"י לא תני דרס'י
לה ז"כי דכפל לפי שיש לה א"ל
שהי תנא לא תשכיב אכשרי
אכילה : הר"ן : [כג] חמשים
ז"ו . כפל מדינה קאמר וז"ו
טולין אלא שפ"י נתי' דמיתוה"ט :
[כג] וירשחקים . והס מותר
כסכות הר"מ : (יג) כגון מרסע
לכנס : לא למתן . וכדלעיל כגון
ה"מ : (יג) וס' ל' תנא כדמדת
למדי חכס ואפשר נתי' שפ"ד
טוב שכת מתיבת הטובה כי
נכל אדם : [כג] ואם אין כו' .
לאו למיתק דכרדיוס הלא
כו' אלא ח"ק שאל שפ"ק
הלא ולא חתם מטה ככפ
לדרס'ו ופסקה מותר הכי ה"א
לעשה ואין הכנול יכול לומר
ויהר"י וס' וכו' כמנוונת
ומשפ"ה ידיו לא"י לומר ויתר
ר"ן : [כג] ובהו היא וכו' . ה"ק

אין ב"ד פוסקין יינות לאשה שהיו מנילה לתלות תשמיש : רבי'ה שאני . כיון דלית לה מירוש דברים משתוקקת עליהן ומאי ניהו תבשומין ררש רבי יהודה איש כפר גבוריא ואמרי דה איש כפר גבור חיל מין לאשה שנאמר ותקם חנה אחרי אכלה בשילהי ואחרי שתי שותה ולא שתי מיתבין נותנין לה רגילה שאני דאמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל רגילה כפני בעלה שני בוסות שלא כפני בעלה נותנין לה כוס אחד אינה רגילה כפני בעלה אלא כוס אחד שלא כפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר . תנא כוס אחד יפה לאשה שנים ניוול הוא שלשה תובעת כפה ארבע אמר ר' חמור תובעת כפון ואתא אמר רבא ולא שנו אלא שאין בעלה אבל בעלה עמה לית לן בה הא חנה רב'עלה עמה הואי אכסנאי שאני נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמיני ושקויי

וחצי יוג שני אהאלבץ קנוארט בוימאיייל דער מאן וואס גיט זיין ווייב זעלט אויף זעקין זיא זאל זעקין פונגערען בייא זיך אין אנוואהנגן דארף ער איר זעקין אהאלבץ קנוארט בוימאיייל אנוואך אזי יו יו קמי אבער נויין שטייט גיט אין די משנה מען זאל איר געבין פסיע זיה זבי אלער טעם זיין אגעווייזונג צו רבי אלעזר דאסר רבי אלעזר ווארום רבי אלעזר האט גי'ואגט אין פוסקין יינות דאשה מען גיט גיט נויין צו אאשה צו אירע קעסט וואס מאמר אויב ר' דו וועסט פרעגין עס שטייט דאך אין פסוק אלכה אתי מאחזי נותני לחמי ויפשי צמרי ופשתי שמיני ושקויי איה רעל גיין נאך דיא מעגמשין וואס האבין סיה רעל זייא גיבען מיין גרויס אונ מיין וואסער מיין וואל אונ מיין פלאקס מיין בוימאיייל אונ מיין פרינקען וואס פרינקען מיניט מען דאך געוויס נויין . ענפערט דיא גמרא שקניי אזי גיט דער מיימש מיין פרינקען . נאך שקניי אזי דער מיימש מיין גרוסטונג דרייסן שהאש משתוקקת עליהן זייא האבין מיר גיגעבין די זאכין וואס אאשה גרוסט צו זיי וסאי יגיהו תבשומין וואס זענען דיא זאכין וואס אאשה גרוסט צו זיי . דאס זענען צירונג דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא רבי יהודה וואס ער אזי גיווען פון דארף גבוריא האט גענדרשט דאסרי גיה איש דבר גבור מיל אונ אנדערע זאגין רבי יהודה אזי גיווען פון דארף גבור מיל פנו שאין פוסקין יינות דאשה פון וואגען טייסיין מיר אז מען גיט גיט נויין צו אאשה צו אירע קעסט שגגמיר ווארום עס שטייט אין פסוק ותקם חנה אחרי אכלה בשילהי ואתי שתי חנה אזי אויפגעשטאמען נאכרעם וזיא זיא האט גיגעבין אין שילהי אונ נאך זיין פרינקען שתי ולא שתי האט זיין פרינקען אונ גיט נאך איר פרינקען . חנה האט גיין טיין פרינקען אונ גיט נאך איר אאשה דארף גיט פרינקען נויין . זענען ר' גמרא מתיבית רגילה נותנין לה איה וועל דיר אקשניא פרעגין מיר האבין גילערונג אויב ר' אשה אזי געוואהנט צו פרינקען טיין גיט מען איר טיין . גיט מען דאך זיא נויין צו אאשה . ענפערט דיא

לחברך ולחבורך. שלח אתכו על הכרית מכודי הרשעון ולא כפניך ולא כפני חניך: יוצא בעירוב אמו. מוכה אמו לנפשו ולכבוד לדרוס

לדרוס חמו מוליכתו חללה ואין אכ"ו מוליכו חללו שעדיין הוא נרדף לאמו וכמ"ל שז"ה רבנן חלמה עד שש נרדף סיוע מאלמו וכמו שכתבנו אוחה כ"ו ון אוחה עמה:

ר"ה רמור ר"ה מנין לאכנסאי שאסור כהשמיש המטה. שנאמר וישכימו בכוכר וישתחוו לפני ה' וישבו ויבואו אל ביתם הרמתה וירע אלקנה וגו' השתא אין מעיקרא לא. רביתהו דרב יוסף ברבי דרבא אתאי לקמייהו דרב נחמיה בריה דרבא יוסף אמרה ליה פסוק לי מוניה פסק לה. פסק לי חמרא פסק לה. אמר

לה ידענא בהו בכני מחווא דשתו חמרא. רביתהו דרב יוסף ברבי דרבא מנשיא מדויל אתאי לקמייהו דרב יוסף אמרה ליה פסוק לי מוניה פסק לה. פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שוראי אמר לה שוראי למה אמרה ליה לך ולחברך ולחבורך (ס"ה ע"ב) ואם היתה וכו' דרש רבנן עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה אע"פ שאמרו אין ארס ון את כניו ובנותיו כשהם קמנים אבל ון קמני קמנים. עד כמה עד כן שש כררבי אסי רמור ר"א קמן כן שש יוצא כעירוב אמו וממאי מרקתני היתה מניקה פוחתין לה מעששה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה מאי מעמא

ג"ה האמ דב יוסף צו איר ג'זאמט שר"ה קמ"ה צו וואס ראָרפֿסטו ויריג'צייג אָפֿה לו האמט ויא ג'זאמט צו רב יוסף ד' ויתבקר ויתבירנה איה וייל האבין איירקענע קלייד אוי ווי איה קלענ אלע קאהל האבין איירקענע קלייד. איה נאל גיט פארשעקט ווערין גיט פאר דיר אונ גיט פאר דייענע חברים אונ גיט פאר דייענע חברים חברים דרש רבי יעקב כ"א אפיתחא דבי נשיאה וקען רבי עולא רבא איז געשטאנען ד"י דיר מיר פון נשיאה האמט ער ג'זאמט אז ע"פ שאמרו אין ארס ון את כניו ובנותיו כשהם קמנים אפילו קען האמט ג'זאמט אז אקענקש דארף גיט שפיוין וייענע קלייענע זיהן אונ גיט וייענע קלייענע שפיקטער אב"ו וקפני קמנים אָפֿער ווען די קיגלער זענען גאר קליין מוז ער ווי שפיוין ער נשח כ"ו ווי פיר יאהר ער ג'ו שש כ"ו זיי ווערין אלט זעקס יאהר קלעני אסי אוי ווי רבי אסי האמט ג'זאמט דאָסר כ"ו אפי ווארום רבי אסי וועקס ג'זאמט ג'ו שש יוצא נשח אסי אקינד רבי זעקס ג'זאמט ג'ו שש מיט רעם עירוב פון זיין מוסער. אויב זיין פאטער האמט געלייגט אעירוב צו זיין פיר מויענער איילין אין. מוכח זייט פון שטאמט. אונ די מוסער האמט געלייגט אעירוב צו זיין פיר מויענער איילין אין מערב זייט פון שטאמט. נאל דאס קינד זיין מיט רעם עירוב פון די מוסער אונ נשח מיט רעם עירוב פון פאטער וייל כ"ו זעקס יאהר דארף דאס קינד רי מוסער נייטיגער ווי ער דארף רעם פאטער. אונ זייט דאס קינד כ"ו זעקס יאהר גיהער צו די מוסער. דריבער מוז דער פאטער שפיוין דאס קינד מיט דיא מוסער צו זאקען. פֿרעגט די גֿקרא ופסא פון וואָגען ווייסן מיר אז דאָס קינד איז ווייניגער אלט ווי זעקס יאהר זקט ער מיט ריא מוסער. ענקערט דיא גֿקרא פֿרעגט היתה מניקה פוחתין לה כמפלה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה וייל מיר האבין גילערונגט ווען דאס ווייב וייגט זיין קינד דארף ויא ווייניגער ארבעט זיין אונ קען דארף איר געבין קער זעקס אויף עסין מאי מיקא פאר וואס דארף קען איר געבין קער

גיט געטרונקען זיין דאָסר רב הינא ווארום רב הונא האמט ג'זאמט מנו זאָמנאי שאָסר בפֿשטש תמסה פון וואָגען ווייסן מיר אז אָנאָסט קאר גיט משמש המטה זיין זאָמנאי ווארום עס שמייט אין פסוק וישכימו בכוכר אלקנה אונ וייענע ווייער זענען אויפגעשטאנען פֿריה וישפחו לפנים אונ האבין ויה גענייגט פאר גאט וישבו ויבואו אל ביתם הרמתה אונ זענען אָנעק געזאָגען פון שירה אונ זענען געקוקען צו ויער שזב אין הרקנה ובע אלקנה את תנח אשמו נאכרעם וייא וייא זענען שוין גיווען אין דער היים האמט אלקנה משמש המטה גיווען מיט חנה השמא אין פֿעקרא לא איצט אין דער היים האמט אלקנה משמש המטה גיווען. אָפֿער פֿריער ווען ער איז גיווען אין שילה אָרעד אין וועג האמט ער גיט משמש המטה גיווען דיקתו דכ"ב יוסף ברבי רבא דאָס ווייב פון רב יוסף דער וזהן פון רבא אתאי קמיהו רב נחמיה ברבי רב יוסף איז געקוקען פאר רב נחמיה דער וזהן פון רב יוסף אָפֿה ר"ה פסוק י' מוניה האמט ויא ג'זאמט צו רב נחמיה ר' זאָלמט הייסן קען נאל מיר געבין עסין קמ"ה האמט רבי נחמיה געהייסן קען נאל איר געבין עסין. נאָכרעם האמט ויא ג'זאמט צו רב נחמיה פסוק י' מוניה האמט ויא ג'זאמט מיר געבין ויין פסק ג'ה האמט ער געהייסן קען נאל איר געבין ויין אָפֿה ר' רב נחמיה האמט ג'זאמט צו איר ויגאָט בהו בכני מחווא דשתו חמרא איה ויניס אז דיא אקענקשן פון כחזון פֿריגקען זיין. פֿיומט געוואהנט צו פֿריגקען זיין דיקתו רב יוסף ברבי רב מנשיא מדויל אתאי קמיהו רב יוסף דאָס ווייב פון רב יוסף דער וזהן פון רב מנשיא פון דיא שטאמט דויל איז געקוקען פאר רב יוסף אָפֿה ליה פסוק י' מוניה אונ האמט ג'זאמט צו אים היים מיר געבין עסין פסק ג'ה האמט רב יוסף געהייסן קען נאל איר געבין עסין פסק י' מוניה היים קען נאל מיר געבין ויין פסק י' מוניה היים קען נאל איר געבין ויין פסק י' מוניה היים קען נאל מיר געבין ויירענצייג אסי

תשאל יום ג גמרא

לאו משום דבעי למיכל כהרה ורמא משום דחולה היא א"כ ליתני אם היתה חולה מאי אם היתה מניקה ודימא הא קמ"ל דתם מניקות חולות נינהו אתמר אמר רבי יהושע בן לוי מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב :

זעלמ צום עסין נואו פשוט דעני מפיך בתרה געוויס נויי דאם קינד דארף עסין מיט איר, פֿרענש די קמרא וקמא פשוט דחולה היא טאקער דארף קען איר נעבין קער זעלמ צום עסין טייף ויא איז קראנק, גענעקט דיא קמרא אם זו יתני אם היתה חולה אויב עם איז אזוי דארף קען דאך פֿרענען אויב ויא איז גיטוען קראנק דארף קען איר נעבין קער זעלמ צום עסין פאי אם היתה מניקה פאר וואס דען שטייט אויב ויא האט געווינין דארף קען איר נעבין קער זעלמ צום עסין, געוויס נוייף דאם קינד דארף עסין מיט איר, פֿרענש די דאקרא ודיקמא הא קמ"שפטן דתם מניקות חולות נינהו טאקער גיט קען איר קער נעקט צום עסין נוייף ויא איז קראנק, נאר פאר וואס נאגט מיט די משנה אם שקתה חולה, אויב ויא איז גיטוען קראנק, נאר

זודרר תשא רף ק"ש ע"ב ת"ת דלילת יודר הא וואו הא

פתח ואתר (שיר השירים ח) כשונה בין החומים כן רעמיין בין הכנות, כעל קב"ה למעבד לון לישראל כחננה דלעילא ולמחוי שונה חדא כהרעס כנוונה עלאה, ושונה דלסקא ריחא וחננריר מכל שאר וורדין דעלמא לאו אי חלה הויה דלסקא בין החומים, ודא ארחה כדקא יאות, וע"ד רוע כענין זנין דהו כענין נפש וזעל לון בין החומים, ואינין חומים מיד דהו אינין זונין חמן סליקו ענפין וטרפין ושלטו על עמלא וכדין פרתה שונה ביניהו, כיון דכעל קב"ה לאפקא שונה ולקיע לה מבטיהו, כדין יכחו חומים ואודריוק ואשתליו ולא אחתשכו לכלוס, כשעתא דאיל' למלקט שונה דא לאפקא כריה כוכריה כהואל זמנא אול מלכא גו כמה חילין כרכבנין ושלטין עם דגלין פרישן ואסיק כריה כוכריה ככמה גבירין ואייתי ליה להכריה ויתוב סגי כתי מלכא כיון דכח לגבי אביה אוכח ליה וזלקי ליה דכתיב (שופטים כ) ויחר אף ה' בישראל ויחם כיד שופים וגו' סרה כמלקדמין ומרד ככריה אסיקא מבתייה, מה עבדו ישראל חמו דהא אחבדרו לככל אחערבו כעממא כסביב, כשין ככריות וחילידי כנין מהוון עכ"ד, אימא קדישא הות אפטרופוסא עלייהו, ועל דעבד להי קב"ה חמר הואיל וכמוסא חיבו ליחי כרי חיבו ענרמיה הואיל וחלל יקרי לא אחתוי דכמה גבירין תמן לאפקא ליה ולמעבד ליה כסין וגבירין כמלקדמין, תכו אינון כלא סיועא דאחחוון לון כלא פליאן ונסין אלא כלהו מתכדרן כלהו לאון כמסכנו ותכו להיכלא דמלכא ככמוסא ויאמא קדישא עברה לון חלכו כמלקדמין מה עבד קב"ה אסיק להאי כרה כמלקדמין ויאמינה כהדיא חמר מכאן ולהלאה אימא וצרכה יסבלון כמה ביטין כחצה הו"ד (שפיט ג) וכפשעיסם שלה אהא חמס, ועל דא כהיב (דברים כ) ככר לך ומלחא כל דכרסיה אהלה כחמריה הימים, מחי כחמריה הימים אלא דא היא אימא קדישא דהיא חמריה הימים ועמה סבלו כל מה דככלו כגלותא, ואילו יהדרון כחיוכחא אפי' חד ביט או חד לערה דעובר עלייהו אחשב עלייהו כאלו סבלו כלא (ס"א וחי לאו חמיה קילא) וחי לא כד יסתיים קילא (בישא) וכל דרין דליה כמה דאמר קב"ה קדישא דכתיב לממיתת לקונה אוחו לדירותיו וכל דא כחיוכחא תליא מילחא :

הלכה פסקה יוסף לוחק מוסר

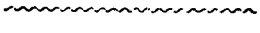
מספר שערי קדושה ח"ב שער ד אין ען ווד כל על שזיסה הקנאה כמו שכתוב אפרים לא יקנא בו האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחר קודם שיגיעו לשורה אין זו דרך בא גר שזיסה הקנאה קשייה נועם אנדערש גיט קובען סיידין עם נועם אפגייטאהן ווערין די קנאה פון זענקשטשין כמו שכתוב אפרים לא יקנא תאבלים נעשות שורה קבלי תנחומין אונ דאם נאנצע פאלק וואם זענען גיטוען נעבין קב"ה גיינען נאך דיא אבליים פון קב"ה ביו צו דעם ארש וואם דיא אבליים וועלדין ויה ששעליו קען זאל סאכין אשורה זענקשטשין קען זאל די אבליים כרייסיטין, אונ די אלע זענקשטשין האבין נאך גיט געלייענט קריאת שפע, איז דער דין אזוי אם יכליו תקם לתחית ויגבור אפילו פסוק אחר קודם שגייעו לשורה אויב דאם

יתחילו ואם לאו לא יתחילו אלא יתחמו את האבלים ואחר שיפטר מהן יתחילו לקרות . כני אדם העומדים בשורה הפנימים שהן רואין פני האבלים פטורין בק"ש והחיצונים הואיל ואינן רואין את האבלים חייבין בק"ש במקומן : (ב) כל מי שהוא פטור מלקרות ק"ש אם רצה להחזיר על עצמו לקרות קורא . והיא שתהא דעתו פנויה עליו אבל אם היה זה המטיב מלקרות מבוהל אינו רשאי לקרות עד שתתישב דעתו :

את יהודה ווי עם שמיים אין פסוק אפרים וועט ניש מקנא זיין יהודה ולא עוד אלא כי אפי' מלאכי מרום נטלו מקדושתן על זה כמו שאמרו בכרקי ר' אליעזר על סמל"ל שהיה גדול מן הכרפים שאין להם רק שש כנפים וכו' אלא כי י"ב כנפים ונעקר מן הקדושה כש כל קלס על אדם וכן הנפילים עוה וטעול נעדרו מן הטוב על שנתקלו באדם וכל מי שיש לו קלס עלמותו נקטו ולכן לאו אדם להיות נתקלו עמה אף אם חטט היא כי לא טוב הוא מנהל הזמן ורבי חנינא בן דוסא ורבי יהודה בר אבתי ורבי אלעזר בן סדה ורובים ויזון אל לבו כי פסוקי הכל כולם והעיקר הוא עוה"כ עולם אמת ויבטח בה :

דאם פאלק קענען אנהייבן זאגן קריאת שמע אונ ענדיגען אפילו אין פסוק אירער זיי וועלן קוקען צו די שורה יתחילו זאלן זיי אנהייבן זאם זא אונ אויב דער ארש איז אזוי נאנט אפילו אין פסוק אפאלען וועלן זייא אויף ניש קענען פון צו דיא שורה לא יתחילו זאלן זייא נאר ניש אנהייבן זייענען קריאת שמע אלא יתחמו את האבלים נאר זיי זאלן פרייסטן דיא אבלים ואחר שפטרו מהן יתחילו לקרות אונ נאכדעם ווי זיי וועלן אזועק גיין פון דיא אבלים וועלן זייא אנהייבן זייענען קריאת שמע בני אדם העומדים בשורה דיא מענטשן וואס שטייען אין די שורה צו פרייסטן דעם אבל ואונ אויב דיא מענטשן זענען פיר שטייען אין שורה אינקער די אנדערן הפנימים שהן רואין פני האבלים פטורים מקריאת שמע דיא מענטשן וואס שטייען אינווייניג וואס זעהן דעם אבל דארפן ניש זייענען קריאת שמע והחיצונים האיל זאגן רואין את האבלים היבין בק"ש במקומן אונ די מענטשן וואס שטייען אין אויטווייניקטע שורה ווייל זייא זעהן ניש די אבלים דארפן זייא זייענען קריאת שמע אויף זייער ארש וויא זייא שטייען : (ב) כל מי שהוא פטור מלקרות קריאת שמע דער מענטש וואס איז פטור פון צו זייענען קריאת שמע אם רצה להחזיר על עצמו לקרות אויב ער וויל אויף זיך נעמען דיא פנויות צו זייענען קריאת שמע קודא מען ער זייענען דעתו פנויה עליה וויא זייא זעהן ניש דיא שורה וועלן זייא אנהייבן זייענען קריאת שמע אויב נאנט אפילו אין פסוק אפרים וועט ניש מקנא זיין יהודה ולא עוד אלא כי אפי' מלאכי מרום נטלו מקדושתן על זה כמו שאמרו בכרקי ר' אליעזר על סמל"ל שהיה גדול מן הכרפים שאין להם רק שש כנפים וכו' אלא כי י"ב כנפים ונעקר מן הקדושה כש כל קלס על אדם וכן הנפילים עוה וטעול נעדרו מן הטוב על שנתקלו באדם וכל מי שיש לו קלס עלמותו נקטו ולכן לאו אדם להיות נתקלו עמה אף אם חטט היא כי לא טוב הוא מנהל הזמן ורבי חנינא בן דוסא ורבי יהודה בר אבתי ורבי אלעזר בן סדה ורובים ויזון אל לבו כי פסוקי הכל כולם והעיקר הוא עוה"כ עולם אמת ויבטח בה :

את יהודה ווי עם שמיים אין פסוק אפרים וועט ניש מקנא זיין יהודה ולא עוד אלא כי אפי' מלאכי מרום נטלו מקדושתן על זה כמו שאמרו בכרקי ר' אליעזר על סמל"ל שהיה גדול מן הכרפים שאין להם רק שש כנפים וכו' אלא כי י"ב כנפים ונעקר מן הקדושה כש כל קלס על אדם וכן הנפילים עוה וטעול נעדרו מן הטוב על שנתקלו באדם וכל מי שיש לו קלס עלמותו נקטו ולכן לאו אדם להיות נתקלו עמה אף אם חטט היא כי לא טוב הוא מנהל הזמן ורבי חנינא בן דוסא ורבי יהודה בר אבתי ורבי אלעזר בן סדה ורובים ויזון אל לבו כי פסוקי הכל כולם והעיקר הוא עוה"כ עולם אמת ויבטח בה :

לחשך חלח' ד'א יהוה נש' י יה יהו יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשמה י'זוה חיה יחיה ו' רמלוי ר' א' שם ב'ן שבעש'ת בניקוד חולם :

כי ותרבי ביה ית משכן זמנא וית ארונא דסדודותא : כי וית פתורא וית פל מנוהי וית מנרתא וית מנהא וית מדבחא דקמורת בנוסמיא : כי וית מדבחא בעלתא וית פל מנוהי וית פיורא וית פסיסיה : כסותקדש יתהון ויהון קדש קודשיא פל דיקרב פהון יתקדש : ו ית אהרן וית בנוהי תרבי ויתקדש יתהון לשמשא קדמי : לא ועם בגי' ישראל תמליד קמימר משח רבות קודשא יחי רין קדמי דרביכון :

כי ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדות : כי ואת השלחן ואת כל כליו ואת המנורה ואת כליה ואת מזבח הקטרת : כי ואת מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיור ואת פנו : כי וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש : ואת אהרן ואת בניו תמשח וקדשת אתם לכהן לי : לא ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם :

ת"א לזכוריס. טוריוס יא לביטוס 8

רשבים

(כט) כל הנוגע בהם יקדש. לטהר תחלה קודם שיגע בהם לאחר שנמשחו :

שפתי חכמים

רש"י

(כו) ומשחת בו. כל המשחות כמין ז כ"ף וינית חוץ משל מלכים שהן כמין נזר : (כט) וקדשת אותם. משיחה זו ח מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא קדושתם כל הנוגע וגו' כל החיוי לכלי שרת משכנכם לחוכי קדוש קדושת הגוף להפסל בינאל ולינה וטכול יוס ואיש נפדה לנאל לחולין אבל דבר שאיט רחוי לנח אין מקדשין וטויה היא משה שלמה אלל מוכח מתוך שאלמר (שמות כט) כל הנוגע כמזבח יקדש שומע איני בין רחוי בין שאיט משיחת משכן זכהים ומלכים מתורגם לשון רכוי לפי שאין לורך משיחתו אלל לגדולה כי כן יסד המלך שזה חוץ גדולתו ושאר משיחות כנון דיקיין שמוחין (עמוס ז) וראשית שמיים ימשחו לשון ארמית כהן כלשון עברית : (לא) לדררתיכם. (הכורית יא) מכאן למדו רבותינו למר פסולו קיים למעיד לכא : זה. כגימ' ש תריסר לוגין היו :

8 פירוש כ"ף וינית שפוח כמו ט"ף שלנו : ח ופירוש תמשח וכו' מתקדשים לא שימשחו וגם יקדשו שהקדושה אינו דבר כפני טמיה וזה דלא פירוש זה ועל בני כל המשיחה וכו' ע"י כמ"י : א ואל' למה תספר רש"י הפסוק וי"ל שסמירה הוא ארבותיו שפירשו שכולו קיים ע"ל' ומתמלא הם דורשים מדכתיב זה לי לדורותיכם ולא כתיב כזה משמע הגוף של שנת יסיה לי לדורותיכם אבל אין זה רחוי ודרשה גמורה דזה לריר לדרשה א למר דתריסר לוגו הו' אי' איכאל דרחי' הוא לרבותינו כלומר לדורותיכם יסיה קיים כמנין זה דהיינו ר"ב לוגין וק"ל :

פירוש לתורה אלהים

ואלפבגן נועקטו ויי הייליג גאכין והי וייא ואלין ויין גאנץ הייליג פי אישליקער וואס ריךט אן אין וייא ואל ויין הייליג : (ז) ואת אהרן אונ אהרן אונ ויינע וזהן תפשה ואלקסם אויך ואלקען וקדשת אותם אונ ואלקסם הייליגען וייא ויה ביה צו בריןען : (יא) ואל בני ישראל אונ צו דיא קינדער ישראל ואלקסמו ריידין אזוי צו ונגין שסו דאס אייל משחת קוד' דיא הייליגע ואלפבגן ואל דאס ויין צו קיר יהוהימכם צו אייער געפירט :

(כו) ומשחת בו אונ דו ואלקסם קיים דעם אייל ואלבין דאס אהל מועד אונ דעם ארון העדה פון דיא לדחות : (כו) ואת השלחן אונ דעם טיש ואת אונ אלע ויינע פלים ואת אונ דיא מנורה אונ אירע פלים אונ דעם מזבח וואס מען האט דרויף קמורת מקביר גיווען : (כח) ואת אונ דעם מזבח וואס מען האט אויף אים מקריב גיווען קרבנות ואת אונ ויינע פלים ואת אונ דעם האנד פאס ואת גט אונ ויין פים : (כט) וקדשת אותו אונ קיים דעם

למשך שנה ר"א צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רננות אדני נשמה רחוק יקוה רוח
יחידה רננת יקוה רוח יחידה רחוק אל שם בן שבעשיה :

א ואלו מיא קחור קחור
 קסרקהא ואף ית קווקחא
 קלי מיא : ב וקוה קמיס
 קנחא וקריב אליהו וקביא
 נאמר יי אלהיה דאברהם
 יצחק וישראל יומא דין
 ויחידה ארי את יי דשקנקה
 שקריא בישראל ואנא עבדה
 וקפסנקה עבדית ית קל
 פתגמא האלון : ב וקריב
 צלותי יי באשחא קפול
 צלותי יי במשמא נודעין עמא
 דבין קסעגדה להון נסא ארי
 את יי אלהים ואף ברחמקה
 יתהון משקאיל להון קמיקרה
 דאבוקתהון דרסלקמה ואינון
 וקבונית להון פליגי : ב וקפול
 אשחא מן קדם יי ואקלת
 ית עלקא ונת אעניא ונת
 אקניא ונת עקרי ונת מיא
 דקמיוקמא לחכת : ה וקוה
 וזמר אליהו להון אוחדו ית
 קבי בעלא גבר אל ושמיעב
 סנהון נאחרינון
 ונאחתינון אליהו לנחלא
 דקישון ונקסינון סמן :

סחור
 דעם פירוש עברי פייפס נעפינס סמן ביא דער הפסודה פון דער וואך

מזודת דוד
 (א) סביב למזבח . כי בהשקן סמים על העולה שעל המזבח
 נשקן המים למטע על כל המזבח סביב מקום המערכה :
 (ב) בעלות המנחה . נפת העולת מנחת הערב הוא המזבח של
 בין הערבים : ויש . אל ס' להספול : היום יודע . ר"ל כאשר
 חרד האם יודע סיום וכו' : בישראל . ר"ל מערה שכנתך
 כישראל : ואני עבדך . וכסותו הנם הוא ע"י ידו הכל שאני
 עבדך נכח נאמן לה' ויחמינו כי יעולם כסנכילי לסם :
 וברבדך בו . ר"ל מהלכו שחשס לו הנם סוז כי סול כל הסכרים סאלה
 שעתית לסנדיל הנם סול כל מחסותי נעבור
 יסמרו דכך וכל למעני עשיתס : (ג) עבני ה' . כסודת האם :
 ואתח הסיבות וכו' . עבר כמקום עתיד ור"ל כהנם
 סוס חסכ אלף את נכס כשר סיה עד סה ליורנית לספנות מתך :
 (ד) ויפלו על פניהם . לספתחות לה' : ה' הוא אלהים
 וכו' . הסכל כל לחוק :

תרגום
 למשך שנה ר"א אשין דלת יוד נשש שיון שיון דלת שיון דלת יוד רוח
 יאהרונה נשמה ריסוד א אד
 אדני אדני נשש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יי
 הו ויחידה ריסוד יקוה רוח יחידה דמלכות
 אל שם בן שבעשיה :

א שקלו דבר גשא גידות א שקל אדם האריה אפו ותפארתו עבר על-פשע :
 אורחיה ושקבוניה שבוך
 רש"י

מזודת דוד
 (א) עבור על פשע . שיעבור על מדותיו : (א) שקל . הסכל
 סאלס סיה מלכת אסו כי סיל מייסרו סלל
 סללח לריב מחר : והפארתי . הספלת סנאמר כו הוא
 סיאמרו עליו סהול עוכר ומוחל למי ספסס נגדו :
 פירוש ע"ש
 (א) שקל אדם האריה אפו דיא קבוקה פון אפענקמש
 עבור על פשע נאף שענקער איז ער זאל מוחל ויין
 איז ער זאל איינהאלטן ויין פעס ותפארתו
 ואם קוען האט צו אים נעויןקריגס : (ב) נהם ככפיד
 ועך

ב נהם כפמיר ועף מלך וכמלך על-עשוב רצונו: ג תלת
 לאביו בן כמיר ודלה מלך מדיני אשה: ד בית ורחו
 נחלת אבות ומורה אשה משללת: ה עצלה תפיל תרומה
 ונפש רמיה תרעב: ו שמר מצוה שמר נפשו בזה
 דרגיו יומת:

סיומת קרי

אלהא מתמקרא אהתא לנברא ה עצמותא יחבא שניתא ונפשא רמיתא תמן: ו קנטיר
 פוקרנא קמיר נפשיה ודמושים אורחיה ימותא:

מצורת רוד

(ב) נהם וכו'. כעס התלך יחיד כהמה כסיר אריות: ורצון
 המלך. הוא סוכה כעל סוכה על העשב כי כוח התלך להפיל אף
 לרומם: (ג) היות. כן כסיל יסכך הוות לאביו: ודק. כמו
 טפוח המער סדוק למוך הכית אשר יעקוד את בני הכית ללכת
 ממנו כן מרובות האדם יעקוד את כעלה להרחק ממנה:
 (ד) נחלה. יתחל האדם מאבותיו: יטה' וגו'. כי אין הדבר
 תלוי בן אבותיו: (ה) עצלה. העללות. תפיל על כעלה שיה
 עופוק כדך יזושכ בעל: ובפש רמיה. ההתחלה להיות גזון
 מן המרמה ולא מנעשה ויו סופה תרעב כי לא ככל עם ויכל
 לנעשת: (ו) בזה דרכיו. המכזה את הכרסם הראויס אליו ימות כלה עמו:

פירוש עימ

ועף מלך דער פצם פון קלך דערשערקט אלע
 קענטשין אזוי וויא דאס ברומונג פון אלייב
 דערשערקט דיא קענטשין וכפי על עשב דעזו אונ
 דער קענטש וואס דער קלך וויל אים וועט ער
 שוין זיין אזוי גליקליך וויא די טאה פגליקט די
 נכא: (ג) הוות קאזי בן כמיר דער נארעשער וזהן
 איז אבראה צו זיין קאמער ודלה מדיני אשה
 אונ די קריג אין שטוב פון אשעלעקע ווייב איז
 אזוי שלעקט וויא דער רענין וואס רעניגט אין
 שטוב פון אשעלעקטין דאך: (ד) ביה ריחן נחלת אבות
 אשטוב מיט אפארקעניג קען קען ירשגן פון
 אלקטערין ופח' אשה ששכנה אבער אקלוגע ווייב
 קומט צו מאן פון הקביה. ווייל איידער דער
 קענטש ווערט גיבארין רוקט קען שוין אין

רשי
 (כ) ועף מלך. הקדוט כרוך הוא: (ג) הוות. שכרו:
 ודלה מורד. לוף נגשים היורד כבית וממריח וטורד
 לאכזי הכית כך מדיני מריכה של אשה רעה: (ה) עצלה
 תפיל תרומה. העללות מניח לידי שינה: תרעב.
 סוף טיהא עני: (ו) בזה דרכיו. שאינו נושא לבו
 לשוקלן:

הכרסם הראויס אליו ימות כלה עמו:

ברטנורא משנה ב"ב פרק א עיקר תוי"ט

פרק א אהשותפין שרצו לעשות מתיצה. פרק א א [ה] השותפין שרצו לעשו מתיצה בחצר
 נחזר שאין בה דין חלוקה
 מיידי שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השותפין משמימן כחצר רשי: (ה) ומלי מתיצה פלוגתא. דכתיב ומלי
 להכי קמתי שרצו (ה) דמשמע דוקא שיהיה רגלים אכל אין אחד מהם יכול לכוף את חצירו דאלו כחצר שיש בה דין

דיא הויסיין וואס זענען גינען אין דער צייט פון דיא נכרא זענען גינען זעמאכט פאררומט פאררומט,
 אונ אין הויף איז גינען זעמאכט שמוגיין אין די ליינג פון הויף זעקטס אונ לינקס אונ פון די שמוגיין
 וואס זעקטס גיין דיא שמוגיין וואס לינקס אין גינען דיא ברייט פון הויף, זאגט די משנה דער דין איז
 אזוי צוויי קענטשין האבין אזויף בשותפות, איינער האט דיא שמוגיין וואס איז דיא זעקטע זייט אונ
 איינער האט דיא שמוגיין וואס איז דיא לינקע זייט, אזוי דער הויף איז ברייט אכט איילין, קען איין
 שותף גייטן דעם אנדערין קען זא' צו טיילן דעם הויף אונ קען זאל מאכט אין מיטען הויף אונאונט,
 דער זאל דער הויף איז גינען פון איילין בונקער, אונ דער זאל האבין זיינע פיר איילין זיינער
 אבער אז דער הויף איז שפעלער וויא אכט איילין, קען גיט גייטן אין שותף דעם אנדערין קען
 זאל צו טיילן דעם הויף, אונ קען זאל מאכט אין מיטען הויף אונאונט, זאל זייא זיינע זיינע
 בשותפות אין גאנצין הויף, זאגט דיא משנה:

פרק א א השותפין שרצו לעשות מתיצה בחצר און פיינע שותפין ווילען צו טיילען דעם הויף אונ
 זייא

תחלה הפסד. ושרלו לחות מנעיה ליה אלא כדלמרי אינשי תא
 נשפיר פלגתא. גמי: (ב) דלי לא החיוב כי רלו מלי סוב נהדרו
 צפו: גמי: (ג) לרד שחפויס ב' אלא בשחפויס האחד סוב שניסם.
 וסחויס: (ד) ולא מלי א"ל כי אחריי לך כמחלתי דכרתי סהיא
 דקא. אלו טובי דלגניס שמענטס הפשמים לא. "קמ"ל נמרז:

לחוקה כל אחד יכול לכוף את חבירו לחלוקה והתשל
 אשמעי' דכיון שרלו לחלוק והחוק (ב) כל אחד (ג) מהס
 כרוח המניע לו כפי מה שנתפסרו: בונין את הכותל
 באמצע. שזה נתון ממלוק חלי מקום עובי הכותל

[ב] בונין את הכותל באמצע. מקום שנהגו
 לבנות גויל. גזית. כפיסין לבנים בונים הכל
 כמנהג המדינה. כגויל זה נותן [ג] שלשה
 שפחים וזה נותן שלשה שפחים בגזית זה נותן
 שפחים ומחצה וזה נותן שפחים ומחצה
 בכפסין זה נותן שפחים וזה נותן שפחים.
 בלבנים זה נותן שפח ומחצה. וזה נותן
 שפח ומחצה לפיכך אם נפל הכותל המקום
 והאבנים של שניהם: ב וכן בגנה.

(ד) וכן זה: גויל. אכניס
 שליין משפות ומחוקות:
 גזית. אכניס משפות
 ומגורר' כמגרי': כפיסין.
 ארית שהוא חלי לבנה והיא
 טפח ומחצה והלכנה ג'
 טפחים: הבל כמנהג
 המדינה. הכל לחתוי
 אחרת דלתיני לעשות מילת
 בללכי גפניס וענפי עניס

טפח ומחצה שפח לכל אחד ופי' הרקס דהך דמתי' לא
 פלו כמנהג קדיס לכו לרנן דנלרן סהס לא קלי' ועמי'ע:
 (ג) גמי' דשוחין לא קפדי אהרדי ואפי' נשחיה כרשומו.

טפחים כפי המנהג (ה) וכלכד שחאה המולי' ענה
 שלא יוכל א' מהן להכניס בשל חבירו דהיוק רחיה
 שמה היוק. וזכזה הכותל והמחילה (ו) חין פחות מל'
 יותר מכולל הגזית כשכל רחאי אכניס שכוללות לחין
 כותל הכפסין טפח יותר מעכו כותל הלכניס לפי
 טעם עשותו טעם עיט ולמכרס וכולל העשוי מלכניס
 כותל לכנ' שלימ' לעובי הכותל שהוא ג' טפחים ואין
 לרדך טיט כאלמס: המקום והאבנים של שניהם.
 הא קמ"ל דלף ע"ל דנלכו האכניס לרשותא דחד מתייהו
 א"ל קדיס חד ופניכוו לרשותיה מהו דמיחמא ליהוי
 אידך המילוא מחבירו עלוי הראיה קמ"ל (ז): ב וכן

למות: זה נותן ג' שפחים. שכותל הגויל לרדך טפח
 שליין מלכות: והכפסין זה נותן שפחים.
 שרשיה ארית מכלן וארית וספח כאלמס וספח
 כאלמס וספח עשותו טעם עיט ולמכרס וכולל העשוי מלכניס
 כותל לכנ' שלימ' לעובי הכותל שהוא ג' טפחים ואין
 לרדך טיט כאלמס: המקום והאבנים של שניהם.
 הא קמ"ל דלף ע"ל דנלכו האכניס לרשותא דחד מתייהו
 א"ל קדיס חד ופניכוו לרשותיה מהו דמיחמא ליהוי
 אידך המילוא מחבירו עלוי הראיה קמ"ל (ז): ב וכן

זיית מאבין אנואנט אין מיטען הויף, אפילו דער
 הויף איז גיט ברייט אכט איילין בונין את הפותי
 באמצע באהען זיית דיא וואנט אין מיטען הויף,
 אהאלקע וואנט שטייט אויף דיא ערד פון דעם
 שוואך, אונ אהאלקע וואנט שטייט אויף די ערד
 פון דעם שוואך, ביידע גיבען דעם פלאץ צו
 שמשלין די וואנט מיט שנהגו כגזית גויל וזיית דער
 מנהג איז אז מען מאכט אנואנט אין מיטען הויף
 מאכט מען זיית פון נאנצע שטייגער, זאל מען
 די וואנט אויף מאבין פון נאנצע שטייגער גיית
 אויב דער מנהג איז צו מאבין דיא וואנט פון
 גיהאקטע שטייגער, זאל מען דיא וואנט אויף
 מאבין פון גיהאקטע שטייגער פסיין אויב דער
 מנהג איז צו מאבין די וואנט פון האלקע ציגול.
 מען לייגט אהאלקע ציגול פון דער זייט אונ
 אהאלקע ציגול פון דער זייט, יעדער פון האלקער
 ציגול איז איין טפח מיט אהאלקס דיא ברייט.
 אונ אין מיטען ליגט ליים אטפח די ברייט, זאל
 מען דיא וואנט אויף מאבין פון האלקע ציגול
 גבינים אויב דער מנהג איז צו מאבין דיא וואנט
 פון נאנצע ציגול בונים זאל מען דיא וואנט אויף
 מאבין פון נאנצע ציגול הכל כמנהג המדינה אלץ
 זאל זיין געמאכט וזיית דער מנהג איז אין דיא
 מדינה, אויב דער מנהג איז צו מאבין אנואנט
 אין מיטען הויף פון צווייגין גיפלאקטין, זאל
 מען דיא וואנט אויף מאבין פון גיפלאקטע
 צווייגין, נאר מען זאל גיט מענען דורך קוקען
 עס זאל זיין געדריקט גיפלאקטין, אונ עס זאל זיין
 פיר איילין די היף גיגיי אויב דיא וואנט ווערט

(ח) ומחייבין אותו שלקח מקום טעם לגדור (ט) אבל בבקעה. סתם הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה. חבירו לגדור: כוננו בתוך שלו ועושה. לו: חוית. סימן (י) להיכר שהכותל הוא והסי' מפרס כגמ' טעם רש"י הותיל אמה כסדר לגד חבירו ולא לגד שלו שמה יטיח גם חבירו מן הגד שלו ויחמר שהכותל על ענינה הוא. אבל כמסקמ לגד חבירו ואינו טוח לתוך שלו הוא סימן שהכותל שלו. ואם יקלטנו חבירו קלוס' מידע ידיע: ועושיין חוית. מבאן ומבאן. להודיע ששניהם טעו אותו: ג אין מחייבין אותו. להא כל חטאי ליה

כרמ'ס. ומקום. איך נקטי'. פו: (ח) דלמס' קשוי דכנסה משמע דלי סתמא לא מחייבין וכנסתה משמע דלי סתמא מחייבין. והא גרה חמורא מנקט: [ד] לגדור. אבל חכמ' לא חלשך מהא מקום עכ"ל. משום דליתין רח"ל דחומר סתמא מקום תשמישו של חרם חמיר טפי דמקש"ין בו יותר מנגמס שחוף משום עין חרם כלכל. סתמא: (ז) ולי כרמ'ס פ"ב פ"ג עמך גרמ סתם ולא פני מחייבין שפירטת פס גרמ ופני מחייבין נוקח לפסוח מחילת סגדד ורפי' כמקום עכנו שלא לגדור אבל כקטע בו ועי' פ"ו מ"ד וסתמי'ט: [ז] בבקעה שרם לכן רש"י. שפיט שרם תנבואט שטון שטון שולע בה כל כך כמו כנסה טפי כס יכר חרם: ל"י: (י) ח' חוית תמוס כלומר דבר הירמלא נלחודע למי חוית סתמא: סתמי'ט: [י] ועושיין רי. ונגמלא ומשני כנו דקדימ' ל' ואכנס ודעו כנו ועש' עם חוית אשמי'ט שפירט גם טפי. לרשות חבירו ועש' עם חוית אשמי'ט סתמא הכל כסא כפסיטס רחיס לא

וכר'ס ויתר טקתה רמחי' קמ"ל בחמי. כגמלא רישא דחיי דינא דכנס מהא תקתה' הכל כסא כפסיטס רחיס לא ח'טרי' דלית' חמר רבינא כחולא עסקין. כרמ'י' מחילת ככר' וקמ"ל דחמני חוית ולא חמרי'ן קיפלא דליתא מעלוי סוף' לא דע. ולפי' ככר הרמ"ס דסי' דחית מהני לתרז שטון בו דין תנאס' ולא מיני ליה משום דלא מיני דינא כר'י: [ז] ובבאן ל' סטור ועשה כל' א' וחמר סימן כוס לגד חבירו. [ח] מ' וב'י. שקנס' י' שרות סביב לשדס חבירו ל' מ' מ' ח' וגדר לת שלמת

האבין נעקויפט אנתארטין גשוהמות. אפי"רזו אין דעם ארם אין נאה גיט דא אנטעוויקער סנהגה קען זאל מאכין אונאנט אין אשוהפותרדיגען נארטיין. פון דעסקעווענין אין גלייך פקום שנהני נדיור וויא אין דעם ארם וואלס גיווען דער סנהגה צו מאכין אונאנט אין אשוהפותרדיגען נארטיין מחייבין אותו גייט קען אים אויף ער זאל געבין העלקס הוצאות און העלקס פלאץ קען זאל מאכין אונאנט אין דעם שוהפותרדיגען נארטיין אפי' דגקעה אקער ביי פעלדער. אז זנויי מעגנשטיין האבין נעקיפט אפקער גשוהמות אין אווי אארט נואם נארט אין נאה גיט דא אנטעוויקער סנהגה צו מאכין אונאנט אין אשוהפותרדיגען פעלד. אין גלייך פקום שנהני שא' נדיור ווי אין דעם ארם וואלט גיווען דער סנהגה קען זאל גיט מאכין אונאנט אין אשוהפותרדיגען פעלד אין מחייבין אותו און קען גייט אים אויף גיט ער זאל העלפין מאכין אונאנט אין זיין פעלד אפי' אס רצה נאר אז איינער וויל מאכין אונאנט אין מיטען די פעלד פונם קה"ל שו' יגונה זאל ער מאכין די גאנגע נואנט אויף זיין פלאץ און מיט זיין נעלס וישח חויה פרחין און דער נואם מיכט דיין נואנט מאכט אסיקן אז די נואנט אין זיינע און אויף זיין פלאץ גיבאקט. דער סימן אין אויף די זייט נואנט וואס צו זיין סהרם העלקס זאל ער פקלעבען מיט נואנטע אזייל דיא פרייט און אזייל דיא ליינג פשיק' דריבער ווייל איינער האט גיבאקט דיא נואנט פאר זיין נעלס און אויף זיין פלאץ אס נפי' הנותי אויב דיא נואנט אין זיין גיפאלין הפקום האכנים שיי דער ארם נואם דיא נואנט אין זישטאנען אויף אים. און די שטיינער פון דיא נואנט גיהער צו אים אליין אס עשו מדת שניתי

יחמל שדפו של חלמיש זה מוקף מן רוחותיו רש"י (יח) ורש"ב דלחמין לעיל תסם וקבלה תסם שנהנו עלה גבור הוא ה"מ כין כקטל נכקטת. וכותל נכסו ד"ל. לשם הוא דלח כטינין. מ"ט דליכא הויק רח"י. אבל כשכיל הויק בהמות שלא יכנסו לשדה תריד לגדור גדר שלו ר"ל המונע מלכנס בהמות. רש"י:

[ט] עד כ"י. תשמע את המעלה ומתקן. טחל חצר שדל ממחיבין לבנותו עד ד"ל וסדר קמתי עד ד"ל כחוקת כ"י. וכלומר הוהר קמתי עד ד"ל כ"י. אפי' כחמלה כיון כחוקת דר"ק: (יב) ותימא הוי דמסוס עלה נתן מדי כשפס שחוככו הו"ל אשתחויי עלה נתן לשפס ולדמא אשתחויי

רבי יוסי אומר. אם עמד וגדר את הרביעית מבלגנזין עליו את הכל: ד' בותל חצר שנפול מחייבין אותו לבנותה. [ט] ער ארבע אמות בחוקת שנתן עד שיביא ראייה שלא נתן מארבע אמות ולמעלה [י] אין מחייבין אותו. סמך לו בותל את ארבע אלא שלא את התקרה.

גדר חצרו שנגלגל עליו את הכל ומשלא נכחרו חמ"י ילוחיו: ד' בותל חצר. של שותפין: ער ר' אמר. דכהכי מני ליה להויק ראייה: בחוקת שנתן. כשזה תובע קמי היליא' וזה לומר ככר נחתי חלקי לחמן: ער גלוי לכל שחוכה עליו לבניו ולא ה"י זה בונה משלו אלא היה מביאו לבית דין: סמך לו בותל אחר. לאחר שזנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רצה לטייבי כבאבהו. סמך הקמי כותל אחר כנגד טחל זה כדי לסקך ולתת תקרה מכותל לכותל: אע"פ שלא נתן עליו.

משמתי ט' אלא הלא כיון שכלו עדים ואמרו מעט ה"י שמשן כחוקת פלוגי מיסו שפחל לחמן טחל כיון וס וידעין אנו שלא פקטו א"ל כגון שפמד שמשן כדון ומייבוסו כ"ד לבנות עד ד"ל וסכר על לוי' כ"ד. הרי הוא כחוקת שלח נתן כדון גולג. ה"ל א"י. [א] אין כ"י. ערס ודכחמלה ספסיס לכך השתה לה שויבא"ס. הוחכב מעמד גולה נתן (יב) למשקל זה

ועמם וואלמין גינען געמאכט פון שפעקלאך. אונ וויא פיר עס דארף קאסמין קען זאל מאכין פיר ווענט אעלעקע ווי די זענען פון שפעקלאך. ווען שפעקלאך קאסמין וואלנויל. אזוי פיר זאל שמעון געבין די העלקט צו ראובן. אונ אפילו ראובן האט געמאכט דיא ווענט פון שפיינער צאלקט גאר אויף שמעון ווי דיא ווענט וואלמין גינען פון שפעקלאך. ווארום שמעון קען זאגן איך וויל נישט מאכין די ווענט פון שפיינער. פאר סיר איז גענוג ווענט פון שפעקלאך. אונ ווען שפעקלאך קאסמין וואלנויל. רבי יוסי זאגט אים גער גדר את הרביעית אויב ראובן האט געמאכט די פעקטע וואנט ספגנזין ע"י את הכל דארף שמעון בצאהלדין די העלקט פון אלע פיר ווענט. אונ גיט ווי די ווענט וואלמין גינען פון שפעקלאך. גאר פון דיא ווענט וואס ראובן האט געמאכט. פון שפיינער אדער פון ציגיל. וויא פיר געלט ראובן האט אים גיגעבין אויף דיא פיר ווענט. זאל שמעון אים בצאהלדין די העלקט. אונ אויב שמעון אליון האט געמאכט דיא פעקטע וואנט פון די געלביגע זאכין וואס ראובן האט געמאכט די דריי ווענט. איז געוויס אז שמעון דארף געבין צו ראובן העלקט הוצאות פון דיא דריי ווענט: ד' כותל חצר שפסי ראובן אונ שמעון האבין געהאט אהויף בשותפות. אונ האבין געמאכט אונזאנט אין מיטען הויף העקער וויא פיר איילין. אונ די וואנט איז איינגעפאלן. ראובן וויל קען זאל צוריק מאכין דיא וואנט. אזוי הויף וויא זיא איז גינען. אונ שמעון וויל גיט קען זאל מאכין אונזאנט סחיבין אוחו לבנותו עד ד"ל אמת גייט קען שמעון עד זאל געבין העלקט הוצאות קען זאל אויף באהען די וואנט ביו פיר איילין. אונ אז די וואנט איז שוין געבאהט גינארין. אונ ראובן

זאגט ער האט דיא וואנט געבאהט אויף ויינע הוצאות אונ ער קאנט שמעון זאל אים געבין העלקט הוצאות ביו פיר איילין. אונ שמעון זאגט ער האט גיגעבין בחוקת שפס איז געוויס זאגט ווי שמעון זאגט אז ער האט גיגעבין ויין העלקט הוצאות. ווארום ראובן ווייס דאך אז ביו פיר איילין קען ער גיימישן שמעון ער זאל געבין דיא העלקט הוצאות. צו וואס האט ראובן געראקט באהען אויף ויינע הוצאות. דער נאך זאל ער קאנען ביי שמעון די העלקט. האט ער בראקט קאנען בייא שמעון פריער איירער קען האט אנגעהויבן באהען. ער זאל אים געבין העלקט הוצאות. אונ קען זאל באהען שותפות פון ביידיקס געלט. געוויס איז זאגט ווי שמעון זאגט אז ער האט שוין ויין העלקט געלט גיגעבין צו ראובן ווען קען האט געבאהט ער שביא ראייה שזא גיט סיידין ראובן וועט גיינען ערות וואס וויא ווייסן געוויס אז שמעון האט נאך גיט גיגעבין ויין העק וועיין תוספות יום טוב סאריב אמת ויבנה את סחיבין אוחו באער קען זאל מאכין דיא וואנט וויא פיר איילין קען גיט ראובן גיימישן שמעון זאל געבין דיא העלקט. גאר אויב ראובן וויל דיא וואנט נאר ויין העקער וויא פיר איילין. זאל ער די שפיק וואנט וואס העקער ווי פיר איילין באהען אויף ויינע הוצאות ספס יז כותל אחר אויב ראובן האט געבאהט די וואנט העקער ווי פיר איילין אויף ויינע הוצאות. דער נאך ווי דיא וואנט איז פארמיש גינארין. האט שמעון געבאהט אונזאנט אין ויין העלקט וואנט צו די וואנט פון ראובן. אונ אזוי הויף ווי די וואנט פון ראובן. ער זאל גיינען בעלקעס פון ויין וואנט ביו אויף די וואנט פון ראובן אף ע"י שזא גיט ע"י את התקרה אפילו שמעון האט נאך גיט געליינט

עדיו התק' : מוגלגין עליו את הכל . גלגו דשחא דניחא ליה כהגכה דלאך (ג) : בחוקת שלא נתן . אם כה האשון לשבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן חלקך כמה שבהבתי אותו וזה חומר נחתי חלקי . אינו נאמן חלף בעדים שאין משפט זה גלוי ועד שחייבוהו כ"ד אינו עשוי ליתן : ה' בופין אותו . את כה החלף שאיש רובה לסייע לבני החלר : לבנות . החלר : בית שער . להיות שומר הפתח יושב שם כלל ומרסקות בני רה"ל מלהיך

בני י"י : (ג) וכתי סא כל חמירין זה הכה וזה לא חסר פסוק חוס' ועתי"ט : [יח] שלא כ"י . איירי כגון דירעין דקד"י חד וחרזי לחכרי' . והיה מפרסב כדמשמע לישנא חין מתייבין אותו ולכך הוי בחוקת שלא נתן . וא"ל לפספדין כשעשה חזית מ' : (ד) כלומר למע' הללו לדקס ומניס חמירי יב' לישב כחכפי העיר כדאיתא בגמרא : (ט) וכל שותופה קמרי ב'ן שובי מן הספק . בין שלקוח מו ירשו .

מוגלגין עליו את הכל בחוקת [יח] שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן : ה' בופין אותו לבנות בית שער . ורלת לחצר , רבן שמעון בן גמליאל אומר . לא כל החצירות ראויות לבית שער . כופין אותו לבנות לעיר חומה קדתיים וברייח . רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה . כמה היא בעיר . ויהא באנשי העיר י"ב חורש . קנה בה בית יריה הרי הוא כאנשי העיר מיד : ו אין חולקין את החצר . עד שיהא בו ארבע אמות לוח גדי' אמות לוח . וזה את השרה . עד שיהא בה תשעה קבין לוח ותשעה קבין לוח . אינה סמוכה לגבול האיביס רכ"ל לחומה דומין דמקרי ואמו גייס' : ויהא באנשי העיר . לשאת משהס כבול (ד) : י"ב חורש . והאידנא דניידה כהו ענמא לי יוס : ו אין חולקין את החצר אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חברו לחלוק . החלר : עד שיהא בו ארבע אמות . לכל אחד מן השותפין מן מן הפתחים שכל בית שבוחר לרדף שיהיה לפני פתחו ארבע אמות לפרק משאו מעל חמורו . ומזן מחמתו ד' אמות לרדף שיהיה בחלר ארבע אמות אחרו' לכל אחד מן השותפין ולשאר תשמישים וא"ו יהיה בחלר דין חלוק' (טו) :

הלכה כר"ל בן גמליאל דלפי' אינה סמוכה לגבול האיביס רכ"ל לחומה דומין דמקרי ואמו גייס' : ויהא באנשי העיר . לשאת משהס כבול (ד) : י"ב חורש . והאידנא דניידה כהו ענמא לי יוס : ו אין חולקין את החצר אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חברו לחלוק . החלר : עד שיהא בו ארבע אמות . לכל אחד מן השותפין מן מן הפתחים שכל בית שבוחר לרדף שיהיה לפני פתחו ארבע אמות לפרק משאו מעל חמורו . ומזן מחמתו ד' אמות לרדף שיהיה בחלר ארבע אמות אחרו' לכל אחד מן השותפין ולשאר תשמישים וא"ו יהיה בחלר דין חלוק' (טו) :

גְּעִילֵיבָּט רִיא בְּעֵלְקֵס מְגִילֵין גְּעִי אֵת הַכֵּל פֶּן דַּעֲסָקוּנְעִין מִזֵּי שְׂמֵעוּן גְּעִינִי צוֹ רֵאוּבֵן הַעֲלָפֵס הוֹצֵאוֹת פֶּן דִּיא נֶאֱצַע נִוְאָמֵס , אֶפְיֵדוּ פֶּן דִּיא שְׂמִיק נִוְאָמֵס וְנֵאֵם הַעֲקֵדֵר וְיֵאֵר אֵיילִין מִזֵּי אִוִּיהַ שְׂמֵעוּן גְּעִינִי צוֹ רֵאוּבֵן דִּי הַעֲלָפֵס , אִוִּי אִוִּיב דַּעֲר נֶאֱדָה וְיֵי שְׂמֵעוּן הָאֵם צוֹ גִישְׂמַעְלֵס דִּיא אַנְדְּרַעַע וְנִוְאָמֵס , הָאֵם רֵאוּבֵן קַעֲמָאֵס צוֹ שְׂמֵעוּן עַד נֶאֱרֵ אִים גְּעִינִי דִּיא הַעֲלָפֵס הוֹצֵאָה פֶּן דִּיא שְׂמִיק נִוְאָמֵס וְנֵאֵם הַעֲקֵדֵר וְיֵאֵר אֵיילִין , אִוִּיב שְׂמֵעוּן נִוְאָמֵס עַד הָאֵם שׁוֹיִן גִּנְדְּעִין דְּהוּמֵס שֵׁאֵי מִזֵּי אִוִּי גְּעוּנֵים אִוִּי עַד הָאֵם נֶאֱדָה גִּים גִּנְדְּעִינִי עַד שְׂבִיא רֵאִיהַ שְׂמֵן בִּיזֵי שְׂמֵעוּן נֵעַם בְּרִינְגֵעֵן עֲרֹת אִוִּי עַד הָאֵם גִּנְדְּעִין : ה' בּוֹפִין אֹתוֹ לְבָנוֹת בֵּית שַׁעַר וְרֵלָה לְחַצְרֵי רֵי קַעֲנָבְשִׁין וְנֵאֵם וְהוֹאֲנֵעֵן אִין אֲהוּיָה קַעֲנֵן גִּישְׂמִין נֶאֱדָה אִין אֵיין וְהוֹאֲנֵהָר פֶּן רַעַם זַעֲבִינְעֵן הוּיָה עַד נֶאֱרֵ אִוִּי מִיֵּם הַעֲלָפִין צוֹ קֵאֲהֵעֵן אֶשְׂמִיבּוּל בִּיאָ דַּעֲר מִיר פֶּן הוּיָה דַּעֲר שׁוּמֵר פֶּן הוּיָה נֶאֱרֵ דִּיאֲרַעֲשֵׁן וְיַעֲזֵן הוּיָעַם פֶּרַעֲקֵדֵר קַעֲנָבְשִׁין אִוִּינִי גִים אֵיין קִקְנֵעֵן יַעֲהֵן וְנֵאֵם מְעַן מוּהַרְסֵם אִין הוּיָה , אִוִּיב עַד נֶאֱרֵ אִוִּי מִיֵּם הַעֲלָפִין צוֹ מֵאִכִּין אֶמִיר צוּם מוּיעַר פֶּן הוּיָה בְּנֵי שְׂמִין בְּנֵי גְּמִילֵיאֵי אִמִּיר כֶּן שְׂמֵעוּן בְּנֵי גְּמִילֵיאֵי נֶאֱמָר יֵאֵ בְּנֵי הַחֲצִירוֹת רֵאוּיֹת לְבֵית שַׁעַר גִּים אֶלְע הוּיָפִין דִּיאֲרַפִּין אֶשְׂמִיבּוּל בִּיאָ רַעַם מוּיעַר , דַּעֲר מוּיעַר וְנֵאֵם אִוִּי גִים הָאֶפִּין אִין דִּיא נֵאֵם , דִּיאֲרַף בְּיִין שׁוּמֵר אִוִּיב דִּיאֲרַף בְּיִין שְׂמִיבּוּל בּוֹפִין אֹתוֹ לְבָנוֹת בְּיֵי דְּמִיר חוֹמֵת לְרֵתִים וְרֵתִים הָרַתִּים דִּיא קַעֲנָבְשִׁין פֶּן שְׂמֵאֵם קַעֲנֵן גִּישְׂמִין אֵיין וְיֵאֵר דַּעַם אַנְדְּרַעֲרִין קַעֲנֵן זֶאֵל קֵאֲהֵעֵן אֶרוּם שְׂמֵאֵם אֶמִירַעֲרֵר אִוִּיב זֶאֵל מֵאִכִּין מִיעַרֵם אֶרוּם מִיֵּם רִינְגֵעֵן אִין דַּעַם קֵאֲהֵעֵר בְּנֵי

פרמ"ט: [יג] ולא כו' משום דס"ל דנכחור מסיב לא חשיב למטרה עילא. כ"י: (טו) ס"ל כפי' אבל נכחורו כתב דסייעו חזקא ככלל וכו' כנמלה דתנא דידן כפי' קאי: (יז) גגון פרסם או פרס שמשקין וכו' ככלל שיהיה כדי עבודה וכו' א' ג"כ פרמ"ט נכחורו: (יח) וגוד מנ' קליפה כמו קון דמיס ויסיס מענין גודו חלוקה רש"י וכו' תני:

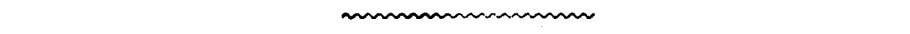
[יג] אבד כו' לא הדר תני ליה אלא משום קיסא וכמנין שקודם טו' גמ': [יד] וכתבי כו' כ"ד פסחים וכו' רגילין ומהני כגילין כס"מ עליו לפיכך בגמ' הדבר נחומקן. רש"י: (טז) וכסמ"ט עניינים דכל מה וחד לרד' להכי ואלהי ולפיכך לו' אין לא רע ליה. גמלה:

לאו אין חולקין. אימתי בומן שאין שניהם רוצים. [יג] אכל בומן ששניהם רוצים אפי' בפחו' מבין יחלוקו [יד] וככתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו:

שישאר נקטחו הנס שהיה ככולה: בומן שאין שניהם רוצים. אין יכול האחד לכופו את חבירו להחוק על כרחו אבל יכול לכופו לענין גוד או חגוד כדומר קנה חלקו או מכור לי חלקך (יט) כמה שהיה שום: וכתבי הקודש. חורה נביאים וכמונים: לא יחלוקו. ודוקא כדרך א' אבל כדרכים הרבה כל סמר כפטי עלמון אס' רע מילקיס (יט):

בין קבין. ווערטיטן רבי יהודה אויפ' רבי יהודה זאגט זיך שיהא גמ' תשעת תצאי קבין לזה ותשעת תצאי קבין לזה אויב גם' אין דא פאר יעדען בונדער גיין הארבע קען איה איינער גייסין דעם אנדערן קען זאל צו טיילן די פלדער אונ מאכין אין מיטען אונאנטזאל אה הנהג' ער שיהא גמ' תצי קב לזה ותצי קב לזה אז צוויי מענקששין האבין בשותפות אנארשען קען גיט איין שותף גייסין דעם אנדערן קען זאל דעם נארטין צו טיילן אונ מאכין אין מיטען אונאנט, טיירן. יעדער שותף זאל האבין אויף זיין חלק אשטיקול' נארטין וואס אין גרויס אהאלבער קב רבי עקיבא איפ' רבי עקיבא זאגט בית רובא אז יעדער שותף וועט האבין אויף זיין חלק אשטיקול' נארטין פון אשערטיק קב, קען אויף גייסין איין שותף דעם אנדערן קען זאל דעם נארטין צו טיילן ליה אה הנהג' ליה אה הנהג' אז צוויי מענקששין האבין בשותפות אפא- לאקט וואס הייבט פונקטליך אדער כורן ליה אה השופ' אדער ויית האבין בשותפות אפאהבין לשלאק ליה אה הפלית אדער ויית האבין בשותפות אנקלייד ליה אה הנהג' אדער ויית האבין בשותפות אפאד ליה אה בית הפ' אדער ויית האבין בשותפות אשטוב וואס קען טרעט אין אים איינבירשען ארויס צו געסען פון זיי דיא איל, ביי די זאכין קען גיט גייסין איין שותף דעם אנדערן קען זאל דאס צו טיילן ער שיהא גמ' תצי קב לזה ותצי קב לזה ויעד' יעדער שותף וועט האבין גענוג אויף זיין חלק ווי פיל ער דארף יח' תגל' דאס איז דער כלל די שותקן יאשו' עלי אז קען וועט די נאך צו טיילן דעם געזמ':

דעם געזמ':

אף וחמה. כ' לזיונות קש' הן לפרע מן החוקאים: אע"פ ששחרד בחיק. שהוא עושה לזקק כסתר חמה עוה עדיין היא כתיקס' ור"ל סכר לסוף שומד כתיקא לרישא קלי וסומד כתיקא יכסה חמה עוה: פק לרעב נפשך. היא

סלסלה כלה עלי החילון הנצח דמלכות דנריחא במ אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה כסתר וותר ממשה רבינו דאלו במשה רבינו כתיב כי יגורתי מפניו האף והחמה ואלו בעושה צדקה כתיב מתן כסתר יכפה אף ושחרד בחיק חמה עוה ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחרד בחיק חמה עוה אע"פ ששחרד בחיק חמה עוה איכא דאמי' אמר רבי יצחק כל ריין שנצל שוחר מביא חמה עוה לעולם, ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו ברכות מתברך באחת עשרה ברכות. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב הוא פרום וגו'. ועניים מרורים תביא בית וגו'. כי לראה ערום וגו' והמפייסו כדכרים מתברך ביי"א ברכות שנאמר ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וורה כחשך אורך ואפלתך בצדקים

גדול העושה לזקק כסתר וותר ממשה רבינו. פירושו יותר משך חמה ממשה רבינו כתיב: ואלע"ג דנושה נמי עשה לזקק כסתר שמה חמה עוה ככר ספק אורח זכות: חמה אלו כופה. חמה דכסתר ד' נדמים (דף לב) אמרי' דחמה חמה הינו: והמפייסו בדכרים מתברך כ"ל. ועני והמפייסו תמוס למשוע לפו דקראי אירי בנותן לזקק לכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע ואלו נולחח סיל דנפש חשביע היינו תשביע בדכרים שפייסנו בדכרים ופ"ק לא דרסוקי ליה לנהיה גירוס סוה ליה למימר מתברך כ"ל: הן ו' ללשון והני י"א:

אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה כסתר וותר ממשה רבינו דאלו במשה רבינו כתיב כי יגורתי מפניו האף והחמה ואלו בעושה צדקה כתיב מתן כסתר יכפה אף ושחרד בחיק חמה עוה ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחרד בחיק חמה עוה אע"פ ששחרד בחיק חמה עוה איכא דאמי' אמר רבי יצחק כל ריין שנצל שוחר מביא חמה עוה לעולם, ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו ברכות מתברך באחת עשרה ברכות. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב הוא פרום וגו'. ועניים מרורים תביא בית וגו'. כי לראה ערום וגו' והמפייסו כדכרים מתברך ביי"א ברכות שנאמר ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וורה כחשך אורך ואפלתך בצדקים אפרוטה צו אפרעם סאן נוערם ער גיבענקשט מיט זעקס פרכות והפייסו פרכים מתברך ביי"א ברכות און דער ווארעם מיט דעם אפרעם סאן נוערם רייד און פרייקסט אים אויף זיין ארעקמיט. נוערם ער גיבענקשט מיט זעף פרכות מיטן פרישה לעני מתברך בשש ברכות דער קענקשט וואס גיט אפרוטה צו אפרעם סאן נוערם ער גיבענקשט מיט זעקס פרכות דכתיב ווארום עם ששייט אין פסוק היום קיום לרעב לחסד דו נועקט אפברעכין פון דיין פרויט און נועקט נעבין צום אפרעם סאן גענייס פרייטס תביא בית און ארעבע לייט וואס קרעקצין נועקטו אריין נעקטן אין שטוב כי תראה קיום ונסיונו אז דו נועקט זעהן איינער אז נאקעט נועקטו אים ברעקן אז יבקע בשער אויך דאקאלס ווייניגשפאלטין ווערין דיין ליכטיגקייט וויא דער סארגין שפערין נאכדעה סתרה תפחה און דיין הילף נועט געשווינגט אויפ-שפראצין והנה פגיה צדקה דיין גירעקטיגקייט נועט גיין פאר דיר פאראויס כבוד ה' יאקסד דער כבוד פון גאט נועט דיה פארואקלען אז תראה ויהי עינת דאקאלס נועקטו רופין און גאט נועט ענפערין תשוע יאמר הני דו נועקט שרייען צו גאט נועט גאט יאגין איה בין דיר און דיר צו העלפין ושייט אין פסוק אויסקירעכונג זעקס פרכות והפייסו בדכרים מתברך ביי"א ברכות און דער וואס רעט מיט דעם אפרעם סאן נוערם ויין ארעקמיט. נוערם ער גיבענקשט מיט זעף פרכות שנייט ווארום עם ששייט אין פסוק ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וורה כחשך אורך ואפלתך בצדקים אורב דו נועקט אויסקירען צו דעם הונגעריגען דייע נוערם רייד. און דעם אונטער-דריקטען קענקשט נועקטו וואס סאכין מיט ספריקסונג. נועט דיה גאט קענקשטין מיט גיט פרכות. אין דער פירקטער נועט אויפשייען דיין ליכטיגקייט. דיין פירקטערניס נועט ליכטיג ווערין

אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה כסתר וותר ממשה רבינו דאלו במשה רבינו כתיב כי יגורתי מפניו האף והחמה ואלו בעושה צדקה כתיב מתן כסתר יכפה אף ושחרד בחיק חמה עוה ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחרד בחיק חמה עוה אע"פ ששחרד בחיק חמה עוה איכא דאמי' אמר רבי יצחק כל ריין שנצל שוחר מביא חמה עוה לעולם, ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו ברכות מתברך באחת עשרה ברכות. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב הוא פרום וגו'. ועניים מרורים תביא בית וגו'. כי לראה ערום וגו' והמפייסו כדכרים מתברך ביי"א ברכות שנאמר ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וורה כחשך אורך ואפלתך בצדקים אפרוטה צו אפרעם סאן נוערם ער גיבענקשט מיט זעקס פרכות והפייסו פרכים מתברך ביי"א ברכות און דער ווארעם מיט דעם אפרעם סאן נוערם רייד און פרייקסט אים אויף זיין ארעקמיט. נוערם ער גיבענקשט מיט זעף פרכות מיטן פרישה לעני מתברך בשש ברכות דער קענקשט וואס גיט אפרוטה צו אפרעם סאן נוערם ער גיבענקשט מיט זעקס פרכות דכתיב ווארום עם ששייט אין פסוק היום קיום לרעב לחסד דו נועקט אפברעכין פון דיין פרויט און נועקט נעבין צום אפרעם סאן גענייס פרייטס תביא בית און ארעבע לייט וואס קרעקצין נועקטו אריין נעקטן אין שטוב כי תראה קיום ונסיונו אז דו נועקט זעהן איינער אז נאקעט נועקטו אים ברעקן אז יבקע בשער אויך דאקאלס ווייניגשפאלטין ווערין דיין ליכטיגקייט וויא דער סארגין שפערין נאכדעה סתרה תפחה און דיין הילף נועט געשווינגט אויפ-שפראצין והנה פגיה צדקה דיין גירעקטיגקייט נועט גיין פאר דיר פאראויס כבוד ה' יאקסד דער כבוד פון גאט נועט דיה פארואקלען אז תראה ויהי עינת דאקאלס נועקטו רופין און גאט נועט ענפערין תשוע יאמר הני דו נועקט שרייען צו גאט נועט גאט יאגין איה בין דיר און דיר צו העלפין ושייט אין פסוק אויסקירעכונג זעקס פרכות והפייסו בדכרים מתברך ביי"א ברכות און דער וואס רעט מיט דעם אפרעם סאן נוערם ויין ארעקמיט. נוערם ער גיבענקשט מיט זעף פרכות שנייט ווארום עם ששייט אין פסוק ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וורה כחשך אורך ואפלתך בצדקים אורב דו נועקט אויסקירען צו דעם הונגעריגען דייע נוערם רייד. און דעם אונטער-דריקטען קענקשט נועקטו וואס סאכין מיט ספריקסונג. נועט דיה גאט קענקשטין מיט גיט פרכות. אין דער פירקטער נועט אויפשייען דיין ליכטיגקייט. דיין פירקטערניס נועט ליכטיג וועט ליכטיג ווערין

פיים דכרי ניומוסי : ימצא צדקה . שמעט יבא לירי עניות וינאל בני אדם טעמו לו דלקח : ויהיו מוכשלים לפניך . את אנשי ענות היה

ונחך ה' המיד והשביע בצחצחות נפשך וגו' ובגו מסך חרבות עולם מוסרי דור ודור תקומם וא"ר יצחק מאי דכתיב ורדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרודף אחר צדקה הקב"ה ומציא לו מעות ועושה בהו צדקה ר"נ בר יצחק אמר הקב"ה ממציא לו בני אדם

היה מקלל סהוי מנקטין נפשו : ימצא חיים . וכתיב גבי חכמה כי מולאי מלא חיים : בעלי הגדלה לעשות טהן דרשנין ומוטקין את הלכ הכל מכבדין אותם :

המהוגנים לעשות להו צדקה כדי לקבל עליהו שכרו לאפוקי מאי לאפוקי מדרוש רבה דדרש רבה מאי דכתיב והיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר רימיה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כשעה שכופין את יצרן ומבקשים לעשות צדקה לפניך הכשילים בכני אדם שאינם מהוגנים כרי שלא יקבלו עליהם שכר רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה זוכה והויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי הגדה בעלי חכמה דכתיב כי ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי הגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד

ווערין ווי האלקער טאג ונחה ה' תמיד גאט וועט דיה שטענדיג פירען והשביע בצחצחות נפשך אונ עד וועט זאט מאכין דיין לעבין מיט גלאקאקייט וצמחיה יחליץ אונ דיניע ביניער וועט עד שטארקין ויהיה לנו ויהי אונ דו וועסט זיין וויא אגאקמין וואס איז זאט מיט וואסער וכוונא מיט אָשר יא יתבונן מיטו אונ אזוי וויא אקוואל וואסער וואס די וואסער וועט גיין מאהל פעלין ויבני מסך חרבות עולם מוסרי דור ודור תקומם עם וועלין גיבאקט ווערין פון דיר דא ארייביגע וויסמקייט דיא פונדאקמין פון געדער רור וועסטו אויפשוטעלין יקורא דך עבד גרין מען וועט דיה דופין דו פאך- צאהקסט די אויסקעגראכענע משובב נתיבות לשבת דו גערקט צוריק דיא וויספע ווענין זייא זאלין כנעצט ווערין, איז עקף פרכות ואמר בני יצחק גאך האט רבי יצחק גיזאגט פאי דכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד וואס מיינט דער פסוק דער מענטש וואס יאגט גאך צו טאהן צדקה אונ חסר וועט ער געפונען לעבין אונ צדקה אונ פבור, האט מען געמיינט אז רבי יצחק זאגט דער מענטש וואס יאגט גאך צו טאהן צדקה וועט ער געפונען מענטשין וואס וועלין מיט אים טאהן צדקה, פרעגט די גמרא פשוט רודף צדקה ימצא חיים וייר ער יאגט גאך צו טאהן צדקה דריבער וועט זיין דער שכר זייער אז ער וועט געפונען מענטשין וואס וועלין מיט אים טאהן צדקה, דאס איז גיין שכר נאר אקאלה, ער וועט אָרעם ווערין אונ וועט דארפן מען זאל מיט אים טאהן צדקה אזוי ויפ"ד נאר רבי יצחק קומט דיר זאגן ווי גמרא אחר צדקה דער מענטש וואס יאגט גאך צו טאהן צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהו צדקה גריינגט אים הקדוש ברוך הוא ער זאל פאך- דינען אונ זאל האבין געלט צו טאהן צדקה רב תוס' פר יצחק איפ"ד רב נתחן פר יצחק זאגט דער מענטש וואס יאגט גאך צו געבין צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות

יהו צדקה גריינגט גאט פאר אים אזעלכע מענטשין וואס זענען ווערט צו טאהן מיט זייא צדקה כדי קבלי עליהו שכרו ער זאל געמען שכר פאר די צדקה לאפיקי פאי וואס קומט אויס צו ציהען, אויף וועלכע צדקה געקומט מען גיט שכר לאפיקי מדרוש רבנן דאס קומט אויס צו ציהען וויא רבה האט גיזאגט אין זיין דרשה דרש רבה ווארום רבה האט גיזאגט אין זיין דרשה פאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק ידמיה הקב"ה האט יאגט פאר גאט ויחיי טובלים לעבנה בעת אפך עשה בהם זיי זאלן געשטרויכילט ווערין פאר דיר אין דער צייט וואס דו וועסט זיין אין פסג זאלסטו טאהן מיט זיי אפד ידמיה לפני הקדוש ברוך הוא דער גביא ידמיה האט גיזאגט פאר גאט, רבוננו של עולם בשעה שפוסין את יתום ובקשין גישות צדקה לפניך ווען זיי גייטן דעם יצר הרע אונ ווילען טאהן צדקה פאר דיר הכשילים בכני אדם שאינם מהוגנים זאלסטו זיי טאכין שטרויכילען מיט אזעלכע מענטשין וואס זענען גיט ווערט מען זאל זיי געבין צדקה כדי שלא יקבלו עליהם שכר זיי זאלן גיט געבין שכר אויף די צדקה, רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה דער מענטש וואס איז געוואהנט צו טאהן צדקה זוכה והויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי הגדה בעלי חכמה דכתיב כי ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי הגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד

תשאי יום ד גמרא

וכתיב התם כבוד חכמים ינחלו :

ינחילי התם וכבוד חכמים ינחילי ינחילי דארת שמיים אין חקמים האבין פבור . נאר די חקמים וואס זאגן פסוק דיא חקמים וועלדין ירשגן פבור . וועלדע

וודר תשא דף קצ"ג ע"ב ח"ח דלילות יוד הא וואו הא

בגוונא דא עד לא תלכו ישראל בשעתו דקיימו ישראל על טורא דסמי אהעבר מנייה וזהמא זיהאי חויה דאא כדון בעול יז הרע הוה מעלמא דדחו ליה מנייה וכדון אחתידו באלילא דמי וסליקו לעילא ולא נחמו לתת . כדון הוה ידעין ווהו חמאן אספקלריאן עלאין ואחנהדין עינייה וחלדא לונדע ולי צמע . וכדון מנר לון קב"ה חגירין דלחון דמטא קדישא דלא יכל לבטאה עלייהו האי חויה ולא יסאך לון כדכדמיחא כיון עלטאו בעללא אהעברו מנייה . ל חיון דרגין ונהרין עלאין ואהעבר מנייה חגירו מוויינין דלחעטרו משמא קדישא עלאה ואחשיכו עלייהו חויה בישא דמקדמין וגרמיו מוחא לכל עלמא . ולכתר מה כתיב וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מנשה אליו . ח"ח מה כתיב בקדמיחא וירא את הוי הגדולה כלבו חמון ורין עלאין אחנהדין דמספקלריא דנהא דכתיב וכל הטע רואים את הקולות . ועל ימא חויה ואלא דלחין דכתיב ויז אליו ואניו לכתר דלטו פני המסורס לא הו וכלי למחמי מה כתיב וייראו מנשה אליו . וח"ח מה כתיב כהו ויתגלגל כהו ישראל את עדים מהר חורב דלחעברו מנייה חיון מוויינין דלחחברו כהו כטורא דסמי בגין דלא ילטט כהו הווא חויה בישא כיון דלחעבר מנייה מה כתיב ומשה יקח את האהל וטעו לו מחון למחנה הרחק מן המחנה . אחר רבי ולעזר מלי האי קרע לגבי האי אלא איש רע פין האהרן ואלהא חויה בישא ייחי לדיירא כניייהו ולי יקום מקדשא הכא כניייהו יסאכ . מיד ומשה יקח את האהל וטעו לו מחון למחנה הרחק מן המחנה . בגין דמחא משה דהא כדון ילטט חויה בישא מה דלא הוה מקדמת דלא :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א

מספר שער קדושה ח"ב שער ד'

(א) מ"ע להתפלל בכל יום שנאמר ועברתם את ה' אלהיכם כפי השמיעה למדו שעבורה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אינו היא עבודה שבלב זו תפלה ואין בנין התפלות מן התורה ואין משנה התפלה הזאת מה"ת ואין לתפלה בחפלה לפי שהיא מצוה עשה שלא הזמן גרמא

החמדה אכ העומא כי הוה מביאה בשלח וקבלה מביאה ליה גול ושכונת שקר ולידי ריזיה ווהו העשירית כעשרת הדברות שקמה כוונן כי פניו לא תשפך שושר כעין כחשט שכחור כו ונחש עטר לחמו וכתיב נכהל הוהן איש רע פין וגי ואמרו רבותי ז"ל החלוס מוילאס את האדם מן השולם

זמן קבוע מה"ת : (ב) ולפיכך נשים ועבדים חייבין

(א) מצות עשה להתפלל בכל יום עם אלו אספקלה קען זאל אלע טאג דאונגען שטאנער ווארום

התקנה אב הומואח דאם גלוקסמונג וואס אקענקש גלוקט דאם איז אנרויקע מוכאה אין

עם שמיים אין פסוק ונבדקתם את ה' אלהיכם איר זאלתם דינען נאמ כפי השמיעה למדו אויסווייניג האבין דיא רבנן גילערונגט שעבורה זיא היא תפלה דאם דינונג סיינמ קען דאונגען שטאנער ווארום עם שמיים אין פסוק ונעבדו בכל יבבכם איר זאלתם דינען נאמ מיט אייער גאנצע הארץ אפרו חכמים האבין דיא חקמים דינונגט איזו היא עבודה שבלב וועלדעס איז דאם דינונג דאם קען דינמ נאמ מיט דאם הארץ וזו תפלה מן התורה אין דיא תורה לשמיים נים וזיא פיר קאהל אין טאג קען זאל דאונגען זאין טפח תפלה הווא מן התורה דער נוסח פון די תפלה איז גימ פון די תורה זאין תפלה זפו קבוע מן התורה אונ דאם דאונגען האמ גימ אזויקניגעזעצט צייט פון דיא תורה אין וועלדע צייט אין טאג קען זאל דאונגען : (ב) וליפיד נשים נבדדים תריין תפלה דריבער ווייבער אונ פגעגישע קנעקט וואס זענען פארקויפט צו אזור מוויין אויך דאונגען לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן נבדק

דעם קענקש . דער פאקער פון אלע מוכאות כי היא פביאה לשנאה זגנאה דאם בריינגט דעם קענקש ער זאל פיינט האבין פיר קענקשין אונ זאל זיי מקנא זיין וכפייה זידי זיג אונ דאם בריינגט אייער זאל גולקן כיי דעם אנדערין ושבניה שקר אונ זאל פאלש שווערין וזידי רזייה ער זאל אייגם הרגנן אונ וועק געקען זיין פארקענין וזיא גלישירית שבעשורה הדורות שקניה כנין דאם איז דער צעהנקער גיקאהה פון די צעהן גיקאהה . וואס זיא איז גיוואנין גענין אלע צעהן גיקאהה כי זיני יא שבעה עשר ווארום זיין אויג ווערט גימ זאמ מיט רייבקיט קען תהש וזיא דיא אויג פון שלאנג שטאנער בו ונחש עשר חסו ווארום בייא דעם שלאנג שמיים די ערר איז די גרויט פון שלאנג . אלץ וואס דער שלאנג עקט האמ ער נאר אטעם פון ערר פון דעסקטוענין וזיל ער עסין אלע עסקינטארנ . נאר פון שלעקשקייט וזייל ער זייל אנועק געקען פון יענעם ויבחי נבחי לחי איש רע צו נאך שמיים אין פסוק דער קענקש וואס איז געאילט : האבן פארקענין האמ שלעקשע

אויג אויף דעם חברים פארקענין ואמרו רבותי זכונם דברכה די רבנן האבין גיזאנטם תתאה מוסיאח את תהום מן העולם וואס דער קענקש גלוקט צו האבין אלע זאבין וואס אים פעלמ . דאם געקט

כי מערירו מעסק החורס ומקיום מחזיקו והוא כופר בהשגחה ואיש מחמת ספק על ידי השבחתו וכו' וכמו שאמרו רבותינו וז"ל כל שיש לו פה כספו ולומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה ועליו נאמר כי מי כו ליום קטנותו מי גרם ללדיקים שיתכבדו שנתם לעתיד לכל קטנות אמונם שיהיה כהם . אבל הכתוב אין מעלי' כמוהו ומכ"ש אשרו כל חסידו כי מי מחמתו שיש פסולת אלום שכולו ומשנתו ומכובו כדור הבכר אשר יבטח בה' ויהי ע"ה מנצטק ומובטח הוא שלא יחסרו ממונותיו כמה שכתוב הפסוק ע"ה ה' יסדך והוא יכלנך ובתנאי שיהי' כלמח' ובכל לכו בלי שום פסקוק . היה הדבר תמיד ממשה רבינו ועד עזרא :

אלא חיוב מצוה זו כך היא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בכקשה ובחנה ואח"כ נותן שבח והוריה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו : (ג) אם היה רגיל מוכיח בחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מוכיח כפי יכולתו ובכל עת שרצה ובן מנין התפלול כל אחד כפי יכולתו יש מתפלל פעם אחת ביום ויש מתפלליון פעמים הרבה . והכל יהיו מתפלליון נבח הסקדש בכ"מ שיהיה ובן

נוייל דאם איז אפצוה וואס גיהער גיט צו דיא צייט אפ' תייב קצוה וו כך גאר דיא קצוה מוז קען אזוי קנינים זיין שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום גיערע מענטש ואל אעלע טאג געטיש פאר גאט ויפיד שבתו יש הקדוש ברוך הוא אונז ער זאל אעלע טאג זאגן דיא לויב פון גאט ויחבר כד שואל צדקיו שהיא צדק דתם בבקשה ובתחנה נאכדעם וויא ער האט שוין גינאנט דיא לויב פון גאט זאל ער געטיש פון גאט זיינע פדערשפערניש וואס ער דארף . אונ דאס זאל ער זאגן מיט אשטימקע פון גיבעט ווייא אפארעם סאן וואס געט קען זאל אים עפעס שיינקען ויחבר בך נהן שבת והוריה נח' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו נאכדעם גיט ער אלויב צו גאט אויף די טובה וואס גאט האט אים גיעבען ביז איצט . גיערע מענטש זאגט דעם לויב נאה זיין פלח ווי ער פארשטייט צו זאגן : (ג) אם היה רגיל מוכיח בחנה ובקשה ואיב ער איז געוואהנט צו זאגן התננות ובקשות . זאל ער זאגן פיל תפלות אונ תפלות ואם היה ערל שפתים אויב ער הט גיט גיקענט שארף ריידן סביר כפי יכולתו זאל ער ריידן וויא ער קען ובכל עת שרצה אונ צו ועלדעקע צייט ער וויל וכו' כגון התפלות אונ אזוי איז מיט דעם צאהל פון דיא תפלות בי אחר כפי יכולתו גיערע זאל דאוונען ווי ער קען יש מתפלל פעם אחת ביום איינער דאווינט גאר איין קאהל אין טאג יש מתפלליון פעמים הרבה אונ אנדערע דאוונען פיל קאהל אין טאג ותכלי יהי מתפלליון נבח המקדש בכל קיום שיהיה אונ אלע יודין דארפין דאוונען גענין בית המקדש . אויף ועלכין ארמ ער איז אויב ער איז אין מערב פון בית המקדש דאווינט ער אין זיין מורח . איז ער אין צפון פון בית המקדש דאווינט ער אין זיין דרום . אונ אזוי איז בייא מורח אונ דרום וכו' היה הדבר תמיד פסוק רבינו ועד עזרא אונ אזוי איז גיווען דיא זאך שפענדג פון משה רבינו ביו עזרא :

אונעק דעם קענטש פון דער וועלט בי ספירוד מעסק חתירה ויפיים מצותיו ווייל דאס בשעפעטיגט אים ער זאל גיט קענען לערנען תורה אונ זאל גיט קענען בקיים זיין דיא מצות פון גאט וויא כופר בהשגחה אונ ער לייקונט אין השגחה . ער זאגט גאט גיט גאר גיט אקטונג אויף דער וועלט . גאט אונ אז גאט וואלט אקטונג אויף געבין אויף דער וועלט . פאר וואס גיט ער מיין חבר אונ מיר גיט ער גיט ויחבר שפסון שהכל עי ידי השגחתו יחבר אונ ער גלויבט גאר גיט אז אלץ איז גאר מיט דעם ווילען פון גאט אונ מיט זיין אקטונג געבונג ויבטו שפסורו רבותיו וקונם גרבה אונ אזוי ווי די רבין האבין גינאנט כל פי שיש לו פה כפיו ויאמר מה אויף לספר דער מענטש וואס האט פרויס אין זיין קארב אונ ער זאגט וואס טעל איהא קארנין עסין חיי זה כפצני אפנה איז ער פון דיא מענטשן וואס גלויבן טייניג אין גאט ויחבר נאכד אויף אים איז גינאנט גיווארין אין פסוק בי כו ליום קטנותו ועד האט געדויבט פון זיי דעם טאג . וייער קלייגקייט אין אפונה פי גרם לצדיקים שיתכבדו שנתם לעתיד גאט ווער האט געבריינגט דיא צדיקים זייער טיש זאל פון זייא געדויבט ווערין ווען קשיש נועם קייען קטנית אפנה שהיה בהם נוייל וייא האבין געהאט טייניג אפונה אין הקדוש ברוך הוא . האבין זיי גיט גיוואלט לאזין זייער שכלר אויף שפעטער . האבין וייא דעם שכלר באלד אפגענויען איז וייא גיט געבריינגען אויף דיא צייט פון קשיש פון זייער שכלר אגלי תנחמו אין מלכה כסוף אבער דער מענטש וואס איז פארזיכערט אויף גאט איז גיט דא קיין געסקערע מעלה וויא דאס איז ויבטו שאמר אשרי כל חסיד כי וויא דער פסוק זאגט וואהל די מענטשן וואס בשיפען זיה אויף גאט בי פססון שיש געטיש אלוה שכולו ויפשינה ווארום ער גלויבט אז אויף דער וועלט איז דא אגאט וואס ער קען אלץ טאהן אונ גיט אקטונג אויף דער וועלט יחתיב

אונ גאך שטייט אין פסוק ברוך הבכר אשר יבטח בה' גיעבענטישט איז דער מענטש וואס וועט זיה פארזיכערין אויף גאט ויהיה ח' מפתיו אונ גאט וועט זיין דער פארזיכערונג וייער ויבטח הוא שגא יחסרו מוונותיו אונ ער וועט זיין פארניכערט אז אים וועט גיט פעלין פרנסה כמו שאמר וייא דוד המלך האט גינאנט השלח על ח' יהודי טארף דיין מלשא פון פרנסה אויף גאט והיא ויבטח אונ ער וועט דיה שפייזין ויבטחיו שיהיה בנאפת ובכל לכו בלי שום פסקוק גאר ער זאל פאקט גלויבין אין גאט

ועוד כי כחיותו כועה יעמוק כחורו ומלות ככל לבו כלי הרהור כלל:

נאם מיט דעם גאנצין הארצין אן אקלערינג נועט זיין אז ער אזוי פארזיכערט אויף נאם אז
קאמער איז אנדערש יודר די בהיותו בופת יעמוק זיין פרנסקה וועט אים גיט פעלדין נועט ער לערנען
ביידה ופצות בכל לבו זיין הרהור פלל נאך אמעלה תורה און נועט מאהן מצות מיט זיין גאנצע
הארץ און נועט נאר גיט פראקטיין:

תשא יום ה תורה

אונקלס

לחשוד מלת ר"א יהודה נפש י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יהודה ה' המלוי היה אל שם
בין שבעשיה בניקר חולם :

לבעל־בשר אדם לא ייסך וּבְמִתְבַּנְתּוֹ
לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ
יְהוָה לָכֵם : לֵאשֶׁר יִרְקַח
כָּמֹהוּ וְאֶשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־יְדֵי
וּבְנִבְרַת־מַעֲמִיו : ס לֵד וַיֹּאמֶר יְהוָה

ת"א על כשר אדם . כרימות 1 : ו במתכונתו . כרימות 1 : קדש יחיה . כרימות 1 : ואשר יתן . כרימות 1 : מעלת יע :

בעל המורים

רשבים

(לב) ובמתכונתו . בחשבון הבשמים של פרשה זו : (גכ) קודש הוא קודש יחיה לכם . כנימתיות למלות בית דוד :

(לג) ואשר יתן ממנו . משמן שעשה משה .

שפתי חכמים

י טי' שללו לא כחך אלא ובמתכונתו ה"א כיון ששם בו כמדת
כנסת סממניו אש"פ שפחה או רכס סממניו לפי מדת הין שמן
יכא חייב לך חור וכחל או תעשו כמיהו כלומר שאל פתח או
רכס אינו חייב : ב והוא הנוכר לעל על כשר אדם לא יסך
אלא שחור וכחך לחייב עליו כרת וכאלו כתב ואשר יסך על
אדם וכרת מעמיו אכל הנעשה כמתכונתו לא מליטו שהיורי
עליו הכחוש שלא יסך על כשר אדם ואין עונשין אלא מוזיקין :
פ ט' כהונה גדולה ואפי' כסן הדיעו זר ואפי' כ"ב ומלך שגם
על שגם אחרי השמחתן לכסונם ומלכות נקראו זרים :

כל קטורת : (ג) ואשר יתן ממנו . מלכותו כ של משה : על זר . שאינו נורף ל כהונה ומלכות :

דעת זקנים מבעלי התוספות

עניני סממני הקטרת

(לד) ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נקוף וגו' . מנה
החלונה בין סממני הקטרת ללמוד אחרת ללך פושט
ישראל בכל תענית וטעמו של דבר כחך הרב לפי שאל לא
סיו פושט ישראל בכל תענית יש לנוש עלה יהיה התענית
מלוה אלא ענינה ולא יהיה עולה לריון שהרי מליטו שנקרא הכיור חועל כעבור שסור עזמו מן סיון . אכל אס יש כניטו פושטו

(נ) איש אשר ירקח כמורה . וכן נבי קטרת לפי שאין
דרך להשמש בשרבים של מלך וכן אמר חז"ל שלא
יעשה אדם בית הבנית היכל ולא סנוויה של שבעה :

פירוש להורת אלהים

ווארום דאם איז הייליג קודש דרום זאל דאם זיין
הייליג צו אייך : (ג) איש אשר אקענקיש וואס ער
נועט מאכין אזוי אגיווערן וואס ימו אָרער ער
נועט געבין פון דעם שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה אויף אזאן
וואס גיט פון מִשְׁכָּן וְנִבְרַת מִסְפִּי זאל ער נוערין
פארשניטען פון זיין פאלק : (נד) ויאמר י' און נאם
מצות השם

(קה) [לאו סב] שלו נמשוח זר כשמן

(נב) ער בשר אדם י יסך וגו' . אנדערע מענקשין אויפער
דיא בנדיים שאר מען גיט שְׁמִינְעֵן מיט דיא
הייליגע בויקמילל :
וּבְמִתְבַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ וגו' . אנדערע בויקמילל מיט
אנדערע גשמים און די ערליכע וואס נאם

נוערין מיט קרת . ער נועט שטאמפן קאר זיין צייט :

אֶל־מִנְשֵׁה קַח־לְךָ סַמִּים נִזְוָא |
 וְשַׁחֲלֵת וְחַלְבָּנָה סַמִּים וּלְבָנָה זָבָה |
 בַּד בְּבָד יִהְיֶה: יי וְעֵשִׂית אֹתָהּ |
 קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֵׂה רֶקֶח מְמַלַּח |
 מְהוֹר קִדְשׁ: לו וְשַׁחֲקֵת מִבְּנֵה

בוסקין נמופא נמופא
 וְחַל לְבָנָה בוסקין
 וְלְבָנָתָא לְבוּתָא מְמַלַּח
 בְּמַתְקֵי יְהִי: יי וְתַעֲבִיד
 יְתֵה קְטֹרֶת בוסקין
 בוסם עויבד בוסקינו
 מערב דכי קודשא:
 לו וְתַשְׁחֹק מִנֵּה וְתִדְרִיק

תרא קת לן סמיס : יוצא ג לריוטו 1 : דז כדז יויס : גריוטו ס : זחוקק ממנה : יוצא מס כריוטו 1 :

רשבים

(לד) סמים. כבר פירשתי למעלה : סמים ולבונה זכה . לפי הפשט כחחלת כלל קח לך סמים ופירש מה הם סמים נשף ושחלה וחלבנה זרי אלו סמים שצוייתי שחקה לך מרקחת : ולבונה זכה . לפי הפשט לבונה זכה אינה סמים וסמים אחרון הם היו סמים ראשון שבפסוק וכן דרך קטראות כולל ומפרש וחזור ואומר הרי לך כלל שאמרת לך . וכן בנת ויאמר אליהם אל נח זאת אות הברית אשר דיברתי וגו' : (לח) ממולח . מעודד במנהיגי סמינות כים שקרין סליחים מפני שמעריכים המים כלבחים : באחרי מות וקטרת סמים דקה והכיבו מביית לפרוכת :

שפתי חכמים

ב דל"כ למשוח כרשא או כסוף ולא כחכום : ג (ג"ף) כדי שיראה הפי' שגם הפוסקים חזרים בתשובה ויראה עליו : ו וא"ל מני' לרבות כללו דלמא לא מרכיב אלף שנים כמו סמים ורשון ליתו מרכיב אלף חתי וי"ל דטובחת רב' מ' מדל"ב כתיב סמים סמים בני הדין כחלה או כסוף וזאת כתיב כאן אלף לרבות עוד כמו : ע דק"ל דלשון ועשית אינו נוטל על מלות טהור קודש מלי : שפטסס וקורשש כי העדר

(לד) גמף . הוא כרי ועל שאינו אלף שרף הטוקף מעני הקטף קרוי נקף וככלנו גומ"ל (גומלי) והלרי קורין י סריאק"ה (סטריריאק) : ושחלת . שרש כסם חלק מזהיר כלסורי וכבשן המטשה קטרוי נטורן וזהו שחרנס ואונקלוס וטוסרל : וחלבנה . כסם שריוח רע וקורין לו גלכ"א (גאלבלאן) ומנלה הכתוב בין סממי הקטורה ללמדת שלא יקל כטויטס גלרף ב עמט באורח תענוותיו ותפלותיו את ולבנה זכה . (כריתות ו) מכאן למדו רבותיו י"א סממין נאמרו לו למשה כטיני מיעוט סמים שנים נקף ושחלת וחלבנה ג' הרי ה' . סמים לרבות עוד כמו ס אלו הרי עשר ולבונה הרי י"א ואלו הן הלרי והלסורין והלכונה והלכונה מורג כשולת גרד וכרכס הרי ח' שהטולת וגרד אחד והלסורין והלכונה הרי י"א . קורית כרטיה אינו נקטר אלף ב שפין את הלסורין ללכנה שחלה נאח : ב' בבר הדיח . אלו הלארבעס הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקלו של זה כך משקלו של זה וכן שיניו הלרי והלסורין והקלכנה והלכונה משקל שפטים כשנים מנה ו' כד ראה כטיני שהול ל' יחיד אחד בלחד יהיה זה כמו זכ : (לה) ממלח . כתיגנומו מעורב שיערב שחיקתן יפה יפה זה עס זה ואומר את שדומה לו (יונה א) וייראו הלכניס (יחזקאל כז) מלחך וחובליך על שם שמהפכתן את המים כמטעות כמנהיגים את הססיה כלסם במחקך כלפי בליים חרופות לערבן עס המים וכל דבר שהלסם רוצה לערב יפה יפה מהפכו כאלכזה או ככוך : במלח מוהור קודש . ממולח עי יהיה

דעת קנים מבעלי ההוספות

(לז) בד בבד . בפרק קמא דביבובת אמרו שלא יניח משקל במשקלו וטרש"י שלא יכתוב כדרך השוקיים כששוק"י דבר אחד ורועין ושקול דבר אחר כזה נושפין את המאנים את החפץ ששקלו ואחר כן שוקלין כנגד אותו דבר ששקול החפץ שרועין ושקול יוש מי שש"י שלא ינח חשב במשקל כדרך שנושפין במשקל : המבר"ק בענין ששעתי משקלית דבות זה תוך זה קמן לתוך גדול וכוה יא יעשה וזה יא הבנתי אמאי לא יעשה כן :

יתרכל הרי עכ"פ אהנוו לריים להטעות עבוס כי כל יתרכל עריסו זה כדל זה . וכוה מיושב מנין לומר שזירוף ההלכנס מורס על לירוף הפוסקים תעניתו דוקא וזה שמהלם בין סממי קטרת דוקא לפי עש"י כונומת והתשובה נקשו ודעות לכוית כמ"ס כי ברלס עובס עסם גפסו עולה לרועין לריח ניחוח . ורז"ל אמרו כסלס הרמון קחת רפסו לריס עקב מלאים מלות כמלון וקסס ע"ז אס עס מלאים מלות רמון ל"כ למה קרלס רקיס . ודלמי שדכרו זה על התשובה כי כל פועל ריק שכהס דהיינו העניות ממנו יתמללו מלות כי כוונותו הריקות יעשו ככוית ועלנו גם סממי סממיים ומכאן למדו לומר שענין זה מרמו על תעניתו והתשובה :

לקושים על התורה

(יה) במובלח פוהור קדש . דער אברבנאל שרייבט גאט קאט גי'אנט צו משה צו משה דיא ג'שמים צו דיא קטורת זאל וערין ג'שמיטיגן מאנג' רין . אזוי ווי ג'שמיטור קענע זאל'ן , אז קען וועט די ג'שמים ארויף ששען אויף דיא ג'רענעדיקן קוילן זאלן זייא ג'עשויגט פאר'גרינגט

לריח ניחוח מנו סמלות . דוגמת ההלכנס העולה לריח ניחוח ככל שאר פירוש לתורת אלהים
 האט ני'אנט צו משה מה י' : געם צו דיר ג'ינווערצין
 נשף קריף ג'ינווערצין ושהת' אונ גענעלעך והלכנה אונ
 שייביל'ס קויט סמים אונ אנדערע ג'ינווערצין ויבונה
 זנה אונ לוי'שערין ונאך : בד אונ דיא פיר ער'לייא
 ג'ינווערצין זאלין ג'לייך (וענין : (יה) וְעֵשִׂית אֹתָהּ אֹנ

זאלקט די קטורת מאכין אמישונג פון ג'ינווערצין געשא אזוי ווי אפטייקערס מאכין סמל'ע עם זאל זיין געמישט פוהור קודש אונ עם נאל זיין ריין אונ הייליג : (יו) וְשַׁחֲקֵת סַמִּינָה אֹנ דו זאלקט דאס צו רייבין

הֲדַק וְנִתְתָּהּ מִמֶּנָּה לְפָנַי הָעֵדוּת בְּאֵהָר מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹעֵד לָךְ שָׂמָה קִדְשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה לְכֶם:

רש"י

ועוד יהיה וקדש יהיה: (לו) ונתתה ממנה וכו'.
היא קטרת שכל יום יום שעל מזבח פ הפנימי שהיא
כאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי
דכור שאקבע צ לך אתי קיבצם לאותו מקום:

פירוש לתורת אלהים
ביבין נאנץ דין ונחתי אונ דו זאקסט דער פון
געבין זפני פאר דעם ארוך באוהי טוער אין אוהל
מוער אשר וואס איה נועד קימען צו דיר דארט
קירש גדשים נאנץ הייליג זאל דאס זיין צו אייה:

ואמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה בירקול
המזן הגשם: כ ועלה אחאב לאכל ולשתות
ואליהו עלה אל ראש הפרמל ויגהר ארצה וישם
פניו בין פרפו: נ ויאמר אל נערז עלה נא הפט
דדקיים ויעל ויפט ויאמר אין מאומה ויאמר
שב שבע פעמים: ד ויהי בשבעית ויאמר הגהר
עב קמנה ככת איש עלה מים ויאמר עלה אמר
אל אחאב אמר ורד ולא יעצרכה הגשם:
ה ויהי עד פה ועד פה והשמים התקדרו עבים
ורדה ויהי גשם גדול וירפב אחאב ויך יורעאלה:

שפתי חכמים

על ישתמש כהן בטומאה ולא ישתמש בה כחול וע"ס מחולל
היום וטבור וקודש היום כלי' מחולל ע"י עשירי וטבור וקודש
יהי תלוי: פ כלי' לא שליון טיפת ממנה לפני הסודות למשמרת
אלה להקטיר וכו': צ כלו חמר ולמה נקרא חמר מועד
לפי שכל מקום וכו' שתי קובע לך לכר עמך אינו אלא שמה:

קטומים על התורה

נוערין וועט בארד שקעקין דער ריט פון די קשמים, און
די קשמים זאלין אייביג זיין ריין, פוען זאל היטען זיין
זאלין ניש טקא ווערין, ווייל זיי זענען הייליג, גאד האט
פען געדארקט אקמונג געבין עס זאל גוט געשטויסן
נוערין, ווייל עס זענען דא קשמים וואס ווערין געשוויקט
דין געשטויסן, און עס זענען דא קשמים וואס זענען
הארט צום שטויסן, קען אפמאר זיין די היטען שטיקלאך זאלין
נוערין זיין גאר ניש זעהן, און ווערין גלייבן שטיקלאך, דריבער האט מען געדארקט גוט אויסקלישען און זעהן אז
די זאנצע קשמים זאלין ווערין גוט געשטויסן:

הרומם

נביאים מלכים א י"ח

לחשוק מנ"ה דלא צבאות נפש צ צב צבא צבאות. רח יהוה נשמה רצח אדני נשמת רחור: ונהה חיה
יחירה רצח יהוה יהוה חיה יחירה רחור אל שם בן שבעים:

א ואמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה בירקול
המזן הגשם: כ ועלה אחאב לאכל ולשתות
ואליהו עלה אל ראש הפרמל ויגהר ארצה וישם
פניו בין פרפו: נ ויאמר אל נערז עלה נא הפט
דדקיים ויעל ויפט ויאמר אין מאומה ויאמר
שב שבע פעמים: ד ויהי בשבעית ויאמר הגהר
עב קמנה ככת איש עלה מים ויאמר עלה אמר
אל אחאב אמר ורד ולא יעצרכה הגשם:
ה ויהי עד פה ועד פה והשמים התקדרו עבים
ורדה ויהי גשם גדול וירפב אחאב ויך יורעאלה:
סברכו קרי

א ואמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה בירקול
המזן הגשם: כ ועלה אחאב לאכל ולשתות
ואליהו עלה אל ראש הפרמל ויגהר ארצה וישם
פניו בין פרפו: נ ויאמר אל נערז עלה נא הפט
דדקיים ויעל ויפט ויאמר אין מאומה ויאמר
שב שבע פעמים: ד ויהי בשבעית ויאמר הגהר
עב קמנה ככת איש עלה מים ויאמר עלה אמר
אל אחאב אמר ורד ולא יעצרכה הגשם:
ה ויהי עד פה ועד פה והשמים התקדרו עבים
ורדה ויהי גשם גדול וירפב אחאב ויך יורעאלה:

מצורת דוד
(א) עלה אכול ושתה. כ לומר חוילי וכוונ בולס וזמרו ה' הוא
זלבים לזם עלם עתה וכוונ כשתחה לחמד ושחה בלב טוב
יבך כי רוב ישתח קול המית הגשם: (ב) ראש הכרמל.
ראש הר הכרמל: ויגהר ארצה. נשתחף לזין וזחך זס קס
ופס פניו בין כרכיו להפלט על המטר וזף עס' אמר לו וזחנה
מטר וכו' מית הפלטל לזכר לחמו כשד אחאב עס ועל כי סיס
בטח שיקבל תכלתו אמר לחאב מתחלה כי קול המון הגשם:
(ג) עלה נא. הו הפער לא עלה עונו מתחלה אל ראש הר:
הפט דרך ים. וזלה לשתח מתיכ"כ אל גרחה עכיס עוליס ובעלמו לא רלה להפנות זמנה וזמנה על עת תחובל תכלתו: שוב שבע
פעמים. (ד) שבע פעמים אמר לו לשוב ולכדע (ד) אמר ורד. חסור המרכבה ורד לניחך לכל יעכך אויך הגשם. כי אם
תפסס עוד חתיה וטובך מן הגשם: (ה) עד פה וכו'. כין כך וכו' ר"ל כשד עזאסר את סמרכנס וירד ממקושו חשפי
השמים כרכיו הפעיס ונשכ היות ויהי הגשם וירכב עס עסיס הגשם:

מצורת דוד
(ב) ויגהר ארצה. ונחון לארעה להפלט על הגשמים:
(ג) ררך ים. תראה זכס עקן עולה מן היס:
(ד) אמר ורד. חסור מרכבותיך ורד מחר הכרמל
לשוב לבייתך מן ידחא וזחך הגשם כדכך: (ה) ועד
כה. כמון עזלך השליח וכמון עזאסר המרכבה
התקדרו וכו':

רש"י

ועוד יהיה וקדש יהיה: (לו) ונתתה ממנה וכו'.
היא קטרת שכל יום יום שעל מזבח פ הפנימי שהיא
כאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי
דכור שאקבע צ לך אתי קיבצם לאותו מקום:

לחמשיך מיסוד ומלכות דלא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד ויה יאהרונדה לשמה דיסוד א אר
ארנ ארני נפש ארני דוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות י' דרז וז הו חיה יחידה דיסוד יתרה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב'ן שבשעה

א מאן דקעי גוף לאלקא א פלות יהוה חונן הל וגמלו ישלם לו : ב יסר בנה פי ייש
מתרחים על ספקינא תקנה ואל המיתו אל תשא נפשך : ג גרד חמה
ופרענתא טבתא משתלים נשוא עניש פי אמר תציל ועוד תוסף : ד שמע צעה וקבל
ליה : ב ריי קנה מיסוד דאית מוסר ? מען תחכם באחריתך : ה רבות מחשבות בקרב
סכוייא ולמיתוניה לא חרמי איש נעצת יהוה היא תקום :

סגול קרי

מוסיף : ד שמע ציעתא נקבל מדרותא מיטל דתחכם בסוף : ה סניאן מהשבתא קלביה
דגברין ועיצתא דאלקא היא תקום :

מצורת דוד

(א) מלוה ה' כו' יש לו מלוה אלל ה' מי שחוק : (ב) מלוה ה' כו' יש לו מלוה אלל ה' מי שחוק :
וגמולו ישלם לו כשיחלה ויעה למות לדתו ומלוה עליו : (ג) ואל המיתו וגו' אל תכה מכת
מיתה : (ד) נשוא עונש אל תעבור על חמתך : כי אם תציל אל שולחן ועוד תוסף ימים טובה :
אוח מידו הנה עוד תוסף חמתו כי כן דרך גדלי החמה ואם תעמוד נגד יעשה מעשה ומעמד הוא על העונש : (ו) לשמע תחכם
באחריתך אל לא חמה כלאשית ימך : (ז) רבות לסעמים יסבול האדם מחשבות רבות שונות זו מזו ואין אחד מחקיים אך
הדבר אשר יען ה' הוא תוסף ועם לא יסחה מן המחשבות שחשב הוא :

פירוש ע"ט

(א) מלוה ה' חונן די דער מענטש וואס גיט צוריקה צו ארעקע לייט האט ער דאס געלט פארבארגט צו הקב"ה וגמלו ישלם לו אונג הקב"ה וועט אים דאס געלט צוריק געבן אונג ער וועט אים נאך טאהן אטובה פאר די טובה וואס ער האט גיטאהן צום ארעם מאן : (ב) יסר בנה פי ייש תקה אויב אפענטש ועקש זיין וזהו גיט און נוסף וועג זאל ער אים שפראכין אונג ער זאל גיט זאגן ער איז שוין פארלארן וואס ער זאל אהאפענונג ער זאל גוט ווערן ואל הפיתו אל תשא נפשך אבער דו נאלקט גיט וועלן אים הרגנן אז דו ועקש ער ווערט גיט בעסער נאר דו נאלקט אים שפראכין אונג האסין ער וועט ווערן בעסער : (ג) גדי חסה נשוא עניש דער מענטש וואס האט דער מענטש וואס גיט צוריקה צו ארעקע לייט האט ער דאס געלט פארבארגט צו הקב"ה וגמלו ישלם לו אונג הקב"ה וועט אים דאס געלט צוריק געבן אונג ער וועט אים נאך טאהן אטובה פאר די טובה וואס ער האט גיטאהן צום ארעם מאן : (ד) יסר בנה פי ייש תקה אויב אפענטש ועקש זיין וזהו גיט און נוסף וועג זאל ער אים שפראכין אונג ער זאל גיט זאגן ער איז שוין פארלארן וואס ער זאל אהאפענונג ער זאל גוט ווערן ואל הפיתו אל תשא נפשך אבער דו נאלקט גיט וועלן אים הרגנן אז דו ועקש ער ווערט גיט בעסער נאר דו נאלקט אים שפראכין אונג האסין ער וועט ווערן בעסער : (ג) גדי חסה נשוא עניש דער מענטש וואס האט

ברטנורא

משנה מנחות פרק ז

עיקר תוי"ט

(ב) ילפינן לה כנמרח מקרא : כלי אמלטי דטוד מלסת דליכס א אל אלה איהו אלהים פרק ז התורה ה' סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ה' סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ה' סאין שתי איפות והאיפה שלש סאין עשרים עשרון של ירושלמיות הן ו' מאותן שהיו כמדבר כימי משה שהסיוע על המדה שהיה כימי משה שחזר דקיימא לן מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר מששת ואחת שחזר כל שחזר מלכר (ב) : שתי איפות כלומר הכן שש סאין הם שתי איפות זכס 'ך עשרון שחזר ככל

פרק ז התורה ה' סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ה' סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ה' סאין שתי איפות והאיפה שלש סאין עשרים עשרון של ירושלמיות הן ו' מאותן שהיו כמדבר כימי משה שהסיוע על המדה שהיה כימי משה שחזר דקיימא לן מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר מששת ואחת שחזר כל שחזר מלכר (ב) : שתי איפות כלומר הכן שש סאין הם שתי איפות זכס 'ך עשרון שחזר ככל
האט גיבראכט מיט דעם קרבן הודנה איז גיווען פינף סאָה מעהל אויף די כאס פון ירושלים אונג אויף די כאס פון דער מדבר איז דאס גיווען זעקס סאָה ווארום דיא כאס פון ירושלים איז

איפה עשר עשרות: עשרה לחמץ. עשרה עשרונים לעשר חלות חמץ שבתודה: רבוכה: חלוטה כמים רחמין, קרויה רבוכה. ורבינו משה בר מיימון פירש רבוכה מרובח שכן וקלויה זו לפי סויה כה שכן כנגד האלות והרקיקין: נמצא שלשה עשרונים ושליש לכל מין. ומין שבתודה: שלשה חלות לעשרון. דהוי לכו עשר חלות ל' עשרות ופלוש: במדה ירושלמית. שלא היו בה עשרות אלא קנים: היו.

הך חמץ סאין: ל' קבין. שבתודה שנה קנים ונמרה בכרייתא מיתתי מגורה שנה שכל מין ומין בתרומת מנינם שבתודה היו בחמץ עשר חלות ואמרו נאמר כאן והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה ל' ונאמר בתרומת מעשר (ממנו) תרומה לה' מה להלן א' מעשר אף כאן א' מעשר ולמדנו שמיין אחד של חמץ היה עשרה עשרונים כנגד ג' מנינים של מלה מדכתיב

עשרה לחמץ עשרה למצה. עשרה לחמץ. עשרון לחלה. ועשרון למצה. ובמצה ג' מינין. חלות ורקיקים ורבוכה. נמצאו שלשה עשרונות ושליש לכר מין שלש חלות לעשרון. במדה ירושלמית היו שלשים קב. חמשה עשר לחמץ. וחמשה עשר למצה. חמשה עשר לחמץ. קב והציץ לחלה. וחמשה עשר למצה. והמצה שלשה מינין. חלות ורקיקים ורבוכה. נמצאו חמשת קבין לכל מין [א] שתי חלות לקב: ב המלואים היו באים במצות שבתודה. חלות ורקיקים ורבוכה. הנזירות היתה באה שתי ידות כמצה שבתודה חלות ורקיקים ואין בה רבוכה נמצאו עשרה קבין ירושלמיות שהן

על חלות לחם חמץ למרה תרומה כנגד חמץ הכא מלה (ב): ב המלואים. שהיו בימי משה כשנתמך אהרן וזכינו לכהונה: היו באים במצה שבתודה. חלות ורקיקים ורבוכה. חלת מלה אלו חלות. וחלת לחם שכן זו רבוכה לפני ה' לקח חלת מלה אחת וחלת לחם שכן אחת ורקיק א'. חלת מלה אלו חלות. חלת לחם שכן זו רבוכה דמוסיף בה שכן כנגד חלות ורקיקים (ג). ורקיק זה רקיק: נזירות. לחמי נזיר שנאמר וכל מלות חלות כלולות בשמן ורקיקי מלות משוקי' בשמן ורבוכה לא הוזכר שם: שני ידות. שני חלקים של מיני מלה שבתודה היו כנזירות כדפסרם ואולי נמלאו לנזירות עשר קבין שהרי בני' מיני מלה שבתודה היו מ' קבין והיו להו עשרה שני ידות של

צעהקדלגוען עשרה קבין פון צעהקדלגוען קעהל האם קען גיבאקין קעהל האם קען גיבאקט צעהן חלות חמץ געשרה געשרה אונ פון צעהן צעהקדלגוען קעהל האם קען גיבאקט קעה געשרה קען פון צעהן צעהקדלגוען קעהל האם קען גיבאקט צעהן חלות חמץ געשרה קעהל האם קען גיבאקט צעהן חלות חמץ קב והציץ קעהל אהאלקבין קב. צעהן חלות איז פופצעהן קבין והמשה עשר למצה און פון פופצעהן קבין קעהל האם קען גיבאקין דרייסיג קעהל ונפסח עשר למצה מינים ונארום מצה איז גיטוען דריי סינים חלות ורקיקים ורבוכה חלות און קיבלאה און רבוכה נמצא נפסח קבין קיז איז יעדער מין מצה גיטוען גיבאקט פון פינף קבין קעהל. חלות פון פינף קבין. קרקין פון פינף קבין. רבוכה פון פינף קבין. און יעדער מין מצה איז גיטוען צו צעהן. צעהן חלות. צעהן קיבלאה. צעהן רבוכה שתי מוח קב איז דאך גיטוען צוויי חלות פון אקב. און אקב קיבלאה פון אקב. און צוויי רבוכה פון אקב: ב המנינים היו באים נמצא שבתודה דיא מנחה ונאם קען האם גיבאקט צו די קרבנות פון די מלואים ואזוי ווי עם שמשים אין דיא קרנה צו אזוי גיטוען אזוי ווי די מצה פון דעם קרבן תורה חיות ורקיקים ורבוכה חלות און קיבלאה און קיבלאה ניקעטין מיט הייסק אייל תמורות היתה קאח שתי ידות נפסח שבתודה אקויר האם גיבאקט צוויי טייל וויא דיא מצה פון אקרבן תורה חיות ורקיקים וציץ קב רבוכה חלות און קיבלאה האם ער גיבאקט און גיבאקט האם ער גיט גיבאקט: נמצא עשרה קבין וירושלמיות האם אקויר גיבאקט דריינגען קעהל צעהן קבין

תקלה : [כ] התורה כו' . דלון הלחם קדוש אלף כשמיטה
 פזכה כדלית' ככריתת' דכתיב יקריב קרבנו על זבח :
 (ג) וקטת דכתיב פ"ה ככת דהלכה ככרי' דררש על כסמור
 והו' הקפו עוד דע"כ ל"ט ר' ורזנן אלף אי שנין על כסמור
 או ע"ז ממש . וי"ל דהכל ל"ד לטפול דמוטפ דשמי הלחם שנין

ט"ו : שהן שש עשרונות ועודין . כלומר ועוד שסיפ
 עניהן שהרי היו שלש עשרונות ושליש לכל מין כדלמדן
 לעיל גכי מלה שכתורה נמלא ל' מיינס שש עשרונות וכ'
 שלשי עשרון והיינו דקאמז שש עשרונות ועודין : ומבולן .

הקרבנות אלף הכל כשמיטה
 דלמקשה לחם כשמיטה יכיל
 לתימס אלף עימא קייס :
 (פ) ודבר תימא הוא דמקשה
 מלא כיוחאל מ"ו זה המקשה
 אכר יכסלו עם הכניסים את
 המטע וזה המקשה אכר יכסלו
 את המנחה בכלתי הו"ל אל
 סחלר החיונה . ובמקוים
 שמכסלון ק"ק עם אויבין את
 המנחתה שאל' זה המקשה וכו' .
 וכנאלי שמוטפ כו' הלוח חודש

שהן ששה עשרונות ועודין . ומבולן היה
 נוסף אחד מעשרה תרומה . שנאמר והקריב
 ממנו אחד מכל קרבן תרומה ל' א' שלא
 ימול פרום . מכל קרבן שיהיו כל הקרבנות
 שוין ושלא ימול מקרבן לחבירו . לכהן
 הוורק את דם השלמים לו יהיה . והשאר
 נאכל לבעלים : ג השוחט את [כ] התודה
 בפנים . ולחמה חוץ לחומה ל' קידש הלחם .
 שחטה ער שלא קרמו בתנור ואפי' קרמו
 בולן . חוץ חוץ מהן . לא קידש הלחם .
 שחטה חוץ לחומה . קידש הלחם . שחטה
 ונמצאת שריפה . לא קידש הלחם . שחטה ונמצאת בעלת מום .

בגמרא מוקמי' לה חוץ לחומת בית פלגי . רבתי פירשו חוץ לחומה החיונה של ירושלים (אלף חוץ לפזרה
 קדוש) ואל"ג דכתיב והקריב על זבח המול' לוח דמשמע עימא ללחם אלף הכית אלא שהיא חוץ לחומת הר הכית
 על כסמור (ד) . ורמז' גורם כתיב בני ומטעם שהיא מקום קרוב לחר הכית אלא שהיא חוץ לחומת הר הכית
 ושם אוסיס המנחה (ה) וע"פ כך הוא קורים לו בית בני לשון פת צב המלך : ער שלא קרמו בתנור . לכו
 לקס ניניה אלף עימא כעמלא : שחטה . ע"מ ללכלה : חוץ לחומה . קדש הלחם ופגל . ע"מ ללכלה : חוץ
 למקומה קדש הלחם . ובמסל . וטעמא דקדש הלחם משום כקדש וקיימא לן על שפסולו בקדש הקדש
 בקדש : שחטה ונמצאת שריפה לא קדש הלחם . דפסולו קודם שמיט' הוא : שחטה ונמצאת בעלת מום

ירושקמיות . פיקף קבין מעהר צו חלות אונ מינף
 קבין מעהר צו קרבלאה שהו ששה עשרונות ועודין
 אויף דיא קאם פון דער מקדך איז דאס זעקס
 עשרונות מיט צוויי דרייסיג . דריי עשרונות מיט
 אדרייסיג צו חלות . אונ דריי עשרונות מיט
 אדרייסיג צו קרבלאה ואזוי ווי עם שטייט אין די
 פריערדיגע מליגה ויבנין היה נוסף אחד מעשרה תרומה
 פון די אלע פיר מינים חלות וואס איז גיטען ביי
 צקרן תודה . האט דער פהן גענוקען איינס פון
 צעהן תרומה . ואיין חלה חמץ . איין חלה מצה .
 איין קיבוץ מצה . איין רבובה מצה ושארי נוארום
 עם שטייט אין פסוק והקריב מיני אחד איינס קרבן
 תרומה ל' ער זאל קריב זיין פון אים איינס פון
 יעדער מין דאס זאל זיין תרומה צו אהר
 שלא ימול פרום איינס מיניט מען צאנאקצע . ער זאל
 זאל גיט געמען אצובראקענע פלי קרבן שיהי פלי
 תרומות שוין פון אלע קרבנות . דאס מיינט מען
 אלע קרבנות ואלע מינים : זאלן זיין גלייך . עם
 זאל זיין צעהן פון יעדער מין ושאר ימול תרומה
 גבדו דער פהן זאל גיט געמען צוויי חלות פון
 איין מין . ער זאל פון אנדערין מין גאר גיט
 געמען גבדו תרומה את דם השלמים לו יהיה דער פהן
 נואם שפריצט פון בלוט פון די שלמים ער זאל
 געמען הריקמה דער גלות וישאר נאכ' געליס
 אונ די איבעריגע חלות זאל עסין דער בעל הבית :
 ג השוחט את המנחה בפנים אויב ער האט גישאקטין
 דעם קרבן תודה אינגווייניג . אין די עגרה ולקחה
 חוץ ויחפה אונ די ברויט ודי פערציג חלות האט

ער גיבאקט אויסקער דיא קאהער פון ירושלים
 וועיין בהרע"ב והוי"מ! יא קבש את הלחם איז דיא
 ברויט ודי פערציג חלות גיט גיהייליגט גיטארין .
 אונ אויב ער האט גיבאקט די ברויט ודי פערציג
 חלות אין דיא עגרה שחטה ער שלא קרמו במנור גאר
 ער האט גישאקטין דעם קרבן תודה ווען דיא
 חלות זענען גאך גיטען מייג . איידער זיי זענען
 פארטריקונט גיטארין אין הויבין ואיזו קרמו סוף
 חוץ סתת' פון אפילו אלע פערציג חלות זענען
 שוין גיטען פארטריקונט . גאר אייגע פון דיא
 פערציג חלות איז גאך גיט גיטען פארטריקונט
 ווען מען האט גישאקטין דעם קרבן תודה יא
 גרש הלחם זענען אלע פערציג חלות גיט
 גיהייליגט גיטארין שחטה חוץ ויבנין אויב ער האט
 גישאקטין דעם קרבן תודה אונ האט גיטראקט
 ער זאל אים עסין שפעטער ווי די צייט איז צום
 עסין . זענען דיא פערציג חלות גיטארין הייליג
 אונ זענען פגול וחוץ לקטוסה אדער ער האט
 גישאקטין דעם קרבן תודה אונ האט גיטראקט
 ער זאל אים עסין גיט אויף דעם ארץ וואס מען
 דארף אים עסין גרש הלחם איז דער ברויט הייליג
 גיטארין אונ איז פסול שחטה ונמצאת שריפה אויב
 ער האט גישאקטין דעם קרבן תודה אונ עם איז
 געפונען גיטארין אז דער קרבן איז גיטען שרייף
 גאך איידער מען האט אים גישאקטין יא גרש
 הלחם זענען די פערציג חלות גיט הייליג גיטארין
 שחטה ונמצאת בעלת מום אויב ער האט גישאקטין
 דעם קרבן תודה אונ עם איז געפונען גיטארין

תשא יום ה

עיקר תירם

ר"א אומר קדש. כנמרח מוקף לה כדוקין שבעין דכבי האי מונח סכר ר"ל לאם עלו לא ירדו האיל ואין מומן ניכר הלכך קדש הלחם (ו). ואין הלכה כר"א: ושלח לשמה לא קדש הלחם. דלמחש על חלות לחם

תמן יקריב קרבנו על זבח תורת שנתיו על זבח עונות לשם תורת שנתיו: וכן איז המלואים. לפי שכן הוי חמלה לכל הקרבנות נקט איל המלואים. וה"ה לחיל נזיר דמלואים קרבני יחיד

ורקיקי נזיר: (ו) אבל כמ"ג פ"ח דזבחים פ"י הרי"ז דעמחא הוחיל והו' פ"ח כשרים לכתחלה כשפות וכ"ס בנמ' ועמיי"ט. [ג] וכן פ"ח דזב' וכו'. דכל לחם כבא ע"י זבח אילת למיטק מהדרי: (ז) ה"פ דל"ד דקדושת הכלי בלכד מקדשם אלא חף כשמיטת הוצה ומיחו קדושת הכלי נמי כשיין כדמפרש ס"ט רב"ל עלה נתקדשו בכלי חט"ס שנסחט הוצה ויכוין להקריב נסכים חט"ס. אחר כחם ימים: (ח) רש"י ויבחר חט"ס דלא יבחר דסחטן בסכ"ס דממילא דמקדשו בכלי סוכשדו לפסול כו' כלנים כו' ופירשו דהכא מיירי עמיי"ט: (ט) עלה לטות לזבח אחר עמיי"ט: (ט) דלא אמרין דקדשי כשמיטת הוצה אלא כשמיטת כשרה דלא דמי לתורה דחט"ס כשמיטת פסולה מתקדש הלחם כו' דשמיטת תורה הוצה מכתוב יקריב קרבנו ממנח שמיין סלחם קדוש אלא כשמיטת הוצה רש"י. ופ"ט בריקס' ל"ד דה"ה קבלה והולד: [ד] אחר. שמיין לו נסכ' רש"י: (י) חזן זה סותר למאי דק"י לן בריב"ז דל"ח דל"ח פ"גול נסכים דהוליו ואיני כותב חט"ס ממהה מיד וכן משמעות ככל נזיר ח"י. הכס מדיין פגול ועמיי"ט: (יא) נזירם שמה יאמר נסכים שפירשו נסם זבח זה כשרים נסם זבח אחר. חט"ס כלל חט"ס ובלא נסכ' הוצה אלא כשמיטת הוצה זכות כחופס שמה שנספל זה ומיד הוי כהנזיר אלא אחר חזן כאלו נסם האי זבח כהנזיר לנסכים ולא אחי למימר נסכים שפירשו

הן תשובים: ד' נסכים שקדשו בכלי. לאו דוקא כתי (ו) שמיין נסכין מתקדשין ליפסל בי"א וכלינה (ח) זבח ע"פ שקדשו בכלי אלא כשמיטת הוצה דלכתיב זבח ונסכים הנסכים תלוין בזבח: ונמצא הזבח פסול. שנספל בזריקה דלאו כשמיטת נסכ' לא קדשו נסכים (ט): אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו. כנסכים של זכור מוקמיין לה למחתייתן משום דלכ כתי דין מתנה עליהם אם הולדו לזבח זה והולדו ואם לאו יהיו הזבח אחר אכל נסכים של יחיד אין כשרים לזבח אחר ואפילו נסכים של זכור אין קריבים הרחוקים (י) אבל אם היה זכוח כשעה שנספל הזבח הראשון אין קריבים עם הזבח האחר ומתני' סחורי הוצה ויהי קתי יקרבו עמו כד"ל שיהי זבח זכוח וכחיהו שעה אכל אלא זבח זכוח כחוחו שעה נשעה כחוח שנספל בלינה ופסולים (יא) והכי מפרש' מתני' כנמרח וכו"ו שלא נתקדשו נסכים בכלי חט"ס כשמיטת הוצה יכולים להקריב נסכים חט"ס אחר כמה ימים דק"ל מביא אדם הזבח מוקדש זכוח ונמרח עליו חט"ס ומיחו קדושת הכלי נמי כשיין כדמפרש ס"ט רב"ל עלה נתקדשו בכלי חט"ס שנסחט הוצה ויכוין להקריב נסכים חט"ס. אחר כחם ימים: (ח) רש"י ויבחר חט"ס דלא יבחר דסחטן בסכ"ס דממילא דמקדשו בכלי סוכשדו לפסול כו' כלנים כו' ופירשו דהכא מיירי עמיי"ט: (ט) עלה לטות לזבח אחר עמיי"ט: (ט) דלא אמרין דקדשי כשמיטת הוצה אלא כשמיטת כשרה דלא דמי לתורה דחט"ס כשמיטת פסולה מתקדש הלחם כו' דשמיטת תורה הוצה מכתוב יקריב קרבנו ממנח שמיין סלחם קדוש אלא כשמיטת הוצה רש"י. ופ"ט בריקס' ל"ד דה"ה קבלה והולד: [ד] אחר. שמיין לו נסכ' רש"י: (י) חזן זה סותר למאי דק"י לן בריב"ז דל"ח דל"ח פ"גול נסכים דהוליו ואיני כותב חט"ס ממהה מיד וכן משמעות ככל נזיר ח"י. הכס מדיין פגול ועמיי"ט: (יא) נזירם שמה יאמר נסכים שפירשו נסם זבח זה כשרים נסם זבח אחר. חט"ס כלל חט"ס ובלא נסכ' הוצה אלא כשמיטת הוצה זכות כחופס שמה שנספל זה ומיד הוי כהנזיר אלא אחר חזן כאלו נסם האי זבח כהנזיר לנסכים ולא אחי למימר נסכים שפירשו

עם זבח אחר אלא חט"ס היה אותו זבח זכוח כשנספל הזבח הראשון אין קריבים עם הזבח האחר ומתני' סחורי הוצה ויהי קתי יקרבו עמו כד"ל שיהי זבח זכוח וכחיהו שעה אכל אלא זבח זכוח כחוחו שעה נשעה כחוח שנספל בלינה ופסולים (יא) והכי מפרש' מתני' כנמרח וכו"ו שלא נתקדשו נסכים בכלי חט"ס כשמיטת הוצה יכולים להקריב נסכים חט"ס אחר כמה ימים דק"ל מביא אדם הזבח מוקדש זכוח ונמרח עליו חט"ס ומיחו קדושת הכלי נמי כשיין כדמפרש ס"ט רב"ל עלה נתקדשו בכלי חט"ס שנסחט הוצה ויכוין להקריב נסכים חט"ס. אחר כחם ימים: (ח) רש"י ויבחר חט"ס דלא יבחר דסחטן בסכ"ס דממילא דמקדשו בכלי סוכשדו לפסול כו' כלנים כו' ופירשו דהכא מיירי עמיי"ט: (ט) עלה לטות לזבח אחר עמיי"ט: (ט) דלא אמרין דקדשי כשמיטת הוצה אלא כשמיטת כשרה דלא דמי לתורה דחט"ס כשמיטת פסולה מתקדש הלחם כו' דשמיטת תורה הוצה מכתוב יקריב קרבנו ממנח שמיין סלחם קדוש אלא כשמיטת הוצה רש"י. ופ"ט בריקס' ל"ד דה"ה קבלה והולד: [ד] אחר. שמיין לו נסכ' רש"י: (י) חזן זה סותר למאי דק"י לן בריב"ז דל"ח דל"ח פ"גול נסכים דהוליו ואיני כותב חט"ס ממהה מיד וכן משמעות ככל נזיר ח"י. הכס מדיין פגול ועמיי"ט: (יא) נזירם שמה יאמר נסכים שפירשו נסם זבח זה כשרים נסם זבח אחר. חט"ס כלל חט"ס ובלא נסכ' הוצה אלא כשמיטת הוצה זכות כחופס שמה שנספל זה ומיד הוי כהנזיר אלא אחר חזן כאלו נסם האי זבח כהנזיר לנסכים ולא אחי למימר נסכים שפירשו

אז דער קרבן האם אפגעלער אויף די טייטל פון אויב רבי אהרן אהרן רבי אליעזר זאנש קניש דיא פערציג חלות זענען גיהייליגט גינארין ויחזקיים אויפ'ס לא קניש אונ דיא חקבים זאגין דיא חלות זענען ניש גיהייליגט גינארין שחשט שמה זשמה אויב ער האט גישאקטין דיא תורה ניש צו איר זאקען וניש פון זעגין אהודיה גאר אויף דעם זאקען פון איין אנדער קרבן. זענען די פערציג חלות ניש הייליג זון איי תמימים אונ אזוי איז דער דין אויב קען האט גישאקטין דערם קרבן פון מלואים זאדער ניש פון זעגין מלואים אדער ניש פון זעגין נזיר. גאר צו דעם זאקען פון איין אנדער קרבן. זענען די חלות ניש הייליג זון שני קניש זעצת שחשט שמה זשמן אונ אזוי איז דער דין אויב קען האט גישאקטין דיא זנוי'א שפעסין פון שכוועות. ניש צו זייער זאקען. גאר צו דעם זאקען פון איין אנדער קרבן לא קניש חלקם זענען די זנוי'א חלות ניש הייליג: ד נכסי שקדשו בכלי נמצא תזבח פסול די מנחה וואס קען בריינגט צו אקרבן. אונ קען האט די מנחה אריין געלייגט אין אהייליגע פלי וועיין בהרעב ותו'ט'א אונ קען האט געשאקטין דעם קרבן. אונ ווען קען האט געשפריצט דיא גלות פון דעם קרבן אויף דעם זיב'ת' איז דער קרבן פסול

גינארין אם יש שם זבח אחר אויב דארט אין דיא זערה איז דיא איין אנדער קרבן אגישאקטענער וואס ער איז געשאקטין גינארין איידער דער קרבן איז פסול גינארין קניש עמו זאל קען מקריב זיין די מנחה מיט דעם אנדערין קרבן ואם זאי אונ אויב אין דיא זערה איז ניש גינען איין אנדער געשאקטענער קרבן זפטי זיני'ה איז דיא מנחה פסול גלייך ווי זיא וואקט גינעקטיגט אגאנצע נאקט אויפער דעם זיב'ת. אונ דער דין איז גאר אז די מנחה איז געבריינגט גינארין מיט אזוי אקרבן וואס קען איז מקריב פאר אלע יודים וועגין. אדער אז די מנחה איז געבריינגט גינארין מיט אזוי אקרבן וואס אקענטגט איז מקריב פאר יוד. אונ דער קרבן איז פסול גינארין איז קען ניש מקריב די מנחה צו איין אנדער קרבן. אונ אויב די מנחה איז נאך ניש גינעגין אין אהייליגע פלי. קען קען מקריב זיין דיא מנחה אן דעם קרבן. ווען קען וייל. אפילו אין פיר טעג שפעטער זיד תודה די קאלב פון אהודיה. אויב קען האט גינאנט אויף אקבהה זיא זאל זיין אהודיה. אונ די בקבה איז גינען מעפ'ת'ת אונ האט גיבארין אקאלב איז די קאלב אויף אהודיה גאר קען איז איר מקריב אין זאקבה. אן חלות המטה'ת' אדער קען האט אומגימאשט דיא תורה אויף איין אנדער בקבה דארף קען פיידע מקריב

חליפתה. היינו הפריש תודה וזכרה ומפריש אחרת תחתיה: תמורתה. כגון שעומדת בענין וחומר זו תמורת זו וכתיב והיה הוא וממרתו יהיה קדש: דה' יביא היא ולחמה מן החולין. ולא מן המעשר לכיון דלאמר הרי עלי הוה ליה דבר שמוכה וכל דבר שמוכה אינו כל חלה מן החולין ואם אמר: הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר וביא היא ולחמה מן החולין. ללחם נגד אחר תודה וכיון דלאמר הרי עלי תודה מן החולין כעל כרחיה לחייב

ט' רפ"י: (יג) ואם כיון כדו והמפריש תורתו ואבדה והפריש אחרת ליצור עתי"ט: (יג) כמלוי תחתיה אינן מעונים לחם שנאמר והקריב על זבח התודה. התודה מעונה לחם ולא ולרה ולא חליפתה ולא תמורתה וטעונו לחם: ה' האומר הרי עלי תודה וביא היא ולחמה מן החולין. תודה מן החולין ולחמה מן המעשר וביא היא ולחמה מן החולין. תורה מן המעשר ולחמה מן החולין וביא. התודה היא ולחמה מן המעשר. וביא. ולא וביא מחמי מעשר שני אלא ממעות מעשר שני: ו' מניין לאומר הרי עלי תודה שלא וביא אלא מן החולין שנא' וזבחת פסחלה' אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבש' ולא וביא הלחם מחמי מעשר שני. עלמו ללחם דלמס' בעיני מה שלמים ממעות מע"ט (יג) ולא

ויין גאר די אנדערעך אזו קען מקריב אן חלות והמפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ארער ער האט אפ געשיידט אפכהה זיא זאל ויין אהורה, אונ זיא אז פארלארין גינארין, האט ער אפ געשיידט איין אנדער ביהקה זיא זאל ויין אהורה פאר יענע תודה, אויב דיא ערשטע תודה איז געפונען גינארין דער נאה ווי קען האט שוין מקריב גיטען דז אנדערע תודה מיט דיא חלות איין שעינן זקם קען מקריב די ערשטע תודה אן חלות, אונ אויב די ערשטע תודה איז געפונען גינארין אינדער קען האט מקריב גיטען דיא אנדערע תודה, האט קען מקריב גיטען דיא ערשטע תודה, מיט די חלות, דער נאה אז קען אזו מקריב די אנדערע תודה, איז קען מקריב אן חלות שאנאר ווארום עס שטייט אין פסוק והקריב זי זבח היתיר קען זאל מקריב ויין אויף דעם קרבן תודה פערציג חלות היתיר מענה זקם צו די תודה דארף קען מקריב ויין פערציג חלות זיא זקם אבער אז קען איז מקריב די קאלב פון דיא תודה, דארף קען גיט מקריב ויין פערציג חלות זיא חליפתה אונ אז די תודה איז פארלארין גינארין אונ קען האט אפ געשיידט איין אנדער ביהקה פאר אהורה, אונ די ערשטע איז אויף געפונען גינארין קעג קען מקריב ויין פאר אהורה וועלכע תודה קען וויל. אויב קען האט מקריב גיטען דיא ערשטע נאה דיא אנדערע, דארף דיא ערשטע קיין חלות, אונ אויב קען האט מקריב גיטען די אנדערע נאה די ערשטע, דארף די אנדערע קיין חלות זיא חליפתה מענה זקם אונ אויב די תודה איז גיטען אונ ער האט גיזאגט די תודה זאל ויין אונגיטאהשט אויף די ביהקה, ווערין בינדע הייליג, דיא ערשטע תודה דארף פערציג חלות, אונ די אנדערע תודה דארף קיין פערציג חלות: דה' האמר הרי עלי תודה אז אינדער זאגט איך געם אויף מיר איך זאל בריינגען אהרבן תודה זיא זקם אבער פון החיזין זאל ער בריינגען

תשא יום ה

עיקר תוי"ט

עליו חובה דללקמן : [ה] להקיש בו . תימא תינה זכמים שופות מנחות ולחמי תורה מנין . ולחלו דליף כגמולא מטמאת יחיא חוס' ועטוי"ט : (ד) וספס מנרים וספס זרות כלללא יניבו דשס פסח אחד הוא ולכתי [א] דכך סלמד כסיקס דליתו חורז ומלמד כסיקס ועטוי"ט : [ו] לסיכך בו . משנס שאניה לריכס סיה . כי לא תפוס סיסף דקמתי והנסכמי ככ"ט רש"י . ול"ז דכל לפחמוטעין ח"ט' דללו לא דמי לפסח ספיס חובה ומלמא משא"כ אלו סחוא מקלן מעמלו רק כיון סכ"ז קיבל עליו נעשית חוב גמור ולכן דיק לסיכך בו סחול וסס בו ח"כ ספיר נלמד מפסח ח"ט' (טו) ממטעי' לס מדכתיב וכלת מעשר דגני וסמחה - חכילס שיש כס סמחה ספיר :

ממעשר שני עלמא אף להס כן : ו מה פסח שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין . לפסח מנרים לא כה אלא מן החולין שעדיין לא היתה להם שום תבואת מעשר שני שאין מע"ש אלא משכנסו לחרץ ומה פסח מנרים לא כה אלא מן החולין אף פסח לירות חיונו כה אלא מן החולין שהיו הוא אומר ועכדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל העבודות החדש הזה קוד של מנרים (יד) : אף כל דבר שבחובה נמי בו' . לסיכך האומר הרי עלי תודה לו שלמים הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי לא יביא אלא מן החולין : והנסכמים . ח"ט' אחר הרי עלי להביא ממעשר לא יביא אלא מן החולין דכך שרי רמאנא לחמויי שלמים ממעשר הני מילי שלמים גוטיאפו דכתי חכילה יניחו אבל נכסים דכליל הם לא יביאו מן המעשר (א) :

שלימים הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי לא יביא אלא מן החולין : והנסכמים . ח"ט' אחר הרי עלי להביא ממעשר לא יביא אלא מן החולין דכך שרי רמאנא לחמויי שלמים ממעשר הני מילי שלמים גוטיאפו דכתי חכילה יניחו אבל נכסים דכליל הם לא יביאו מן המעשר (א) :

ויפ' הענין איז דאך אקשא אקרנן פסח קוקמס דאך גיט פון קייין אנדער זאך גאר פון שעפסין אנדער פון ציגען אס פו פסח גאטער זאן יבקר גאר פאר וואס זאגט די תורה קען זאל שעקטין אקרנן פסח שעפסין און אקסין אלא הקפיש גי' הניא פו יבקר יפ' תניא דפסח גאר דער פסוק מיינט אלע קרבנות וואס ווערין געבראכט פון אקסין אנדער פון שעפסין זאל קען גלייבן צום קרבן פסח פסח פסח שהוא בא בחובה אזוי ווי אקרנן פסח וואס קען מוז אים געקריב זיין ווייט גא אלא פו החיזין און קען קאר אים גיט מקריב זיין גאר פון געלט וואס איז גיט הייליג . ווארום מיר לערנען אפ אלע פסחים פון דעם קרבן פסח וואס קען האט מקריב גינען אין מצרים . ואזוי ווי דער געשטער קרבן פסח וואס קען האט געמאכט אין מצרים . איז דאך געוויס גינען פון געלט וואס איז גיט הייליג . ווארום ווען די יידן ווענען גינען אין מצרים איז דאך ביי זיי גיט גינען הייליגע געלט . אזוי אייביג ווען קען איז מקריב אקרנן פסח . מוז ער אויך זיין פון געלט וואס איז גיט הייליג אף גי' דבר שהוא בא בחובה לא יביא אלא מן החיזין אזוי אלע קרבנות וואס קען מוז זייא מקריב זיין . מוזין ווי גאר געבראכט ווערין פון געלט וואס גיט גריינגען פון מעשר :

זענען גיט הייליג לסיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים דריבער אויב איינער זאגט איה נעם אויף מיר איה זאל בריינגען אהורה . אנדער ער זאגט איה נעם אויף מיר איה זאל בריינגען שלמים חזאיל וסס באים תודה ווייל אז ער האט אנדער גיטאון מוז ער דאך שוין בריינגען די קרבנות לא יביאו אלא מן החיזין מוז קען זיי בריינגען גאר פון געלט וואס איז גיט הייליג וועקנסים גי' קסוס לא יביאו אלא מן החיזין און די מנחות וואס ווערין געבראכט צו אקרנן . אפילו ווען ער האט אנדער גיטאון האט ער זאגן ער זאל דיא מנחות בריינגען פון מעשר . העלקט גיט . גאר ער מוז דיא מנחות בריינגען פון געלט וואס זענען גיט הייליג . ווייז די מנחות ווערין אין נאנצין פארברענט אויף דעם מזבח . און געלט פון מעשר מוז גינעסין ווערין . דריבער אויב ער האט אנדער גיטאון ער זאל בריינגען פון מעשר אזוי אקרנן וואס ווערט גינעסין ושלמים אנדער תודה אנדער דיא קרוים פון אהורה קען ער בריינגען פון מעשר . אבער אז ער האט אנדער גיטאון ער זאל בריינגען פון מעשר אזוי אקרנן וואס ווערט פארברענט . מוז ער גיט בריינגען פון מעשר :

גמרא מנחות דף צ"ט ע"א

כלהו כ"י טלה כתי החיזין דהודי דמלטת דכריאה במזבח מנא לן דמעלין בקודש אמר רב אחא בר יעקב דא"ק את מנחות החמאים האלה בנפשות ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח וגו' בתחלה תשמישו חמא ובעשיו גופו של מזבח .

מנא לן דמעלין בקודש פון וואנען ווייסין מיר אז בייא הייליגקייט גייט קען אלע קאהל צו פארבעסערין אפ' רב אחא בר יעקב האט רב אחא בר יעקב גינאנט דאסר קרא את מחותה החמאים האלה בנפשותיהם ווארום די תורה האט גינאנט קען זאל געקען דיא פיינערפאנען פון דיא מעקטשין וואס האבין געווינריגט ואזי זענען גישקראקט

אשר שכרת וישמתם בארון. תני רב יוסף חורה להולאת המת ולהנסתם מלמד שהלווחות ושברי לוחות מונחים בארון כלה : זהו יסודה. כלי הכתובים נחרו: שביטולה עסקה כאלו יושב ומייסדה של תורה. כגון שמכיל פעמים שביטולה של תורה זה היא יסודה

דכתיב אשר שכרת. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה יישר כחך ששכרת ואמר ר"ל הלמיר חכם שפרח אין מכזין אותו כפרהסי' שנא' ובשלת היום ובשל גם נביא עמד לילה כסחו כליליה ואמר ר"ל כל המשבח רכב אחר מלימורו עובר כלאו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאור פן תשבח את הרבדים וברר' אבין אמר ר' אילעאי ראמר ר' אבין א"ר אילעאי כל מקום שנא' השמר פן ואר אינו אלא לא תעשה. רבינא אמר השמר ופן שני לאוין נינהו

האם גי'אנאם צו משה ר' זאלקס נעקען די לוחות אשר שברת ושבתם גי'און וואס ר' זאלקס צו פראכין און זאלקס זייא שאתה ואתרין לייגין אין ארון תני רב יוסף מלמד שהלווחות ושברי לוחות מונחים בארון רבי יוסף האם גילערוניש ר' ר' פסוק גילערוניש אינו אז די נאנצע לוחות און דיא צו פראקענע לוחות נענען גילענין צו זאקען אין איין ארון פאן גילעמיר חכם ש'שבתה פליטור' פתחת אנטו שאני נוהגים בו פתגם גי'וי פון דאנען ווייסן מיר אויב אפלימיר חכם האם פארנעסין זיין לערנען דירך אאונגליק וואס אים האם גילעראפין. פאר קען אים גיט פארשעקען. גאר קען מוז אים נעבין ער פבור וויא קען גיט אהלקים חכם. ווארום גער הייסט אויך האם גיט לוחות. צו פראקענע לוחות ווארום דער פראש זאנאם ווען משה האם צו פראכין דיא לוחות זענען די אותיות פון דיא לוחות אנועק געפליגין. פון דעקסווענין האם קען זיי גילעבין פבור און קען האם זיי געלייגט אין ארון צו זאקען מיט דיא נאנצע לוחות אזוי דער פלימיר חכם וואס דיא אותיות פון דיא תורה זענען פון אים אנועק געפליגין. פון דעקסווענין דארף קען אים נעבין פבור אזוי ווי פריער' אפר ריש ג'מש פ'מסיס שביטולה של תורה זה יסודה ריש ג'קיש האם גי'אנאם ש'שבתה של תורה זה כמכיל דיא תורה לערנען און דיא איז דער פונדאקענט פון דיא תורה ודהיינו ער איז קמבל פון תורה לערנען און גיט נעמען ג'כבות אויף הכנסת פלה והתורה צו מאכין אפלה. און עם איז קיין ארגערער דא צו זאקען נעקען דיא ג'כבות דאר ער דאס איז אזוי אטמורה וויא ער וואלט גילערוניש תורה דיא נאנצע צייט וואס ער איז גענאנגען נעמען דיא ג'כבות ר'היב אשר שבת' צו משה עם שטייט אין פסוק גאם האם גי'אנאם צו משה ער זאלקס נעקען דיא לוחות אשר שברת. וואס ר' זאלקס צו פראכין אפר יו תקראש ברוך הוא למשה גאם האם גי'אנאם צו משה יישר כחך ששבת עם זאל נעשטארקט ווערין דיין פ'ח טייר דו האקסט די לוחות צו פראכין. ווארום מיט דעם וואס ער האם דיא לוחות צופראכין האם ער גילעקעט דיא יודין זייא זאלין גיט

יאל אמר ליה כלשון כעס רב נחמן בר יצחק אמר בשלשה לאוין שנאמר
 שמש מניה הסכימה עמו השמר לך ושומר נפשוך מאור פן תשכה את
 דעת השכינה כשניטל מורה הרבירים יכול אפי' מחמת אונסו הקלמו לומר
 ויטרוו כיון דנחמון לטובה : ופן יסורו מלככך כמסירם מלכו הכתוב
 מדבר , ר' דוסתאי בר ינאי אמר יכול אפי'

תקפה עליו משנתו ח"ר רק . ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו תורה ניתנה בארבעים
 ונשמטה נוצרה למ' כל המשמר את התורה נשמטה משמרת וכל שאינו משמר את התורה
 אין נשמטו משמרת תני דבי ר"י משל לאדם שמסר צפור דרוור לעבדו וא"ל כמרומה אתה
 שאם אתה מאכרה נוסל ממך אסר כדמיה נשמטך אני נוסל ממך לפיכך כל המשמר
 את התורה נשמטו משמרת :

בב נחמן בר יצחק אמר בשלישה לאין כב נחמן בר
 יצחק זאנט ער איז עובר אויף רביי לאוין שגאמר
 ווארום עם שמיים אין פסוק השמר לה ושומר נפשו
 פאר פן תשכה את הרבירים דו זאלקסט דיה היטען אונ
 זאלקסט היטען דיין לעבין טאקער וועקטו פאר-
 געסין די רייד פון די תורה , שמיים צוויי קאהל
 דאס ווארט היטען אונ איין קאהל שמיים דאס
 ווארט פן . טאקער , איז רביי לאוין יבוי אפייו
 פסקת אונסו איה וואקט מיינען אפיילו ער האט
 פארנעמין דאס לערנען דורך אסבה וואס אים
 האט גיטראפן איז ער אויך עובר אויף אלאו
 נאדער אויף צוויי לאוין אדער אויף רביי לאוין
 פלגטו ויפיר ופן יסורו מלככך דער פסוק טאקער
 וועלען דיא רייד פון דיא תורה אפגיטראפן ווערין
 פון דיין הארץ גמסירם מלכו הקחיב מביד דער פסוק
 שמועקט גאר פון דעם מענטש וואס ער אגין
 מוהמ אפ פון ויין הארץ דיא רייד פון די תורה
 ער וויל גיט לערנען די תורה אונ עם הארט אים
 גיט אויב ער פארנעקט וואס ער האט גילערונט
 דבי דוסתאי ברבי ינאי אופר רבי דוסתאי ברבי ינאי
 זאנט יבוי אפייו תקפה עליו משנתו איה וואקט מיינען
 אפיילו עם הויס ויה געשטארקט אויף אים ניין
 לערנען . וויא ער האט אקריצין זקרון וויין בל
 פון גערינגקען און ווייניג דריבער הויס ער
 פארנעסין איז ער אויך עובר אויף דיא לאוין
 פלגטו ויפיר בך שמיים דער ווארט רק השמר .
 גאר זאלקסט דיה היטען . דער ווארט רק קוקט

נויינגער צו מאכין , אויב ער האט פארנעקט
 דאס לערנען דורך אזוי אזאיה וואס ער איז גיט
 שולדיג , איז קיין עבירה רבי יוחנן רבי אלעזר דאמרי
 תרווייהו רבי יוחנן און רבי אלעזר זאגן ביידע
 תורה גיטנה בארבעים די תורה איז געגעבן גיטראפן
 אין פערציג טעג וישפה נוצרה גארענים אונ דיא
 גשקה ווערט אויך בשאפין אין דעם מענטש
 צו פערציג טעג כל המשמר את התורה דער מענטש
 וואס היט דיא תורה נשפחו שפסקתה וועט ניין
 גשקה געהיט ווערין אין דעם מענטש
 וכל שאינו משמר את התורה אונ דער מענטש וואס
 היט גיט דיא תורה אין שפחו שפסקתה וועט ניין
 גשקה אין אים גיט געהיט טען ערין וועל די רבי
 ישמעאל דיא תלמידים פון רבי ישמעאל האבין
 גילערונט פשו דאס שפס צפור דרוור לעבדו למשל
 אקענטש האט גיגעבין צו ויין קנעכט אפויגיל
 ער זאל אים היטען , אונ דאס איז אונאלד פויגיל
 ער וויל גיט ויין צווישען מענטש גאר אין וואלד ,
 איז שווער אים צו היטען וואס יבוי אונ דער בער
 הכות האט גיזאנט צום קנעכט פסידה איה דו
 מיינקט שאם איה פאכרה שאני נוסל פסק אפיר גימית
 אויב דו וועקט פארלירען דעם פויגיל וועל איה
 גיירא דיר נעמען עקט פאר דעם פויגיל געשקה
 אני נוסל פסק דיין גשקה וועל איה פון דיר געשקה
 לפיכך כל המשמר את התורה נשפחו שפסקתה דריבער
 ווער עם היט דיא תורה וועט ניין גשקה געהיט
 ווערין אין אים :

זוהר תשא דף קצ"ג ע"א ת"ת דלילות יוד הא ווא הא

זקרא לו אל מועד וכי לא הוה בקדמיתא אל מועד לאל בקדמיתא אל פסח השחא אל מועד לחל מועד מאי מועד ר'
 אלעזר אמר לטכ רבי אבא אמר לבי . ר' אלעזר אמר לטכ מה מועד דלחיו יום חדוה דסיהרל דלחיוסכא
 ביה קדושה לא שלטא בה סנימוח אוף הכא קרי לה בשמא דא לתחוחה דחא אחרתיק מבנייהו ולא אחסניס וע"ד
 וקרא לו אל מועד כתיב . ור' אבא אמר לבי דחא בקדמיתא הוה אל פסח כד"ל אל כל יענן כל דלמה אית ימותו
 ללח והשחא אל מועד בקדמיתא למיב חיין ארוכין לעלמין דלא ילבוט בהו מוחא מכאן ולהלאה אל מועד כד"ל
 חבית מועד לכל מי השחא אחייביה ביה זמנא וחייין קלובין לעלמא בקדמיתא לא אחסניס והשחא אחסניס בקדמיתא
 תברוחא וזוגא כסיהרל בשמשא דלא יעדון השחא אל מועד וזוגא דלהון זמנא וזוגא כד"ל וקרא לו אל מועד מה
 דלא הוה קודס . (ע"ב) ור' אל מועד לבי דחא בקדמיתא הוה אל פסח כד"ל אל כל יענן ועל רזא דלמה אית ימותו
 לעילא ואית ימינא לתחא אית שמאלא לעילא ואית שמאלא לתחא אית ימינא לעילא בקדושת עלאה ואית ימינא לתחא
 דלחיו כסערה אחרא . אית שמאלא לעילא בקדושה עלאה לתערל רחימותא לתחקרא סיהרל באתר קדישא לעילא
 לתנהרא , ואית שמאלא לתחא דאפרים רחימותא לעילא ואפרים לה מלנארהא בשמשא ולאחקרנא בהדיא וזל
 הוה סערה דחויא כישא . דכד שמאלא דא לתחא אפרעל כדון משך לה כסיהרל ואפרים לה מעלילא ואחשכט
 כהוראה ואתדבקת כחויא וכדון שחיבת מוחא לתחא ללחא דאתדבקת כחויא ואתחקת מחילנא דחיי וע"ד גימס
 מוחא

צווח לכל עלמה ודא הוא כד אחתכ מקדשא עד זמנא קליב דלחתקנת סיהרא ותכת לאתרה ודא הוא חלל מועד זכאין איטון לדיקיא לדיעטין רזין לאורייתא ומתדבקין בה באורייתא ומקיימין קרא דכתבי ובהני כו יומס ולילא וגו' ובגינה יוכון לזמנא עלמא לחמי דלחמי כי היא חייך וזורך ימיך וגו' בילא' :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

חרמכ"ם חלכות תפלה פרק א

משערי תשובה ח"ב שער ד'

תארת התענוגים רעה מכל הנסתר לעיל כי בחינתו נברכן ויבואה ליד חמדה ונולד ושבחה שער ושבחה הבריות וקבאם דומה לשעו שלאחר כו הלעטיני נא וגו' ועליו נלמד ולמח אמת סכל כלועז חס כעל נפש אהר כי על ידי כן יוכל נכילות וטריפות וכל מחללות חסירות וכחיל כל עמל אדם לפיכך ובחיי ונענן רשעים ומסר ובחיי ויזמן ישורון וגו' ויעוס חלוה עשהו כי מנולו לכמוס כשי"ח

כמי כל ישראל כרי שיחא ענין כל ברכה ערוך כמי הקרבנות שתי תפלות בכל יום כנגד שני המירין

תפלות התענוגים רעה מכל הנסתר לעיל כי בחינתו נברכן ויבואה ליד חמדה ונולד ושבחה שער ושבחה הבריות וקבאם דומה לשעו שלאחר כו הלעטיני נא וגו' ועליו נלמד ולמח אמת סכל כלועז חס כעל נפש אהר כי על ידי כן יוכל נכילות וטריפות וכל מחללות חסירות וכחיל כל עמל אדם לפיכך ובחיי ונענן רשעים ומסר ובחיי ויזמן ישורון וגו' ויעוס חלוה עשהו כי מנולו לכמוס כשי"ח

(א) עזרא וביה דיני' חקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר ג' ראשונות שבת לה' וגו' אחרונות הוריה ואמצעות יש בתן שאלת כל הרברים שהן כמו אבות לכל הפני איש ואיש ולערכי הצבור כולן כדי שיהיו ערובות תפלי הכל וילכודו אותן ותהיה תפלה אלו העלגים תפלה שלימה כתפלה בעל השלשון הצחה ומפני ענין זה חקנו כל הברכות והתפלות מסודרות העלג. וכן חקנו שיחא מנין התפלות כמנין

(א) עזרא וביה דיני' חקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר עזרא אונ ויין ביה דין האבין קמקן גינוען דעם סדר פון דיא אבמפעיהו ברכות (שמונה עשרה) שלש ראשונות שבת לח' די ערשטע דריי ברכות איז אלוים צו גאט ומען זאגט דיא גרויסקייט פון גאט ושלש אחרונות הוריה די לעצטע דריי ברכות בארנט מען גאט פאר דיא טובות וואס ער טוהט מיט אונ וזאגט יידישע נביאים ונביאים דבריהם שיהן כמו אבות לכל הפני איש ואיש ולערכי הצבור כולן כדי שיהיו ערובות תפלי הכל וילכודו אותן ותהיה תפלה אלו העלגים תפלה שלימה כתפלה בעל השלשון הצחה ומפני ענין זה חקנו כל הברכות והתפלות מסודרות העלג. וכן חקנו שיחא מנין התפלות כמנין

כמו שנאמר טן אשכנע וכחשתי ואמרתיו מי ה' ועל כל העבירות
 און הקטן נעשה וכן סודר ומורה שאכל תרעומת כשר והוא לוג
 יין נסקל ואמרו רבותינו ז"ל מנהג ארבעים אכול כשר ושמה יין
 וכו' וכתיב אם יכוסר הטון פוה לנא עד תמותו ואמר אליהו
 ז"ל לרבי יהודה לא תדון ולא תחטא :

וכל יום שיש קרבן מוסף תקנו בו תפלה שלישית כנגד
 קרבן מוסף ותפלה שהיא כנגד תמיד של בקר היא
 הנקראת תפלת השחר ותפלה שכנגד תמיד של בין
 הערבים היא הנקראת תפלת מנחה , ותפלה שכנגד
 המוספין היא הנקראת תפלת המוספין :

ער זאר לייקענען אין גאט כמו שנאמר וויא עם
 שמיים אין פסוק פון אשבע ובהשתי ואספתי מי ה'
 סאמער נועל איך זאט נוערין און נועל לייקענען
 אין גאט און איך נועל זאגין נוער אין גאט זגי כל
 העבירות אין תפסו זענש אויף אלע עבירות וואס
 אקוינד טוהט נוערט ער גיט נישטראפין יבו סודר
 וטויה שאכל תרעומת בשר ושחת חצי לוג יין נסקל און
 אז אקוינד האט גינעסין אפונט פלייש און האט
 געטרוקען אהאלקע קווארט וויין גענוארפט
 קען אים מיט שמייןער בוי ער נוערט געהרגט
 ואפרי ברותי זכרונס זכרה דיא רבן האפין גיזאנט
 מנהג הרשעים דער פירונג פון די רשעים איז אכז
 בשר ושחת יין קען זאל עסין פלייש און טרינקען
 וויין זקניב און עם שמיים אין פסוק דער זכביא
 האט גיזאנט צו דיא קענקלשין איך האב גיהערט

און איין שעפס פארין נאכטן וקל יום שיש קרבן
 מוסף און יעדער טאג וואס קען פלעגט אין אים
 מקריב זיין אקרבן מוסף תקני בו תפלה שלישית כנגד
 קרבן מוסף האט קען געמאכט נאך אדרישע תפלה
 גענין דעם קרבן מוסף ותפלה שהיא כנגד תמיד שג
 בימר און די תפלה וואס זיא איז גענין דעם קרבן
 תמיד פון דער קריה היא הנקראת תפלת השחר זיא
 נוערט גערופין תפלת שחרית ותפלה שכנגד תמיד
 שי ביו התרבים און דיא תפלה וואס זיא איז גענין
 דעם קרבן תמיד פון פארין נאכט היא הנקראת
 תפלת מנחה די תפלה נוערט גערופין תפלת מנחה
 ותפלה שכנגד המוספין און דיא תפלה וואס זיא איז
 גענין דעם קרבן מוסף היא הנקראת תפלת המוספין
 די תפלה נוערט גערופין תפלת מוסף :

וויא גאט האט גיזאנט אם יכפר ה'ען הזה לכם עד תמותו אז דיא עבירה נועט אייך גיט געשיינקט
 נוערין ביו איר נועט שטארבין ואמר אליהו זכרונס זכרה זכר יהודה אליהו הנביא האט גיזאנט צו
 רב יהודה יא תחי ולא תחטא זאלקט גיט זיין שפור נועטמו גיט זיגריגען :

תשאל ליל ו תורה

אונקלוס

ב"ו פסוקי שמות נגד בילוי ב"ן ד' ה' ר' ח' ותעשה פסגו צירוף ודחיה בניקוד ששי

וְהַקְמַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְבַּנְתָּהּ
 לֹא תַעֲשֶׂה לְכֶם קֹדֶשׁ תְּהִיָה לְךָ
 לַיהוָה : לֹא אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ
 לַתְּרִיחַ בַּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוֹ : ס

לו וקמורת אשר תעשה במיתבנתה
 תעביד קדמותה לא
 תעבדון לכן קודשא
 תהי קדש יי : לח נכר
 די יעביד דקנותיה
 לארחה בה וישתיצי
 תרא וקטורת אשר : מילוס ס : ח
 משה : ס :

בעל הטורים

(לו) וקטורת אשר תעשה . י"א תיבות כסבוק זה כנגד י"א סמים שנקטורם : רש"י

ק נומר לא לי משמעו דכתיב אם ארעב לא אומר לך .
 (ג) דלתיב סח כתיב קדש תהיה לכם : ר לזכרי
 הנ"ל אם סח פירש"י ע"ל לי דלתיב גבי פסוקי שמות :

פירוש לתורת אלהים

גאט בלווד די קמורת זאלקטמו נאר כאכין פאר
 מיר גאט נוענין און גיט פון אאנדערע זאך
 נוענין : (לח) איש אשר יעשה כמותה וואס
 ער נועט מאכין אזוי אנלייבין וויא דיא קמורת
 מצוה השם

(קי) (לו) כד' שלל נעשה כחכונת הקטורת וכמשקל להריח
 (נד) ותקמורת אשר תעשה וכו' אעקע קמורת נוי גס
 איז געמאכט גינארין צום רייכערין אין
 בית המקדש . קאר גיט גיין מיט מענטש מאכין צו רייכערין פיי

לא א וידבר יהוה אל משה לאמר:
 ב ראה קראתי בשם בצלאל בן
 אורי בן חור למטה יהודה: וואמלא
 אתו רוח אלהים בהכמה ובתבונה
 ובדעת ובכלי מלאכה: ו לחשב
 מהשבת לעשות בזהב ובכסף
 ובנחשת: ה ובחרשת אבן למלאות
 ובחרשת עין לעשות בכלי מלאכה:
 ו ואני הנה נתתי אתו את אהליאב
 בן אחיסמך למטה דן ובלב כל
 חכמי לב נתתי חכמה ועשו את

מעמיה: א ומליד יי עם
 משה למימר: ב חזו
 דרכתי בשום בצלאל
 בר אורי בר חור לשבטא
 דיהודה: ג ואשלימית
 עמיה רוחא מן קדם יי
 בחוכמתא ובסוכרתו
 ובמדע ובכל עבדא:
 ד לאפא אומנון למעבד
 בדהבא ובכסף פא
 ובנחשא: ה ובאומנות
 אבן סבא לאשלימא
 ובנרות אעא למעבד
 בכל עבדא: ו ואנא הא
 יהבית עמיה ית אהליאב
 בר אחיסמך לשבטא דן
 ובלב כל חכמי לבא
 יהבית חוכמתא ועבדון

תרא רחס קראתי . קרטוס :ה : כוללל בן . סוכרין סט : ואמלא אורו . כרטוס טט : אמו אט . פרכין טו : ובלב כל חכם לב . כרטוס טז :

רשבים

(ד) לחשכ מחשבת . חסר וי"ו עכשפה ימיס יס לחשכו ולעשות
 ולא כשניני :

בעל הטורים

שפתי חכמים

ש דק"ל דהילי קראתי לכללל ומפרש ט"ס קראתי בשם נעשות
 מלאכתי למי קראתי את כלללל : ת שלח חומר שטולס יהיו פס
 כלללל לעבור דל"כ למי פ"י את אהליאב יותר משאר חכמי לב
 לכן פ"י לומר שהאליאב יטוור את כלללל ככל מלאכי שהיא שוטק
 נעלמו אבל שאר חכמי לב יהיו שוטין מכל המלאכה אשר ימט

אכל עושה אחת במתכונתה משלך כדי למוכרה לזכור:
 (ב) קראתי בשם . לעשות ש מלאכתי את כלללל :
 (ג) בחבמה . היה שלדס שומע דברים מחמרים ולמד :
 ובתבונה . מכין דבר מלכו מוחך דברים שלמד :
 וברעת . רוח הקדס : (ד) לחשב מחשבת . ארינת
 מעשה השם : (ה) ובחרשת . לשון אומנות כמו (ישעיה ח)
 קרוי אומן ומרש עין קרוי עגר : למלאות . להושיבה במשכנת שלה במלווה לעשות המשכנת למדת מושב האבן
 ועניה: (ו) ובלב כל חכם לב וכו' . ושוד שאר חכמי לב ששכס וכל אשר נחתי בו חכמה ת ועשו את כל
 רעת וקניס מבועלי החוטפות

עין חכמת בצלאל

(כ) ראה קראתי בשם בצלאל וכו' . אמרו ר"ל כנסתדרין
 (פרק כו"ט) כי נעשה עולה הקב"ה למטה שלללל יעשה
 מלאכת המשכן היה כן י"כ ענה . והטעם שלא היה אפשר כעכס
 שימלא כישלול שום חלם עידיה כקי ושלם כשום אומנות בעולם .
 לפי שישלל היו מוסעודים כמלרים בעבודת פדך כחומר וכוניס
 דקה כי לא ראו אותה ולא אמד כסם שלמן את ידיו כוס .

(ג) ובצלאל בן אורי בן חור . יכך הוכיר בבצלאל אבי
 אביו מה שלא הוכיר באהליאב אלא אביו לפי שחור
 נהרג על מעשה העגל והמשכן יכ ככפר על מעשה העגל
 לכן נזכר כאן כמשכן :

פירוש לתורת אלהים

(ד) לחשב בחשבות צו בראכתין לעשות צו סאהן
 בזהב אין גאלד ובכסף אונ אין וילבער ובנחשת אונ
 אין קופער : (ה) ובחרשת אונ אין מייסעקעלשאפט
 אבן קפאזא צו דער פולען די אבנים מוכות אונ
 צו איין ועעזען וייא אין ויערע קעסעלעלאך
 ובחרשת עץ אונ אין מייסעקעלשאפט פון האלץ
 לעשות צו מאכין בנדי קפאכה אין אלע ערלייא
 קלאכות : (ו) ונני אונ איה תנה איה האב גינעבין
 מיט אים את דעם אהליאב דער ויהן פון אחיסמך
 קפסה דן צו דעם שקט דן ויב אונ אין דעם

תתיה בה צו שקעקין אין איר ונבדה מסקיו זאל ער
 נוערין פארשונטין פון זיין פאלק : (ב) ראה ועה
 קראתי איה האב גערופין בשם מיט דעם גאמען
 קצאלאל וואס ער איז דער ויהן פון אורי דער ויהן
 פון חור קפסה יהודה צו דעם שקט יהודה :
 (ג) ואמנא איהו אונ איה האב אים דער פולט רוח
 איהם מיט דעם רוח נבואה פון גאט בהקבחה מיט
 קלוגשאפט והתבונה אונ מיט פארשטאנד ובהעת
 זונ מיט ויקען שאפט דאס מיינט קען רוח
 הקדוש ויבני קפאכה אונ מיט אעקעליי מלאכות :

כִּלְאֶשֶׁר צִוִּיתָהּ: וְאֵת אֶהֱל מוֹעֵד
 וְאֵת־הָאָרֶן לְעֹדֹת וְאֵת־הַכַּפֹּרֶת
 אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֶהֱל:
 וְאֵת־הַשִּׁלְחָן וְאֵת־כְּלָיו וְאֵת־
 הַמִּנְחָה הַהִתְהַרְהֵה וְאֵת־כָּל־כְּלֵיהָ
 וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: וְאֵת־מִזְבַּח
 הָעֹלָה וְאֵת־כָּל־כְּלָיו וְאֵת־הַכִּיּוֹר
 וְאֵת־כַּנּוֹ: וְאֵת בְּגָדֵי הַשֹּׂרֵד וְאֵת־
 בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן תַּכְהֵן וְאֵת־
 בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: י"א וְאֵת שִׁמֹן

י"ת כִּלְ דִּי פִקִּידָתָהּ: ו י
 מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת אֶרְוֵנָא
 לְסִדְרוֹתָא וְיֵת כְּפֹרֶתָא
 דִּי עֹדוֹתֵי וְיֵת כָּל מְנֵי
 מִשְׁכָּנָא: י" וְיֵת פְּתוּרָא
 וְיֵת מְנוּהֵי וְיֵת מְנִרְתָא
 דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנֵהָ וְיֵת
 מְדִבְחָא דְקַטֹּרֶת
 בְּוֹסֵמִיא: י" וְיֵת מְדִבְחָא
 דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי
 וְיֵת פִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִמִּיהֵ:
 וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת
 לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן
 פְּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְּנֵהוּי
 לְשִׁמְשָׂא: י"א וְיֵת מִשְׁחָא

תולדות אהרן
 י"א ש"ן . מנחות כ :

רשבים

מיני ופרשו עליו בגד כליל הכלת בגד ארנמן בגד
 חולעת שני . ואתן בגדים עשויים כעין שרד וקליעות :

(י) בגדי השרד . במין קליעות והם בגדים שמצטים
 בהם הארון והשלחן והבנונה המטושים כפרשת במדבר

שפתי חכמים

לפס כללוא והטילאכ ושיעור הכחוכ כן הוא רחב קראתי כסס
 כללוא וכו' וגם נתתי אחר את אהליאכ וכו' ועוד כל שאר חכמי
 לך כמחלואים צידיהם עם כל אחרון נתתי חכמה כלבס ועשו את
 כל אשר צויתך : א דק"ל דמשמע דשאר כהלים לא היו טהורים
 ל"ס ע"ל מוקף לא טהור מטומאה . ר"ח"ס : ב כחומר הא

רש"י

אשר צויתך : (י) ואת הארון לעדת . לליך לטוח
 העדות : (ח) הטהרה . על שם א וכך טהור (מנחות
 כ"ג) : (י) ואת בגדי השרד . לומר אני לטי פשוט
 של מקרא שאי אפשר לומר שכבדי כהונה מדבר לפי
 שנאמר ב' אללס ואת כבדי הקדש לאהרן הכהן ואת כבדי
 ונתנו

כביו לכהן אלא אלו בגדי השרד הם בגדי התכלת והארנמן
 עליו בגד תכלת ונתנו עליו בגד ארנמן ונתנו עליהם בגד

עניני חכמה בצלאל

וכ"ס סייה נקי ואלם כלל האופניח כלם ככספ וכוכל וכוכלוא
 וכוכלוא אכן וכוכלוא ען וכוכל וכוכל וכוכל וכוכל וכוכל
 גזול וכוכליה שלם כחכמה וכוכלוא וכוכלוא . ט"כ אחרי שמע
 מכה מהקפ"ס תכניה תכניה וכוכלוא כל כליו ותכניה כבגדי
 כהונה ושמן המטהה וקטרת הסמים התפלה משם מי יסיה
 השוכך כמחלוא . ו . את מי יבחר ואת מי יקריב לאלו המלואות .
 הדורות מראש . ועוד משפט ימי כהאשית כאשר שלם בתחשתי כשדור זה וכנסה ו
 האים אשר יוכל עשוי וקראת שמו כללוא . יען כי לו ככסת ימי כהאשית היתה נשמתו כלל .
 המעטות שיערך למלכות המכבן . וכל מלכות המכבן תהיה מלא כנסתו . וזה אמרו כמדרש הירוש' הקפ"ס למשה ספרו
 של אדם כראשון וסיה כעוב שמה ראשי כל הדורות ומשפטיהם וגם כללוא סיה כעוב שמה שחלו יעשה המעשן :

דעת וקנים מבעלי הרוספוח

(י) ואת בגדי השרד . פרש"י דאין זה בגד כהונה אלא
 בגדי תכלת וארנמן האמורים בפרשת ספוטת דכריב
 ופרשו עליו בגד ארנמן ואין נראה דבכל התלמוד קרי
 להו בגדי כהונה :

ופתאום אמר לו הקב"ס רחם זה הפלל כהנול שאני קורא
 וכוכלוא אכן וכוכלוא ען וכוכל וכוכל וכוכל וכוכל וכוכל
 גזול וכוכליה שלם כחכמה וכוכלוא וכוכלוא . ט"כ אחרי שמע
 מכה מהקפ"ס תכניה תכניה וכוכלוא כל כליו ותכניה כבגדי
 כהונה ושמן המטהה וקטרת הסמים התפלה משם מי יסיה
 השוכך כמחלוא . ו . את מי יבחר ואת מי יקריב לאלו המלואות .
 הדורות מראש . ועוד משפט ימי כהאשית כאשר שלם בתחשתי כשדור זה וכנסה ו
 האים אשר יוכל עשוי וקראת שמו כללוא . יען כי לו ככסת ימי כהאשית היתה נשמתו כלל .
 המעטות שיערך למלכות המכבן . וכל מלכות המכבן תהיה מלא כנסתו . וזה אמרו כמדרש הירוש' הקפ"ס למשה ספרו
 של אדם כראשון וסיה כעוב שמה ראשי כל הדורות ומשפטיהם וגם כללוא סיה כעוב שמה שחלו יעשה המעשן :

פירוש לתורת אלהים

אֵלֶּע אֵירֵע פְּלִים וְאֵת מִזְבַּח תְּקֻמַּת אֹנֶן דְּעֵם מִזְבַּח
 וְאֵם קַעֵן וְאֵל אֹיִף אֵים מְקַטֵּר וְיֵין קְטֹרֶת:
 (ט) וְאֵת מִזְבַּח הַעֹלָה אֹנֶן דְּעֵם מִזְבַּח וְאֵם קַעֵן וְאֵל
 אֹיִף אֵים מְקַרֵּיב וְיֵין קְרָבָנוֹת וְאֵת תְּכִיּוֹת אֹנֶן דְּעֵם
 הַאֲנָם פֶּאֶם וְאֵת גְּזָא אֹנֶן וְיֵין פֶּוֹם: (י) וְאֵת בְּגָדֵי
 הַשֹּׂרֵד אֹנֶן דְּרִי קְלִיִּדְעֵר וְאֵם קַעֵן דְּעֵם הַאֲנָם מִיִּם וְיֵין צו
 גִּידְעָקֵט דְּרִיא הַיִּילִידְעֵר פְּלִים וְאֵת אֹנֶן דְּרִי הַיִּילִידְעֵר
 קְלִיִּדְעֵר וְאֵתֵן מִזְבַּח צו אֲהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת אֹנֶן דְּרִיא
 קְלִיִּדְעֵר פֶּוֹן וְיֵינֵע וְיֵהֵן לְכַמּוֹ צו בְּעִירְדֵּעֵן אֵין וְיֵין:
 (יא) וְאֵת שִׁטָּן אֹנֶן דְּעֵם אֵיילֵי הַמִּשְׁחָה דְּאֵם וְאֵקְבֹנֵג

האיצין כי פון אלע קלונע הערצער וואס וענען
 צווישען אייך נתיי חכמה האב איך אין ויי גינעבין
 קלונשאפט ועשו און וי'א ואלין טאכין את אלע
 ואכין וואס איך האב דיר גיבאסין: (י) את אהל מועד
 דעם אהל כוועד ואת השלחן און דעם ארון עריות
 פון דעם אלוהות וענינן ואת און דעם פבורת וואס
 אויף אים איז ונתתי און אלע פלים פון דעם
 גידעלט: (ח) ואת השלחן און דעם טיש ואת בניי און
 וינע פלים את המטה און די מנורה המפורד וואס
 י'א איז גיטאכט גיווארין פון ריין נאלד ואת און

הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְמֹת הַסָּמִים
לְקַדֵּשׁ כָּכֵל אֲשֶׁר־צִוִּיתְךָ יַעֲשׂוּ׃ פ
יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר׃
יג וְאַתָּה דַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אֲךְ אֶת־שִׁבְתֵּיתִי תִשְׁמְרוּ
כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם׃

דְּרֹכֵתָא וְתִת קְמוֹת
 בְּוֹסְמֵיָא לְקֹדְשָׁא כְּכֹל
 דִּי פְקֻדֵיהֶן עֲבָדוּן׃
 יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימֶר׃
 יג וְאַתָּה מְדַבֵּר עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמִימֶר קְרִים יֵת
 יוֹמֵי שְׁבִיִּיא דִּילִי תִמְרוּן
 אֲרֵי אֵת הִיא בִּין מִימְרֵי
 וּבִינֵיכוֹן לְדְרִיכוֹן לְמִידַע׃
 אֲרֵי אֲנִיא יְיָ מְקַדְּשְׁכוֹן׃

תולדות אהרן
 אם שבתותי יומא טט : קטע טו וי אמי
 שבת : יומא טו :
בעל המורים

רשבים
 (יג) אך את שבתותי אפי' מלאכת המשכן לא תעשו בשבת: כי אות הוא שאהם שובתים כמוני לפי שפתי חכמים

(יג) אך את שבתותי תשמרו. אך מיעוט למעט פיקוח נפש וקרבנות נזיר. ועל כדעת אפלו בשבת שכל אלו רחוקין שבת.

מיד אה"כ כתיבי כגדי הקדש ש"מ שללו אחריס בן : ג שמתונים פדין ט"ס שפיו וכו' א"כ ערד נמי פ"י כן : ד (ב"א) והלאה הוא במקום נזכור. ולא פירש דמלת לקדש קאי נ"כ על שנת המעשה כממשעות המקרא מפני שפ"י השפוח נעשה והל"ל לקדש כפתי"ח תחת הקוף ומלת לקדש משמע שכך הוא קודש : דה דק"ל ה"כ כלה פרשה זו לבקן : וז"ל נעלו ממעט על מוסמקי פרשה זו לבקן וי"ל לנעלו לא הו' ממעט אלא נזכר כע"ז

והארגמן ותולעת השני עשו כגדי שרד לשרת כקדש ולא הוזכר שש עממה וחס כגבדי כהונה מדבר לא מליונו כחמד מן ארגמן או תולעת שני בלא שש. בגדי השרד. י"מ לשון עבודה וקרות כתרומתו לבושי שמושא וזוין לו דמיון כמקרא ואני אומר שהוא לשון ארמי כתרומתו של קלעים ותרגום ג של מכבר שפיו ארמיים כמחש עשויים נקבים נקבים לנדיד'ק בלעז (שלינגוטרק) : (יא) ואת קדש : (יג) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה אע"פ לדחות את השבת כשכיל וזאתה מלאכה : אך את שבתתי תשמרו. אע"פ שמהות רחוקין ורחוקין בזריות המלאכה שבת אל תדחה משניה כל אכיון ורקין מיעוטין למעט ו שבת גדולה היא ביטוי שבתתי ככס בהמחלי לכם את

ענין שמירת שבת

(יג) אך את שבתותי תשמרו וכו' מלות שבת היא המלות רשבים שנתה לשרד ישראל קודם מתן תורה והיא עיקר האמונה והיא עקולה כנגד כל המלות כולן ועם מלות השבת יאחזי אדם כתרומת השולס כי יכרה כשבת מיס וזיגוס השבתי השבת וכו' אחר הכתיב ירמיה ישראל כשס ה' ואס לל תשמעו אל יקדש את יום השבת ונלתי שאת תשא וכו' אע"פ שמהות רחוקין ורחוקין בזריות המלאכה שבת אל תדחה משניה כל אכיון ורקין מיעוטין למעט ו שבת גדולה היא ביטוי שבתתי ככס בהמחלי לכם את

דעת וקניס מבעלי התוספות
 (יג) אך את שבתותי. אע"פ שצויתי דכם על מלאכת המשכן לא נהנה שבת דריות בעבודה ובכתיב יש לומר שכל שבת שבמשכן אבודות לעשות בשבת : שבת. ודעתו ח"ל לא תדחה ירושלים אלא כשכיל שחללו את א"ל יקדש את יום השבת ונלתי שאת תשא וכו' אע"פ שמהות רחוקין ורחוקין בזריות המלאכה שבת אל תדחה משניה כל אכיון ורקין מיעוטין למעט ו שבת גדולה היא ביטוי שבתתי ככס בהמחלי לכם את

פירוש לתורת אלהים

ויאת אונ די קמורת פון די גיוויירעצן זענען קדש נואם זייא ווערין געמאכט פון קמורת ווערין צום היכל נואם ער איז הייליג כלי אזוי אלץ נויא איך האב דיר גיבאמין געשו זאלין זיי מאהן : (יג) ואתה אונ רב רבי רבי צו די קינדער ישראל אך את שבתותי אפירי איר וועם זיין געאייקט איר דער מלאכה פון דעם משכן זאלט איר הימען סיגע שבתים

משרי חכמים
 (יג) אך את שבתותי תשמרו וכו'. גאם האם גיזאנאם צו משא ער זאל גאנן צו ריא יוירן איר זאלס הימען סיגע שבתים, רי צייט וואס אפענטש רוקם, אפאקאל רוקם ער מיס זיין ווילען, נוייל ער זייל רוקען, אונ אפאקאל רוקם ער נוייל ער סוז רוקען, למשל איינער פארם און וונג אונ ער דירק גייסטי ציין צו קעם פאן אויף רעם יריד, ער נואמט גערין גיפארין פאן אונ גאנאם, ער קען עקערן אונ אונטער עקליקע שעת סוז ער זיך שטעלן, צו נעצין עקין דיא פער, אונ ער

משרי חכמים
 (יג) אך את שבתותי תשמרו וכו'. ער סוז געקסיעצן נוייל ער וייל שלקאין פאער פון רעם רוקען האם ער קיין זונגאן, גאר פארקערט ער האם גרויס צער, ער איז צייו אויף גאם פאר נואם גאם האם געבאקס אז ריא פערד זאלין דארפן גסין אונ רוקען אונ ער זאלין זאל דארפן שלקאין אונ רוקען, רייכער שלקאס ער גאר זייגיג, אונ לויסם זאלט נעםס ער שין פערד נחון פאקער און און נויא שוין זעקסיעצן נעםס ער שוין נויאקער קארין, ראם און קיין רודעג, אונ אזוי קען פרעסין ריי רעם סעקסעס אז עס איז געקומען

י ושמרתם את השבת כי קדש
 הוא לכם מחלליה מות יומת כי
 פליהעשה בה מלאכה ונכרתה
 הנפש ההוא מקרב עמיה: **שש**
ימים יעשה מלאכה וביום השביעי
שבת שבתון קדש ליהוה כל
העשה מלאכה ביום השבת מות
יומת: **טו ושמרו בני ישראל**
את השבת לעשות את השבת

י ותמרון ית שבתא ארי
 קודשא היא לזון
 דיחלליה אתקטלא
 יתקמידי ארי קל דיעביד
 בה עיבדתא וישתיצי
 אנשא יהוא מנו עמיה:
 טו שתא יומין תתעביד
 עיבדתא וביומא
 שביעאה שבת שבתא
 קודשא קדש יי כל
 דיעביד עיבדתא
 ביומאדשבתא אתקטלא
 יתקמידי: **טו** ושמרון בני
 ישראל ית שבתא
 לעבד ית שבתא

תרא ושמיטת אל. הניבס יא: כי קדש הוא. יומת סט כטווס לו כנא קמא עא חולין קט: מחלליה. שבת ג פ קל כמות / כטווס לו כנא קט
 סמדרין לז פח: כל כטווס. שבת ט: ושמרון כני. שבת סט יומת סט עקרים ע"כ י"א ס' סוכר פרשת ויקטל:

בעל הטורים

סוף פ' שבת למלאכת המשכן דליטין מלאכת שבת ממלאכת המשכן: (יד) את השבת. ל' ג' כסא ענינא וחד כנא
 לחלל את השבת. והיינו כדליתא כפ"ק דסמדרין רלוי סיס שנתון תורס ע"י מורא אלא שקדמו משס דליטין את השבת
 דתסס מסכא: (טו) את השבת לפשות. ר"ת חלל דליטין מלאכת שבת מחלל מועד:

שפתי חכמים

מקדשכס: (יד) מות יומת. חס יס / עדים
 והתראה: ונכרתה. כלל התראה: מחלליה.
 הגוה כה חול כדושתה: (טו) שבת שבתון.
 מנוחה מרגע ח' ולא מנוחה ערלי. (שבת)
 מלאכה חסילו אוכל נפש וכן יוה"כ שנאמר בו (ויקרא
 כג) שבת שבתון היא לכם חסור ככל מלאכה חלל יוס סוב לא נאמר בו כי חסור הראשון שבתון
 וכיום השמיני שבתון (שס לט) חסורים ככל מלאכה עבודה ומותרים במלאכה אוכל נפש): קדש לה'.

עניני שמירת שבת

(טו) לעשות את השבת וכו'. ע"ד הפסוק נפשות ולתקן זרכי שבת. ויחזור הכתוב שיחא חלל וסעי כנא שבת להשמר
 מכל מלאכה ולסכין לנורח השבת כדי שיחא לו מנא יפה לשבת:

לקומים על התורה

(טו) ושמרתם את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת את השבת
 שבת כי קדש הוא לכם ווארום ער אוז הייליג צו
 אייה פהליה דער וואס איז מחלל דעם שבת און
 עס איז דא עדות אויף דעם אז קען האם אים
 מתרה גינען וקען האם אים גינאגן אז דו וועקסט
 מחלל זיין שבת וועט קען דיה תרגמן און ער
 האם מחלל גינען שבת מוח ייפה זאל ער גימייט
 נוערין דורך בית דין כי ווארום אימליקער וואס מוהקט און שבת און קען האם אים
 גיט מתרה גינען אויף אים ונכרתה וועט דאס נפש פארשניטען ווערין דורך האם פארכ עמיה פון
 צווישען איר פאלק: (טו) ששית ימים יעשה מלאכה ועקם טאג זאל ווערין גיטארהן און שבת ימים
 השביעי און אין זיבעטין טאג שבת שבתון זאל זיין נאנץ רוהונג צו אייה קודש יי שבת זאל זיין הייליג
 צו האם גי אימליקער וואס מוהקט און שבת און דעם מאנ שבת מוח ייפה זאל געשנייט נוערין:
 (טו) ושמרו און נייא זאלין היטען בני ישראל דיא קינדער ישראל את השבת דעם שבת לעשות צו

משלי חכמים

און שבת און ער איז נאך אין וועג, און ער
 זענען פון דעם טאג שבת, גיט אוי ארוהונג פארלאנגט הקב"ה

לְדַבֵּר אֵתוּ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת
הַעֲדַת לַחַת אֲבָן פְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע
אֱלֹהִים: לֵב א וַיֵּרָא הָעַם כִּי־בִשְׁשׁ
מִשָּׁה לָרַדַּת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעַם
עַל־אֶהָרָן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם ו

שִׁיעֵי לְמִלְכָא עֲמִיה
בְּמִזְרָא דְסִינַי תְּרִין לִזְחִי
סְהַדוּתָא יִזְחִי אֲבָנָא
פְּתוּבִין בְּאֶצְבַּע יְדֵי :
א וַחֲזָא עַמָּא אֲרִי אִוְחַד
מִשָּׁה לְמִסַּחַת קָן מִזְרָא
וַאֲתַנְיֵישׁ עַמָּא עַל אֶהָרָן
תּוֹלְדוֹת אֶהָרָן
 (לחם אבן: טיובין די: וילא כסא פי: עבט פט)

בעל המורים

להיות נקוט ככד ספרים. ויתן אל (משה). כנמטרא זה
 התלמוד: עני לוחות. כנגד שמים וזמן, חתן וכלה כי מוחות
 ושמי עולמות: לחם ע"ש שנישם נחיה. לחם נח"מ כ"ש כס"א

שפתי חכמים

וקבלו עליהם עול תורה ומצוות ואמ"ס שחורו לטורן הראשון סרי
 הן ישראל שחומר הוא כישראל לכל דבריו וכל שכן ישראל שבכר
 חורו נמשכים בדרכיו ויחללו את ערס וגו' שהוא מן הדיון
 ניתן להם את סגולתו ככל נעשות הם השפסן לטון כתוב שהיא
 חכס יחיהם מאח לא נחלה לום אלא ודאי וכו': מ נכך מהרה
 לו ככל כחורם שהיא קמים לו: ב דק"ל רמב"ם למימר מדבר
 שזו על חשקן דהא משנה סגנון קודם נכן היה כדמריש"ל לעיל
 י"ם כשכלם לדבר את חוקים והמשפטים שבאלה המשפטים
 ובתנן הרי"ם ולכן אתה ספרהם דבקה כס"ם משפטים דכתיב ביה
 ויכל משנה כחור הטון ויהי משנה כהר ארבעים וכו' ודלא
 כרבי שמעון דלמר ולאלו המשפטים ו' מופיע על הראשונים וכו'
 ויורישו כמו שבדרכות נחמור כקולות ונדקיים כמתחיל כל ישראל
 אף משפטים כן. ע"ל: מ מדכתיב לדבר אהו ולא כתיב לדבר
 אלו אלא נחמה שהיה וכו': ע' אלו לא היה רק אחד: פ כנ"י
 ולינו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי כז' בסיון עלה
 ובראה דמות קשר ואפילה וטרבוניה לומר מת משנה
 פ שש שעות ולא כל וכו' כדלח"ת במס' שנה (דף טז) ואל"ל לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חלות

עניני שמירה שבת

נקרא שבת נס'. ואלה השני הוא הנקרא שבת כשם שהוא מה
 שפסוקים להסתנו בו כמחלל וכמשהה. ו' ודלא רמב"ם וז"ל (ס"ו)
 מה שבת (ס"ו) איהו שבת ע"ש וזו שאלתו קמימ' שמתוך לחקן
 תחיל שבת ביום ושמקה נמוס' לנפש סכל ולא מרונ' של
 אדם וכל מהרה כהולאות שבת ובחוקין מחללים רבים וטובים
 ס"ו משבת. וליחא כמדרש אתר פקדיה ליעקב' נתתי לך את
 שבתה כילד את הקדש את השבת כמחלל וכמשהה וכתסו

עניני מעשה העגל

מנהיג שיהיה להם כמקום משם לנחמות שדרך. ומי יכול להכריע
 כעת דעתם מה עשו זם מלות כשנים. ומתחת סכל אדם לריב
 לדון את הכור לכן זכות וכל' אומה שלמה קדושה עם בני
 ישראל מי יוכל לדון אומה מ' שאל לפטר על כל יסיה לך
 פירוש לתורת אלהים

קבוצים על התורה

לענעדין ויערין, ונארום עם ששיים אין פסוק דיא וידין
 ואליו הישען דעם שבת דרורוקם, צו אלע דורות, צו די
 דורות ונאם לענען גינען אונ צו די דורות ונעלן ויעלן זיון,
 דער ציקר פון דעם שבת איז וויא דער באר מים חיים
 שנידיקט דער פּענקש ונאם איז אָפּגעהיש אַנאָדען וואָך
 פון צבירות, און עם קומט שבת איז דיא נשקה ברייליק
 און דעם גאַנצן טאָג שבת קען זי נשקה זיך פּשעטשניען
 דאָס פּאַלק האָט זיך אַרביי גינאָמקלט אויף אַהָרָן

הפיק די ארביי אלעזר

(א) וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה וְגו'. רבי שמעון בן יוחאי
 נאמן ווען הקב"ה איז גינעקן גינארין צו משנה
 אויף דעם קנה האט גיר גינעקט משיון אין מצרים האט
 משנה גינאקט פאר הקב"ה דבונט ש"ל עולם שיעור מיר און
 אלץ ונאם איך וועל פארלאנגען פון דיר זיך ואלקטט מאהן
 ועטטו טאהן, טאקער נוע"י איך צו זאגן צו פרעה אזהרה
 צו טאהן און רי וועקט נישט טאהן וועט פירעך מיד הרגנו.
 האם

עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ בְּפָנֵינוּ
 כִּי־זֶה אֱמַשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִהֵתִיהָ
 לָאֵ : ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְרֶן פִּרְקוּ
 נִזְמֵי הַזֹּהֵב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׂיכֶם
 בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וַהֲבִיאוּ אֵלַי :

נִאמְרוּ לִיהִקוּם עֲבִיד לָנָא
 בְּחִזְן דִּי יִהְיוּ קְדָמָנָא
 אֲרִי דִין מִשָּׁה נְכָרָא דִּי
 אִסְתַּבְּנָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 לֹא יִדְעָנָא מַה הָיָה לִיהִ :
 ב וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֶהְרֶן פִּרְקוּ
 קְדָשֵׁי דְהַזֹּהָב דִּי בְּאָזְנֵי
 נְשִׂיכוֹן בְּנֵיכוֹן וּבְנֹתֵיכוֹן

תולדות אהרן

כי זה מסה . שנתה סם מנחות 23 :

בוע המורים

דמות מעתה נקראת כי זה מסה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו . כניו שהיה להם הסטן מעתה של מסה רבינו :

רשבים

שאתם עמי : (א) אשר ילכו לפנינו . בעני תרמים העשויות במבשלות שיגידו צורבתיהם :

שפתי חכמים

כשם נוטריקון כלו עש : צ דקל מדכית חלם אשר ולכו לפנינו סיליל אח"כ כי זה מסה האיש אשר הלך ר"ל זה מסה האיש שהלך כהתלה לפנינו ועבדנו מה לכך עשה לנו חלום אשר ילכו לפנינו ולמה כתוב אשר העלנו ומסד דכלמת כן פירשו אשר העלנו אינו כמשמעו מארץ מצרים אלא הי מורה לנו דרך : אשר העלנו אינו כמשמעו מארץ מצרים אלא הי מורה לנו דרך : אשר העלנו אינו כמשמעו מארץ מצרים אלא הי מורה לנו דרך : אשר העלנו אינו כמשמעו מארץ מצרים אלא הי מורה לנו דרך :

רשי"ו

בין לאחר חלות שהרי לא ידע מסה עד יום המהרת שנלמד ויטכינו המהרת ועלו עולות : אשר ילכו לפנינו . אלהות הרבה אלו להם : ב זה משה האיש . כמין דמות משה הראה להם השטן שושאים אותו באויר רקיע השמים : אשר העלנו מארץ מצרים . והיה מורה לנו צ דרך אשר נעלה בה עתה לריכין אלו לאלהות אשר ילכו לפנינו : (ב) באוני נשיכם . אמר אהרן כלכו הנשים והילדים חסמי כחשיטיקן שמח יתעבד הכר ובחוקך כך יבא ומה הם לא המתינו ומרק מעל עמנו : פרקו . לשון זיווי מגזרת פרק לימיד כמו ברכו מגזרת

דעת וקנים מבעלי התוספות

(א) עשה לנו אלהים . לא לשם ע"ז נתכנו כי אם להיות שופם במקומו של משה וכן כשמו טרמאמר כי זה משה האיש אשר בו ומה שאמר ר"ל וימירו את כבודם בתבנית שור שהמירו משה שעשה להם הקב"ה כמה נסים על ידו והא דכתוב וישחתו לו לכבוד ה' ולא לשם ע"ז : (ב) פרקו . אהרן לשם שמים נתכנו אמר אם אומר להם משה אם יורידוהו מגדלתו תרבה קסמה בניניהם ויבואו ידיו שפיות רמים . ואם אומר לא אתן ראש עליהם הם יתנו טעמם ויהי הקסמה ואם אומר אני אהיה ראש עליהם שמי יקשה בעיני משה אעתיקם בדברים שאין להם סמם עד שיבא משה ויכך אמר פרקו לפי שהנשים חסות על כחשיטיהן וישמיו ערבוביה בדבר :

עניני מעשה העגל

אלהים אחרים . ובעטור זה רלוי שנלמד העם היוזא ממזרים עס כיות שאלו מעשה ה' וזה הוא . אפס"ל מהיז היו נוטים ללמנות מלרים הנפסדות וכסופים ומחיות פטולותיהם הנכריות עד שכמעט מן הספק היו עוזרים אמונותיהם הטובות

כלב או נחשון יהיה ראש עליכם אם ימליכות עליהם כשיבא משה אם יורידוהו מגדלתו תרבה קסמה בניניהם ויבואו ידיו שפיות רמים . ואם אומר לא אתן ראש עליהם הם יתנו טעמם ויהי הקסמה ואם אומר אני אהיה ראש עליהם שמי יקשה בעיני משה אעתיקם בדברים שאין להם סמם עד שיבא משה ויכך אמר פרקו לפי שהנשים חסות על כחשיטיהן וישמיו ערבוביה בדבר :

לקוטים על התורה

מיט תפלת אונ תודה לעקנעו אונ מיט היי"קע מהשכות . אקער דער מענטש וואס האט אנאנצע נואה מארטיק"ט פערט די נשקה מיט עבירות , און עס קומט שפלת און דיא נשקה טרויעריג , דריבער זאגט דער פסוק ושמרו בני ישראל את השבת . די יידן זאלן היטער די זאנצע נואה גיט צו זינדירען , לעשות את השבת . זיי זאלן קענען מאכין דעם שפלת מיט היי"קעייט :

קען קראגט אים אויף אקמה אין דעם אויר פון דעם היטערעל אשך נואם ער האט און אויף גיבראקט פון לאנד מצרים און האט אונז געווינען דעם וועג וואס מיר זאלן גיין און היטען מיר ווייסן גיט פה נואם עס אים איז ינווארין . דרום באדארפן מיר האבן היינט פיר געטער נואם זיי זאלן גיין פאר אונז : (ב) ויאמר אלהם אהרן אונ אהרן האט גיזאגט צו זיי פרקי ליידיגט אפ די גילדענע אויירינגלאך אשך נואם זענען אין דיא אויערין פון אייערע טייקער גינגים אונ פון אייערע זינן ובנותיכם אונ פון אייערע פוקערע והביאו אלי אונ ביינינגט צו מיר , אונ אהרן האט דרום געהייסן געמען ביי דיא ווייקער אונ בייא דיא קינדער נוארום ער האט גיבראקט פאקער וועלן

פרקי דרבי אליעזר

האט הקב"ה גישנארין צו משה ארץ נואם ער נעמט פארלאנגען נועט ער שאהן , נאר ענווי זאכין נועט ער גיט שאהן אז משה נועט וועלן אריין גיין אין ארץ ישראל , נועט ער גיט אריין גיין , און אז משה נועט וועלן אייביג לעבן , נועט ער גיט לעבן , און נועט משה האט ארום גענומען די יידן פון מצרים אונ הקב"ה האט זימא גיגעבן די תורה , האבן דיא יידן געמאלעשען

משלי חכמים

געבליבען פער וואס צו שאהן , ווי דער מדרש זאגט זאלקס גיט רעקענען אז ריר שלעכט צו פאהן רייבער האב איך ריר געהייסן רוקען שפלת , ניו , מיט רים געטרעקען רוקען קאב אף געטיגט ריין סוכה , די זאלקס עקן אונ פרינגען

אונקלוס

וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַהֶבֶל אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֵלֶי־אֱהֲרֹן: וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מַסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִוְךָ

וְאִתּוֹ לֵי: וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל עַמֵּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֵלֶי־אֱהֲרֹן: וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מַסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶי־אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִוְךָ

הרא אלה אלהיך . פ"ח טו : אשר העלך . מסדרין טו :

בעל המורים

(ד) אלה אלהיך . שמוי לאלהות הכנס :

רשבים

(ה) ויצר אותו כחרט . הוזהב לקח מיד כל אחד וקצץ ואורו וקצר את כולם בכבד עד שעשו דמוס של חמר ושל שועה כדרך המסחיק ועשו בו צורת עגל והשליכו הוזהב בתוכו ונעשה עגל . כרתיבו ואשליכוהו כאש ויצא העגל הזה . ובתיב ויצר ככרים כסף בשני הרישים : אלה אלהיך ישראל אשר העלך . ובי שופטים היו

שפתי חכמים

בן ולכן פירש"י אה"כ את נומי מנמי שפתיו מתפעלת אבל אם היה פניו ויסרפו אז לא לרץ לפרס את נומי מנמי וסוד מלאמי שיהיה נוס קטן בלונס וכו' היו תלמי תכשיטים : ר פי' כשפיו ישראל כמלרים וכו' וכו' את פיתום ואת רעמסס וכשלא היו עושין שיצר עמרתו מה שאמר להם כלו המלרים ונעלו שיליהם והתנוס כחומה של כנין והניחו אכנים סביבותיהן ונעלו כדו שיהיה כשפיו : עד עבותין מלה ואמר מסה רכינו ע"ה לפני הקד"ה רכש"ע להם יעשו הקטנים כמיהה זו ואלו הקד"ה אין סוף של ילדים אלן לטובה שילכו לתרכות רעה כשיגדלו מוטב שימוחו וכאיש והלך והולא אהר ממוך שורה הכנין שנתמקד בו וקראת משה : ש הולא והיה כחוב עליו עלה שור

כרך : (ג) ויתפרקו . לשון פריקת משא כשנטלו מאזניהם נמלאו הם ק מפורקים ממוניהם ודשקרי"ל בלשו (געטעלאטעט) : את נומי . כמו מנמי כמו (שמות ט) כלאתי את העיר מן העיר : (ד) ויצר אותו בחרט . יש לתרגמו כשני פנים האחד ויצר לשון קשירה בחרט ל' סודר כמו (ישעיה ג) והמטפות וההרטיס (מלכים ב ה) ויצר ככרים כסף בשני הרישים . והב' ויצר לשון זורה . בחרט כלי אומנות הארסין שמורליו וחורטיו בו לזרות בזהב כעט סוסר התורט אומיות בלזותו ופיקסין כמו (ישעיה ח) וכחזר עליו בחרט אכוס וזה שח"ל ור ימיה בזמא לשון ויבס הוא כלי אומנות שמורליו בו בזהב אומיות שקורין בלשו וי"ל (גראכשטיעטל) ומזייסין את ידו וחתומה : עגל מסכה . כיון שהשליכו לאור בכור בראו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממלרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שילא מתוך דמוסי ר' כיון שנתמקד בו במלרים והיה בידו שם ופס שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס והשליכו לתוך הכיור ש וילא העגל (סנהדרין ק"א) : מסכה . ל' מתכת . ד"ל קב"ה העגל והכ היה בו בנימטריא של מכה אלהיך . ולא נאמר אלה אלהיט

עניני מעשה העגל

ומתפקים כסס . הלא תראה שכלמרים כעטפה משה לפניסה האומות נאמר ויחנן כעס ומיר חורו לומר ירל ס' עליכס ויפסו . וחס האומי כזילאחס ממלרים מני וימרו על ים כים סוף . וחס כקייסת הים נאמר ויחמט כס' ומסה כערו מיר אהר כך היו מתפקים ואמרו הים ה' כקננו את און . וממיר היו חושכים מתחבת וההרורים לנעת כמה היה כמו של משה גדול לנעות את כל המעשים אשר עשה . ולכן תחלוטוהיס ממיר

דעת זקנים מבגלי התשטפות (ד) ויצר אותו . שחיה עושה בו צורות כדי לאהר ולהשחת עד שיבא משה וכל כונתו היחה לש"ש כמו שפצינו שהכתוב משבחו דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ורבים השיב מעון זה עון העגל ואלו הרגוה לא היחה להם חקנת ויחקיס בהם אם יתרג בספרש ה' בתן ונביא :

פירוש לתורת אלהים

שמידין ונאם ויאי קרוצין דער מיט צורות אויף גאלד ונעשה אונ ער האט גימאכט דער פון אגינאסין קאלב . נרשי שרייבט וויא אהרן האט דאס גאלד גיווארפין אין פייער זענען געקומען דיא מבשפים פון ערב רב ונאם זענען מיט דיא ישראל פון מצרים ארויס געגאנגען אונ האבין גימאכט מיט פישוף עס זאל ארויס קומען אקאלב ויאמרו אונ ויאי האבין גינאגט דאס ערב רב האט גינאגט צו די ישראל אהר דאס איז דיין

משלי חכמים

אונ אנקליירן סיס שיינע קליידער , אונ פארנארגין דיא גשקת סיס מורח אונ סיס תפלה דעם גאנצין סאג שבת , וועל אהר דיר געבין שקרי ונאם דו וועסט עסיין אונ פרנגען אום שבת :

זיי אזוי גיה נים וועלין געבין וועט דער נוייל קוקען משה : (ג) ויתפרקו כל העם אונ דאס גאנצע פאלק איז גיווארין אפ געליידיגט אה פון דיא גילדענע אוירינגלאך אשר ונאם זענען גיווען אין זוייערע אויערין וגיבאו אונ ויאי האבין דאס גיבראכט צו אהרן : (ה) ויקח פירז אונ ער האט גענומען פון זוייערע הענט ויצר אונ האט דאס איין געבונדן אין אטוהר אדרער ער האט אויף דעם אויס גיקריצט אצורה מיט אפלי פון גאלד-

פרקי דרבי אליעזר

דיא תורה נאר ביו פערציג טעג . גאך פערציג טעג האבין זיי פארגעסין ונאם הקב"ה האט זיי גינאמטין אונ זייא האבין גינאגט צו אהרן וזי מצרים קלענין בראבין זייערע גאטער אונ פלענען זייען אונ שפילען פאר זיי אונ זיי האבין זייערין גאט שפייט פאר זיי . סאך פאר אונ אויך אזוי אגאט וויא די גאטער פון מצרים מיר זאלין זען דער גאט שפייט פאר אונ , וויא חאר

**מֵאֲרֵץ מִצְרַיִם: ה וַיֵּרָא אֶת־הָרָן וַיִּבֶן
 מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֶת־הָרָן וַיֹּאמֶר
 חַג לַיהוָה מִחֵר: וַיִּשְׁכְּבוּ מִמִּחֶרֶת**

**אֶסְקוּךָ בַּאֲרֶץ
 דְּמִצְרַיִם: ה וַיֵּרָא אֶת־הָרָן
 וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ קְדָמוּהִי
 וַיִּקְרָא אֶת־הָרָן וַיֹּאמֶר חַג
 קְדָם יי מִחֵר: וַיִּשְׁכְּבוּ
 הוֹרָא וַיֵּלֵא הֵסוּ: סְהִרְדוּן:**

בעל הטורים
 (ה) מונח לפני . כגימטריא וכו חור דלרשינ מונח לפני :

רשנים
 שלא היו יורעים שעגל זה שנולד היום לא העלו ממצרים כל עובדי עבד'ם יורעים ויורעים שאלהינו בשמים ברא את העולם . אך בזה היו מועים שהתרים יש בהם רוח שומאה כמו הנביאים שיש בהם רוח הקדש וסבורים שהעגל שהיה מרבר ברוח השומאה כאלו והיה מרבר ברוח הקדש של מעלה ולכן אומרים אלה אלהיך וסוראל אשר העלוי . כלומר ברוח הקדש יש בו וכולו רוח הקדש הולך למינו וכן לבן אמר על התרפים למה גבחה את אלהי . ולגמול בו את ישראל נתן בו רוח השומאה . שלכל מיני מכשפות ואוב ויורעני כח בו להכתיש פסילא

שפתי חכמים

לכן עלה העגל שפוא חסד : שור : זה וזה מה שגא' אלה אלהיך ישראל אשר העלך וגו' ר"ל ערב רב אמרו כן לישראל : א על העגל קמי : ב השפטן עירבב את הפולס כעש עמית והללח כמעשי עממ מה סהיה כלבו : ג פירוש חור הונית על מעשה העגל והסגורו וירא אהרן מלכויות שמה הסגורו וזהו ללעל פירש' ויכן מונח לדמות ופי' לח"כ זהו פסוקו וכו' ואם כן המרש והפסוקו חרף הוא . וי"ל דק"ל למה כנה אהרן מונח חרש וזהו חסד שם מונח כנוי דכתיבי ללעל פי' משפטס ופי'ש

מחן שערב רב שטנו ממזרים הם שנקלו על אהרן והם ת שטאווה ואחר כך הענו את ישראל אחריו : (ה) וירא אהרן . שהיה בור רוח חיים שנאמר (תהלים קי) כחכנית שור אוכל א עשב וירש שהלח מעשה ב שטן ולא היה לו לה לדמות למרי : ויבן מזבח . לדמותס : ויאמר חג לה' מחר . ולא היום שמה יבא משה קולס שיבדווה זהו פסוקו . ומדרשו בויקרא רכה דכריס הרבה ראה אהרן ראה חור כן אחרות שהיה מוכיחם ג ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הכרת ולא כהם ועוד ראה ויבן מזבח כהם כרת את מונח שלי כוזה אותו ומתעלל כמלאכתי בין כך וכן כך משה כא : מביא אכן ומגמלת מלאכת עשייה ככה כרת את מונח שלי חג לה' . כלבו היה לממים כמות היה שיכא משה ועבדו את המקום : (ו) וישכבו . השקן דרוס כדי שיחמלו :

דעת זקנים מבעלי החופפות

(ה) וירא אהרן . שפעו ונחירא שמיא ישימו רב לאמר סח ושיעניו זה וישימו עליהם ראש לפיכך ויבן מזבח לפניו להשתחוין עד שיבא משה ויאמר חג לה' מחר כלומר למחר נעמדרו על המזבח ונעשה חג לה' על סגריה ונעשה שלמים לשם הקב"ה כמו שסצינו בשאר שנחחדרשה הסמוכה :

עניני מעשה העגל
 אלה שכל זמן שהיה משה עמיהם לא היה להם מקום ולא שוח פנים לעשות חקירותיהם . אמנם פחה כלחות שעלה מהם לשר ולא ירד כפעס'יפסע לעלות ולרדת כיום אחד ומשה לא הגביל ושיבחו כהר . כפעלה שמה כי גם הוא לא היה יודע מתי ישוב . אז מלאו מקום זמן מוכן לקחות ולנסות דבר ממה שהיה כלבם ולכן קיבלו על אהרן בחשפם שלחיו גם הוא נתיא ואחיו של משה יודע את סודו והוא ישר אחרותיהם דכרי הסוא הוא ר"ל כי כהם מפס הליטו חיש שפואו נספר לא ידענו מה היה חין רואה ולפיכך לא ירעו כליש שיגיבסו ג ארס שאין לו יגטו אותו נגיד ומלכס כמקום משה כי לא ירעו עוד כליש אשר

אמר קום עשה לו אלהים אשר יוכל לפניו כי זה משה האיש ויבן מזבח להם אשר כרלש סח או מל או נכסד או נכסד להם חשעס חלל רוחו ישוב להדמנו וכוה הפללו מחסרן להם לא

פירוש תורת אלהים

**נָאֵם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וָאֵם עַד הָאֵם דִּיה אוּיָה
 גִּיבְרָאֲכַט פּוֹן דְּעֵם לֵאנְד מִצְרַיִם: (ה) וַיֵּרָא אֶת־הָרָן
 אֹנֵן אֶת־הָרָן גִּינְעָהֵן אֹנֵן עִם אִיו דִּינְעֵן פֶּאֶר־
 הַאֲנַנְעֵן אֶלְעָעֵדִיעֵר אֲמוֹם דִּי מִגְּשָׁה שְׁמֵן הָאֵם
 מִצְרַיִם גִּינְעֵן הָאֵם עַד וַיֵּא נִים גִּינְעֵמֵן מִדְּחָה
 וַיִּין אִיו נִאֲנַנְעִין וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ אֹנֵן עַד הָאֵם גִּיבְרָאֲכַט
 אֲמוֹנֵם פֶּאֶר אִים . וְרִשִׁי שְׁרִיבְט עַד הָאֵם דָּאֵם
 גִּיבְרָאֲכַט פּוֹן דְּעַקְסָנוּעִין גְּרִי עַד וַאל וַיֵּא מִדְּחָה
 וַיִּין וַיֵּא אִיו טִירָקִין בּוּיו עַד וָעַם אוּיָה גִבְרָאֲכַט
 דְּעֵם מִזְבֵּחַ אֹנֵן וַאלִין דְּעַר טִייל גִּים דִּינְעֵן צוּ דְּעֵם עֵגְלָו וַיִּאָּר אֹנֵן עַד הָאֵם גִּינְאֲנֵם חַג נִי
 מִאֲרֵץ אֹנֵן וַיִּין פִּיעֵר טָאג צוּ גָאֵם . וְרִשִׁי שְׁרִיבְט דְּרוֹם הָאֵם עַד גִּינְאֲנֵם מִאֲרֵץ אֹנֵן פֶּאֶר
 וַיֵּא גִים הִינְיֵם . וְנִירוֹם עַד גָאֵם . וְנִירוֹם אִין הַאֲרֵץ אִין הָאֵם עַד אִין וַיִּין גִּיבְרָאֲכַט פּוֹן גָאֲסֵם וְעַנְיִן
 עַד אִיו בְּטוֹמֵן גִּינְעֵן מִשָּׁה וָעַם קִינְעֵן אֹנֵן וַיֵּא וְעַלִין דִּינְעֵן צוּ גָאֵם: (ו) וַיִּשְׁכְּבוּ מִמִּחֶרֶת אֹנֵן**

לקושים על התורה
 (ח) וַיֵּרָא אֶת־הָרָן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וגו' . דער אור החיים שרייבט ווען אין פסוק וואָלט געשטאנען וַיִּבֶן לְפָנָיו מִזְבֵּחַ . ער האָט געקאָמט פֿאַר אים אַמִּזְבֵּחַ . קען מיינען אַהרן האָט געקאָמט פֿאַר דעם עגֶל . אָז עס שטייט וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו . ער האָט געקאָמט אַמִּזְבֵּחַ פֿאַר אים . מיינט קען . אַהרן האָט געקאָמט אַמִּזְבֵּחַ פֿאַר גָאֵם . פֿאַר אים מיינט קען . דער מִזְבֵּחַ אִין געקאָמט גִינְאֲרִין פֿאַר דעם עגֶל . אויף דעם אָרְט וואָ דער עגֶל אִין געשטאנען . אָז ווײַל דער מִזְבֵּחַ אִין געקאָמט גִינְאֲרִין פֿאַר גָאֵם . זאָגט דער זוּרר דִּיהָ דעם קִינְעֵן אִין דִּיא

פרקי רבני אליעזר

האָט גִיבְרָאֲכַט וָאֵם דִּי יוּרִין וַיִּלְעֵן הָאֵם עַד וַיִּשְׁמַרְאֲפֵט . דִּיא קִיאָקְטֵעַ פֿעקְטִישִׁין פּוֹן יוּרִין הַאֲבִין אִים פֿאַר דְּעֵם שְׁמַרְאֲטִין גִעְבְּרָה . וַיֵּא אֶת־הָרָן הָאֵם גִינְעָה חור אִין גִעְבְּרָה גִינְאֲרִין הָאֵם עַד מִדְּחָה גִעְבְּרָה שְׁמַמֵּר וָעַם

וַיַּעֲלוּ עִלְתָּ וַיַּגִּישׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: פ

יום וכדי להשיגם כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום חצננו תשלום כל הסדרה ותרגום ותפסרה:

וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רַד בִּי

של מעלה ולחגיר גולרות לדעת אם יהיו תמים לח' אלהיהם. ולא יורה בהם מעונן ומנחש ומכשף ולא מאמין לאוה ומזפת של יורה והזומאה כדרכיב כי במשה ה' אלהיהם וזאת: פ

לדחותם וזו פשוטו והמדרכ דורש על מה דקשה לו להם ככה אהרן ולא חתר: ד' אכל וידיכר ה' אל משה לאמר חינו לטון קושי הוליל וכחיו אחריו לאמר וידיכר הוא הללל ולאמר הוא

(1) וידבר. ל' ד קושי הוא כמו (כראשית מנ) וידבר עניני מעשה העגל

כיון שמשם להיוח אים קרה לו מה שקרה. ולכן ועשה אליהם אלהים שסכנה זו אל עלטמאות שיהיה להם כח עליון הנביר להם העמידות ולעשות חרות ומופתים ולעמוד להם כמקום משה להנהיג אותם ולהודיעם מה שיקרה להם כמו שהיה בזמן ההוא כמלכיים עם נורחותיהם. ואחרם אשר ילכו לפניו רלו שלא יעסקו כמו שמשם היה עוש: שהיה עולה להם ומניחם במחנה אבל העלמם לא יזיו ממקומו אלא כאשר ייעשו ויעתיקוהו משם. ואשר נומר שגם הם בחור כזורת נוול שור כי ע"ל אמרו אשר לא לפניו כזורת לפני מולנו טלם שהיוו תחת ממשלתו (כי היה מול שור הוא עומד לפני מול עלה כסדר האשוריו כלומר למורת העולם כשהם על החופן ואם הוא אחריו כחוטפה היוות) ותשבו שכתח מול שור נחם משה לכונו של עלה נוול מלרים. ואפשר לפרש כי זה משה האים וגו' לא ידענו מה היה לו שם כקשו מההרין שיעשה להם אלהים ככת העליונים אבל לא בקשו כפרת זורת שור. והתנולו להם לא כיררו המורץ שיחטפו כם כחמרים כי זה משה האים אשר העלונו מלרים לא ידענו מה היה לו ר"ל לא ידענו כירדיעה חמתיה מה הכח אשר היה לו שבו היה עושה נפלאות ונוביר העמידות ולכן אהמנו שאלים ככלל אלהים אשר ילכו לפניו כתר לך הזורה היותר גלוטה להם. ואין ספק אולי שבקשו לו מלכרן לא יום אחד ולא יזמים אלא ימים רבים זה אחר זה והיה דוחה אותם עד שהרגו עליו את מור לפי קבלת חז"ל ואו יקבלו בערבותא על אהרן שיעשה זה ולא ידעם ממנה עוד. ואהרן אשר כדי לדחותם פרקו נומי הוסיג אשר כזונו עכסם כיהים וכנחיתים והביאו אולי כי הגיד להם שאחרים שהיו פתנים בעלפלים נכבד מקבל כח עליונים רליו שהיה מוסב כיהים עשוי מהמלכים היותר תביכים ואדוקים מתמם. כחוטבו שהנשים והילדים יעכבו לדבר ויעבור זמן עד כוח משה. והם כדי לנהר הדבר לא חששו לנשים ולנשים אבל פרקו הנומים שהיו על עומם ויבאו אל אהרן. והרלבג פ"י

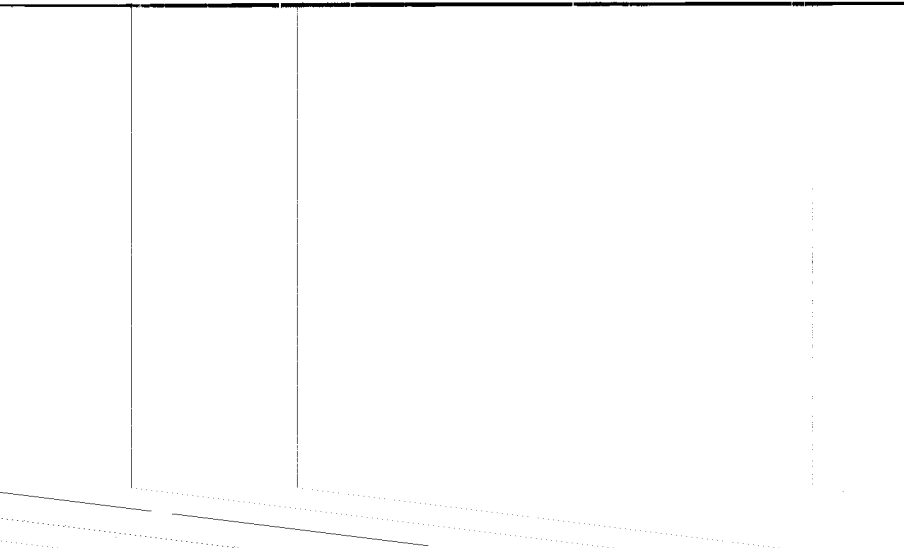
קדומים על התורה

נועלם געבליגען שמיין אונ איז ניש הרוב גינארין נוען אהרן האט געמאכט דעם עגל, ווייל די שומאח פון עגל איז פיל גינארין געגין די קרושה פון דעם פונד, פון דעקשוועגען איז אהרן געשפראמט גינארין פאר דעם וואס ער האט געמאכט דעם עגל, אונ זיגע צוויי קינדער געב ונאביהוא זענען גישפארען:

אונ נאט האט גירעט צו משה קך גיי בר גינדער אראפ כי נוארום דיין פאלק וואס די האקט אויף משרי חכמים

(1) קך בר כי שחת עקד וגו'. נוען דיא יידן האבין געפאכט דעם עגל האט גאט גינאנט צו משה גינא אראפ פון היפעל ווארום דיין פאלק האט געוונדיגט דאס וועלן סיד פארשעין רמזל אפלך האט געשריבען קנאים מים זיו (פאר דעם האט הקב"ה גיגעבן שער צו די וויינער אויף די

די

שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים: ה סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ

חות ארי תבירו עסקה די אסיקתא דמצרים: ה סמו בפריע מן אורחא די פקודיתינו עבדו לחון עיגל פתכא וסגידו ליה ודבחו ליה ויאמרו אלון וסלפתה ישראל די אסקוה

רש"י

חלה עמך ערכ רב שקבלת מעמדך ויירחם ולא נמלכת כי וחמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שמתו

נתתי לך גדולה חלה בשבילם בלוחה שעה נחנדה משה מטי ב"ד של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נחמר

עניני מעשה העגל

דעת זקנים מבעלי התוספות

לא נחורה ולא נלחזת חלה ללוחות להסיר את ישראל כי כנסתו יחמו החוטאים מן הלוח ורשעים עוד אינם. וסודיע סקליס למשה נולד החטא הזה משלם כחימה. ממלכת משה ומלכות הס"ו ממלכת עמלק. וכלנו אמר הם חטאו ופסעו ושתה לך וזו ולס. אם לא כפי סמך עמך וחתה מנהיגים וכוו חלוק כדו ר"ל חמולו חמרת להם לא חטעשך לא ספל וכל תמונה. ועמס פשו עגל מסכה. וחמנס נלמנס חטאו נ"כ כי סקלו את כנונס כהוהס ומחמורס למעשה יריהס וז"ל עשו להם עגל מסכה.

(ו) כי שחת עמך. עמך הם בעלי כרדך ובעל כרחה אשר חוצאתם מארץ מצרים וחס שחחו שהחליפו מנהיג דובר אשר נחתו לחם וגם עברו על אשר אמרתו לא תעשה לך מסל ואמרי לשם שמים:

בנין וקנף. וחמנס לי כי סרו מסר מן הדרך אשר צויתם. ר"ל חמולו חמרת להם לא חטעשך לא ספל וכל תמונה. ועמס פשו עגל מסכה. וחמנס נלמנס חטאו נ"כ כי סקלו את כנונס כהוהס ומחמורס למעשה יריהס וז"ל עשו להם עגל מסכה.

פירוש לתורת אלהים

ויקראבם מן מצרים האבין פאר דראבין: (ח) סרו סרו ויי האבין גיה אפ גיקערט מן פון דעס ונעג וקאם איה האב ויי גיבאטין עשו ויי האבין צו ויה גיבאבט אגינאסין קאלב וישמחה לו אונ ויי האבין

ויקראבם מן מצרים האבין פאר דראבין: (ח) סרו סרו ויי האבין גיה אפ גיקערט מן פון דעס ונעג וקאם איה האב ויי גיבאטין עשו ויי האבין צו ויה גיבאבט אגינאסין קאלב וישמחה לו אונ ויי האבין

משלי חכמים

די וועלט, וייא זאלין גיט סקוהו אפלאבך ראש חלש, אונ שפר צו עולם תבא אויה. ויי וועלין בעניני ווערין וויא די לכהן די מאנאסיים האבין גיעהן די ווייער ווילען גיט בענין ווייערע אויעררינגליך, האבין ויי ארויס בעניגען מן ווייערע אויערין ווייערע רינגליך ווארום גיט ארעט זענען דיא יודין בענאנגען מיט אויעררינגליך אין דיא אויערין וויא דיא סקריים אונ ווי דיא אראבאיער אונ האבין גיעהן צו אהרן, אונ אהרן האט געפונען צווישען דיא אויעררינגליך אפאנדענע קלעה, אויף דיא קלעה איז גיווען געשריבען דער נאמען פון הקב"ה אונ עם איז גיווען אויפגעקריגט אצורה מן אעג" (אקאב), אונ גאר די קלעה האט אהרן אריין גינארפן דיא פייער איז ארויס געקומען מן פייער אקאלב, אונ דיא קאלב האט געשריבען, דיאם האבין דיא יודין גיעהן, רבי יהודה זאגט דעם ששן ספאל איז אריין בענאנגען אין די קאלב אונ האט געשריבען צו גארען די יודין ויי זאלין מיניען דיא קאלב שרייט, אלע יודין האבין געזעהן דיא אים אונ האבין גיבאטין קרדנות צו אים, הקב"ה האט גינאנט צו משה די יודין האבין סארדעסין די שטאמאטין נאם איה האב גיטאגין מן ווייערשטוענין אין סקריים אונ ביי דעם ניס אונ ויי האבין געמאכט אקאלב פאר אקאט, ווייל ביין סאלק האט סארדראפין געווינגליטן דריבער זאלקטו אראפגיבערין מן ביין גרויסקייט, משה האט גינאנט פאר הקב"ה איתיער די יודין האבין געווינגליטן

בלה אונ דר חאטס איר גינעבין אפאנה מיט ניין חאנס צווייא מילרע ברילאטין, ונאכדעס האט ער איר געשיקט נאך אבט ברילאטין דורך אשלים, דער פלך האט גיבאטין אויף דעם שלוח ער זאל אכטונג געבין אויף די בלה זיא זאל גיט סארד גיבן די ברילאטין, אפאמאל האט גיבאטין דער פלך האט גערויפן דעם שלוח צו ויה ווייל ער האט גיבאטין דורך אים נאך סתנות צו די בלה, איז זיי צייט וואס דער שלוח איז גיווען ביי דעם פלך דערטויל האט גיבאטין עם זענען געקופען צו די בלה שלעכטע סעקסשין אונ האבין אויפגעמארט מן איר די קלעה צוויי אונגען האנס, ווי דאס איז דעם פלך געוואסען מיט ניין אונגען האנס, ווי דאס איז דעם פלך געוואסען גינארפן איז ער אפאמאל ביי גינארפן אונ האט גינאנט צום שלוח ניין געשווינגען ארויס מן סיר, ביי זעה גאר וואס עס איז גינארפן דראבין ביי מיין פלך, צוויי ברילאטין האב איה איר גינעבין מיט מיין האנס, אבט ברילאטין האב איה איר געשיקט דורך די, דיא ברילאטין וואס איה האב איר געשיקט דורך איר האט איז גיט סארדראפן אונ די ברילאטין וואס איה האב איר געבין מיין האנס וואס איז גיט אפאמאל, דריבער וועט מן אונגער שירקה גאר גיט ווערין אונ איה וועל זיא נאך שטרקאין פאר סיינע צוויי ברילאטין וואס זיא האט סארדראפן אונ די האנס שוין גיט סער וואס צו סקוהו ביי סיר, דאס נאמען ארבעט אריבער מיין האנס גאר גינען צו ניין אשליח צווישען סיר אונ מיין בלה, אז זיא וועט שוין גיט סער זיין מיין פלך, דארהן איה דאך דרך גיט סאר אשלים, דאס ועלביגע איז דא גיווען ביי געקופט דורך וואס מיט דיא יודין, חקבתי האט דיא יודין ארויס געטריבן אונ האט אונ האט ניין געניגען צו ויה סאר אקאלב, אונ האט וייא גינעבין דיא עשרת ידברות צעהן געבאט, צוויי געבאט האט נאם אליון גינעט צו די יודין, אונ נאכט געבאט האט נאם גיבאטין צו משה ער זאל אכטונג געבין אויף דיא יודין

מצרים: ויאמר יהוה אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: יועתה הניחה לי

מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר
יְיָ לְמֹשֶׁה לְגַדִּי קֹדְמֵי ית
עֲמָא קִדְוִן וְהָא עִם קָשִׁי
קָדַר הוּא: וַיַּגְדֵּן אֲנַח
תְּרִיִּא וְעַסַּפ סִינַיִס: כִּרְטִס לַב

בעל המורים

(י) סינחם: ב' כמס' סינחם לי הניחה אותו וסמניתי את כעסם וכל שרעים: ואלסם: ב' כמס' דין ויחדך ואלסם ואלמחם סממוריס נכי שמעון נומר קי עסרנ כעס כעטור יותר ממה

רש"י

והסתימו: (ט) קשה ערף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע: (י) הניחה לי.

עניני מעשה העגל

כיל סם עתם עשו הסגל כי מוהכס וכמחוסם נעשה ועכו וישחוו לו כלו הם עכדי נכעסי לפניו וירליס ממנו ויחוו לו שהא הידור והכבוד הניתן לנבוס. ויאמר אלם אלהיך ישרלם שהא היטולו והסכת אלו הן העמודות הראשונות סמייחדות לנרול השגם. ונראה שהדבור סלחני סום ססיס מדרך נשעה חלל ויסקפ לרעות מס ידבר מסס ומס ישיב על סוחכחו. ומסס נאלס וריוס ונס סחק ואל ססיב אל ס' כלום. כי לא יעס מס ישיב. וכו הורך ית' לדבר דבור עני נעסס ולו סלחנר ענית ויחכ' ס' אל מסס רליחוי סל סעס סום ס' סיס וס דבור מחרוס סממוריס כעס'. ואלמסס אמרו רליחוי סל סעס סום סום סקס סורף סוף. לשקס סורף סוף ס' סניל וססס סל סעסס נמססס סלחוסס ואל ירלו סל סעסל. כי סנס סעסס כסכמח כולו סני כחי עיניס כלאסו כדי עיניו סלחוסס ומסוסס למס עיניו וזיחוי סל סחי כחי סלסכרסס אל סוטיל ורכות סן הוסיק. ומסני סממוריס נעטת סלחוסס וסס יסמרו כסוף מלד סעסס. ומי יסמור סל לחורי נוס סקין סס עיניס עסס סקכ"ס נאלר סחי חוליוח סממטוטס כסולת כרי סיוול לססוף מסע סל סניו סלחוריו כסס סלחוריו ססס כעסס עיסוי ס'כ לחורו ויסמרו סל סוף מכל לז. אעסס מי סערפו

פירוש לתורת אלהים

(ס) ויאמר אונ נאמס האמס וויימער גיואנמס דא משה רבינו איך האב גיועקן דאס סאלק יתנח עם גיוא

פרקי דרבי אליעזר

האמסו גיוא גערופין עמי וספין סאלקין. אונ אימס אז גיוא האבין געזינדקט מאקסטו צו סיר גיוא געזען ספין סאלק. מי יודין געזען ווייג. ביין סאלק. משה האב געזעקען די לוחות אונ איז גראנגעזעאלקט סון גארט סיני די לוחות האבין גיטרמגין ויה אליין אונ משה'ן אויה. אונ ווי די אומות סון די לוחות האבין גיועקן די יודין פוקין אונ טראגין ארום דעם עגל' געזען גיוא אנטלאספין סון די לוחות אונ געזען מרזיף אין היקעל. געזען די לוחות פשוער גיוארין אויף די קעגנ סון משה. אונ משה האמס נוי גיטס געקענט האלפין האמס ער גיוא גראנגעזעאלקט סון גייע געקענט געזען גיוא אונגראכטין גיוארין. גאכרעם האמס משה גיואנט צו גארן וואס האמס דאס פארשקט דיר גיטארן וואס דו האמסט אויף אים געבריינגט אונ מרזיפס זיך. האמס גארן גיואנט ווייל אויך האב גיזעקן וואס די יודין האבין גיטארן צו חור גיוא האבין אים געטרקט. האב אויך סורק געזעמט גיוא וועלן סוף אויך ברענגן. רבי גאנט אלץ וואס האבין גיט געדינט צום עגל. רבייער האבין ווי זוכת גיועקן צו עקן דיא שכינת. כפי יהודה וואנט דער שכת' לוי האבין אויך גיט געדינט צום עגל. ווי משה האמס גיועקן אז דער שכת' לוי האמס גיט געדינט צום עגל. האמס ער אויך געשטראקט און גענוקען דעם עגל' אונ האמס אים פארברענגט אין סייער. אונ האמס אים צושטויסין וויא שטויב פון ערד אונ וואס די שטויב פארשקרייט אויף וואסער אונ האמס די וואסער וויי ד' שטויב גיגעבן טריגעקן די יודין. אונ דער יוד וואס האמס געקושט דעם עגל

האמסו גיוא גערופין עמי וספין סאלקין. אונ אימס אז גיוא האבין געזינדקט מאקסטו צו סיר גיוא געזען ספין סאלק. מי יודין געזען ווייג. ביין סאלק. משה האב געזעקען די לוחות אונ איז גראנגעזעאלקט סון גארט סיני די לוחות האבין גיטרמגין ויה אליין אונ משה'ן אויה. אונ ווי די אומות סון די לוחות האבין גיועקן די יודין פוקין אונ טראגין ארום דעם עגל' געזען גיוא אנטלאספין סון די לוחות אונ געזען מרזיף אין היקעל. געזען די לוחות פשוער גיוארין אויף די קעגנ סון משה. אונ משה האמס נוי גיטס געקענט האלפין האמס ער גיוא גראנגעזעאלקט סון גייע געקענט געזען גיוא אונגראכטין גיוארין. גאכרעם האמס משה גיואנט צו גארן וואס האמס דאס פארשקט דיר גיטארן וואס דו האמסט אויף אים געבריינגט אונ מרזיפס זיך. האמס גארן גיואנט ווייל אויך האב גיזעקן וואס די יודין האבין גיטארן צו חור גיוא האבין אים געטרקט. האב אויך סורק געזעמט גיוא וועלן סוף אויך ברענגן. רבי גאנט אלץ וואס האבין גיט געדינט צום עגל. רבייער האבין ווי זוכת גיועקן צו עקן דיא שכינת. כפי יהודה וואנט דער שכת' לוי האבין אויך גיט געדינט צום עגל. ווי משה האמס גיועקן אז דער שכת' לוי האמס גיט געדינט צום עגל. האמס ער אויך געשטראקט און גענוקען דעם עגל' אונ האמס אים פארברענגט אין סייער. אונ האמס אים צושטויסין וויא שטויב פון ערד אונ וואס די שטויב פארשקרייט אויף וואסער אונ האמס די וואסער וויי ד' שטויב גיגעבן טריגעקן די יודין. אונ דער יוד וואס האמס געקושט דעם עגל

וַיַּחַרְרֵ אֲפֵי בָהֶם וַאֲכַלְם וַאֲעִשָׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹלָה: יֵא וַיַּחַר מֹשֶׁה אֶת־ פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמַה יְהוָה

בְּעִתָּהּ מִן גְּדוּשָׁה וַיִּתְקַף
רַגְלָיו בְּהֵן וַיִּשְׁיִצְבוּ
וַאֲעִיבֵד יַתָּךְ לְעַם סְגִי
יֵא וַצְּלִי מֹשֶׁה קִדְם יי
אֶלְהִיָּה וַאֲמַר לְמַא יי
תו"א ויחל משה. נחמה ל' ע:

בעל הטורים

זהו שדרש שאין סודנות שאין כח פשוטן ממשה העבד: ואמשה
הטורים. עלה וי"ח שילמו ממך ו' ממות אלה: (יה) ויחל. י'

שפתי חכמים

הסרס לכל כאן אין חכוי לומר לחכוי וחכוי ודבר ולא חכוי
ויחמר ש"מ לשון קופי סוף. רח"ס: זה דקל וכו' לא היה לו
לפקדי לקוף עליהם כי עשה הפגל אלה הכי אמר משה
סירט"ו אלוסך לטון יסיד לחת תחמון סה למסה וכו' וחוסי שאמר

רש"י

שאל ויחלל ליהיב לא וכלס (שמ"ר): (יה) למה ה'
וגו'. כלום מתקנה אלה ה' חסס כחסס נכור כנכור:
להקדים כלום מתקנה ט'. אכל כמ' יתרו נבי אכזי ס' אלוסך

תפלת משה

בעלרס עם היתוון טון פלילו כפי תורסה. אכל לא נחלרס
הרעס סולח עתה כהס כי מורגלס סיו כס כמורגלס וכלו
נפסחה לסס כדכר עכטי וכסוולול אורס ממגלרס כלוחו טפס

פירוש לתורת אלהים

או עם ווענט זך אין אין או ער נועט כתפלק
זיון נועט ער זיי גוט פאר לעגדיון וועטש אונ אויה
נועל דיה אכאסין צו אנרויס פאלק: (יה) ויהי משה
האט משה כתפלל גיועון יח פאר גאט זיון העקר
ויאמר אונ ער האט גיואנט גסח ווארום זיי גאט

הפלקה צו סאקאן צו מיר יהוה אונ לאו מיין צארין
קרענען אין זיין וואכס אונ איך וועל זיין פאר
לעגדיון. ורשיי פקענט וואס האט גאט צו אים
גיואנט הניחה. משה האט דאך דאך גאר ניט
כתפלל גיועון גאר גאט אים מודיע גיועון

משלי חכמים

פרכי דרבי אליעזר
עג"כ מיט זיון גאגדיון הארציו וענען זיינע לעסדיו גיווארין
גאלר, האביון דיא רגיס יינע עגוררת, ביו/עם וענען
געפאליון סון די יודין דרבי פוינענד קענטשיון. אונ הקב"ה
האט אראפגעשיקט און הימלעל פינף פלאכטיס זיי גאליון
פארלעגדיון די יודין. דאס וענען זייגערע געטעס. קצף
אף חסיה משפחת חרוץ. ויהי משה האט היקערט או די
סינף פלאכטיס קומען פארלעגדיון די יודין איין ער כעגאגדיון
צו אברקס זיךקן געקב אונ האט גיואנט צו זיי איר זאלט
אויצט שפטיין פאר מיר ווארום זייגערע קנדער וענען
גיגעביון גיווארין זוי די שפעסין צום שעקטיון. וענען דיא
דרבי אבות געשאמגען פאר משה, אונ משה האט גיואנט
דרבי פלאכטיס קצף אף חסיה פארבאלטיון גיווארין אין
הימלעל אונ צונויי פלאכטיס וענען אראפגעקויפען. האט
משה גיואנט פאר הקב"ה רבוננו של עולם דאך גישווארין צו
שבענע וואס די געטליכע געשווארין האלט אין דעם פלאך
משפחת ער ואל גיון שלעקטס סאקן צו די יודין. האט
הקב"ה איין גענווארטיון דעם פלאך משפחת אונ ער איז
צוריק ארויף אין הימלעל. אונכדעם האט משה גיואנט פאר
הקב"ה רבוננו של עולם וועגן די שבענע וואס די האקטס
צו מיר געשווארין האלט איין דעם פלאך חרוץ ער זאל
קיון שלעקטס סאקן די יודין. וואס האט משה גיואנט,
אין די גחלה חלק לאנדן וואס גינער צום שבע קר האט
משה גיואנט אונגעזער אין די ערד אזוי ויהי אראזיקע
שטוב. אונ אין דעם קעלער האט ער געהאלטיון דעם

דאס גאנצע ארבעט ביינע איך דאך גאר גיועון צו זיון אשליט
צווישען מיר אונ דיא יודין. צו געביון זיי דאך תורה אונ סכות,
זו איך וועל דיא יודין פארלעגדיון אונ עם וועט ביינער סון
זיין בליביון. וואס האקסט שוין צו סאקן זיין מיר, ויהי
משה האט היקערט ויהי ווערשער סון בקדוש ברך הוה, האט
ער אויכס אונגעוויביון בייזיון מיט גאט צו סאקין שלום צווישען
גאט אונ דיא יודין:

(יה) ניהל משה את פני ה' וכו' לחס"ה יהיה אסף בעקף וגו'.
משה האט גיגעביון בייא גאט אונ האט גיואנט
פאר וואס זאל ברעקען ביון בעס אויף ביון סאקן וואס די האקט
זיי ארויס גענטען סון סכרטיס מיט נרויס כח, איך דאך דיא
קשיוע חילל גאט ויהי אונטען סון סכרטיס מיט נרויס
כת אונ האט זיי גיסאקן אזוי ארויסקע סוכה, אונ זיי האביון
געזיון אים געוויקריקס, דאך דאך גאט זיון ציון, דעם מירון
ועליון מיר פארשפייטן מיט אכושל, ארויסקע גיבד האט
אראפער גיוואקט נעמען ארויס, אונ קען אים גיואנט או אין
ארויסקע שאטם דאס א אשה וואס זיי איז דיא שעקטע אין
דער וועלט, דער גיבד איז גישארין אין דיא שאטם אונ האט
געזען ער איז אקט די אשה איז סאקן דיא שאטם בערעכונג
וועלט אין וואס איז שפאקט וואס ער, דער גיבד האט בערעכונג
איך נדן דאך איך ניט, איך בין נעגונ ריך, האט ער מיט
איר געשריבען תנאים, אונ קען האט אונגעלייבט דיא חתונה
אויף איינאר, ויהי עם איז וועק גענואגען עפליכע חתנים
האט ער חרקה גענואט וואס ער האט אונגעלייבט דיא חתונה
אויף זיך, ויהי עם האט אין אים גיברענט. די ליבשאפט צו
דיא פלק אונ ער האט זיך שרעקטס זיי זאל זיון דאך אזוי
לאנג אין ארעכטקייט האט ער שוין גיוואקט מיט איר חתונה
האביון, ער האט באקל גענואגען זיי זיך אין דערקחיים אונ
וואס קען דאך צו ער חתונה, אונ קען האט געמאכט
קליידער פאר דיא פלק אונ ער איז גישארין צו איר ער זאל מיט
וואס ער האט געקריקניקס, אונ ויהי זיא האט אויפגיטאקן דיא אלטע
קליידער דיא אלטע קליידער אונ

ער האט איר גיגעביון די גיג קליידער
אונגענטען דיא אלטע קליידער אונ
וואס ער האט געקריקניקס, אונ ויהי זיא האט אויפגיטאקן דיא אלטע קליידער אונ

יַחְרָה אִפְךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם בְּכֶחַךְ גָּדוֹל וּבְיָדְךָ מִצְרַיִם מִצְרַיִם בְּחֵיטְךָ נָבִיב וּבְיָדְךָ

רשבים
(יא) עמך אשר הוצאת. עמך ולא עמי : אשר הוצאת. ולא אני העליתי אלא אתה :

הפלה משח

וּרְעַם הַוּלְוִיָּם. וְעַל זֶס אִמְר לַמֶּס ה' יַחְרָה אִפְךָ כַּעַם כַּעַם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִצְרַיִם. ר"ל הלא ידעת שהולאת אותם ממזרים טיר ומדינה מלאה בללוים אשר היו עם מלומדים ככל החוטבות סאלס וכן אמרו במדרש אמר משה לפני הקב"ה כהנו של

פירוש לתורת אלהים
יַחְרָה זָאל בְּרַעְעֵנָע בִּינן צָארין אין בִּינן פֿאלק יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר טראם דו האָסט אויס גִּיצוּיגִין פֿון דעם לאַנד מִצְרַיִם בְּכֶחַךְ מִיט אַרְוִיסין פֿל וּבְיָד

פרקי רבבי אליעזר

פֿלָאָה תִּרְוֹן אָף אונ פֿלענט עפענען זיין מויל געגין די יִדִין עַר נאָר ווי פֿייטין אונ פֿארלענדִין, אונ מִשָּׁה פֿלענט דערמאָנען דעם נאָמען פֿון הַקִּבְיָה פֿלענט עַר אַיִם צוּרִיק פֿראַמִּזִּירעוֹן אין יִדִין עַר נאָר ווי וואַהנגונג, אונ ווען מִשָּׁה אין נִישְׁפֿאַרְבִּין האָט הַקִּבְיָה געמאַכט דעם קִבְר פֿון מִשָּׁה געגין דעם קעלער שטוב פֿון דעם פֿלָאָה, אונ ווען די יִדִין האָבן געוּזִיגִיט אַז דער מִלָּאָה האָט געשפּיגט זיין מויל צו פֿייטין די יִדִין אונ ווי צו פֿאַרלענדִין, ווי עַר האָט דערנענטערט דעם קִבְר פֿון מִשָּׁה האָט עַר ווּך דערשפּאַרְבִּין אונ אין צוּרִיק אַרײַן גִּיאַמאַנען אין זיין וואַהנגונג, דאַס איז דער פֿענר. ווי עַס שפּײַט אין פֿוסיק הַקִּבְיָה האָט פֿאַרמאַרן מִשָּׁה'ן אין שפּאַה'ל געגין די שטוב פֿון פֿענר :

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה זאָגט [עַרְבִּי] שֶׁבֶת דעם זעקסטן טאָג אין תּוֹרַשׁ סִיּוּן ד' זעקסטע שָׁעָה אין טאָג אַמִּין די יִדִין גענוגען זיין שֶׁבֶת מִדְּרֹת [זענען גִּיאַמאַט] פֿון הַקִּבְיָה אונ די גִּיאַמאַט שָׁעָה אין טאָג זענען די יִדִין אַנזעק געמאַנען פֿון פּאַרְג סִיּוּן יעדער מִשְׁפָּחָה אין געמאַנען אין זיין געצאָהל'ט אונ דער קוֹן איז גִּישׁוּב פֿאַר ווי אַז געצאָהל'ט אויף צוויי שָׁעָה, דערקער אַמִּין ד' יִדִין געלרעט דעם שֶׁבֶת מִיט שֶׁמְחָה וויי"ל עַס איז ביי וויי גיטען שֶׁבֶת אונ אין טובֿ גענוגען [און דעם שֶׁבֶת טאָג האָבן וויי גיטערש די שטובקע פֿון הַקִּבְיָה, אונ הַקִּבְיָה האָט גִּיאַמאַט צו מִשָּׁה זאָג די יִדִין יעדער נאָר גיין און געצאָהל'ט, ווי קעגין ווּך ביהעמטין מִיט ווענער ווייגער, אונ צו מִשָּׁה האָט הַקִּבְיָה גִּישׁוּב, און זאָלסט שפּײַטן מִיט, דאָס מִיט, און געצאָהל'ט און אַז ביי זיין אָפּגעשפּײַט פֿון זיין מִשָּׁה, אונ פֿון דעם טאָג וואָס דיא תּוֹרָה איז געגעבן גיטארין האָט מִשָּׁה נִיט גִּיצעט צו זיין ווייב ביי עַר איז גִּישׁוּבִירְבִּין, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה זאָגט פֿערציג טעג אין מִשָּׁה גיטען אויף דעם פּאַרְג ביי טאָג האָט עַר געלערעט ב'ד' וויי נאָכט האָט עַר געלערעט מִשְׁבֹּת. זאָג די פֿערציג טעג האָט מִשָּׁה גענומען די יִדֹּת אונ אין עקעקען מִיט זיי צו דיא מִתְנָה, אונ דעם וועגעטען טאָג אין פּוּבּוֹל האָט מִשָּׁה צוגִראָבן די יִדֹּת אונ עַר איז גִּיצוּען פֿערציג טאָג אין די פֿאַנג ביי עַר האָט פֿאַרברענט דעם עַר אונ האָט אַיִם צושפּײַטן ווי די שטוב פֿון דער עַר אונ עַר האָט געזענען די אַלע יִדִין וואָס האָבן געקומן דעם עַר אונ עַר האָט אָנגעברייט יעדער שֶׁבֶת אויף זיין אָרַט, אונ קען נאָר בִּיאַמִין מִיט אַשׁוּר אין די גאַנצע סִתְּנָה יִדִין ווי אַזיין וויסען און זיי אַרײַם צו מִיט אויף דעם פּאַרְג, אונ קען נאָר בִּיאַמִין מִיט אַשׁוּר אין די גאַנצע סִתְּנָה יִדִין ווי אַזיין וויסען און

היינט

תקניפא : יב קמא יימרן
 מצראי למימר בבלישא
 אפיקינון קמלא יהוון
 בני טריא ולישיציהיהוון
 מעל אפי אנרא תוב

חוקה: יב קמה יאמרו מצרים לאמר
 ברעה הוציאם להרג אתם בהרים
 ולכלתם מעל פני האדמה שוב

רשבים

(יב) למח יאמרו . עשה למען שמך שלא תחלל :

תפלת משה

מלכיס וחס הוללת אותם מתוך הגלולים והעבודות ורות ספס
 מורגלים נטכור כמלרים מעשה ידיים ען ואכן למה ימרה אפס
 אס חורו לטעותי יס הברגל נעשה חסס עכס עמי והוא הכיחס
 לוס ולא סיה לוס דבר חרס ומעשה הגלג ולא עשו חו' ולכשיכר
 רק עשו טכעסס מליוחס ומעשה אכוחיסס כידיסס לטעוס לסס
 אליוס . והוא כמעל אלס טעסא חסס וחס קדסס סיה

פירוש לתורת אלהים

לאמר אזוי צו ואגון גרעה מיפס ביינקייפס האטס ער
 ווי אויס גיציביונין להרג צו הרנגן ווי צווישען ריא
 בערנג ויקיחוס אויב צו פאר לעקרין זיי פני פון ריא

פרקי רבבי אליעזר

היינט גינשו ארויף געזאנגען אויף דעם פארג אויב פון
 קארנין זאצין ווי ציילן פערציג טעג אויב ווי זאלין גיט
 אשעות האבין נאך אקאה' צו רינען עבודה ורה , דריבער
 האט מען : גאנט אלע יאהר זאל מען ראש חודש אלול
 אנהייבן גלאזין שופר , רבי כהנא זאגט די אלוות
 נענען גיט בשאפין גינארין פון די גרד גאר פון היפעל ,
 הקב'ה אליון האט זיי געמאכט , אויב ווען הקב'ה האט
 גינאנט צו משה רז זאלקט מאכין צווייט שטיינערנע
 טאוולען אויב בשאפין גינארין אין זיין שטוב אגרויסער
 בריליאנט וואס היקט ספיר אויב פון אים האט ער אויך
 געהאקט די צוויי בריליאנטע טאוולען , אויב פערציג
 טעג אויב משה גינען אויף דעם פארג מיט הקב'ה אויב
 ער איז גינעפן פאר הקב'ה ווי אפלימיר זיצט פאר זיין
 רבי , אויב ער האט גילעבנט מו"ק ביי פאג אויב משניות
 ביי נאכט , זיי מלאכים האבן גינאנט צו משה די תורה
 איז גילעבן גינארין גאר פון אויב גענומען , האט משה
 צו זיי גינאנט אין די תורה שפייט מען זאל געבן קבד
 צו סאטער אויב מיטער , פון די תורה שפייט אויב אקענטש וועט שפארקין
 אין אנגעצאהקט , מלאכים גינארין דאך גיט , איז דאך
 די תורה גיט גילעבן גינארין צו אייך גאר צו אויב ,
 האבין ריא מלאכים געשוויגען אויב האבין גאר גיט
 גילעפערט צו משה , ווי די מלאכים האבין גילעבן אז
 הקב'ה האט גילעבן די תורה צו משה האבין זיי גילעבן
 מכות צו משה , בריוול'ה אויב גווייל'ה פון רשמות פאר
 מענטשין , בן בתריא זאגט פערציג טעג אויב משה גינען
 אויף דעם פארג צו ריא האט גילעבנט תורה אויב האט
 געפארשט ובעקערט פון זיי ווערן די אותיות פון די תורה ,
 אויב נאך פערציג טעג האט ער גענומען די אלוות אויב
 איז מיט איה אראפגעזאנגען צו די יודין דאס איז גינען
 דער געקלערט פאג איז חודש תשרי אויב רס גפאר אויב
 האט גילעבן די תורה צו ריא וידין אגרושע אויף אייביג אויב
 הקב'ה גינעפן ווע' איך כפאר זיין די געבורות פון ריא וידין ,
 סיר דיין קבד , האט הקב'ה גינאנט צו משה רז וועקט גיט
 אקענטש זאל מיה זעהן אויב זאל בלייבן לעבן , גאר וועגן
 פון נאמען וואס איך האב דיה געמאכט וויסען וועל איך
 פארן זיין ווערן זאלן שפעל דיה אין . ריא סיר פון דעם
 קלערט אויב איך וועל דיה סירען פאר דיר ריא מלאכים
 וואס בערנינען פאר מיר אויב אז די וועקט הענין זיי וויסן
 דעם

משלי חכמים

גינען , איז דאך גאר וועגן דיין גרויס ליבשאפט וואס די האקס
 מיה געליבט , פאר וואס אז איך האב פענס געזונדיגט נעגן
 דיין האקס שוין פארנעמן די ליבשאפט אויב ווילקט מיה שוין
 בעשקראפן , דאס האט גינאנט משה פאר הקב'ה , די האקס
 גינאנט צו אברהם אבינו ריא וידין וועגן זיין אין ספרים פיר
 הגרד'ס יאהר , גאר וועגן דיין גרויס ליבשאפט וואס די האקס
 געהאט צו די יודין האקס גיט געקענט פארקראפן זיין זאלין
 זידין נאך אויב נאגן אין מצרים , דריבער האקסו זיין ארויס
 גענומען פון מצרים פאר די צייט , אויב האקס זיי פקדש גינען
 אויף דעם פארג מיט זיין זאלין ווערן דיין פאלק , אויב איך ער
 דא וידין גענען ארויס געזאנגען פון מצרים האקסו זיין
 געזאגט זיי זאלין געשווינט ארויס גיין , זיי האבן אנגעגרייט
 פייג אויב האבן געוואלט באקן דאס פייג זיי זאלין האבן וואס
 צו עסן אין ווען , האקסו זיי גיט גילאסן פאלקן דאס פייג ,
 גאר מיט דעם פייג אויף די פלייצעס האבן זיי געמוסן ארויס
 גיין פון מצרים , אויב באלד נאך ריא תהנה האבין יודין געזיג
 דיקס אויב האבין געפאקט דעם עגל אויב נאס האט זיין געוואלט
 פארלעבן , ווייל ער האט מיט זיין גיטאנן אנעלכע גרויסע
 טובות אויב זיי האבן געזונדיגט , האט משה גינאנט פאר נאס ,
 פאר וואס האקסו אזוי געשווינט פארקעסן די גרויסע ליבשאפט
 זון ריא יודין , די האקס זיין ארויס גענומען פון מצרים פאר
 זיין צייט , אויב האקס זיין ארויסגענומען פון כח אויב מיט
 שפארקייט זיין האבן אפילו דאס פייג געמוסן מיט געפען גיט
 געמאכט , ווייל דער בעל הגדרה זאגט שלא הקפיץ צבאם של
 אבותיכם עס , זיי פון צייט גינען די פייג פון אגרושע
 אקטעס זאל זאגט ווערן , זיי געזיגלע עליהם פאר די מלאכים
 בקדוש ברוך הוא געאלט , פון נאס האט זיך געווינען צו זיין
 אויב האט זיין אויסגעליינט פון מצרים , אויב איצט האקסו דאס
 נאנצע ליבשאפט מיט איין סאהל אפגיסאן פון זיי , געדיינג
 זיינע אקטעס ווייא עס שפייט ווייסער איך די ספוקים זיינען

מִחְרוֹן אַפְּךָ וְהִנַּחְתָּם עַל־הָרֶעָה לַעֲמֹךְ: י זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָּהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻבָּה אֶת־

מִתְקוֹף רִנְיָהּ וְאֵתִיב מִן בְּשֵׁתָא דְחִשְׁי בְּתָא דְמַעֲבַד לַעֲמֹךְ: י זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ דִּי בְּמִימְרָךְ וּמְלִיפְתָא עֲמַהוֹן אֲסַבֵּי

ת"א וזכר לאברהם. ברכות י' ג' סוחר פ' יודקא :

בעל הטורים

(יג) וזכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך. כאן הקדים אבות לעבדיך וכו' עקב זכור לעבדיך לאברהם וגו' סקדים עבדיך לאבות לומר כי היו עבדיו מתחלה ועד סוף כיוולא בו דוד עבדי. ועגלי דוד :

שפתי חכמים

(יג) והגחם. התעשת מתשבה אחרת ו להקטוב להם: על הרעה. אשר שחכת להם: (יג) וזכר לאברהם. (ט"ז) אם עברו על עשרת הדברות אברהם אביהם נתקנס כעשר נסיונות ועדיין לא ז' קבל שכרו תהוה לו ויחלו עשר כעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. (ט"ז) אם נשבעה הם זכור ח לאברהם שמשר עמנו להסדף עליך כחור כשדים אם להריגה זכור ליצחק ששעש זאורו לעקידה אם לנלות זכור ליעקב שגלה לחנון ואם אינו גלויין בזכותו מה אהה חומר לי ואעשה חותך לגווי גדול ואם כסא של א' רגלי א' אינו עומד לפניך כשעת כסוף ק'ו' לכסא של של רגל א' (ברכות לב): אשר נשבעת לרובם בך. לא נשבעת להם כדבר שהוא כלה לא בשמים ולא כחצץ לא כהרים ולא כבגדנות אלא כך שמה קיים ושכחות קיימת לעולם שנאמר (בראשית כב טז) כי נשבעתי לכם אם וליצחק נאמר (שם כג ו) והקימותי את השבועה אשר הכתבתם. ואת שזכות משע מתקיים על כל פנים אף אם ימטלו

למה יחרה אפרך בעמך לא להם לויח אלא לי לגד. זה וזה יבשר: א' ט' התפעל להם לשעור הסתוות מתחשבה רעה לתחשבה טובה דכל לשון נחום ל' מתשבה אחרת הוא: ז' דלא"כ מצי זכור לאברהם אם היה הוא לדיק קבל שכר ושוב אינו מחוייב בעבורו לבנו כלום: ח' דלא"כ למה נזכרו שלשתן אברהם שני. ראשם. א"כ דק"ל למה כתיב זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם חייבתי ה"ל זכור אשר נשבעת בני לעבדיך לאברהם וכו' דהא. הוסיפה השבועה קאי'. ועוד נשבעת בני אברהם הוא דכתיב שגמח כי נשבעת וגו'. ל"פ זכור לאברהם עשר נסיונות וכו' ולא קאי הוסיפה על השבועה אלא על זדקת אברהם וכו' ולא קשה לויח א"כ מצי זכירה שייך לגבי יצחק ויעקב ל"פ אם לשריפה וכו'. ואין להקשות למה פ' נכי אברהם עשר נסיונות למה שריפה לחור. י"ל דכי מניינו מלקח ביון דתרווייהו חייבתו בני אברהם: ט' יש מקשים מה' ק"ו הוא זה וזה מהש ג"כ י' על זכות חנות דהא הוא מנכי כניהם כדריש'ה ב'פ' שלח ואעשה חותך לגווי גדול ולא כתיב ובעשם את זרעך וגו' שאתה טרעטם ומתהללים אלו לא מעטו וצנעו היו נכסיו לחן כמו שבועתו הקב"ה את אברהם לנרדף אתו את הארץ ועשיו שכלם ש"מ א"כ דהקטא גרם שלח יחייבים שבועת אברהם וא"כ כמה יודע חיטוף שמתקיים שבועתו יחסיב ביו לגווי גדול ולוי מעטלו כניו ולא תחייבים ג"כ

תפלת משה

זה הוא אומרו למה פ' יחרה אפרך בעמך. הלא אשר הולאת מלחך מלרים. ועוד יאמרו מלרים. אכשי מלרים אשר נשאר במלרים כשישמעו גוליהי הולאת אשר תעשה למלך בעבור העון העגה יתפסו על זה. ויאמרו מה מרי סוף הגדול הזה

בעינים ולקחה בירושלן וכחוסה להיות לו לאשה והוסיפה שלח חונה עוד. ולא כתיב ין ונתה ונתה: חן אשר יחרה אפר עליה להרבה כי אשה זונה לקח חסוה הוא עקשה ונגולה. אבל לריכה מפני זה מוסר ועונשים לא הריגה וכליה מוחלעת.

פירושו לחרות אלהים

ישראל עבדיך נואם וי' ועג'עו גינויעו דיינעו קגעקט אשר נואם דו האקסט צו וי' גישווארין קד אין דיר נואם דו האקסט אקיום אויף אייביג אוג בייין שבועה האט אקיום אויף אייביג ונדברי אוג דו

עדר שוב קער ויידער פון בייין גרים צארו ויהי אונג האב חקקה על הרעה אויף דעם בייין יצחק נואם דו האקסט גינואלט מתאנה צו בייין פאלק: (יג) זכור גידענק צו אברהם אוג צו יצחק אוג צו

פרקי דרבי אליעזר

(יג) והנחתם על הרעה לעמך. גאם האט גינואם צו משח איד וועל ירי' פארלענדן. האט משה געזאגטס ביי דעם פארלענדן. האט משה געזאגטס ביי דעם פארלענדן. פאר נואם האט ער גינואם גאם זאל הרעה האבין פון דעם שבעקס אוג דו האט גים גינואם פון וועלעך שבעקס. נאך דער מדרש שרייבט דבי יוחנן האט גינואם ל'משל איינער האט געזאגטס פאר זיין ויהן אקראם מיט בלשמים [אנא פערשוסען] אין גאטס נואם דאסן וואהקע וזנות, ריא וזנות פלעגין קויבען צו אים אין קראם קויפן דא בלשמים ואנא פערשוסען. אונג וויל דער ויהן איז גינוען אונגער בענטש, איז ער איבערגעניעט גינואין צו ריא וזנות, אפארט איז דער פאטער געקויפט צום ויהן אין קראם אוג האט אים גיפראטין מיט אונז, האט דער פאטער געשריבען אויף דעם

נאמען נואם איה האב דיר געזאגט ווייען נאמען ווייען זא איה שטימט דארטין פאר דיר אוג דו נאמען שטימין מיט כח אוג נאמען גיט שבעקן. איז מ'זאגטס האבין גינואם פאר הקב"ה מיד געדינען פאר דיר ביי טאג אוג ביי נאכט אוג מיר געזען גיט זעהן בייין קבוד, אוג מ'זש איה נאך אפגעניש געזאגט פון אפאטע אוג וויל זעהן בייין קבוד. זענען ד' מלאכים אויף משה מען מיט בעש אויף משה אוג האבין אים גינואלט הרג'ען. איז באלד הקב"ה גינעהן גינוארין צו משה מיט אונאלקין אוג הקב"ה האט מיט זיין האנט געזאגט אויף משה מען זאל איה גיט הרג'ען, אוג ווען הקב"ה איז אריבער געגאנגען האט ער צו גענועמן דו האנט פון משה האט משה גינעהן די לשינה פון אינעמן

ויהן אוג האט גינואם צו אים איה וועל דיר הרג'ען, צו דעם געשריי איז אריין געקומען אנטווער אנטווער אונג האט געזאגטס בייין ויהן אוג דו שרייטס נאך איה אים, דו האסט אונעק גילאזין אלע האנדלען אוג האסט געזאגטס בייין ויהן אפארטל מיט אפאלקע נאכין נואם וזנות בעניקען אוג האסט אונעק גילאזן אלע

וְרַעְיֶכֶם כְּבוֹכָבֵי הַשָּׁמַיִם וְכִלְהָרְאֵי
 הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתֵן לְזֶרְעְכֶם
 וְנַחֲלוּ לְעַלְמִים : יי וַיִּנְחַם יְהוָה עַל־
 הָרַעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ : פ
 מו וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מִשָּׁה בְּיַד הַהָר וַיִּשְׁנֵי
 לְחַת הָעֵדֻת בְּיַדוֹ לְחַת פְּתָבִים

ית בניכו כבוכבי שמיא
 וכל ארעא דרא די
 אמרית אתן לבניכו
 וינחמן לעלם : יי ותב יי
 מן בשתא די מליה
 למעבד לעמיה :
 שו ואתפני ונתת משה מן
 מורא ותרין יוחי
 שהדואת בידיה לוחין

תרא וינחם ס' על . מסוד' קט :

תפלת משה

דעת זקנים מבלי התוספות

היום מיומים . הלא ברעה הולילם ממלרוס . ר"ל ברעה הוליל
 אשר עשו כעת כמדבר עמו ג"כ כהיותם ממלרוס . כי גם כמלרוס
 נבדו אליהם ו'אעפ"כ הולילם ממלרוס כרכוש גדול כלהס
 וחסה . וכאשר עשו כעת הדבר הזה שעשו כמלרוס כעס עליהם
 עד מהל לכלותם . ולמה לא הרגם או והרגם עתה . אם הים
 רק עבור העגל שעשו . אלא מסתמא כעודם כמלרוס רלס
 הולילם משנחתו אותם . רק היה אלא חיה מניעה שלא היה
 יכול להורגם עודם כמלרוס . אלא מסתמא כעודם כמלרוס רלס
 הולילם משנחתו אותם . רק היה אלא חיה מניעה שלא היה
 מעל פני מלדמה . לכן כיון שבלשר הולילת אותם ממלרוס ידעם
 כי תמיד היתה העדוה אליהם עמיהם ולא כלותם גס עשו
 מחרון לוק ולא יטובו בהם חתרי אף לכלותם יחד . והנהם על
 מחרון לוק ולא יטובו בהם חתרי אף לכלותם יחד . והנהם על
 ג"כ

דעת חסר כתיב לוי ששניהם שוות ושנים כנגד שמים
 ואין וכנגד חתן וכזה וכנגד שני שושבינו חמשה
 דברות על לוח זה וחמשה על לוח זה כנגד חמשה חומשי
 תורה ושניהם עשרה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא
 העולם ובעירובין פרק כיוצא מערבין א"ר"א מאי דכתיב
 לדחות אבן אם שמים אדם עצמו כאבן תלמידו מתקיים
 בידו ואם לאו אין תלמידו מתקיים בידו וא"ר אלעזר מאי
 דכתיב הרות על הלוותה אלמלא לא נשבתה לוחות
 הראשונה לא נשבתה תורה מישראל רב אבא אמר אף
 אין אומה ולשון שולטת בהן שנא' חרות אל תיקרי חרות
 אלא חירות :

ברעה כעבור שסס עמך . ועוד אשיך מלים . שאלת אלי ואעשה
 וישו כחוסם ויענדו אליהם מה תעשה אז עמיהם . הלא כעת כונתך
 זכור לאברהם וליזחק ולישראל עבדיך . והם שלשה לדיקוס ואני אחד .
 ומיני . וזכו ממלרוס ול' אם כחם של שלש רגלים לא יכול לעמוד
 חסתי כעסך כחם של רגל אחד אף יכול לעמוד מפני כעסך .
 חס זכות של שלשה לדיקוס לא יוכלו להסקיע כעסך מנייהם ואין
 להם כך ותזכר אליהם ארנה חס ועמיהם ככוכבי השמים . ולי לא נשכעת . ומדוע חתמתי אלי ואעשה אותך לגוי גדול . מיד

ברעה כעבור שסס עמך . ועוד אשיך מלים . שאלת אלי ואעשה
 וישו כחוסם ויענדו אליהם מה תעשה אז עמיהם . הלא כעת כונתך
 זכור לאברהם וליזחק ולישראל עבדיך . והם שלשה לדיקוס ואני אחד .
 ומיני . וזכו ממלרוס ול' אם כחם של שלש רגלים לא יכול לעמוד
 חסתי כעסך כחם של רגל אחד אף יכול לעמוד מפני כעסך .
 חס זכות של שלשה לדיקוס לא יוכלו להסקיע כעסך מנייהם ואין
 להם כך ותזכר אליהם ארנה חס ועמיהם ככוכבי השמים . ולי לא נשכעת . ומדוע חתמתי אלי ואעשה אותך לגוי גדול . מיד

פירוש לתורה אלהים

צו דער עקירה . ולישראל אונ אויב דיא ישראל
 וענן חייב גיווארין גלות צו האבין גידענק דעם
 זכות פון יעקב אבינו וואס ער איז פארטריבען
 גיווארין אין חרן . אונ אויב די ישראל קאנען ניש
 גצור ווערן מחמת זייערע זכותים וואס זאקסו
 מיר צו אז ר' וועקט מיה מאבין צו אגרויס
 פאלק אז אונות פון דרייא צדיקים העלקט גיט
 ווען ר' ביזט ברוגז איז שוין אפ' אפ' אפ' דער
 זכות פון מיר אלרין וועט ניש העקפין אקענין
 דיין פעס : (יד) ויחם יי אונ גאט ברוך הוא האט
 הרשה געהאט זי הינה אויף דעם ביין אשר וואס
 ער האט גירעט געשיח צו טאהן צו זיין פאלק :
 (פו) ויין אונ משה האט זיך גיקערט ויגר משה
 אונ משה האט געעירקט פון דעם בארנ סיני
 ושני נוחות אונ דיא צווייא לוחות הקדות דאס
 כצייגעניש בידו אין זיין האנט נוחות דיא לוחות
 וענען גיווען געשריבען פון זייערע צווייא זייטן
 דיא אותיות וענען געלייגט גיווארין פון ביידיע

האקט גירעט צו זיי ארבה איה וועל מערין אייערע
 קינדער אז זיי וועלן זיין אויב פיל כבוכבי אזוי ווי
 די שטערנין אין היקעל וזי הארץ אונ דאס גאנצע
 לאנד אשר וואס איה האב גיאנקט אפו וועל איה
 געבין צו אייערע קינדער ויחמו אונ זייא וועלן
 דאס ארביין אויף אייביג . ורשי שרייבט אזוי
 האט משה גיאנקט פאר השם והקדר ווען דיא
 ישראל האבין עובר גיווען אויף דיא עשרת
 הדברות גירענק דעם זכות פון אברהם אבינו
 וואס ער איז געפרובט גיווארין מיט צעין
 נסיונות אונ האט נאך זיין שבר גיט קקבל
 גיווען . אונ ווען די ישראל וענען שולדיג גיווארין
 פארברענט צו ווערן גירענק דעם זכות פון
 אברהם אבינו וואס ער האט זיך פון דינעפטוועגן
 גילאזט ווארפן אין קאלך אויבין . ליזחק אונ
 אויב די ישראל וענען שולדיג גיווארין געהרגט
 צו ווערן מיט אשטוערד גירענק דעם זכות פון
 יצחק וואס ער האט אויס גישטרעקט זיין האלדו

פרכי רבבי אליעזר
 אונ משה האט אנגעווייבן שרייבן מיט אהויבע שטימקע
 ה' ה' אל דחום ויחמו . נייא זאנצע דרייעקען מרות . אונ
 משה האט גיאנקט פאר הקב"ה זייא מוחל די יודין זייער
 ויך וואס זיי האבין געמאכט דעם ענין . אונ ווען משה וואלט
 געלייגט דאמאס געלייגט זיי הקב"ה ער זאל א"ל אייביג מוחל
 זיין

משלי חכמים
 זאלע נאסין אונ האקט געמאכט די קאמ אין זאנאס ווא זונת
 וואקען . דריבער האט ער געווינדקט . איצט דארטקסט אים
 ויך וואס זיי האבין געמאכט דעם ענין . אונ ווען משה וואלט
 געלייגט דאמאס געלייגט זיי הקב"ה ער זאל א"ל אייביג מוחל
 זיין

משני עבריהם מזה ומזה הם
 כתבים: זו והלחת מעשה אלהים
 הנה והמכתב מכתב אלהים הוא
 חרות על הלחת: וישמע יהושע
 את קול העם ברעה ויאמר אל
 משה קול מלחמה במחנה
 ויאמר אין קול ענות גבורה ואין
 קול ענות חלושה קול ענות אנכי

פתיון מתרו עבריהון
 מכתב ומכתב אינון
 פתיון: זו והלחת
 עובדא דני אינון ומכתבא
 פתבא דני הוא מפרש
 על דתתא: וישמע
 יהושע את קול עמא פד
 מלכין ואמר למשה
 קול קרבא במשרתא:
 ויאמר דא קול גיברין
 דנצחין בקרבא ואף דא
 קול חלשין דמתברין קול
 דמטיבין אנא שמע ו

הוא מזה ומזה: ואלה: אבות פז פ' סוכה פ' ששעים: חרות על: מירובין ד: וישמע יהושע: פ' סוכה פ' ויקבל:

רשבים

מעשה אלהים הנה, ולא פסל אותם משה אבל
 המחזורים כתוב בהם פסל לך: חרות, כמו חרט:
 (ית) חלושה, נצחון. כדכתיב וחלוש יהושע:

שפתי חכמים

כעשתי ללבריה אביך וליעקב נחמד (שם לא מה) אני אל
 שדי טרה ורבה נשכע לו כאל שדי: (עו) משני עבריהם.
 היו האחות נקרות י ומעשה נסים (שם) שכת (קד):
 (עו) מעשה אלהים המה. כמשמע הוא בכבודו
 עשאו. ד"א כאלם האומר למכירו כל עסקיו של פלוני
 ל' חרת ומרט אחד הוא שניהם לשון מיוק אנטי"ר
 חרות. חרות ומרט אחד הוא שניהם לשון מיוק אנטי"ר
 חרות. חרות ומרט אחד הוא שניהם לשון מיוק אנטי"ר
 חרות. חרות ומרט אחד הוא שניהם לשון מיוק אנטי"ר

וינחם ס' על סרעה אשר דבר לפסות לעמו. והשיב משה חמת ה' מפני ישראל שלא יכלה לוחם כמחמו. וכן אמרו חז"ל במדרש
 אמר משה אל מתי אני את ישראל ואדר לי מתי ישראל תקומם כעולם אלא חינו זו מחלנו עד שנתקם עליהם רחמים מיד התחיל
 משה ללמד עליהם סניגוריא. ובאשר ראה משה כי נחם ה' ולא יכלה את ישראל אח"כ ויסן ויכר וגו':

ענין השלבת חלוחות

סלוחות עמו. היה לו להניחם כמקומם כמחמו ולא ליקחם כלל.
 ח' ח"ך ערכ לבו לשכר סלוחות שהיו מכתב אלהים. ואם
 ישראל חטאו ולא היו רחמים אל הסורק היה לו להחזיר סלוחות

פירוש לתורת אלהים

זייטין דאם איז גינעוין מעשה נסים מזה ויטה פון
 דער זייט אונ פון דער אנדערער זייט הם כתיבים
 זענען זיי גינעוין געשריבען: (סו) ותלויות אונ די
 לוחות כעשה זענען גינען גאטס ווערן ותפקב
 אונ דאם געשריפטן ככתב איז גינען אנגעשריפטן
 פון גאט היות איז גינען אויפקערצט על תלויות
 אויף דיא לוחות: (ניו) וישמע אונ יהושע האט
 גיהערט את קול דאם קול פון דעם פאלק בנעת
 מיט דאם שרייען וואס זיי האבין געשרייען אונ

פרקי דרבי אליעזר

זין די ינד פון די ירדן גיו סוף ארבע לוחות וואלט הקב"ה
 אזוי גיטאקן. וייל באמאקט איז גינען אנגעשריפט
 צייט ביא הקב"ה. משה האט אנדער גאר גינעטין ביא
 הקב"ה ער זאג מות' זין דיא ינד פון גע' האט הקב"ה גינאקט צו משה איה האב גיטאקן ווי די האקט גינעטין
 רבי

י וְהָיָה כִּד קָרַיב לְכַשְׂרִיתָא נַחֲזֵא ית עֲגָלָא וְחִינְיָן וְחִקְרָא רִגְזָא דְמֹשֶׁה וְרַמָּא מִדְוָהי ית לִחְתָּא וְתִבְרַי יתְהוֹן בְּשַׁפְּוֵי מִגְרָא : כ וְנִמְיֵב ית עֲגָלָא דִּי עֲבָדוּ וְאִוְקִיד בְּגִנְרָא

שמע : י ויהי כאשר קרב אל- המחנה וירא את-העגל ומחלת ויחר-אף משה וישלך מידו את- הלחית וישבר אתם תחת ההר : כי ילקח את-העגל אשר עשו וישרף

תרא ויסי אלשי . חמית כח עקרים מ'ד ט"ו : בער המורים

*מירוי קרי רשבים

(יע) וישלך מידו . חמר ו"ד שפכו כ"י דכרות וי"ט פסל כחורה וי"פ תועבת ה' כמשלי :

לשאת . רבי אריתי במקרים של רבי אליעזר ועיקר פשוטו כך : רש"י

המענין את נפש שומעו כשלאמריו לו : (יע) וישלך מידו וגו' . (שבת פו) אמר מה פסח שהוא אחד מן דעת זקנים מכלעי התוספות

(כ) רשק . פירש"י בשלשה סיחות נירדנו עדים והתרא' בסוף כרין עיר הנדחת שהן מרובין וכי' . וקשה איכ' יחא מסוג אבר וי"ד שרדנו בסוף כרין בני נח דרמסרין בסנהדרין שדין בסוף :

הלווחות . כמו שאמר הכתוב ויתן אל משה כללוהו ולכר אתו ככה כל הלווחות מן הכר אז ספר לו הקב"ה מה עשה ופסל ואמר שפכה מעט ולהט משה שפכה כוונך הוא לא יכלה את ישראל

פירוש לתורת אלהים

פייניקט דעם גוטקען מענקש נואם הערמ דאם צו אכ"י שומע הער איה : (יש) ויהי אונ עם איז גיווען באשר קב אז משה האט גיגנהקט צו דער מנהגה גריא אונ ער האט גיזעהן דאם עגל ויחזיות אונ דאם נואם ויי טאנצין דער ביי ויהר אונ עם האט געקריקט דער צארין פון משה הענקט אונ ער האט אונקע גינארפין פון גינעע ויהקט את הלווחות די לחות וישר אונ האט וי צו גיבאבין פחת ההר אונקער דעם פארנ . ורש"י שרייקט משה האט אזוי גינאקט מה דאך דער קרבן פסח איז דאך גאר איין מנה האקטו גינאקט כל בן גבר . וער עם איז אפערקערער ניט אןשראע מאר אים ניט עקין רא איז דאך דיא גאנצע תורה אונ אלע ישראל וענען עכוס"ז נויא קאן איה ויי געבין די לחות : (כ) ויחא אונ ער האט גענוקען דאם עגל אשר נואם וייא האבין גימאקט וישרף אונ האט גיענפט די הענט האט עד געקייקט די לחות ונעלין צוריק ארויף פליהען אין היקעל . ויזרום די לחות וענען דאך גיענען ורזניה , ויזרום אין היקעל איז גישטא קיין שטייגער גאר אז משה : האט ויי גימאפעגרייקט אויף דער

משרי הכמים
די האקס אונקע גינאקט אלע לעקער אונ האקס צריין גיענען דיא יודין אין מצרים , נואם מצרים וענען שפאיק בהעקם צו ויישקען געצין היקעס , אונ די יודין האבין יוד אפגילעזונט פון האבין געהאלטן אין די הענט קרינען אויף געבער קריין איז גיווען דער שם הפסולש , אונ דיא פלאקאים קאבין אונגוטמאג

מכאן ררבי אליעזר
כדי אליעזר בן עזר ונאם ווען הקב"ה איז אראם געקוקען געבין דיא תורה צו דיא יודין וענען מיט אים געקוקען ועקם מאהל הונקערט מוזענד פלאקאים ענין די ועקם מאהל הונקערט מוזענד יודין . אונ די פלאקאים

בְּאִישׁ וַיִּמְחַן עַד אֲשֶׁר-דָּבַק וַיִּזְרַע עֲלֵי-
 פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
 כֹּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה-
 עָשִׂה לָּךְ הָעַם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ
 עֲלֵיו חֲטָאָה גְדוֹלָה׃ כֹּה וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן
 אֶל-יְהוָה אֵף אֲדַנִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת-
 הָעַם כִּי בָרַע הוּא׃ עַ וַיֹּאמְרוּ לִי
 עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי-זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ

וַיִּשָּׂף עַד דִּי הָהָר דְּקִיק
 וַיִּרְא עַל אֶפְרַיִם וְאֶשְׁכְּנִי
 ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כֹּה וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשִׂה
 לָךְ עַמָּא הַדִּין אֲרִי
 אִימִיתָא עֲדוּתִי חוֹבָא
 רַבָּא׃ כֹּה וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן
 לֹא יִתְקִיף רוּנָא דְרַבּוּנֵי
 אֲתָּ יָדַעְתָּ ית עַמָּא אֲרִי
 בְּבִישׁ הוּא׃ כֹּה וַיֹּאמְרוּ לִי
 עֲבִיד לָנוּ וְחֲזָן דִּי יִלְכוּ
 קְדָמָא אֲרִי דִין מֹשֶׁה
 נִבְרָא דִי אֶסְקָנָא מֵאֲרַעָא

תולדות אהרן

ויר על פני ע"ו פד ס' הוה ר פסוקים
 ויאמר משה אל אהרן ענינה כס :

כעל השורים

אחיות ערכ ערכ רכ נרמו לסס לפשוט
 הוא וורה ואת האש ורת הלאה וישק את בני ישראל ברוק כסופות :

רש"י

כ לרגלו החר : (כ) ויור. לי נסוח וכן (איוב יא) ויורה
 על נוהו גפרית וכן (משלי ה) כי חנם מורה הרשת שזורין
 בה לזן וקטנית : וישק את בני ישראל . (יומא כו)
 תכזין לבלקס כסופות ל שלם מיתות נדונו שס אס יש
 עדים והתראה כסוף כמשפט אשני עור הבלתת שכן
 מ מרובים עדים בלא התראה כמגפה שנאמר ויגוף ה'
 ולכו כענינם : (כא) מה עשה לך העם הזה . כמה
 אסורים סבלת שסורוך נ עד של תביא עליהם תעא זה :

רש"י

(כ) ויור . ויפזר . ויקן . מן קנה . ויור מן ורת . הגה . (כ) כי כרע . אחיות ערכ ערכ רכ נרמו לסס לפשוט
 הוא וורה . ואת האש ורת הלאה : וישק את בני ישראל . ברוק כסופות :

שפתי חכמים

זה היה מעשה נסים : כ דק"ל נחת הכר משמע ששים חוך
 ותלל כהר לכן פי' לרגלו החר : ו הפטע עבר אוחס כסופות
 הוא פי' הוזהר חחר עמ"ס הוא כלשה המוכה תחת כעלה כמו
 שלמרו בתרש והכילו רס"י בשיר השירים כפסוק שני ערך מ"ס
 ברוק אוחס כסופות וק"ל : מ לומר שמיחתן כסוף ולא כספילה
 כיחוד העובד שמיחתן כספילה : ל לומר כה : יסורין עשו לך
 עסוכרת לפשוט לסס עגל כתמים ולרבותא חמר שפתי אשילו
 אלת העם לא עדים ולא התראה בהדרוק שבלקס המים
 אסורים סבלת שסורוך נ עד של תביא עליהם תעא זה :

ענין השלבת הלוהות

אוחס ולולדת לישראל כספילים : זה גם שהק"ס פרשה אוח
 לקחה עמו הלוהות ולא אמר לו שיניח בשמים ע"כ לקח עמו .
 אכל ויהי חשד קרב תשה אל המחנה ותקרב כנגדו העגל בתקום
 שטומאסו לא לשומתו זה . ע"כ ח"ב פרחו כל הלוהות מעל
 שכתב בלוהות דוגמת הנפש בנוף ובכסחלק הכתב כשאלו
 ועל כן הסכימה דעתו לשכר אוחס תחת סהר . ונראה לוס

לקומים על התורה

נעלם נענעו ויי גינארוין נשמיית , ווי די סלאכים וואס
 נענען געקומען צו אפרהם אונ צו מנחם , איינע נועלען ויי
 צוריק נוערין רוחניות אונ וועלן איהן פלייגען צוריק אין
 זייערע , אזוי האט משה געמיינט , או סען האט אָפּעֶד
 מיט דיא קינדער ישראָל : (כא) וַיֹּאמֶר אונ מֹשֶׁה אונ
 יסורים האט דיר דאס פאלק גיטאון גי מבאָת או דו האסט געמנט גריינגען אויף אים אזוי
 אנרויסע זינד : (כב) וַיֹּאמֶר אונ אַהֲרֹן האט גינאָמט צו מֹשֶׁה אי יחי לאו גיט גרענען דער צאָרין סון
 מיין הערר אַתָּה יִבְרַת דו ווייסט דאך וואהל דאס פאלק פי בדי היא אז ויאי גייען ששענדיג אין
 שלעכטין ווען : (כג) וַיֹּאמְרוּ אונ ויי האבין צו מיר גינאָמט גֵּשֶׁה סאך צו אונן געקער אָשֶׁר וואס ויאי
 זאלין גיין פאר אונן פי זה משה ונארום דער דאָוִיגער מענטש מֹשֶׁה אָשֶׁר וואס ער האט אונן

משלי חכמים

די ספרים אינ האבין איר גיטאָמט אַקאַלפּ פאר אַנעצן דיעשה
 ביסוס דאך שולדיג אין זייערע זינד , גיט געניג וואס דו פירסט
 גינעלעניג

פרקי דרבי אליעזר

אננישארין די נעקם פארהי הגינערש פויענער יודין דיא
 קרוינען , די אלע פלעג פון דעם וואס וויא האבין
 געענאט געשעה ונשמע בוי דעם פאנג וואס ויאי האבין
 געמאכט דעם געל , נענען די יודין גינען ביי הקב"ה געקער פון די סלאכים , אונ דער פלאך סקרת האט גיט
 גינעלעניג

**מֵאֲרֵץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֶנּוּ מִהֵיְהִיָּה
 לֵאמֹר לָהֶם לְמִי זֶהְבַּת הַתְּפָרָקוּ
 וַיִּתְּנוּ לֵי וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאִשׁ וַיִּצֵא הָעֶגְלָה
 הַזֹּהָה : כִּי וַיֵּדָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי
 פָּרַע הוּא כִּי־פָרַעְהָ אֶהְרֹן לְשִׁמְצָה**

תרא ואלכסו . פס : יורה פס . מגילת פס : כי פרוט סוף . אכת קיס :

רשעם

(כד) ויצא העגל הזה נגמרה מלאכתו . כדכתיב ויצא לצורת כלי . ומוציא כלי למעשהו : (כה) כי פרוע הוא כמל מן המצות ממצות לראו . כדכתיב והפרעו כל כשונאיהם . כמו והקח אהני שמכן מנהו כמין דיבור :

שפתיו חכמים

יורין בעלמא לא עשן לך : מ דקיל למה לא כתיב כי רע הוא אם הדבר עב לשראף יפ ברע קחי על סדרך סרע ופסיס סוּרְךְ לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ הַסּ הוֹלִיכִים כִּי כִדְרָךְ לִפְנֵי לִשְׁוֹן הוֹלִיכִים וְחַמֵּר תְּמִיד מִמֶּנּוּ כְּשׁוֹנֵט זֶה הוּא מִשְׁמַע שְׁמַחַר כַּעֲבוּל הוֹרֵךְ הוּס סְכוּמִתּוֹ כִּי לְהוֹסֵט חוֹלֵם חוֹלֵם הוּס הוּס וַיִּדַע מִשֶׁה זֶה הוּס לֹא לְגִדּוֹר נִדְרָה מִתְחַלֵּט עֵרֶס שׁוֹעֵבֶה סֵרֶס לְסִיכֵי הוֹלְךְ לְהוֹסִיף הַסְתַּעַס סוּחַ סְלוֹ וּמִסְרָךְ דַּלְהֵרֵן לֹא אִמְרַה סְהַפְרֵקוּ אִלְלָה אִמְרַה לְמִי יִצְוֹר אֲרוּחַ כַּחֲרַע דַּלְהֵיכ אֲחִי וַיֵּלֵךְ הָעֶגְלָה הוּס מִחַמֵּר סְהַפְרֵקוּ עֵינֵי הַשְּׁלֵכַת הַלְחוּחַת

ענין השלכת הלוחות

סבכת חלמודו מתחמ אכסו דלמר רכי למי לחות ושכרי לחות מונחם כלרו . וזקן סבכת חלמודו סיניו ספרו חמנו לחות עומלם והספח לא יכלו לכתובם הלותיות על הלוחות . כי סללו לא תעשה לך ספל הכתוב בקדושה וכספרם כאלכשת סקפ"ה איך יוכלו להיות ככתבים ועמלום מול סעגל מקור

יום הם ששין פסוין עכר"ס ועלמיני עלינו משל כמלך

לקומים על התורה

רי לחות גיט געוואלט צוריק געקען אין היפעל . ויארם פון היפעל גיט קען אונ צוריק געקט קען גיט . זענען די לחות אןאקגעטאלין , אונ זענען פון זיך אצוין צוגריבין גינוארין , אונ דאס איז גלייך זיך . משה אצוין וואלף זיין צוגריבין ווייל ער האט געבראקט קרענין זיי קאט וואס ער זאל סאקן מיט די לחות :

(כד) ונאמר להם למי זה וגו' אהרן האהרן יגאמט צו משה איך האב גיפרעקט זיי דיא יודין וער האט גאלד , דער אברבנאל שרייבט משה אהרן האט גינואלט זיין וואך זאל זיך אפצוהען זי משה ועט קאקען דריבער האט אהרן גיפרעקט ווער האט גאלד , נעם האט דאך גיבער גיט גיטראנין מיט זיך גאלד , ועלעין זיי דאך בארשין וידער גיין אהיים גריינגען גאלד . איינער ועט גריינגען קער איינער וויינגער , דער ווייל ועט ווערן צווישען זיי אקריג אונ עס זאל ארויס גיין פון דעם גאלד דער עגל :

(כה) וירא משה את היום כי פרע הוא . דער אלשיך שרייבט זיין איצט זענען די יודין גינען בקעקט מיט דיא וואקסיגס אין דעם זכח פון אהרן , איצט איז דער ווייל דער זכח פון אהרן אפגישאמטן גינוארין , זענען פאקרי דרבי אליעזר

גינעלשטיגט אויף זיין , עס איז מינער גישאמטן , אונ ווי דיא יודין האבין געמאכט דעם עגל איז הקב"ה זיין גינוארין אויף די יודין אונ ער האט גינאמט צו די יודין איך אונ סוז איצט אונ ווייטער ועט איר שטאמטן וויא אלע זענען געמיינט איר ועט זיין זיין מיר וויא ספאקטיים , אונ גיט פאקן :

דמזרים לא ידענא מה תהה ליה : כי נאמרית להו דמאן דהבא פריקי ויהבו לי וקמיתיה כנדרא ונפק עגלא תדין : כה ויחא משה ית עמא ארי במיך הוא ארי במלינון אהרן דאסכותוין שום פיש

בעל המורים

(כז) פרע . כי כי פרעו הוא ואלכו יסיס פרעו מס מלרע קמח אף עכוס מעמחס :

עצתי . פרעה אל תעבר בו : לשמצה . לרדכי לענ וקלס רש"י

ס וכסיונות למי המקוס : **(כד) ואמר להם . דבר אחד למי זכב ע לכב וסס מכרו והמפרקי ויתנו לי : ואשלכהו באש . ולא ירעתי פ שינא העגל הזה ויאל :** **(כה) פרוע . מוגלה נתגלה עמלו וקלונו כמו (כמדבר ה) ופרע את**

פלה תמיד כלומר כל מעשים הם תמיד כרע : **ע דלתיכ כל זכב כלכר וסס מוסרו והמפרקי :** **פ** פ יולי העגל סוז מנלתי דעת וקניו מבעלי התוספות

(כז) ויצא העגל הזה . נראה שהתיר זה באש ויצק אותו בדפוס ויצא סכנו עשוי בבת אחת וסס ראו לעשות צורת העגל י"ז משעה שראו את ישראל והחיות הם כבף רגז עגל לכך בחרו דמות עגל . ויש אומר שהשיך שם וסס שהעגל בו ארוג שז יוסף שכתוב בו עלי שור וכר : **(כח) לשמצה . זה שמץ ומסול שכר העכוס סלעניגס עלינו על מה שלשו אבותינו העגל יש להשיב דחם שכל פירושו לחרות אלהים**

אויף גיבראקט פון דעם לאנד מצרים לא ידענו וויסין מיר גיט סח וואס צו אים איז גינוארין : **(כד) הימר אונ איך האב צו זיין נאר איין ווארט גינואמט זיי וזכ צו ועקען איז פאר האנדין גאלד היפרקי זיי האבין גאלד געאייזט אונ האבין דאס גאלד אפ געליינגט פון זייערע אונ איך האב דאס האבין מיר גיגעבין אןאקגעטאלין געגל האב דאס גאלד אריין גינוארין אין פייער ובייא אונ עם איז ארויס גינאנגען דער עגל אונ איך האב גיט געוואקסט אז עם ועט ארויס גיין איין עגל :** **(כה) זיין אונ משה האט גינעקן דאס פאלק כי פירע אז ער איז גינוארין אןאקגעקט זייע שלעכטע פאכונג פון דעם עגל זיין משה ועט קאקען , זיין האבין אפער גיט געמאנגען גריינגען גאלד , גאר זיין האבין אןאקגעקען פון זיך דיא אונעררינגלעך אונ האבין מיר גיגעבין , אונ איך האב דיא אונעררינגלעך אריין גינוארין אין פייער איז ארויס געמאנגען דער עגל , אונ איז גינען גיט געמאנגען גריינגען אונ נקבוס האבין געמאכט מיט בישוף עס זאל ארויס גיין פון דעם גאלד דער עגל :**

משלי חכמים

זיין גיט תרגו , גאר זענען איין אקדעע סאקטס זיין אויך גיט פאקן :

זענען געמיינט איר ועט זיין זיין מיר וויא ספאקטיים , אונ גיט פאקן , אונ סוז איצט אונ ווייטער ועט איר שטאמטן וויא אלע זענען גענושין

אונקלוס

בְּקִמְיָהֶם : כו וַיַּעֲמֵד מִשֶּׁה בַּשָּׁעַר
הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֱלֹהֵי
וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי : כז וַיֹּאמֶר
לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁמּוּ אִישׁ־חֶרְבוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְדוּ
וּשׁוּבוּ מִשָּׁעַר לְשָׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ
אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ : כח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי

בְּדַרְיוֹן : כו וְקָם מִשָּׁעַר
בַּתַּרְע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר
מֵאן דְּחִלִּיא וְיֵי יִתּוֹן
לְדָתִי וְאִתְּכַנְשׁוּ לְדָתִיהָ
כָּל בְּנֵי לֵוִי : כז וַאֲמַר
דְּהוֹן כְּדָנן אָמַר וַי אֱלֹהָא
דְּיִשְׂרָאֵל שׁוּן גְּבַר חֶרְפִּיהָ
עַל יָרְבִּיהָ עֵיבְרִדוּ וְתוּבוּ
מִתַּרְע לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא
דְּקַמְלוּ גְּבַר יֵת אַחוּהִי
וְגְבַר יֵת חֶבְרִיהָ וְאִנְשֵׁי יֵת
קָרְבִּיהָ : כח וַעֲבָדוּ בְּנֵי

ת"א ויעמוד משע. אונקלוס

רשבים

(כו) איש את אחיו. החוטא בענל ;

רש"י

שפתי חכמים

ראש האשה : לשמחה בקמיחם. להיות להם הדבר הזה לנשות כפי כל הקמים עליהם : (כו) מי לה' אלי. יבא צ' אלי : כל בני לוי. (יז) וימא (כו) מאלן שכל הסבב כשר : (כז) כה אמר וגו'. והיכן אמר (שמות כב) וזכה לאלהים יתרוס כך שניה במכילתא : אחיו - שירא ממנו יבא אלי ויחסר מלת יבא דלמי שמעט מי שפוא

פואו לאש והתקן פואו כהרס כשר על זורה הטנל כהרס פואו פואו הטנל פואו חבל ממה שהסיר עליו הכתוב שחבר אחרן פקדו נומי וגו' פסיכס וגו' וכתיב וייר פואו כהרס וגו' וא"כ פקדו חמר אחרן ואומר להם דבר אחר וכו' וגם מ"ס ואשליכטו כלאש וגו' דמפסע שמעטטו יאל פואו חבל מ"ס סוכב ולר פואו כהרס ויעטטו עגל מסכה נראה שפתי ירחתו על משה פואו עקר מפי עגיל סר"ס"ס. אך קשה פון פואו אחרן קדוש ס' דבר עקר מפי ועיין (בנתי') : צ' פ' מי שפואו לה'

דעת וקנים מבעלי התוספות

ענין השלכת חלוחות

שהיתה לו אשה (מה והיו שפוחתי) אמרות אדוני הספק יגרש אותך ויקח אותנו לנשים אמרות להם לפח אמרתם פון אמרו לה כי אתם כהבא אדונינו אומר פון השוק ראבב מעט סנף פסחם על ירך ומאס כד אמרת להם שופות ומח אשה יפה כסוגי בשביל לכלוך מועט שאוכל לחזיה אותו במים ובכסוי הקדרות כל שעה ושעה יקח נשים :

פחורס. והסכרי לוחות ג"כ פרחו מהם לוחות פחורס. וכמו שנה פק"ס ליתן כבוד להסכרי לוחות חמת פסעס ס' עליהם לוחות פחורס פן לריכס ליתן כבוד לזקן שגכה תלמודו חמתם פסיו בו לוחות פחורס] ור"ל דרשו עפלו סלוחות מידו מתוך

פירוש לתורת אלהים

לקומים על התורה

מראבטונג וענען בעוואקט גיווארין פי פֿעֶח נוארום אהרן האמ דאם אנפלעקט אונ דיא זאך נועט צו נויא זיין לשפֿעה צו אשאנך נקמיהס אין דעם מויל פון אלע וואס שטייען אויף נויא אויף שלעקבס מאהן זייא : (כו) ויעמיר אונ משה האמ

ולא אחי' רשום גיבר יניה אותי אתם שמוולכבו' (כו) מי לח' אלו' מי שעסר ביראת ח' ולא משע בענל יבא מכחו איש אבל שאר חשבטים לא חשבט כל השבט במעשה העגל ומת חתיר בענל ומת בניו לא ידע בענל כי כלם שפרו אמרתך מה שאין פן בשאר השבטים ונ' לפי שחיו שבט מי קרובים למשה לפיכך לא נתרצה אחר ממה חמיו מנהיב בסקוטו ובספר הירמבין וז' אומה

חזיר דינען צו גאמ די אלע זאלין קוקען צו מיר וואספי און ניי האבין זיך צו אים איין גיוואמולס אלע קינדער פון שבט לוי : (כו) ויאמר אונ גר האמ צו נויא גיוואמ גאמ פון די ישראל יסימו מיהמ אימליקער בענטש זיין שווערד זי ייט אויף זיין דוך גבדי פארמ איבער ושוכו אונ קערמ ווייער משער פון איין מויער צום אנדערין מויער בפתח אין דער מנהג ישראל והיט אונ תרנה אימליקער בענטש זיין ברודער וואס אזו פון מוסער זייט אונ אנט אישראל ויאיש אונ אימליקער בענטש זאל הרנגן זיין פריינד ויאיש אונ אימליקער בענטש זאל הרנגן זיין קרוב וואס האבין דאם עגל געדינט : (כח) ויעשו אונ די קינדער פון לוי האבין גישאנן

דאך די וואלדיקס אויך אפגיטאן גיווארין פון די זיין דריבער וענען דיא זיין אויפגעקעמ גיווארין פון דיא וואלדיקס אונ דאם איז דאך פאר די זיין אהרנה. אונ אויפער דיא תרנה וועלן איינט דיא פלעקער אויפשאפן געגן די זיין מיט זיי פלעקת תאלטין :

זיך גישעקלט גשער אין דעם מויער פון דער מנהג ישראל ויאמר אונ גר האמ גיוואמ פי נוער חזיר דינען צו גאמ די אלע זאלין קוקען צו מיר וואספי און ניי האבין זיך צו אים איין גיוואמולס אלע קינדער פון שבט לוי : (כו) ויאמר אונ גר האמ צו נויא גיוואמ גאמ פון די ישראל יסימו מיהמ אימליקער בענטש זיין שווערד זי ייט אויף זיין דוך גבדי פארמ איבער ושוכו אונ קערמ ווייער משער פון איין מויער צום אנדערין מויער בפתח אין דער מנהג ישראל והיט אונ תרנה אימליקער בענטש זיין ברודער וואס אזו פון מוסער זייט אונ אנט אישראל ויאיש אונ אימליקער בענטש זאל הרנגן זיין פריינד ויאיש אונ אימליקער בענטש זאל הרנגן זיין קרוב וואס האבין דאם עגל געדינט : (כח) ויעשו אונ די קינדער פון לוי האבין גישאנן

פרקי רבני אליעזר
בענטשין. נבי יהודה זאגט ווען אפגעשט מיהמ פון שיינע קליידער איז גר איין אונ פוען גיט אים כבוד. אזוי

**בְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעֵם בַּיּוֹם
 הַהוּא בַּשְּׁלֹשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ׃**
**כֵּס וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאן יִדְכֶם הַיּוֹם
 לִיהוֹה כִּי אִישׁ בָּבֵנוּ וּבְאֲחָיו וְלָתֵת
 עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה׃ לַיהוָה מִמְּחֶרֶת
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעַם אַתֶּם
 חֲסֵאתֶם חֲסֵאתֶם גְּדֹלָה וְעַתָּה**

לוי בפתקא דמשה
 ונפל מן עמא ביום
 ההוא פתקתא אלפי
 גברא : כס ויאמר משה
 קריבו ידכון קורבנא
 יומא דיו קדם יי ארי
 גבר בכריה ובאחיה
 ולאיהיה עליכון יומא
 דין ברכון : ליהוה ביום
 דבתרהי ויאמר משה
 לעמא אהון חבתון
 חובא רבא וגען אסק

רשבים

(כט) מלאו ידכם חיים. כמו כי מלאו אחר' לשעבר. היום לה' הגבו כל יד ויד שלכם בקרבן לה'. שהרי איש כבנו וכאחיו שלחנם יריכם לשמים :

שפתי חכמים

זה' וירא ממנו הוא קרוב אלי ומי ויאספו אליו כל בני לוי : ק דק"ל כיון שכל שכט לוי הוה כשר למה אמר שיהרגו איש את אחיו ומתוך אחיו מחמת שחטו לוי זלזל ישראל : ר פ"י מתחלה היו הסבורים כסנים למקום וכשחטאו כעגל והקריבו קרבן לעכו"ם הרגו אותם ואח"כ חטאו חתמים כסנים למקום ואמר החתמנו כי

ק מחמו והוא ישראל (כט) מלאו ידכם. אחס ההורגים אותם דכבר זה תחמכו ר להיות כהנים למקום (זכחים קט) : כי איש. מכם ימלא ידו ש ככנו וכלחיו :

מלוי יד מורס על הטיקן כשנכנס לדבר להיות מחוק מחיותו וס דעת וקנים במעלי התוספות

הכבוד שפיו כבודו. שפתי מתחלה חכיו ושני לוחות העדות כידו. כלומר כידו אחת. וכשרתם העגל ומחולות אמר וישלך מידיו את הלוחות מידיו משתי ידיו. שאף בשתי ידיו לא היה יכול להחזיקם. מחמת גשמתן שילאו מהן. וכן טעם האדם כל זמן שהשקמה בגופו והוא כחיים אלו כודו לו כל כמו שסוף חצר מנוח שילאם השקמה מנוח :

שאברתם שפר קבלת התורה ויצחק ויצחק ליעקב ויעקב לעיו ורועו חושביו ישיבו' שלא מסק' מהם הורה כלל ולפיכך לא נשחטו בו בצירים שלא עסקו במלאכה בימים כי אם בתורת ונראה ששש בחות היו במעשה העגל כת א' אורט' אשר ילכו לפניו ולא נחבטו אלא לפניו לבד. ונת אחרת קבלתו לע"ו וחס שלשת אלפי איש שגורו בסיף ושבת לוי שלכם דברקו בה' :

(כט) ולתת עליכם היום ברכה. וטכאן זכו בני לוי שברכן ברכן לפי שקיימו דבריה' לעבור חצוי' לפני אחיהם :

ענין חובת משה את העם

בהתמהמהו כבר כאשר טעו בנאשונה. ומה שאמר להם אליו אכפרה. הלא אין כידו לכפר והיה לו לומר אליו וכפר ה' בעד חטאתכם. אבל כוננו היה נ"י ידע מדותיו של הקב"ה כלשון ישראל חוטאים ועונם גדול מנשוא חיי הקב"ה טעם הדברים היותר גדול [כפי ערך חטאם] ומיחת הדלים הוא כקרבן ומקרב על שון הדור. ולפי ערך חטאם ק' יהיה ערך הדלים סלקם

(ל) ויהי מסדרת ויאמר משה אל העם וני'. משפ אמר אל ישראל אל תחשבו שכבר נחפס לכם עון העגל ומעשהו כשעשיתם לפני איש שנהרגו. כי אחס חטאתם חטאה גדולה. ומה שזן דרכ כשרה הוא העונם שנתעשה עליה. ולכן לרין עוד שטענה אל ה' בראש ספר להתפלל בעדכם אליו אכפרה חטאתי בעד חטאתכם. ויאמר להם זה כידו שילאו חטאתם

**בְּדַבַּר אֲזוּוֹי נְוִי מֹשֶׁה הָאֵם צוּ וַיִּיא גִירְעַם וַיִּפֹּי אֹנ
 גָּם אִיו גִּיפֹאֲלִין פֹּון דָּעַם פֹּאֲלֶק וַיִּשְׂרָאֵל בַּיּוֹם אִיו
 דָּעַם קֵאֵנ בַּשְּׁלֹשַׁת אִיוִין עֶרְה פֹּון דְּרִיִּיא מַוְיַעֲנֵם
 קַעֲנַקְשִׁין׃ (כס) וַיֹּאמֶר אֹנ מֹשֶׁה הָאֵם צוּ וַיִּיא
 גִּוִּיאָנֵם מֵלֵיא אִיר הָאֵם דָּער פֹּולֵם הִיִּנְקִימַנְעֵן קֵאֵנ
 אִיִּיעֶרַע הָעַנֵּם בְּלוֹמֶר אִיר גְּנִי לְוִי מִיֵּם דָּעַם
 נוֹאֵם אִיר הָאֵם וַיִּי גַעְהֶרְנָה עֲנַם אִיר מִיֵּם דָּער
 וַאֲה בַּעֲנִיִּים גִּינוֹאֲרִין צוּ וַיִּין פֹּהֲגִים צוּ גָאֵם כִּי**

פרקי דרבי אליעזר
 געגין דיו ועקם קמיה הנקדרת מויענד יודין און וייא
 המבין אראפגענוען די קרויען פון די יודין. גיש וויעלעדיג
 האט מען ביי וויא מויעק גענוען די קרויען. אנדערע
 פגאים זאגן די קרויען זענען אלעין אראפגענוען פון
 זייערע קעפ און זענען אויף אין היקעל רבי זאגט דאס
 נאמען

וְאִם-אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: לֵךְ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָאֵלִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרֵי: לֹד וְעַתָּה לָךְ אֶנְתָּה אֶת־הָעַם אֶל-אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלְאֲכֵי יָדְךָ לְפָנֶיךָ וּבָיִים פְּקָדֵי וּפְקָדוֹתַי עֲלֵהֶם

כִּי מַחְנֵי כַעַן מִסְפָּרְךָ דִּי כָתַבְתָּ: לֵךְ וַאֲמַר לְמֹשֶׁה מִן דִּי חֲבַד קְדַמִּי אֶמְחִינֵיהּ מִסְפָּרֵי: לֹד וּכְעַן אֲזִידֵי דְבַר יַת עֲמַא לְאַתֵּר דִּי מַלְיָדִית לָךְ הֵא מִלְאֲכֵי יָדְךָ קְדַמִּי וּבָיִים אֲתַעְרוּתִי וַאֲמַסְרַ עֲלֵיהוֹן חֻבְרֵיהוֹן: תְּרַא וְאֵם אִין מַחְנֵי כַעַן לֹד רַחֵם מַלְאֲכֵי יָדְךָ עַל עַמְּךָ: מִסְפָּרֵי: כֵּן:

רשבים
(לכ) מספרך . ספר חיים : אשר כתבת . כרכתי כל הכתוב חיים בירשלים : (לך) נחה . לארץ ישראל : וביום פקדי . כלומר לפרקים לכשארצה ולא הכל ביחד :

בעל המורים
עליכם מתי אכנסו פניו כמנהג : (לך) סנה מלאכי יך לפניך . מלאכי עולה בני . מלש וחד . יך עולה כמנין סלה רמו למה שחמרו אינו דווקא מי שסנה פרוק ק' פעמים לשנה פרוק ק' פעמי יך סלה לפניו . כס סנה עולה כמנין סלה . גם יקני :

שפתי חכמים

כך סיס כוונתו אהם כוא שגרמת להם : ב ואף שלא נתנס סתורס ככר כחמ מפס מבראשית עד ס'ת כדפיזית : א"כ סתורס סתורס להכתב מניח : ב סי אק"ס שכל יו וך ולו ולהס סתומים אלא דבור מפורסם כל על עולך מני עליסס כמו שכתוב כפי חיי סרה על ססוק כלשר דכר יו סכל פיזוס חליך ממש מסוס דלא מניני עיכר לאלס דכר על מסס וכן לככר לו דכני ארוניס פיזוסו מני אלו ממש אכל און פיזוסו עליו : ד דק"ל סס סק"ס רואס לייסרן ומוס וס שלמר ססס

רש"י
וכן הרבה : מספרך . (כרכת לב) מכל התורה בוולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לכקם עליהם רמזים : (לך) אל אשר דברתי לך . יש כאן לך אלא דבור כמקום ס חליך וכן (מלכיס א' ב) לככר לו על אדוניהו : הגה מלאכי . ולא ד' א"י : וביום פקדי וגו' . ממה ששמתי חליך מלכותם יחד ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם

רעת וקניס מכעלי התוספות

להם כי אין משוא פנים בדבר וחשיב לו הקדוש ברוך הוא מי אשר הפא לי גומר כלומר חס גרמו לך והפשיעה שלהם היא אבל איהם כרוך עשית : שחן לא הוי ארוניו לקבד הלוחה וכו"ס רוא סכח סכל פורש ואתה תצוה שאין משה נכר בה לפי שקללת חכם אפילו על תנאי היא באה :

לקוטים על התורה

אֶפְשָׁקֶען פון ג'יין ספר וַיֹּאם דו האקס גַּעֲשִׂיָרֵעֶן , אויב דו וועקסט כּוּחֵי־יָיִן וַיִּצְעַק וַיִּזְד וַיֵּל אִיהַ וַיִּזֵּן אַפְשָׁקֶה פֶּאָר וַיִּצְעַק וַיִּזְד , וַיִּלְקֶטוּ סִיָּה אֶפְשָׁקֶען פֶּאָר וַיִּצְעַקְשׁוּ עֵינָיו , אונ אויב דו וועקסט ווי גיט כּוּחֵי־יָיִן , גָּאָר דו ווּיִלְקֶט וַיִּזֵּן אֶפְשָׁקֶען ווי אזוי וועל איה קענען זעהן ווי זיי וועלן גיִשְׁמָרְאָפֶן ווערן , דְרִיבְעֵר קעק סִיָּה פֶּרִיעַר אָפ־פֶּאָר דער וועלט אַיִיבְרֵר דו אֶפְשָׁקֶסֶט זיי , האט גָּאָט גִּיּוֹאָנְט צו מֹשֶׁה , ווארום דער וַיֹּאם האט צו מיר גַּעֲוִינְדִיגְט וועל איה אים אֶפְשָׁקֶען פון מיין סָפֶר , איה וועל אַפְשָׁקֶען גִּיּוֹאָנְט צו אֶפְשָׁקֶען פון מיין סָפֶר , אונ גיי אונ מיר דָּאָס פֶּאָלֶק צו דעם לַאֲבָד וַיֹּאם אִיהַ הָאָב צו דיר גִּירְעֵט , עס וועט שוין קוקען אקאהל אַצִּיטֵי וַיֹּאם אִיהַ וועל זיי אֶפְשָׁקֶען , דער אור הדיים יִנְאָם אזוי וַיֹּאם מֹשֶׁה גִּיּוֹאָנְט פֶּאָר גָּאָט , דער אַפְשָׁקֶען און דער וועלט אִיז , אז גִּיּוֹנֵי קענען אַמִּיז אַגִּישְׁפֶּט דוּךְ אַפְשָׁקֶלֶר , פֶּאָרִידִיג דער קעלעך־ען וַיִּצְעַק שִׁכְרוֹת , אונ דער קעלעך־ען גִּיִּיט פון סוּכֶר וּפְאָר־

(לב) מחני נא . פירש"י מכל התור' . וחמה שפרש"י לא נכתב הור' ופי' רש"ם מספרך זה ס' הרה"י אר"י בכתב בר"ה והכי אמר ברה"ם מספרך אלו הכינוים אשר כתבת אלו הצדוקים . ר"א אם אין אהה מוחל להם אם כן היאך תמחלו על ספרך אשר שברתי אם תמחלו לי מחלו פירוש לתורת אלהים
דו וועקסט מוחל זיין וַיִּצְעַק זינד איז גומ ויאם אונ אויב גיט פחי קעק סיה אפ גא איה קעט דיה מספרך פון גיין ספר אשר ויאם דו האקס גַּעֲשִׂיָרֵעֶן מיין נאקען פֶּרִי קען זאל גיט וַיִּנְאָן אויף מיר אז איה בן גיט פֶּרִיא גינען סתפלל צו זיין אויף די ישראל : (ג) ויאבר אונ גאט האט גִּיּוֹאָנְט צו מֹשֶׁה סי ווער עס האט גַּעֲוִינְדִיגְט צו מיר אַפְשָׁקֶען וועל איה אפ קעקען פון מיין סָפֶר : (ד) ונחה אונ אצונך לך גי"א נחה מיר דאס פֶּאָלֶק אִי צו דעם אָרֶם וַיֹּאם אִיהַ הָאָב צו דיר גִּירְעֵט הנה פֶּאָלֶק־סִיּוּן סוּכֶרֶךָ וועט גיין פאר דיר אונ גיט איה וַיִּבִּיט אִין דעם סָאָג פון סִיּוּן גִּירְעַנְקֶען וַיִּפְגַּעֵי וועל איה אויף זיי גִּירְעַנְקֶען וַיִּצְעַק זינד , ורש"י שרייבט אזוי האט גָּאָט גִּיּוֹאָנְט צו מֹשֶׁה אַצִּוּנְךָ האב איה צו גִּירְעַר־טִיּוּן וועל איה וַיִּצְעַק זינד ויאם זיי וועלן נויטער וַיִּגְדִּיעֶן צו אֶפְשָׁקֶען זיי וועל איה גִּירְעַנְקֶען אַבִּיסוּל פון דעם עון העגל אויף אונ עס איז גיט פאר האנדן אפוקרעניות ויאם עס קוקט אויף די ישראל עס זאל גיט זיין גִּירְעַנְקֶען אַבִּיסוּל אֶפְשָׁקֶען פון דעם

משלי חכמים

עס האט אָפְשָׁקֶען גִּירְעַר־טִיּוּן ווי דער סִיבֶר איז אַרויס גַּעֲנָאָנְטֶע אַת גָּאָט האט ער זיך אויסגעוילשען אונ איז אַכּוּיִן גַּעֲפֹלֶן אִין בלאטע

חֲטֵאתֶם: לֹה וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם
עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַעֲגֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה אֱהֵרֹן: ׀ לֹג ׀ וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתֶּה
וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֲלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ
אֶתְנַנֶּה: ׀ וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֲדָם
וְגֵרִשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֹמֵרִי וְהַחֲתִי
וְהַפְרָזִי הַחֲתִי וְהַיְבוּסִי: ׀ אֶל־אֶרֶץ
זָבֹת חֶלֶב וְדִבְשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה

לֹה וַמָּחָא יְיָ ית עֲמָא עַל
דִּי אֲשַׁתְּעִבְדוּ לְעִגְלָא דִּי
עֲבַד אֱהֵרֹן: ׀ וּמִדְבַר יְיָ
עִם מֹשֶׁה אֵינִל סַם מִכָּא
אַתָּה וְעֲמָא דִּי אִמִּיקְמָא
מֵאֶרֶעֵא דְמִצְרַיִם לְאֶרֶעֵא
דִּי קִיַּיִמִית? לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימֵר
לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: ׀ וְשַׁלַּח
קְדָמְךָ מִלֶּאֲדָם וְאֶתְרִידִי
יִת כְּנַעֲנָיִ אֲמֹרֵאִי
וְחַתֵּאִי וּפְרָזִיאִי חֲתֵאִי
וַיְבוּסֵאִי: ׀ לְאֶרֶעֵא עֲבָדָא
חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲרִי לְאִמְסֵלֵךְ
שְׂכִינְתִי מִכְּנִיעָה אֲרִי עִם
קְשִׁי

בעל המורים

מנסיקות פיוט טוהס מחלט וחדת הכנס מלחכי לחותית מיכלל ספול
מלחכי סמיותח לִי: (ב) סעלית. ג' דִּין אֵינִל וְאִשְׁמַת מִזְרִים כִּי
נגד גִּיסֵם וְחֹס סעלית מִלְחָן מִזְרִים סעלית מִן ספול נפסי:

רשבים

(ג) מן אכלך. כמו אכלך אוכל אתך. כי ח' אלהיך אש
סעלית ככתך. סעלית מן ספול נפסי. מלמד ססקול סעטוד גליות

שפתי חכמים

מלחכי ילך לפניך סח זה טוכה לנס לכ"ס ולא חטי ר"ל דוס
רפס סייס דמתחלה סייסס סכסינסו עמנה עמנה: ה' סקלי
טון העגל: (לה) ויגף ה' את העם. מיתה כידוי
בטוה מכל החרוה לכן חלמר טלה. ל"ח כלטי סלמר לו
כטעת הכעס לך רד ח"ל כטעת רטון לך טלה: ארתה
והעם. כחל לו חלמר ועמד: (כ) וגרשתי את
מפניסס מלחוי: (ג) אל ארץ זבת חלב ודבש.

קבוצים על התורה

קוישער] צו דעם קוינה ונואם קויסט) אונ סון דעם קוינה צום
מוקר, אַקער או גיט ווערעט גיט סון גישעקס, וואס האט
דער סעקלער צו גיין צום מוקר אַקער צום קוינה, ער
גײַטער זיך שוין גיט קויט גײַטער גאט האט געמאכט
אַגישעקט קייט די יודין אַר האט ער גײַטערין די מונה,
אונ משה רבינו איז גײַטער דער סעקלער צווישען ניי,
איזט און די יודין האבן געוילדיגט אונ אַר האט גישעקט איז
שוין גײַט גיטארין, האט משה גיטאנט צו גאט אים משה
תקאטם. אויב די וועקט סוהל יודין די יודין ווייטער יודין און
גוט, גײַטער דאך דאס גישעקט ווישער, אים און. אויב
די וועקט די יודין גיט סוהל יודין די יודין, גאר די וועקט
זיי סארלענערין, האט איה דאך שוין גיט וואס צו זיין
אַסעקלער זיי די מונה, קעק אים סײַן גאַמקט סון דיא

עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם סלר
הטונות ולין סורטנות טוהס על מלחכי סחין כה קנת מפרשו
סמים לעדיס כלל התנחה: (ה) לך עלה טוה. ח"י
לו כטעת הכעס לך רד ח"ל כטעת רטון לך טלה: ארתה
טטה לטוהס סן וברגטי סעל סעל וסנה
חטי ה לומר לך להטוחס: כי לא אעלה בקרבך

רשי"י

פירוש לתורת אלהים
עון העגל: (דה) ויגף יי את העם אונ גאט האט
געקארד דאס סאלק ישׂראל זיי סון וועגין דעם
וואס נויא האבין געמאכט דאס עגל אַשׂר וואס
אָהרֹן האט געמאכט: (א) ויגבר יי אַי משה אונ גאט
האט גירעט צו משה זך גיי אויף סון דעם אַרם
אָהרֹן דו העם אונ דאס סאלק אַשׂר וואס די האקט
אויף געבראכט סון דעם לאַנד סעזרים יי: הָאֶרֶץ
צו דעם לאַנד אַשׂר גשכעטי וואס איה האב גישווארין
אַבְרָהָם צו אַבְרָהָם אונ צו יצחק אונ צו יעקב
לאמר צו נאגין זײַנעך צו דייעע קינדער וועל איה
דאס לאַנד געבין: (ב) ושלחתי לפניך משה אונ איה
וועל שנקען סאר דיר אסלאך וברשתי אונ איה וועל
(ג) אַי אַרץ זבת חלב ודבש דו אַלְקֵט זייא גרענגען צום לאַנד וואס עס רינט סילך אונ האניק פי
ווארום איה אליין וועל גיט אויף גיין צווישען דיר דרום זאג איה דיר און איה וועל שנקען סאר

משלי חכמים

קלאקע, אונ האט קאליע געמאכט דעם גיינס סלבוש, דיא
זעריס סון דעם קינד וואס האבין אים פרישע סקא גיטען זיין
שיינעם סלבוש, האבין איזט געמאס אַנדרישע קאסס אויף
דעם קינד וואס זייא האבין גיטען נייא דער קינד קאסס דעם
סלבוש

בְּקֶרְבְּךָ כִּי עָמִידָה עִירְךָ אֶתָּה
 פֶּן יֵאבְדֶךָ בַּדֶּרֶךְ : ד וַיִּשְׁמַע ה' אֶת
 אֶת־הַדָּבָר הַרְעָה הוּא וַיִּתְאַבְּלוּ
 וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדָיו עָלָיו : ה וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִמֵּי קִשְׁיָה עִירְךָ רָגַע
 אַחַד אַעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ

קָשִׁי קָבַד אֶת דִּיקְמָא
 אִשְׁיִצְיִנְךָ בְּאוֹרְחָא :
 ד וַיִּשְׁמַע עֲמָא ית פִּתְנָמָא
 בִּישָׂא הַדְרִין וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא
 שְׁוִיאוּ גְבַר תִּיקוּן וַיִּנְיֵה
 עֲלוּהִי : ה וַיֹּאמֶר יי קִשְׁיָה
 אִימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן
 עִם קָשִׁי קָבַד שְׁעָה חַדְא
 אִסְלַק שְׁכִינְתִּי מִבְּיַנְךָ
 וַאִשְׁיִצְיִנְךָ וַיִּבְעֵן אַעֲדִי

רשבים

בעל המורים

אוכלת הווא: (ד) עדין, סיגי הכשיוטין. לפי שנהגנו אבלות כרכובי ויתאבלו ולא שתנו איש ערוי עליו. שתי אמר לתן הקב"ה הורד עריך:

(ד) עדין. ג' כמס'. דין וליךר וזכי עדין נגלוון שמו. כמתן זרסן עדין לכלוס. ככילי שנתנלוו כלני עדים כמו שדרשו רז"ל בשכיל רוב וזכ וכסף שנתיח להם עמו זכ ע"כ לא שחו אום עדין ונסתמה פיהם מלא סיה להם. פתחון סה כמו מתן זרסן. כנלוס עדין על סוס: (ה) הורד. ג'. הורד עריך. כמף ריש"ו

שפתי חכמים

חליטל שחמר לך עלה מזה וגו' ולא על דסמך ליה ונרשמי אפ הכנטי וגו' אל חן זכת חזק וגו': ו ספטס הוא חליטל שחמר סנה מלכתי יך לנטיך וחלמי כי לא חלמי וגו' ולא שסכ אל סמון לו על לך עלה מזה: ו והל דכתיב יך לא ס' כרפט כי עס קשה טורף הוא דשמשל ולדרכה שמש סטוא קשה טורף רלוי עיך ססס כניטס וטוא סוטת מה שחמר כלן ככר טיפן רש"ו יל סס וימתי כי מלת כי נמקוט אס ופי' אס פס קשט טורף הוא וימתי כן וכו' חלמי חלמל ונטינו וגו'. סרל"ס:

לכך חני חומר לך ו נסתחי לפניך מלחך: כי עם קשי ערף אתה. וכשכרתיה כקרכס וחלמי ממרים ז כי מרבה חני עליכס זעס: אכרך. לשון כליון: (ד) הדובר הרע. שחון השכינה שורה ומלכת עמס: איש עדין. מהר חורב (שכת פת) כתרס שניתנו להם כחורב כשחמרו נעשה ונשמע: (ה) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך. אס חעלה כקרבך וחלמי ממרים כי נקסיות ערפס חזעוס

עליכס רגע אחד סטוא סיטור זעמי שחמר (קשעה כו)

עליוס ערפס חזעוס

דעת זקנים מבלי התוספות

ויכבסו שמלותם אבל הוריד עריך הם הכתרי' שנתנו לחם כשעה שאמרו נעשה ונשמע וטרקי אותם מלאכי חבלה כשעה שעבדו לענן כדספס כבסכת שכת וזה שאמר ויהגלו בני ישראל שנשפלו מלאכי חבלה ולא כתיב ויגלו ד"א ולא כתי כלו ויגין כי אמרו לא נלך ונלחם כי אם בלכת הקב"ה עמנו והוא אמר הורד עריך ער שראע סה אעשה לך כי אלך עכמס:

(ס) ועתה הורד עריך מעריך. הימס שחרי ככר נאכר וזא שחו איש עדין עליו וי"ל שלא היה רעתה להניחם אלא כפי שעת וסכרין להורין אחרי סכן לכן נאכר הורד עריך. לא כמו שאתם סבורין אלא הורד נבטרי ולא שישבו לתחורים והר' יוסף קרא ו"ל מרדש ולא שחו איש עדין עליו הם בגדים המורים נאים שכלשו כשעת סתן חורה ככתיב

לקושים על התורה

פירוש לתורה אלהים

הלכה ונאם רז האקס געשדעצען, האמס גאמס גיאקמס צו כשעה ונארום די יודיך ונאמס זימ האבין געווינדקט צו סיר וועל איך דען אפאקענין פון סין הולכה, איך וועל די יודין גימס פארלענדן אונ די הולכה גלייבימס ביי די יודין, אונ גאר רודך דיר אונ סיר די יודין אין ארץ ישראל:

דיר אמללאך די נארום דו ביל'ם אהארט אקנידען פאלק אונ אז סין שכינה נועם זיין צווישען אייך אונ איר נועם ווידער שפעניגען אין סיר נועל איך אויף אייך מערין סין צארין פן פאקטער אהך וועל איך דיה פארלענדן אין נועם: (ר) וישמע העם

את הדבר הזה אונ דאס פאלק האמס יהערטס דיא שילעקטע זאך אז דיא שכינה נועם גימס רודען אונ גיין סין זימ ויחבדין אונ זימ האבין געטרויערען ונאמס צו זיי איז גענעבין גיאקענין ארויף גימאקן זיין ציוונג אויף זיה דאס סיינימס מען די גרויען נועם צו זיי איז גענעבין גיאקענין ארויף דעם בארג סיני גלשעת זימ האבין גיאקמס נעשעה ונשמע: (ה) ויאמר יי אל כשה אונ גאמס האמס גיאקמס צו משה אמר זאנ צו די קינדער ישראל אהמס איר זענטס אהארט אקנידען פאלק רגע אויב איך וועל אויף גיין צווישען דיר אונ איר נועם ווידער שפעניגען זאין סיר נועל איך נאר אויף אייך צענדען זיין רגע ונלימיה וועל איך דיה פארלענדן דרום איז געקעור צו אייך אז איך זאל

את הדבר הזה אונ דאס פאלק האמס יהערטס דיא שילעקטע זאך אז דיא שכינה נועם גימס רודען אונ גיין סין זימ ויחבדין אונ זימ האבין געטרויערען ונאמס צו זיי איז גענעבין גיאקענין ארויף גימאקן זיין ציוונג אויף זיה דאס סיינימס מען די גרויען נועם צו זיי איז גענעבין גיאקענין ארויף דעם בארג סיני גלשעת זימ האבין גיאקמס נעשעה ונשמע: (ה) ויאמר יי אל כשה אונ גאמס האמס גיאקמס צו משה אמר זאנ צו די קינדער ישראל אהמס איר זענטס אהארט אקנידען פאלק רגע אויב איך וועל אויף גיין צווישען דיר אונ איר נועם ווידער שפעניגען זאין סיר נועל איך נאר אויף אייך צענדען זיין רגע ונלימיה וועל איך דיה פארלענדן דרום איז געקעור צו אייך אז איך זאל

משלי חכמים

סיה גרויס גיעמס אונ געוויין ונאקמס ויפסן איך חמב גימאקן אנהויפט ויך גענין דיר, דיא פיינערע כמאמאשע ונאמס דיא האקס סיר געמאקטס איז אין גאנצן בעשענדעס גימאקן זיין גלאקסע, גאר איך קין גימס שולדיג עס איז גיעסן גימס ווילענדיג קין איך

סיה גרויס גיעמס אונ געוויין ונאקמס ויפסן איך חמב גימאקן אנהויפט ויך גענין דיר, דיא פיינערע כמאמאשע ונאמס דיא האקס סיר געמאקטס איז אין גאנצן בעשענדעס גימאקן זיין גלאקסע, גאר איך קין גימס שולדיג עס איז גיעסן גימס ווילענדיג קין איך

אונקלוס

תיקון וינה וינה וינה
 קדמי פה אעבד קד
 ויאעדיא בני ישראל
 ית תקון וינידון מברא
 דחורב : ו ומשה נסיב
 ית משכנא ופרסיה ליה
 מברא למשריתא ארחק
 מן משריתא וקרי ליה
 משכן בית אולפנא ויהי

ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה
 מה אעשה לך : ו ויתנצלו בני
 ישראל את יעדים מהר חורב :
 ומשה יקח את האהל ונמטה לו
 מחוץ למחנה הרחק מן המחנה
 וקרא לו אהל מועד והיה כל

תרא סודר עדין . ס' סוחר פ' ס' 2
 ויחללו בני . ענב פ' ס' ספר
 תורן . שכת פ' : ומשה יקח . כרשת פ' ס' סוחר קי' ס' גראשים ופ' חקוקים

בעל המורים
 לשון הורד עדיך היה משה וכל המני הלא והחמה כדכתיב בלף
 עמים הורד וכלו דהלא היה עמים החס נמי הורד אחס על
 המים להפריד עובדי ע"ג עכל הכורע על כרכיו לשחות סימן
 אל . מכלן ענין ארס גללות כרי שילמד תורה :

רשי"ו

חבי כמעט רגע עד יעבור ועם וזכלה אחס לפיכך
 טוב לכס שאלח מלאך : ועתה . פורענות זו תלקי
 ח מיד שתורידו עדיכם מעליכם : ואדעה מה אעשה
 לך . כפקודת שאר העון אני יודע מ מה שכלבי לעשות
 לך : (1) את עדיך מהר חורב . את העדים שהיה
 י נידס מהר חורב : (2) ומשה . מאותו עון והלאה :
 יקח את האהל . ל' הווה הוא לוקח אהלו וטעמו מוחז'
 למתנה אמר מנודה ב' לרב מנודה לתלמיד : הרחק .
 אלפיס ל' אמה כענין שאלמר (יהושע ג) אך רמק יהיה
 כנייכם וכינוי כלפיס אמה נמדה : וקרא לו . והיה
 קורא לו אהל מועד הוא בית ועד למבקשי תורה : כל

שאני תלמיד של הקב"ה : ו הטעם כדי שיפיו רשעין כל מנקשי

דעת וקיימם מבדולי התוספות

(1) ומשה יקח את האהל . אלו הכתרים שנמסרו סתן חכת
 משה ונשפן בדרכים בסמ' שבת אהיונו רחביב אחר
 ויתנצלו סאתים כתרסין קרן אור פניו . ו"א שרוא מלשן
 אהל צוען אורד כמו בחלו נרו :

פירוש לתורת אלהים

אסלאך שיקען פאר אייה ופתח און אוצנד חורב
 סאך אראפ גידערין ביין צירונג פון דיר פלוקר
 מיט דעם פורעניגות וועט איר פיקפ גישראלין
 ווערין אז איר ואלט איינער צירונג אפ טאנה פון
 אייה און גיט גאר אויף לפי שעה ידעה און איה
 ווייס סה נואם ביי מיר אין הארצין איז צו טאנה

צו דיר בשעת איה וועל גידענקען דיא איגדרעע זינד : (1) ונתנצלו בני ישראל פני חורב . פון דעם כארכ
 חורב בשעת קבלת התורה : (2) ומשה און בן צירונג וואס זיי האבין פונעם פני חורב פון דעם כארכ
 זיין גיעצלט ונפת און האט אים גישטעלט חוץ לסנהגה ישראל הרחק טיים צוויי טויזענד איילין
 פון דער סנהגה ישראל וקרא און ער האט אים גערופין אוהל מועד פלוקר דאס איז אנגעצעלט
 וואס קען וואמולט זיך איין תורה צו לערנען ויהיה און עם איז גינען זי אימליקער נואם האט

משלח

אריין געפאלן אין דיא בלאטע , וואי דיא ברכים האבין גינען
 אז דער קינד אליין האט גינאנגס פאר דעם פאקטער זיין זינד זענען
 אנגייעם

(1) יקח . הרחק . הרחק שנתה בהון כמבזורים שלא חמץ
 הקב"ה לרבר עם משה בתחנה ישראל :

שענד ע"ג ה'ג'נס לבדס : (1) והיה כל מנקש ה' י'

שפתי חכמים

ח כלומר זה אעשה לכם מיד כלומר לא שמח ופחה מחייב
 מנה קדם כמו ופחה הנה אשמך קח וך ופחה שני כניד וכו'
 כי א"ל לפסע כן כי המחמך הקודם הוא ופחתם שפולח מלאך
 ואינו הולך הוא כעלמו וסוקו ופחה הורד עדיך הוא למרענות
 וא"ח הוא לטול כתיב על עמלון הורידו עדים מעליכם דכתיב ולא
 שחו איש ערוץ עליו וי"ל דלעיל לא הורידו אלא לפי שעה כדכר
 הפלנים אכל הקב"ה חמר להם שורידו לעולם : מ' לא שפי'
 הורדת עדים ידע מה לעשות להם כחונן מן הכחוש כי אין
 הורדת העדי סבה שיער מה לעשות להם : י' לא שהסירו עדים
 בעוד שהיו כבר חורב שהרי לא הסירו עדים אלא אחרי משה
 העגל ויחסר שי"ן וכלנו כתיב שמהר חורב . (ק"מ) וא"ח הא
 צבר כתיב ואל שמו איש ערוץ עליו וא"כ למה הורד הקב"ה
 ללווח ופחה הורד וכו' (כתיב) כי מעמלם נמטו ולא שחי כל
 ערוץ עליהם אלא קלח וכשלקטו מפי הש"ת מלקי על העדים
 לגמרי והפשיטום מהם ופי"ש עוד חיבורים אחרים : ב פירוש
 ישראל מנודים לרב שהוא הקב"ה גם מנודים לתלמיד כלומר לי

ענין תוכחה בשה את העם

(ה) ועתה הורד עדיך מעליך וגו' . יש מקשים הלא כתיב
 לפיל ולא שחו איש ערוץ עליו . שמעלתם על שחו עדים
 עליהם . מהו זה שפוח עליהם הורד עדיך מעליך . ובתב רכב
 כ"י שהיו כלן שני מתי עדי . האחד הוא סתם עדי כמו חמו
 וננס עקעת ענילו ובזחו שהיו מתקשטים כהם אנשים ונסיס .
 כשני הוא חותן הכתרים שנתנו להם כחורב על אמרס נעסס

לקושים על התורה

(ו) ומשה יקח את האהל וגו' . דער אלשיך שבייבט
 וייל משה האט גינען די שבינה איז אנועק
 פון דער סנהגה . האט משה געטרומבט וייל טיין גינאקה'ס
 איז אין די סנהגה וועט דאך די שבינה ביי מיר אויך גיט
 זיין ואון אז איך וועל דארפין געסע וועגן די זיין .
 וועט גאט זיין רעדנוישטערס פון מירן דריבער האט משה
 גענוקט זיין גינאקה'ס און האט אים גישטעלט אויסקער

צו דיר בשעת איה וועל גידענקען דיא איגדרעע זינד : (1) ונתנצלו בני ישראל פני חורב . פון דעם כארכ
 חורב בשעת קבלת התורה : (2) ומשה און בן צירונג וואס זיי האבין פונעם פני חורב פון דעם כארכ
 זיין גיעצלט ונפת און האט אים גישטעלט חוץ לסנהגה ישראל הרחק טיים צוויי טויזענד איילין
 פון דער סנהגה ישראל וקרא און ער האט אים גערופין אוהל מועד פלוקר דאס איז אנגעצעלט
 וואס קען וואמולט זיך איין תורה צו לערנען ויהיה און עם איז גינען זי אימליקער נואם האט

משלח

אריין געפאלן אין דיא בלאטע , וואי דיא ברכים האבין גינען
 אז דער קינד אליין האט גינאנגס פאר דעם פאקטער זיין זינד זענען
 אנגייעם

מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֱלֹהֶיךָ מוֹעֵד
 אֲשֶׁר מְחוּץ לְמַחֲנֶה: וְהָיָה כִּצְאֹת
 מִשֵּׁה אֱלֹהֶיךָ יִקְוֹמוּ כָּל־הָעַם
 וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ
 אַחֲרֵי מִשֵּׁה עַד־בָּאוּ הָאֱלֹהִים:
 וְהָיָה כִּבְבֹא מִשֵּׁה הָאֱלֹהִים יִרְדּוּ
 עִמּוֹד הָעֲנָן וְעִמָּד פֶּתַח הָאֹהֶל
 וְדַבֵּר עִם־מִשֵּׁה: י וְרָאָה כָּל־הָעַם

כִּד דְתַבַּע אֲרִיפִין מִן קִדְמֵי
 יי נִפְקֵי דְמִשְׁכַּן בֵּית
 אֲרִיפִנָא דִי מִבְּרָא
 דְמִשְׁרִיתָא: ה וְהָיָה כִּד
 נִפְקֵי מִשֵּׁה דְמִשְׁכַּנָּא
 קִיִּימִין כָּל עֲלֵמָא
 וּמִתְעַתִּידִין גְּבַר בְּתַרְע
 מִשְׁכַּנֵּיהּ וּמִסְתַּפְּלִין
 אַחֲרֵי מִשֵּׁה עַד דְעֵלִיד
 דְמִשְׁכַּנָּא: ה וְהָיָה כִּד
 עֵלִיד מִשֵּׁה דְמִשְׁכַּנָּא
 נְחִית עִמּוֹדָא בְעֵנָא
 וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכַּנָּא
 וּמִתְמַלִּיד עִם מִשֵּׁה:
 וְתִזְנוּ כָּד עֲמָא יֵת

תרא וביטו חמיו . קיופין ג :

שפתי חכמים

רש"י

ס' לנאו אל האהל כיום השכח כמו כירימו כתיב יוסע :
 ב מריבו דכל מרכה ליה : ג נקל' למה כתיב כלאת משה אל
 האהל ה"ל כשנכנס משה אל האהל ומשעם דכלאת קלי איניאה
 שיאל מן מחנה ישראל ולא קלי אהליו על משה : ד כלו שהוא
 ל' הווי : ע הדל"ת כדנ"ט וכתיב חתח סמ"ס ואינו קרוי
 מדבר כש"ל חתח סמ"ס משוה למדבר משמע שהמלך מדבר עם
 הסדיוס אבל מדבר כתיב"ק פתרונו הקול מדבר כתיב וכו' :

מבקש ה' . מכלן למבקש פניו זמן ומקבל פני השכינה :
 יצא אל אהל מועד . כמו יואל . ד"ל והיה כל מבקש ה'
 מלוי מ מלכתי השרת כשיו שאלים מקום שכניה כחריס
 אומרים להם הרי הוא באהלו על משה : (ח) והיה . ל'
 הווי : כצאת משה . מן המחנה ללכת אל ג האהל :
 יקומו כל העם . שומדים מפניו ואין יושבין עד
 שנחכסו מהם : והביטו אחרי משה . לשבח אשרי
 אהלו : (ט) ודבר עם משה . כמו ומדבר עם ס משה . תרנומו ומתמלל עם משה שהוא כבוד השכינה כמו
 (במדבר ז) וישמע את הקול ע מדבר אליו ואינו קורא מדבר לויו כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר
 בינו לבין עמלו וההדיוס שומע מלואיו וכשהוא קורא : מדבר עם שהמלך . מדבר עם ההדיוס :

ענין תוכחת משה : את העם

הקדמת נפשה לנשמה . לא פקו . כי הוסיף להם כפריקת
 עול חורס . כללו אמרו אין לל' חלק כחורס וכחכרה . ס"ב
 נלחמ' להם ענית ופחה סוד עדין מעלי . אפילו אוחן כ'
 כחריס חורדי מעלין . ועל זס נלחמ' ויתנוללו בני ישראל את
 עדים מסר חורב . אוחו עדי הניתן להם ככר חורב . ואחרי
 כלן בני ישראל . ולא אמר איש עדין . לפי שכל ישראל היו
 שוים בו ככשיר והלך :

לקושים על התורה

די כחנה . ווייט פון די כחנה . ווער עם וועט עפעס דארטין
 וועט ארויס קומען צו משה אויפער די כחנה . אונ משה
 וועט דארט רייזן כוים נאמו וואס ער וועט באקומן . אונ
 אזוי איז שאקי גיווען די שכינה איז פאלד געקומען אין
 דעם גיצאלק'ס פון משה :

מדבר הוה שאמר הקב"ה כי לא אהבם כדקרי . והרי הם כמנוסים
 לשמים ע"כ ויתחבלו ואלו כשיו כדקרי . ומדקחור איש עדין
 ולא אמר בני ישראל כמ"ס אחר כך ויתנוללו בני ישראל עדים .
 ולא אמר מסר חורב . ש"מ שמדבר מעדי היותיהם לכל איש
 ואיש לפי עשרו העשיר ירכה והדל וקבלו עליהם תשובה
 בעבור החטא הנמשך מן עבדי . כמ"ס ויתפרקו כל הסם את
 נומי הוסיגו . אכל אוחן כ' כחריס שקללו כחורב ממחמת
 פירוש לתורת אלהים

בנערקס דאס לערנונג פון גאם יצא פלעגט ארויס
 גיין צום אהל מועד וואס איז גיווען אויפן
 ווייניג פון דער כחנה אונ נאך אפירוש איז דא
 ויהי אונ עם איז גיווען אפילו אז די מלאכי השרת
 האבין גיפערקט ווא איז דאס ארץ פון דער

שכינה האבין וייצערע הכרים דאס מלאכי השרת גיזאנט צו ויי ווא איז אין דעם גיצעלם פון משה :
 (ח) ויהי אונ עם איז גיווען צאאת אז משה איז ארויס גענאנען פון דער כחנה צו גיין אין דעם
 גיצעלם אריין יקויט : ווען ויי אויף געשטאנען דאס נאנצע פאלק ונצבו אונ ויי זענען געבליבען
 שמיין איז אימליקער עקנאש פתח אהיו אויף דער טיר פון זיין גיצעלם והביטו אונ ויי האבין געקוקט
 נאך משה ער זואו ביז זיין אריין קומען האוהנה אין דעם גיצעלם : (ט) ויהי אונ עם איז גיווען
 דבוא אז משה איז געקוקען אין גיצעלם ויר האט אראפ געגינדערט אונאלקערדיגע נייל ופטר אונ
 האט ויך גישקעלט אויף דער טיר פון דעם גיצעלם והיר אונ האט גירעט מיט משה : (י) והיר

משלי חכמים

אניעם מלבוש . אזוי האט משה אויף גיזאנט פאר גאם איך גים ווילקניג . רליכער זאלסני ויזא מוחל זיין . אונ גאם האט
 גין מוכר אז דאס פאלק האט גענידריגט אנדריקע ניגד . אבער אזוי גיזאנט אונ ער האט גיזאנט צו משה זיי מיט די ריזין צו
 די זאגן וואס איך האב גיזאנט איך וועל זיין געבין :

אונקלוס

אֶת־עַמּוּד הָעֵנָן עִמָּד פֶּתַח הָאֹהֶל
 וַיָּקַם כְּלִי־הַעֵם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח
 אֹהֶלוֹ : י' וּדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ וּשְׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה
 וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּיָנֹן נֶעַד לֹא
 יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל : פ' שְׁלִישִׁי יב וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתְּהָ אָמַר

עמודא ועננא קאים
 בתרע משפנא וקיימין
 כל עמא וסגדון גבר
 בתרע משפנא ג' :
 וימתקירי יי עם משה
 ממילי עם ממילי פמא
 די ממילי גבר עם חכריה
 ותאיב ? משרי יתא
 ומשומשניה יהושע בר
 גון עדימא לא עדי מנו
 משפנא : יב ואמר משה
 קדם יי חני דאת אמר לי
 תרא ודבר ה' אל כרכות סג מקרים מ"ב
 ט"א ה' מ' חוכר פ' ואחתי : וב
 ח' כרכות סג : ומכרתו : כרכות סג
 פמרים קוט מנחום זס תעורה י :

בעל המורים

(יא) ראה אתה אומר אלי העל כדכתיב לעיל לך נתח

רש"ם

(יב) ראה אתה אומר אלי העל כדכתיב לעיל לך נתח

רש"י

שפתי חכמים

(י) והשתחוהו פ לנכינה : (יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ומתחיל עס משה : ושב אל המחנה לאחר שדבר צ עמו היה שב משה אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד והדבר ק הוה נגב משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר שהרי י' כ' בתמוז נשכחו הלוחות (תענית כח) שרף העגל וכן אף החוטאים ובי"ט ר עלה שנאמר (שמות לב) ויהי אחרת ויאמר משה אל העם וגו' ועשה שם ארבעים יום וזקק רחמים שנאמר (דברים ט) ואחנני לפני ה' וגו' ובאש חדש חלול נאמר לו ועלית בכקר אל הר סיני לקבל לוחות האחרונות ושב שם מ' יום שנאמר כסס (שם י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו' מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמנשים היו ככעס כ'י כשפתי נהרה הקב"ה לשראל כשמהו וכל שם ואמר לו למשה סלחתי כדכריך ומסר לו לוחות אחרונות ודבר והתחיל ללוותו על מלכות המשכן ונכנס ומהסוק לא דבר עמו עוד אלא מחלה מועד : ושב אל המחנה תרגומו ותב למשירתא לפי שהוא לשון הווה וכן כל הענין וראה כל העם וזון. ונגבו וקיימין. והכינו ומסתכלין. והשתחוו וסגדון. ומלדשו ידבר ה' אל משה שישוב אל המחנה א"ל אני ככעס ואתה ככעס א"כ מי יקרעם : (יב) ראה אתה אומר אלי. ראה תן עיניך ולבך על דכריך אתה

פ לא לפתח אהלו של משה כמובן מלפני פתח אהלו שפירושו לפתח אהלו רק כעמוד עמוד עין שם אמר איש פתח אהלו : צ דלתיכ לתה היה שב אל המחנה אחר שיעבר הקב"ה עמו פנים אל פנים והלא כמקום שיעבר השם עמו ש היה ידיו כדכתיב ויהי ככא קשה האלה וגו' : ק ר"ל מסדר הלמוד מפני שקודם יוס"כ לא היה לו ספרי ללמוד ולא ללמד מפני סדרות העגל ושהתפלל עליהם וקבלה לוחות האחרונות אבל לקחת האלה היה חיוב אחר מעשה העגל : ר ואת' והלא כפרשת יתרו וכפרשת עקב כתיב עטלה ב"ח בתמוז. וי"ל מקום דכשתי מ"ס תענית ירכין אביי על קושיא שהקשה שם תמוז דהאי שחא מלוי מלוי' רש"י ו"ל כשרוה לפרש החשבון של מ' חלול נאמר לו ועלית בכקר אל הר סיני לקבל לוחות האחרונות ושב שם מ' יום שנאמר כסס (שם י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו' מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמנשים היו ככעס כ'י כשפתי נהרה הקב"ה לשראל כשמהו וכל שם ואמר לו למשה סלחתי כדכריך ומסר לו לוחות אחרונות ודבר והתחיל ללוותו על מלכות המשכן ונכנס ומהסוק לא דבר עמו עוד אלא מחלה מועד : ושב אל המחנה תרגומו ותב למשירתא לפי שהוא לשון הווה וכן כל הענין וראה כל העם וזון. ונגבו וקיימין. והכינו ומסתכלין. והשתחוו וסגדון. ומלדשו ידבר ה' אל משה שישוב אל המחנה א"ל אני ככעס ואתה ככעס א"כ מי יקרעם : (יב) ראה אתה אומר אלי. ראה תן עיניך ולבך על דכריך אתה

שענות משה אל ה' כי ו"ל ו"ל לפי שמינוי למעלה ענין כסול כי מחלה אמר הקב"ה למשה ועתה לך כחה אל העם ואח"כ חזר ואמר לך עלם מוש אהב והעם ומלכד יכבלי י' כמה שניס בלשון. מלשון נחם לעלה. כחלה אמר נחם את העם. ואח"כ אמר אל משה אתה והעם. והוסיף עוד לומר אהב העלית מלצר מלוי' : הלא כל הענינים סוככים ורובלים רק על העם היוצאים מן המרים ומדוע פירוש לתורת אלהים דער סתנה אונ האמ דאם געמאכט לערנען צו די יגונים. ואונ דער מרש' שרייבט ושב גאט האמ גירעט צו משה ער זאל זיך אום קערין צו דער סתנה אונ האמ דאם אום אונ גיזאגט איך בין זיך פצט אונ אז רד ויעמט אויף זיין אין פצט ווער וועט זיי מקרב זיין וישרו אונ זיין באדיגר יהושע איז גיוען נאך יונג יא ער פלעגט זיך גיט אפ מאהן פון דעם גיזעלט : (יב) ויאמר משה אי יי אונ משה האמ גיזאגט צו גאט ראה זעה אונ גיב דיין הארץ אויף דיניען בייד אהה רד נאקמט צו מיר העל

(יב) ויאמר משה אל ה' ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה וגו'. הפרשה הזו היא מן הפרשיות הסחומות וכל המפרשים כולם יאלו ללקוח אורוח איש איש כפי אשר הורוה שכלו וכל אחד סותר דברי חברו ומרבה עליו סבילות השבות פ"כ אלא הם בקלור נמזין רק כהכנס מועתה בהכתיוב לפי שנקטתי מהמפרשים ו"ל קועט דכריס. ואחלתי דכריס הכר כ'י העם אונ דאם גאנצע פאלק האמ גיזענען איז די וואלקערדיגע וייל עופר שטייט אויף דער מיר פון דעם גיזעלט וקם אונ דאם גאנצע פאלק איז אויף געשטאנען והשתחו ו אונ זיין האבין זיך געבוקט צו דער שכינה איש איש מילקער קענקש פתח האוהי אויף דער מיר פון זיין גיזעלט : (יא) ודבר יי אי משה אונ גאט האמ גירעט צו משה בגישר גלייה אזוי ווי איין קענקש קעט צו זיין גוטען פריינד ויש אונ נאך דעם אז גאט האמ מיט אים גירעט האמ זיך משה אום גיקערט צו

**אִמְסַךְ יַת עֲמָא דְרִדּוּן וְאַתָּה
 לָא הוּדַעְתַּנִּי יַת דִּי תַשְׁלַח
 עִמִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּבִיתְךָ
 בְּשׁוֹם וְאַתָּה אֲשַׁכַּחַת**

אמסך ית עמא דרדון ואתה לא הודעתני ית די תשלח עמי ואתה אמרת בביתך בשום ואתה אשכחת

רשבים

אח העם: ואתה לא הודעתני. אלא הנח מלאכי ילך לפניך ואיני הפנך כי אמר בלבדך עמנו בעצמך :

שפתי הכמים

יום עם לילוח לפי מנהג החדשים אחד מלא ואחר חסר שהמו לעולם חסר אומר ב"ח וכפרוה לפרש ההשכון לפי מה שחמרו חמור דהאי שחא מלויי מליה וכו' אומר ב"ע. הר"ם. (נח"י) ולין דבין חמור לחמור נחמלף לו דהא אבוי אמר על חמור חמור של שלוח מרגלים וחבו שכנה שניה וזלו חמור של העגל הוא כשנה ראשונה ע"ס. ח"ג (גל שהוא ר"ח אך נראה) שהענין היחסי ב"ח אכל השכון ע"מ' יום לא היה כ"ח ב"ע כי יום י"ח כספרים ויובל' לבחור ופסחתי לפניך מלךך ונאשמו וכו' י"ח שחמך כנס אבוי שווא וכו' וכו' קודם מטעה העגל נאמר ואפי"ס פירושי"ס הם כלן נחשבר שפתיין ישראל לחטוא ושיכנה וכו' חמרה כי לא אעלה בקרבך וכו' מ"מ מחמור ושלחתי לפניך מלךך שהוא יתר לומר שטעמו ככל כספרים ונחמלף בין הנה מלאכי ילך וכן הנה אבוי שווא וכו': ר' דק"ל דמשמע מ' הקרא דיריעת השם למשם לכל קול כפרעות אבל שאר בני אדם אין ידועת השם וזמנחתו כפרעות אלא ככללות ונחלילה שם כי נשגחה השם כפרעות

אומר אלו וגו' ואתה לא הודעתני וגו' ואשר אמרת לי (שמות כג) הנה אנכי שולח מלךך ש אין זו הודעה שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתוך בשם. הכרחיך משאר בני אדם כשם שהיכות תזכירי ואתה לך (שמות יט) הנה אנכי בא אליך כעב העגן וגו' ומה כי

לא היה ללוי שמו: ש' כחכ הר"ם לפי דמיון שינוי נסל מחמך כנס אבוי שווא וכו' קודם מטעה העגל נאמר ואפי"ס פירושי"ס הם כלן נחשבר שפתיין ישראל לחטוא ושיכנה וכו' חמרה כי לא אעלה בקרבך וכו' מ"מ מחמור ושלחתי לפניך מלךך שהוא יתר לומר שטעמו ככל כספרים ונחמלף בין הנה מלאכי ילך וכן הנה אבוי שווא וכו': ר' דק"ל דמשמע מ' הקרא דיריעת השם למשם לכל קול כפרעות אבל שאר בני אדם אין ידועת השם וזמנחתו כפרעות אלא ככללות ונחלילה שם כי נשגחה השם כפרעות

דעת זקנים מבעלי התוספות

הוא ישלח מלאכו לפניך ואתה אמרת וגו' ובה כוכה תעשה כי על כי שפאחי חן בעיניך ועתה אם שפאחי חן בעיניך שחלך שחלך חתה בעצמך ובכבודך להודיעני הדרך אשר איך בה וארבע' מ' למען ארע כי אמצא חן בעיניך:

(י"ט) ואתה לא הודעתני. פירש אחא אמר הנח מלאכי ילך לפניך דא רשאין לייך עמנו אלא אפילו אתה מלאך ושלחתי שייך עמי לא הודעתני אלא חתמא ואין לך אדם בעולם שאין לו מלאך שרויך עמו כר"א כי מלאכי יצוה לך ואפילו לא יצוה עבד אברהם שלח כרבתוב

שפנות משה אל ה'

לא מורעס המה. ומה שאמר אשר נשכעתי וגו' לומר לך אפי"ס שנשכעתי להכריס לנחמך וליעקב לחמך לזרעך חתנה ומה לא מורעס ואפי"ס חן חייב להכריס אל החן מזכ השקועס וכריח אבות. מ"מ אביאם שמה לכבודך מחמור שחתי קבלת ארוח כמ"ש אשר העלית וגו' ושלחתי מלךך לפניך כי אין לנס מלאכים מוכנים מדיון אבות. ע"כ איז דרין לזווח עליהם מלךך שימורס כדכין או מלךך חמך או לזווח עליהם לנס הפמלך ההויך כעבור ישראל. ומ"ס איז אעלה בקרבך וגו' איז כעבור בערב רב כי עם קשה שורף הוא ע"כ איז רואה לייך בקרבך כי המה סכנה שלא אלך כשנתי עם עמך וישראל וע"ו השיב משה ויחמור משה לו ה' ראה אחת אומר אלי שלח את העם הזה. ועל בערב רב וזאנבי אביהם הסתעלו אחים לא כדרך שאמרת על ישראל. שגל ישראל אמרת אעלה אחכם מעני מלרים. שחתי כעמךך חתלה אחים. ועל הפער רב חלתי הסעלאה בי שפאחי חמלס. לומר כשם שהעלית אחים מחרך מלרים העלית כך בעל אחים מוס. כמ"ס לך עלה מזה אחת וכעס אשר העלית וגו' לומר כשם שהעליתם ממלרים כך העלית מוס. ואתה לא הודעתני את אשר חתלה עמי. אמרת ושלחתי מלךך לפניך. וזלה הודעתני אחת מלךך שחל עמי. כי כוס שחשלה מלךך לפני. וזלה נכדלו כוס עדיין משאר האומות. כי כל אומה יש לה עם ומלךך כמרוס. והיה לך לחוס על כבודך מחמור ששט פי יצאו ממלרים ונתעקבו כך היה לך להכדילס מלל סעמיס וליין כעמךך בקרסס. ואף אם חמור שיש עקס כדכו מה שחמרת כי לא אעלה בקרבך וגו'. מ"מ היה לך להודיעני ששלוךך. המלךך המיוחד אלן. כיון עמי. ושלוךך הוא ראש וראשון לפני כלל האומות. לפחות מלךך לפני עמי. ואתה אמרת אלי ידעתוך כשם. שיתגדל שמי כשלים. וגם אמרת אלי מלאת חן כעניי. אריחם שם וריחתי נתיחות חן מלחתי בעיניך אם אלך עמכם כמתיב'ס ש שוט כוול ללל האומות. ומלךך היסם כלל האומות:

זה אמר ככאן אשר העלית ממלרים. וחלת זה הרכה שניס בלשון. וכענין שליח המלךך חתלה אמר הנה מלאכי ילך לפניך ושלחתי לפניך מלךך. המכרה כל הדקדוקים הללו קרוב גשוע כי כמעשה העגל היה בערב רב מקור' אל התעט ישראל נמשכו אמריהם. ונשגה כחפלתו עשה ר' חזקוני. החטל חתלה על בני ישראל שלא הייתה אשפתך כל כך גדולה ואפי"ס החלל גם בעד עטרה רב. ולעומת זה כשנעמור לו קב"ה נעמור חתלה על בני ישראל לכלתי השתייתם ועליהם אמר ועתה קר נחה אל דכס. י"י לנשן נחה מורה שינחם כשוכה ונחם. וקבלה הסם דרין קנס לפי שחמסו אל היערכ רב. ואמר אל אשר דברתי לך כי ראה הקב"ה לייס ששחמו כמשה שאמר ואעשה לנשן גדול ונולד יתן הלך לזרעו על משק בללו דבר לייס בעתהו חן ועכזיו חור ואמר כי ארוח יעוד שדכרתי לעשות לך הניני מחמורי וישראל. וז"ס אל אשר דברתי לך (או יאמר אל הפךך אשר דברתי לך מככר. והיה חרן ככענין). ולפי שלל מלאכי רחמים אל מעלה ככר המה מוכנים מיוחדות לחטוא לשמור כדרך אל זרע אכריס יאחק יעקב. ע"כ אמר הנה מלאכי ילך לפניך. אין לזרך לשלוח מלךך אלך על ככר יש מלךך מוכן לךך. ועל ישראל זכור ופיוס סקדו ופקדתי עליהם וגו' להכריס אחס מעט מעט. אבל על העכר רב אמר ויוגו ה' את העם על אשר בעל ה העגל. כי ככר אמרנו שישראל לך ידע וזל התכוון להשפלות העכר רב כדליתח כמדרס. ואפי"ס ניהס ה' על העגל גם על הפער רב מלךך אלך עלה מזה אחת והבס אשר העלית מחמור מלרים כי ידוע ששטל לא מנך ככבורה ותעמלו העלם משק ממלרים. וזלה חוכיך נשן נחה המורה על שוכה ונחה אלא עלה מוס אחת והבס. ל"ל אחת עלה ובעלה גם אחוס כעל כרחם. יין כי המה כוחריס חמיד לשוכ למקורס מלרימה. ואמר אל הפךך אשר נשכעתי להכריס וגו'. לא אמר חסם לחטוא כי הפער רב ער כשרי כלל האומות:

פירוש לתורת אדהים

בין יריעה. ווארוס איה וייל דאם גימ ואתה אוב דו האקסם צו מיר גיזאגטס יריעה בשם איה האב דיה גימאכט דער קאנען פונג אנדערע מענטשין כים אהשוברין נאקען יגם פונג אויה האקסם צו

הכי בריינג אויף דאם פאק' ואתה אונ דו האקסם ביר גימ בודיע גינען אה וועבען דו וועקסט מיט איר שיקען אונ דאם דו האקסם מיר גיזאגט אז דו וועקסט שיקען פאר מיר אטקלאך אויז דאם

מַצֵּאתָ חֵן בְּעֵינַי : י וְעָתָה אֲסִינָא
מַצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא
אֶת־דַּרְכְּךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצֵּא
חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרֵאֵה כִּי עִמָּךָ הֵגוֹי
הַזֶּה : י וַיֹּאמֶר פָּנֵי יַלְכוּ וְהִנַּחְתִּי

ח"א הודיעני נא . נרמס י מקדס שפר פ עקדס פ"ב פ"ל : פני ילכו . נרמס פס : רשבים

רחמין קדמי : י ובעני
 אם פען אשפכתי רחמין
 קדמך הודיעני פען ית
 אורח טובך ואדע רחמך
 כדיר דאשפכ רחמין
 קדמך וילי קדמך ארי
 עמך עמא הדין : י ונאמר
 שכינתי תתך זנאים קה :

עד אשר יבנה ה' לאחיכם ככם . ותיה בהניה ח'
 אלהיך לך מכל אויביך וגו' . והמשרש והניהותי לך
 הגהת רוח אעשה . כמו שאעשה כקשה שטות הוא .
 ובי כל דברים שהיה הקב"ה מתרצה לכקשת משה
 יאמר לו והניהותי לך והלא ייתור לשון חכמה :

רשי"ו

אחמיו עלום : (ג) ועתה . אם אחת שמאלתי חן
 א כעניך הודיעני נא את דרךך מה שכל אחת נתן
 ב למולאי חן כעניך : וארדך למען אמצא חן
 בעיניך . ואלע כוז מדת תגמולך מה היא מילאת חן
 ג שמאלתי כעניך ופתרון למען חמלא חן למען חכיר
 ד כמה שכל מילאת החן : וראה כי עמך הדוי הוזה .
 שלא חתרנו ונאמסה אותך לגוי גדול ואת אלכ עתובי ראה
 כי עמך הם מקדס וחס כהם תמלא חמי סומך על היוצאים
 ממלתי שיתקיימו ואת תמלוס השכר שלי כעם הוס
 ה תודיעני ורחמינו דרשוה בתמכת ברבות (ג פס) ואסי
 פני ילכו . כתיגמולו לל אטלה עוד מלאך חמי כעממי

(ג) הודיעני נא את דרכך . אתה בעצמך תהיה מודיע
 לנו את הדרך שתראנו דרכך ואני אלך אחריו :
 (יד) פני ילכו . אני בעצמי אלך כמו שבקש כדכתוב
 ופניך הולכים בקרב : והנהותי לך . אלך עמך לכבוש
 את הארץ עד שאניתי לך מכל אויביך מסביב כדכתוב

שפתי חכמים

מכת השכיבות וכו' : א דק"ל דכפוק שמעט שיהי טעק למשה חי
 אמר הקב"ה שמאל חן כעניו וסא אמר משה מתחלה להקב"ה
 חיך שאלתי חמי מילאת חן כעני . ל"פ אם אחת הוא שמאלתי
 חן לדלת מה שמתרת מילאת חן כעני מילאת היית כי כדרך בני
 חלם : ב רלס לא חן מה ענין ואת הפקשה כאן : ג פי' והוא
 דקוע עם הודיעני נא את דרךך בלומר הודיעני מה שכל אחת
 נתן למולאי חן כעניך לו אלע מילאת חן שמאלתי כעניך מה
 הוא : ד בלומר למען חכיר ואלע הטובל של מילאת החן מה
 הוא וזה אלע מדת תגמולך למילאת חן שמאלתי כעניך :
 ה פ' כמו שאני תמקס שמודיעני מה שכל אחת נתן לי
 במילאת החן אשר מילאתי כעניך קר חמי תמקס ב"כ שמודיעני
 עם שכל חתן לי כנסתבט העם הוס אשר חמי תמלוי אותם דל"כ

לייבע מתקרא"ל על חופניהם ועל מדרס כחתי : (יד) ויאמר

שענות משה אל ה'

(ג) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך . אם נתון הדבר כי
 מלאתי חן בעיניך . הודיעני נא את דרכיך . מה שמאלתי
 גרך להודיע להמלאך . הודיעני אותם מדברים ולא יביטנו
 מלאך ממוגע . חן ממיך מדבר אליו את כל אשר תרלס לזוט .
 ואני אחיני אותך כמדת מלאך ממוגע . ואני כעממי
 אלע את עלמותי . למען חמלא חן כעניך על להכיל עוד יותר
 ויותר מלאך עד עתה . ויהא כי עמך הגוי הזה . ר"ל חפילו
 בגוי הזה עם השכר ככ ג"כ עמך המה . ורוליס לענדך כחמת .
 וגע ישע עוד כלשך עשו עד מה . פי"כ חין מפיסורם להפרידם
 מקהל ישראל . רק סקל טוקא אחת לכס :

(יד) ויאמר פני ילכו והניהותי לך . והקב"ה השיבו לע"פ לל
 הקל כעמי ממני לגמרי . ולאכשר יעבור זעמי מכל וכל לו
 חכיר כעממי חמס חותך . לא ע"י שטוה :

מלאך מפני שחורדו עדים במצוהיך ואחת אמרת ידעתיך
 להשליך לשם שילך עמוסם לפי שאכבר לו פן אכלך בדרך
 מדוהיו ולפי מדוהיו אודע אם טוב לנו שילך עמנו אם לאו לפי
 ילכו אני אלך כי זה טוב להם והוא כמו ופניך הולכים בקרב
פירוש לתורת אלהים
וואם געפונט פייא דיר חן וראה אונ זעה כי אז
דאם פאלק איז דיין פאלק פלומר דאם וואם די
זאנאט די וועקט מיה מאכין צו אנרויס פאלק
אונ דיא ישדאל וועקטו פארלאזן זאלקטו דאם
ניט זאנגן . (ווארום זייא זענען דיין פאלק פון
פריער אונ אז די פארמיאקטק אין זייא בין אידך
מיה אויך ניט סומך אז מיינע קינדער זאלין פאר
דיר זאקוים האבין : (יד) ויאמר אונ נאם האם גיאנאט
פני זשט מייין זשיכנה וועט אליין גיין מיט דיר א

דעה זקנים מבעלי התוספות
 (טו) ויאמר אליו . היטח טאי קאמר והלא כבר נחרצה לו
 כדכתוב ויאמר פני ילכו . יעוד טאי קאמר משה אחר
 כן ובמה יודע הלא בלבתיך זעמו ויולא נחרצה לכתב עמסת
 י"ל דה"ק הקדוש נודך הוא והניהותי לך דך אניח ולא רחם
 ליהנות מווי שכניתי ויע זה אמר משה אם אין פניך הולכים
 שיהו כלם כמותי אז עלצנו מהו ובמה יודע אישך ונאמר
 מציאתי חן בעיניך ויאמר ה' אל משה וגו' פירש שאך
 זעמם כבחתלה ד"א פני ילכו כעמי ידך מעלי והוא כסר
 ונחתי פני וסאתר שילך כעמי מעלי או והניהותי לך אך פס
 מיד . ויאמר אליו אם אין פניך חולכים וגו' כי לא אווז
 מכלא עד שחלך זעמו ויאמר ג"ם את הדבר הוזה וגו' ואחת לא
 הודיעני בחתלה אמרת שלחתי לפניך מלאך ולבסוף אמרת
 תורה דריך ועדיין לא נלית דעתך אם לילך זעמו אם לשלוח
 בשם שמודיע לי בשם את אשר תשהה עמי ומשה היה יודע
 וילך אמר הודיעני נא את דרכיך אמר אשאל לפני וידעני
 שלא היה יודע לבחור אי זה טוב להם ואמר לו הקב"ה פני
 והניהותי לך סמט שהיה לך נקפך אי זה תבחר אז פי
 פירוש לתורת אלהים

קָדָה : מו וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אִם-אֵין פְּנִיךָ
 הַלְלִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה : מו וּבְמֵהוּ
 יוֹדַע אִפּוֹא כִּי-מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
 אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלֹא בִלְכַתְּךָ עִמָּנוּ
 וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה : פ וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה
 אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעִשֶׂה כִּי-מִצְאָתִי

10 וַיֹּאמֶר קְדָמוֹתֵי אִם לִית
 שְׂכִינְתְּךָ מִהֲלֵכָא בִּינְנָא
 לָא תִסְקִינְנָא מִכָּא :
 11 וּבְמֵהוּ יתִידַע הֲכָא אֲרִי
 אִשְׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ
 אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלֵא בְּמֵיהֶךָ
 שְׂכִינְתְּךָ עִמָּנָא וְיתַעֲבִדן
 לְנָא פְרִישֵׁן דִּי וְיַעֲמֶךָ
 מִשְׁנִין מִכָּל עַמָּא דִּי עַל
 אִפִּי אֲרֵעָא : י וַיֹּאמֶר יי
 לְמֹשֶׁה אֵהָ ית פְּתִנְמָא
 קְדוֹן דִּי מְלִיכְתָּא אֲעִבִיד
 אֲרִי אִשְׁכַּחְתָּא רַחֲמִין

ת"א אם אין פניך . סנהדרין לח . ונסת יודע . כמרה טו . ונפלינו חמי . כמרה ז . כמרה טו עקרים מ"ג פ"ב :

רשבים

עמך יהיה נפלא כמה שתלך עמהם מכל העם אשר
 על פני הארמה : (יו) גם את הדבר הזה אשר דברת .
 אלי להיות מופלא ונראה שופט ונדרול עליהם מלבד
 ההליכה שאלך עמהם אשר נהרציתו לך כבר וזהו
 קידון פנים שכתבו בו לפנינו נגד כל עמך אעשה

(טו) אם אין פניך וגו' . כלומר שאם אין אתה בא עמנו :
 (טז) ובמה יודע אפוא וגו' . ונפלינו אני ועמך וגו' .
 תהלת בקשה אחרת היא . עוד אני מבקש ממך
 שיופלא ויובדל אני לכרי מכל עם ישראל ורעת כי
 אני נאמן לנביא ולמוכית והיו שומעין לרברי . וגם

שפתי חכמים

רש"י

מה ענין זה ללחן וכו' . הלא"ה : א חט"ג שכבר נתראה הקב"ה
 לו באתרו פני ילכו מ"מ רצה להודיע לו הכתן של ישראל
 כבליכתו עמם ואמר שאם ח"ו לא היה מתרצה ללכת עמם
 לא היו שולט עם עדי שמונתו הם וכניהם וכל אשר להם :
 ז דעת רש"י שנקמה ונפלינו וגו' אינם מענין הבקשה הראשונה
 שהיא מיריעת שכר מלאות אשר נהרציתו לך השם כי זאת
 הבקשה היא שלא יסרה שכינתו בעכו"ם אלא בישראל :

אלך כמו (שמואל ב יו) ופניך הולכים בקרבך :
 (טז) ויאמר אליו . כזו אני חסן ו כי על ידי מללך אל
 תעלנו מזה : (טז) ובמה יודע אפוא . יודע מליאות
 הכן הלא בלכתך עמנו ועוד ד"ל אני שאל ממך ז שלא
 תשרה שכינתך עוד על אומות העולם ע"א : ונפלינו
 אני ועמך . והוא מובלית דבר הזה מכל העם כמו
 (שמות ט) והפלה ה' כין מקנה ישראל וגו' : (יז) גם
 חטשה ואין דבריו של כלעם ע"י שריות שכניה אלא

את הדבר הזה . שלא תשרה שכינתו עוד על ע"א
 נוסל וגלוי עינים כגון (חיו"ב ד) ואלי דבר יגובט שומעין ע"י
 מענות מישה אל ה'

דעת זקנים בעלי החוספות

(טו) ויאמר אליו אין פניך הולכים אל תעלנו מזה . וכלשר
 שמע מפני כי ועמו של הקב"ה לא הלך מחלו לגמרי ענה
 ואמר כל זמן שפניך של עם לא הלך מחסן . חין כלוני שמוח
 מחסן . טוב לנו שנחמהמה פה וחתה חתה אותנו כחשוכה
 וחרטה על כל מה שחטתנו לפניך ואז יתגלגלו רחמיך עלינו
 ונסיה לפניך ככחשוכה וחלך חתה ככבודך כימינו וטוב לנו :
 (טז) ובמה יודע אפוא כי פמאית חן בעיניך . חני וטמן .
 הלא בלכתך עמנו חתה ככבודך כי כעת מתכוננ לתמס
 מדרך הטבע ע"י נסים ונמלואות . וכזה ונפלינו אני ועמך מכל
 העם אשר על פני האדמה . כי כולם מתנהבים ע"י דרך טפס
 וחננות נהנהג למעלה מדרך הטבע :

שעדיין חיה ירא משה סתם שאמר פן אכלך פ"מ ירע כי הוא
 חסוב כי כבוד הוא לישראל שילך הקב"ה עמכם פן שאינו
 עושה לשאר אומות וירא זה אמר אין פניך הולכים וגו'
 ונפלינו וגו' . ועדיין לא נתיישב דעתו על מה שפניך הולכים וגו'
 אמר לו הקב"ה גם את הדבר הזה וגו' שאוריעך מרתוי שאול
 תישב דעתך ויבין שרצה שעת רצח היה הוסיף לראו
 ואמר הראני גם וגו' כלומר רוצה אני לשמוע ולראות ויאם'
 חני אעביר כל טובי ואוריעך מרת מוכיח אעביר לשון
 ידעבירו קול כמנהג . וקראתי בשם ה' לפניך דפי שאמר
 וארעד בשם וכן אעשה שאקרא לפניך ה' ובאותו שם
 אוריעך שאלך עמך :

פרוש לתורת אדהים

גיט אמלקאך ונפלינו אני אונ איך מיט דיין פאלק
 וועלין כיר זיין אפ געשייך כפי העם פון גאר דעם
 פאלק אשר נואם איז אויף דער ערך בלומר אז
 דיין שכינה זאל גאר רוהען אויף די ישראל אונ
 גיט אויף דיא ועבדי פוקבים ומלות : (יו) ויאמר יי
 אי משה און גאם נאם האם גיזאנט צו משה יי
 דיא זאך וואך דיא האקס גיזאמט אז דיא שכינה
 זאל גיט רוהען אויף דיא עכו"ם אעשה וועל איך
 דאס טאהן כי ווארום די האקס געפונען חן אין
 מינע

גיט אמלקאך ונתתיהי לה ביו איך וועל דיה מאכין
 רחמן פון אלע דייענע פיינט : (טו) ויאמר אליו אונ
 משה האם צו אים גיזאנט דאס וייל איך . נוארום
 אס אויב דיין שכינה גיט גיט גיט אונז אי
 גאקלמט אונז גיט אויף בריינגען פון דאנען :
 (טז) ובסת יודע אפוא אונ מיט נואם וועט
 געוואקט ווערין פי אז איך מיט דיין פאלק האבין
 געפונען חן אין דייענע אויגין גיט פאר נואר
 דלקהי זמני גאר אז די אליין וועקט גיט אונז

אונקלוס

קדמי ורביקה בשום :
 יח ואמר אחיני לפני יח
 יקרד : יח ואמר אנא
 אעבר כל טובי על אפה
 ואקרי בשמא דיי קדמו
 תולדות אהרן
 וקמי אש . כרטס ע :

חן בעיני ואדעך בשם : יח ויאמר
 הראני נא את־כבודך : יח ויאמר
 אני אעביר כל־טובי על־פניך
 וקראתי בשם יהוה לפניך וחתתי

רשבים

נפלאות . הכל כמו שמופדש שם : (יח) הראני נא את כבודך . תמה על עצמך היך מלאו לבו למשה רבינו ליהנות מזיו השכינה והלא הכתוב משבחני ויחבר משה פניו כי ירא משה אל האלהים . ח'ו' לא נכתבו אלמא על קרון שלו ונפלינו אני ועמך . ושל פני ירכו להניח לך מכל אויבך . וכן אמר הראני נא את כבודך . בכריחת בריה על מה שכתבתני כמו שעשה לאברהם כשאמר כמה ארע . וכתוב שם וחנה תגור עשן ולפני אש אשר עבר בין הגורים וסמך ליה כיום ההוא כרת ה' את אברהם בריה לירדך נחמי . אף כן אמר מלת להקב"ה קיום בריה ונתרצה לו הקב"ה שוראה לו בכריתות בריה כדכתיב ויעבור ה' על פניו ויקרא וגו' . וכתיב בחריה הנה אנכי בורח מנגד כל עמך אעשה נפלאות כמו שבקשת ונפלינו אני ועמך וגומר כי גורא תוא כדכתיב וייראו מנשת אליו : (יט) וחנתו את אשר אתון וגו' . ושם אפרש לך את מידותי :

שפתי חכמים

רש"י
 שלום : (יח) ויאמר הראני נא וגו' . ראה משה שהיה עת רגון ודבריו מקובלים ח והוסיף לשאול להראות מראית כבודו : (יט) ויאמר אני אעביר וגו' . הגיעה עשה שתרצה בכבודי מה שתרצה אותך לראות לפי שאתי רוצה וירדך ללמדך סדר חסלה ששגלצת לתקת רחמים על ישראל ש הזכרת לי זכות אבות כסבור למה שאתם תמה זכות אבות אין עוד תקוה אתי אשכיר כל מדת טובי לפיכך לא הגור וחתה לפון כמערה . וקראתי בשם ה' לפניך . ויכסדר שחתה ראה אותי משגף וקורא ואל מלות

ח דלתי חן ענין לנקשה וזה כלן : ש (ו"א"ס) מכל זה משמע שנלאו בקשתו סיה לרדך להרמונו וללמדו סדר חסלה שאני אעביר כל טובי וכו' ואינה תשובה לנקשתו שהיא רחמי הכבוד לזה אמר שנלאו סיה לרדך ללמדו סדר חסלה מפני שגרה מדברי משה שאתם תמה כו' ח'ו' מפני שאמר סבור לאכרסס וגו' לכן לרדך אני ללמדך סדר חסלה לכל שאלו סבור תקובו שאלתו וזמלתו הסדר חובל נמי להסיג בקשת רחמי הכבוד כמה שתרצה אותך והיא רחמי חסודים הוא קשר על תפילין ולא רחמי הפנים כי לא יראני סלדס ומי : פ' משל"כ זכות אבות

ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות (ר"ה יז) ויכסדר שחתה ראה אותי משגף וקורא ואל מלות
 הוי מלמד אה ישראל לעשות כן וע"י שזיכורו לפני רחום ומגון יהיו נענין כירחמי י לא כלים : וחנתתי מענתה משה אל ה'

דעת זקנים מבעלי התוספות
 (יח) והנתו את אשר אחת רזומתי וגו' . אודיעך מדושי כיצד אני חונן ומחנך אף ממה שאמרת הראני נא יח תוכל לראות פני באספקלריא הסאירה כי לא יראני וגו' :

ממתה שרשם משה כי עת רגון הוא ל' לעשות כלל חסדי פיו לשלול דבר שטוב ביום מעל ביום ובקש לראות עלמותו יח וקרא עלמותו יח' ועשו כולם האומר לחכמו חן לך כל רעום . וכל אשר לי . רק מדברי שאתה שאל (יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך . ר"ל את כל טובי חתן לך . וקראתי בשם ה' לפניך . וקראתי את אשר אהיה . כלומר גם על אחריס חסון ורחם כזכותך וכעניך . וגם את כבודי והוא עלמותי הייתי מראה לך לכל המניעס מלדך הסיס פירוש לתורת אלהים

אז עם נועם זך אויסקלאוין דער זכות אבות איז שוין גאר גיט פארהאנדן גיין האפענגנג . דרום וועל איך מאכין איבער פארן גאר די מידה פון מיין גוטקייט פאר די . נקראתי בשם אונקלוס וועל רופין דעם נאמען גאט פאר דיר דאס איז דיא שרש עשרה מדות צו לערנען דיה דעם סדר פון בקשת רחמים אפילו ווען עם נועם זיה אויסקלאוין זכות אבות אונ אוזי וויא דו זעהקט מיה איין געהילקט אין אשליט אונ גלייזן דיא שרש עשרה מדות אוזי נאקסטו לערנען דיא ישראל זיי נאלין אויך אוזי מאהן אז זיי וועלן פאר מיר דערמאנען רחום וחסון וועלן זייא גיענקעקעך ווערן . ונארום מיין דער בארימקייט לאום זיה גיין מקהל גיט אויס ומיני אונ איך וועל אויבוקסט רחמנות האבין את אין אזעלכע צייטן

מיינע אויגין וואדעך אונ איך וועל דיה מאכין וויקען אויך דער וועלש בשם מיס איין חשובין נאמען : (יח) ויאמר אונ משה האם נאזאנט צו הקב"ה הראני וויזו מיר נא איך בעם דיה את כבודך דעם גישאמאלט פון דיין כבוד : (יט) ויאמר אונ גאט האם נאזאנט זיי אעביר איך וועל מאכין דורך גיין גי טובי גאר מיין גוטקייט על פניך פאר דיר ונקראתי אונ איך וועל רופין בשם אין נאמען גאט נאזאנט עם איז געקוקען די צייט דו זאקסט זעהן מיין כבוד ונאם איך וועל דיר געבין רשות צו זעהן . ונארום איך וויל אונ דאך דיה לערנען דעם סדר חסלה . ונארום אז דו האקסט בנדארקט מתפלל זיין פון ווענין דיא ישראל האקסט מיר דערמאנט דעם זכות פון זייערע אבות מיינקסטו

את־אשר־אחזן ורחמתי את־אשר
 ארחם: כ ויאמר לא תוכל לראת
 את־פני כי לא־יראני האדם וחי:
 כא ויאמר יהוה הנה מקום אתי
 ונצבת על־הצור: כב והיה בעבר
 כבדי ושמתיה בנקבת הצור
 ושכתי כפי עליו עד־עברי:

ואחזן למאן די אחזן
 וארחם על מאן די ארחם:
 כ ואמר לא תכול למחזי
 ית אפי שכינתי ארי
 לא יחזיני אנשא
 ויתקיים: כא ויאמר יהוה
 אתר מתקן קדמי
 ותתעמד על סגרא:
 כב ויהי בבעבר יקרי
 ואשוינה במעבת סגרא
 ואזני במימי עקד עד
 תרא כי לא יראני פגילס ית יכנסו עט

שפתי חכמים

רש"י

יש לחוש שמה חכלס: כ לא כמו שמובן מן ספי שחזון לחזון
 שחזון ורחם לחזון שרחם כי אוחז שמכני השם אינו צריך
 עוד חיוב ואוחז שמרחם עליו אין צריך עוד רחמים רק עמים
 אענה ועמים לא אענה וכו': א' סודית לטו שפוקרה קל והיס
 ראוי לכתוב כשר וממני שפסקון ראוי שיהיה ככת המלמד אשר
 כשר אמר כשר אני מדבר עמך תמיד כלומר ומסתמא המקום
 ההוא כשר מתייחס ששם הסכיור תמיד ולפי שמלת ויפי מורה שמי
 לא כשר אמר יש מקום טובין לנרצק שהוא ככת מלת אחי:
 ב ומלת כבורי מורה על עלמו ורחמי על זה שפרי אחי וס'
 כתיב עד עברי במקום עד עבד כבורי: ג ס' תיקתק הטור מל'
 כי יכרה: ד וס' התרוסו על וטותי כפי: ע אלא במאמר וכו'

את אשר אחזן. אוחז עמים שאלהם כ לחזן: ורחמתי.
 את שחזון לרחם עד כאן על הכתיבו אלא עמים אענה
 ועמים לא אענה אבל בשעת משקה א"ל היה לכני כורת
 ברית הבטחה שאינן חוזרות ריקס (ר"ה עס):
 (כ) ויאמר לא תוכל וכו'. אף כשאתעביר כל טובי
 על פיך איני נותן לך רשות לראות את פני: (כא) הנה
 במקום אתי. כהר אשר אני מדבר עמך תמיד ל ית
 מקום מוכן לי לנרצק שאתמקד שם שלא תזוק ומשם תראה
 מה שמראה וזה פשוטו ואמר זה מקום שהשכינה שם מדבר
 ואומר המקום אתי ואינו אומר אתי במקום שהכ"ה
 מקומו של עולם ואין עולמו מקומו: (כב) בעבור
 (במדבר עז) העניי האלפים ההם חנקך (משלי ז) יקרוה עורכי נחל (ישעיה לו) אני קרתי ושתיחי מים גדרה
 אחת להם: נקרת הצור. ג כריתי הצור: ושכתי כפי. (ת"כ פ') ויקרא) מלאך שנתנה רשות למחבלים
 להכל ומרגומו ואזני כמיתרים: כ כתי הוא לדרך כבוד של מעלה שאינו צריך לסמוך עליו ככף ע ממש:

מענות משה אל ח'

כי לא תוכל לראות את פני. ואם תראה פני כוונ סרנע שחלס
 פני מלא שנתקך מנוסך ותמות. כי לא יראני האדם וחי אחרי
 רואו אוחזי. ואין לראני שמתות עתה:
 (כא) וי אר ה' חנה במקום אחי וכו'. 'ספיק' אמר לחס
 הנה יש מקום אחל המיחזק לי לכדי. ונלפת על הוצר
 ומסתמא תראה להתייב על הוצר ככדי לראות היטב כל מה
 שחולל לראות:
 (כב) והיה בעבור כבורי. במקום זה. ושמתך נקרת סלור.
 כעל נקרת. ועוד זאת אענה. ושכתי כפי עליו. אסכך
 עליו כעניי שלא תוכל לראות עלמותי. עד עברי משם. ואח"כ
 והספורתי את כפי. אסכור עניי משל ספך. ונראית את אחי:
 סלוריה הוצת סוף רואה שכלתי. כמו וכלי ראה סרנע חכמה.
 מקום זה אשר הוא נראה מלאך את אחרי עברי. יען שהיה במקום
 מרוב קדושתו. רק ופני לא יראו לעוס אדם כעלם:

דעת זקנים מבצלי התוסמות
 (כא) הנה מקום אתי ונצבת על הצור. מצאתי בשוחר
 טוב אבר רבי חנינא למה נקרא שמו של הקב"ה מקום
 כד"א אל חכמים לפי שרואה מקומו של עולם ונדיין איני
 יודע אי מקומו שפי אלא בשאוה אומר הנה מקום אתי הרי
 אומר מקום שפי י:
 (כב) והיה בעבור כבורי. סודותי ושמתך בנקרת הצור
 כדי שלא יראו בכבורי ושכתי כפי עני שלי כמון נשא
 יבבני אל כפים אל או בשמים כל' אחיה עני לפניך כדי
 שלא תראה וחסיתי את כפי וכו' באדם שרואה חבירו
 סאחוריו ואינו יכול להתבונן בו. ויקרא בשם ח' הודיעו
 בשם שידך עמו:

כי תצן כשלקך שצנודי היס סה במקום זה. כי תרגיש כקדושת
 זו. ואם אתר חוץ ממך לא יוכל עמוד במקום זה

פירושו לתורת אלהים

ונאם איה וועליו ורעמון דהאבין אונקלוס
 אפילו מען וועט גיט וועקט זיין ורעמון אונקלוס
 וועל מיה דער בארעקען את אין אזעלעך צייטן
 נאם איה וועל וועליו דער בארעקען מיה:
 (כ) ויאמר אונקלוס האם גינאמט יא דו קאנאמט
 גיט זעהן סיינ פנים בלוסר אפילו איה וועל
 אפיעד פארין פאר דיר גיט איה דיר גיט רשות
 צו זעהן דאס געזיקט פון מיין שכינה כי ווארום
 עס קאן גיט זיין אז אפגעקוש זאל מיה זעהן ותי
 אונקלוס זאל בלייבן זעבן: (כא) ויאמר יהוה אונקלוס

ב והסרתיו את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו : פ חמישי
 לד * ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לוחות אבנים פראשנים וכתבתיו עלי הלוחות את הדברים אשר היו עלי הלוחות הראשנים אשר שברת : ג והיה נכון לבקר ועלית בבקר אלהר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר : ג ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכך ההר גסה צאן והבקר אל

דאעבר : ג ויאעדי ית דברת יקרי ותחזו ית דבתרי ודקדמי לא ותחזון : א ואמר יי למשה פסל דך תרין לוחי אבניא פקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמאי די יהוה על לוחיא קדמאי די תברתא : ג ויהו זמין לצפרא ותסק בצפרא למורא דסיני ותתעמד קדמי פסן על ריש מורא : ג ואנש לא יסק עפק ויאף אנש לא ותחזו פכדי מורא אף ענא ותורי

תולדות אהרן

וספרתי את כל דברם ו מנחם לו : והלוי
 את : פ סוכה פ סקודי : פסל לו : ע
 נידים לו : אשר עבדו : שם פו יבוס
 פכ כמרא יד : כאלו וכבדו : בילס פ ספרים
 כג

בעל המורים

(ג) וגם חס : ב' . דין ויודק וגם חס סיה מתחב לוי אפילו חס יסיה נביא לא יסמוך על נבואתו לטוב על הלווי : רש"י

רשבים

(כג) וראית את אחורי : לאחר שאעבור על פניך כירמות ברות לראות : כעין העגל אשר ברנו לשנים שפתי חכמים

לפסל עליו : פ זה חרנומו של הסקודי את כפי ורש"י
 פסל לו כשחמלק כו' : צ כמו שלחו מנות לחן נכון לו
 לא חמקו כמו פסל אמת נכוו פדכ : ק לשון כרמת קול :

(ח) פסל לך . הראהו מחכב כמסירינון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך ומשם נתעשר משה רכבה : פסל לך . אלה שברת הראשונות אלה פסל לך אחרות . משל למך שהלך למדינת הים והיה ארוסותו עם השפחות מתוך קלקול השפחות ולא עליהם שם רע עמד שזכניה וקרע כותכתה חרם ארם ארם המלך לראות אומר לו מדיון חינה אשתך כדק המלך הראשונה אחר לו המלך אמה קרעת אותה אמה קנה לך נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב לה ככותב אחרת שנקרעה הראשונה אחר לו ערב רב והשועין זה משה ארוסותו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל לכך ידי כן המלך זה הקב"ה השפחות אלו ערב רב והשועין זה משה ארוסותו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל לכך נאמר פסל לך : (כ) נכון . צ מומן : (ג) ואיש לא יעלה עמך . הראשונות על ידי שהיו ק בתשומות פירוש לתורת אלהים

אויף דיר סנין זיין דו זאלקט נים גיוזק ווערין ער צפרי ביז אויף וועל דורך גיין : (כג) וחסרתיו את כפי און אויף וועל אפ סאהן מייגע הענט אן עם וועט אפ גיטאהן ווערין דאס דורך גיין פון מיין פבור פון קעגין דיין פנים אנועק צו גיין פון דארטין און ווייטער ווייט וועסטו סיה קאנען געהן וואס איז פון אונגען . ורש"י שרייבט גאט ביה האט אים געווינען דעם קשר פון תפיליון ויצי און דאס וואס פאר סיד איז נא ירא וועט נים גינעהן ווערין : (א) ויאמר יי אל משה און נאם האט גינען דעם צו משה ופסי דך הקב"ה האט געווינען צו משה זיין ארם אין זיין גינעלם ער זאל אויס האקן אפרילאנט ער זאל דער פון סאכין דיא לדחות און האט אים גינאנט די אפגעהאקטע

שפיקער פון דעם פרילאנט גיהער צו דיר און פון דעם איז משה דיין גינארין וכתבתי על לוחות און אויף וועל שרייבין אויף די לדחות את היצרים דיא רייד וואס זענען גינען געשריבען על לוחות הראשונים אויף די ערשטע לדחות אש שפתי וואס דו האקט צו גראבין : (ב) ויהי נכון צפרא און זאלקט זיין אן גיבריים צו סארגין פריה זעליה בבקר און דו זאלקט אויף גיין אין דער פריה זעלי צום בארג סיני וצבתי יי און דו זאלקט צו סיד שמיין גריים ער ראש החר אויף דעם שפיין בארג : (ג) ויאש נא זעליה צפד און אסענעשט זאל נים אויף גיין סיה דיר וגם איש און אויף אסענעשט זי זאל נים ווערין גינעהן אויף דעם נאקצין בארג גס די שאף סיה די רינדער זי ידע זאלין זיה נים פאסין

יִרְעוּ אֶל־מֹלַח הַהָר הַהוּא: ד וַיִּפְסַל
 שְׁנֵי־לְחַת אֲבָנִים פְּרָא־שָׁנִים וַיִּשְׁכֹּם
 מֹשֶׁה בְּבֶקֶךְ וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
 שְׁנֵי לְחַת אֲבָנִים: ה וַיֵּרַד יְהוָה
 בְּעַנָּן וַיְתִיצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
 יְהוָה: ו וַיַּעֲבֵר יְהוָה | עַל־פְּנֵי
 וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֶל רַחוּם וַחֲנוּן
 אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאַמֶּת:

לא ירעו לקביל מורא
 יהוא: ד ופסל תרין לוחי
 אבניא פקדמא ואקדם
 משה בצפרא וסליק
 למורא דסיני כמא די
 פקיד: יי יתיה ונסוב
 בידיה תרין לוחי אבניא:
 ה ואחריי יי בעננא
 ואתעפד עמיה תמו וקרא
 בשמא דיי: ו ואעבר יי
 שכינתיה על אפודי
 וקרא יי אקרא רחמנא
 וחננא מרחק רבו ומסני
 למעפד מבוו וקשומ:

נמר

תרמא וישם פסס . שנת פו: סי' ה' . ליה יו: אל רחום . שס: ארך אפיס . מיוכנס ככ ככל קמח: ס מטרדין קרא: ורכי חסד . רלש סנסני יו:

רשב"ם

ויעברו בין בתריו . דרך העברה היו כורתים כרית: (ה) ויתיצב עמו . עם משה הנצב שם כדכתוב ונצבת על העזר: ויקרא בשם ה'. הקב"ה קרא כשזיה עובר בשם כמו שהולך ובפרש . שכן כתוב למעלה רש"י

שפתי חכמים

ר דמזכר מן התורנס סביה מסס הקורא סלנו סיה ספס
 הקורא ס' מתורנס וקרא כסס ס' ספירוסו וקרא ס' כסס .
 רל"ס: ש' כלומר סף על פי סגלוי לסניו ספירוסו ס' סיתס
 ספ"ה מרחס עליו סלחר סלח סקל סדיין: רל סלל סליו סרמסי
 ספוסוט סמו סלרת ססס סן ד' כי סלות סרמסי סררנות סרות
 סס: א סף על פי סמדה ססניה סל ס' ס' מרחס על"סס
 סחר סיתסס ויסוב סייט כסשספ ססוכס סיד סמרחס על"סס
 וסוחל לסס סלל סדה וז סלרדן לסס וסלספ ססח יסכס ססוס:
 ב כלומר סדכתי ורכ ססד ססמט ססלס סססס וסין וסיוסו

וקולות וקולות סלספ כהן עין רעה סין לך יספ סן
 סלסעוט: (ה) ויקרא בשם ה'. סמסרמנין וקרא
 ססמל ר סה': (ו) יי וי . (ר"ה יו) סדה סרמסי סו
 סחת קודס ש סיתסס וסחת סלחר סיתסס ויסוב: א .
 סף וז סדה ס רמסי וכן סו סומר (סלסיס כב) סליו סליו
 לסה סוכתי וסין לסמר לסדה סדין לסה סוכתי כך
 סללתי סכיללח: ארך אפיס . א (סכדדרין קול) סלרדן
 ססו וסליו סמחר ליסרע סמח סלל: ססוכס: ורכ
 ססד . לסיכסיס ססד סליו ב לסס וכיות סל כך (ר"ה יו):

ולגמס סכר סליו ב לסס וכיות סל כך (ר"ה יו): ואמת . לגלס סכר סוכ סוכו לעוסי רעוט:

דעת זקנים מבדלי התוספות

עיון מה צריך אדם רחמים קודם שיחפא וי"ל מ"ט הוא צריך רחמים לפי ששני יודוע לפני הקב"ה שסופו לחפוא ולפי

(י) ויקרא ה' ה'. אני הוא בעל הרחמים קודם שיחפא האדם ולאחר שיחפא האדם כך מפורש היה במסכת ר"ה וצריך

פירוש לתורת אלהים

אי קענין דעם סארג . רששי שרביבט טייל דיא
 גרשטעס לוחות זענען גינוען מיט רעש אונ מיט
 גרויסק קולות אונ דאס גאנצע איין זאקלונג פון
 די ישראל זענען גינוען דער ביי איז שולט גינוען
 איין עין דער אונ עם האם גיין קיום געהאט .
 דרום האם גאט גיואנט בייא די אנדערע לוחות
 זאל גיין קענטש גים זיין: (ד) ונסט אונ משה
 האם אויס געהאקט שני לוחות זאגניס צוטייא
 שטיינערנע לוחות גראשניס אזוי ווי די גרשטעס
 זענען גינוען וישבם אונ משה האם זיך גיפעדערט
 אין דער פרייה נשני אונ איז אויף גינאנגען צום
 סארג סיני באשר אזוי וויא גאט ביה האם אים
 גיקאמין ויבא גידו אונ האם גענוקטן אין זיין
 האקט שני לוחות זאגניס די צוטיי שטיינערנע לוחות:
 (ה) גידיי גענון אונ גאט האם גענידערט אין דעם

וואלקין גינצט אונ ער האם זיך מיט אים
 בששטעלט דארטין ויגרא אונ ער האם גערופין
 דעם גאקען פון גאט: (ו) ויגבור: יי גניו אונ גאט
 איז דורך גינאנגען סאר משה ויגרא אונ האם
 גערופין: גאט: גאט: רששי שרביבט דער שם
 איז סדר הרקמים אונ גאט דרום אונ זיך סרסס
 צוטיי קאהל צו נייזין אז גאט איז זיך סרסס
 איידער דער קענטש וינדיגט אונ איז זיך סרסס
 גאך דעם אז ער זינדיגט אונ סוהט תשובה:
 אי גאט דער שם איז אויך סדר הרקמים רחמי
 איין דער בארבינער וינחן אונ איין זייט זעליגער
 ארך אפיס ער האלט איין זיין צארין אונ איילט גיט
 צו לשפראפין דעם וואס זינדיגט באקער וועט
 ער תשובה טאהן ויב ססד אונ ער סוהט פיל ססד
 אפילו צו דיא וואס האבין גיט פיל זכיות ויגמ

וְנָצַר חֶסֶד לְאֵלִפִּים נִשְׂא עֵזוֹ
 וּפְשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה
 פִּקְדוֹ וְעֵזוֹ אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי
 בָּנִים עַל-שְׂלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים :
 חוֹיִמָּהָר מִשָּׁה וַיִּקְדַּ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה :
 וַיֹּאמֶר אִם-יָנָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ

תרא נטא טון : וימא ל : ונקא : שבעות טו וימא פז : וימא משה : סכדיין קולא : רשב"ם

וקראתי בשם ה' לפניך : (ח) וימהר משה . משראה הקביה עובר ושמע קולו מיד התחיל להשתחוות :

רש"י

שפתי חכמים

(ו) נצר חסד . שהלדס עושה ג לפניו . לאלפים . לשני אלפים דורות . עונות אלו הזדונות . פשעים . אלו המרדס שאלדס עושה להכעים : ונקה לא ינקה . לפי פסומו שממע שאליו מוותר על הטון לגמרי אלא נפרע ממנו מעט מעט ור"ל מפקה הוא לכסור ר ולא ינקה לשליו שנים (יומת טו) : פקד עון אבות על בנים . כאלוהיס מעשה אבותיהס כידיהס עכבר פירש כמקרא אחר לשנאלי : ועל רבעים . דור רביעי נמלאת מדה טובה מרוכז על מדה פורענות אחת לתמוה אלא מלאת שגמדה טובה הוא משה שכיני עוכרת ושמע קול הקריאה מיד וישתחו :

קולין להגן עליו לפי סהס מעוות הוא טעה כלי חסד ומרס עליו . ומדס פראשונה של ה' עשדיין לא טעה רק שגליו לפניו שמתח . הראס : ג לא חסד שיש להקדוש כיוך הוא לעשות עמו כי נזכ לא יפול רק על מעשוי ככר : ד ואף על פי שהמדס שנית ממדות ה' ה' יש לה מדה זו והיא מרחמת על שנים . י"ל המדה הווא מוותרת לו אח שעון ונקמה אלוה כאלו לא עקה אכל אלו עושה לו סוס עוכס משא"כ מדה לשני מחול לו ובס עושה לו טובה וזהו הפירש שכין פסומו למדרשו שפסומו שממע שאליו מוותר שעון לגמרי אלא נפרע מעט מעט ומדרשו הוא שמוותר שעון לגמרי . רא"ס : דה פי דור אחת כמדת פורענותו הוא ה' מלות כמדה טובה לעמר נוצר חסד לאלפים : (ח) וימהר משה . כשראה

דעת זקנים מבעלי התוספות

זה השני שסות מ"ג מרות אמנס נוצר חסד לאלפים אינו נמנה אלא באחד הרב ר' נמס י"ז פירש נוצר חסד לאישים שתי מרות הנו וחשס ראשון אינו מן הסנין ופשפיה דקרא ועבור ה' על פניו ויקרא בשם ה' ח' אר רחום וגו' המדות הללו תקראו לפני בעת שצמרכו לרחמים : אל . דין אמת ורשעם צדק כמו ער האליהם יא דבר שניהם : הרום . שרסרם על השנים ובעולם : והגון . אפי' עשירים שכל מי שנותן סנהה חונן כמו וצדיק חונן ונותן : אורך אפים . רשעים שאינו סמרה ליפרע סתם : ורב חסד . שפרבה חסד על מדה הפורענות כמו שמסרו חכמינו י"ז מרה טוב' מוכי' לבריות אם לא ישע האדם בעצמו שיחאס ויגור . החסב :

מענות משה אל ה'

(ט) וימחר משה ויקוד ארצה וישתחו . כלשך שמע משה י"ג מרות אלה וכלה עוכס היו מהרממים וכמה מהכמת פאלסיות היתה נללנת כהס . ע"כ השקטת ויקוד ארצה וישתחו לתת שנת הודולס לאל עמלו כרחמי להגיו למעבס הילא ורב טוס לביט וישאל כרחמיס אשר יוקיבוס כהס . ואמר לפניו ית' שכל לא מלאתי חן בעיניך אדני יך לא אלוני בקרבנו . ומדוע לא הוציר פה סס הויה . כתב מהר"ל נראה לפרש שמסס רבינו לא עלר כח לזכור כפיו וכתפיו סהס הנככד כלשך שמע אלוה מפי סגבורה כאלוה המעמד הנורא ועלוס . כי יול מוכר

על מרת פורענות : ואסת . בה שאני מכסיה לעשות טובה (ו) נוצר חסד לאלפים . אני מוכור לבני ולבני בניו עד לאקף דור וכן כתוב שומר הברית והחסד לאקף דור ופרשב"ם רלאקף דהכא היינו לאקף דור דהתם כמו שקורא דלור רביעי רביעי חסא להכעים . וכן הוא אומר מלך טואב פשע בי : שחוטא עלי יצר הרע שוכבכיוור חסא : ופשע . אלו המורדים שאדם חסא להכעים . וכן הוא אומר מלך טואב פשע בי : והמסא . שובג כדמסר נפש כי חתאס בשנה ר"ל אלו אני נושא ואיני פורע סתן מיד : ונקא לא ינקה שאינו מנקת אתהס לגמרי אם לא על ידי תשובה ומעשים טובים וכן אחו"ל ונקא לשבים ואינו מנקא לשאינן שכים אלא פוקד עון אבות

פירוש לתורת אלהים

אזג עד אזו אנואר האפמיגער צו בפיאלהלין וגיטין
 שכר צו דיא וואס מוהיגן זיין רצון : (ו) נוצר חסד
 ער הימ רעם חסד וואס רער מענקמש מוהמ
 פאר אים גאָליס צו צוויי מוויזענט רורות נושא ער
 פארקראגט עין רי זיגן וואס רער מענקמש מוהמ
 קמויר ופשע אונ דיא געבורות וואס רער מענקמש
 מוהמ להקעים וחסא אונ זיגן נקה אונ . ריין יא
 יגה מאכט ער גימ ריין פלומער ער שיינקט גימ
 אויף רי געבורות אין גאנצין איינקעט ער בגאאלמ
 רעם מענקמש ביפלאקטוויי . וואונ אונגענעק ער חקמים
 דרשן ונקא . ער מאכט ריין פון רי געבורות צו
 די וואס מוהיגן תשובה . לא ינקה . אונ מאכט גימ

אֲדָנִי יִלְדְּנָא אֲדָנִי בְּקִרְבָּנִי כִּי
 עִם קִשָּׁה עֲרַף הוּא וּמְלַחֵת
 לְעוֹנָנִי וּלְחִטָּאתָנִי וּנְחַלְתָּנִי : שְׂשִׁי
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹרֶת בְּרִית
 נֶגְדַךְ כָּל־עַמְּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר
 לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־
 הַגּוֹיִם וְרָאֵה כָּל־הָעַם אֲשֶׁר־אַתָּה
 בְּקִרְבְּךָ אֶת־מַעֲשֶׂה יְדוּתָהּ כִּי־נִוְרָא
 הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ :

קִרְבָּךְ וְיִתְקַדֵּשׁ יְיָ תִּמְדָּךְ בְּעֵן
 שְׂשִׁי וְיִתְקַדֵּשׁ יְיָ בְּיִנְיָא אֲרִי
 עִם קִשָּׁה קִדְּרָה הוּא
 וְתִשְׁבֹּק וְחַשְׁבוֹק לְחֹבֵרְנָא
 וְלְחִטָּאתָנִי וְתַחֲסַנְנָא :
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי נֶגְדַךְ קִיִּים
 קִדְּמָה כִּי עִמָּךְ אֲעִבִיד
 פְּרִישָׁן דִּי לֹא אֶתְבְּרִיא
 בְּכִי אֲרַעָא וְכִי כִי
 לְעַמְּיָא וְיִחִי כִי עִמָּךְ
 דִּי אֶת־בְּיַדְיוֹן יִתְעֻבְדָּא
 דִּי אֲרִי דְחִיָּי הוּא דִּי

תולדות אהרן

סנה חני. ר"ס י"ו וז"ל כל הס...
קידוש עמל י"ב

רשבים

אעשה. שאמרת ונפלינו אני ועמך. שנגד כל עמך
אעשה לך הפלאה וראה כל העם את הגדולה שאני
עושה עמך כי נורא הוא כרבתו וייראו מגשת אליו

(ט) כי עם קשה עורף הוא. ויכול אהה ללכת בקרבנו
פאהר שסולחן ורחמן אתה. (י) הנה אנכי כורת ברית.
על זאת שאלך עמכם. וגם את הרבר הזה אשר דברת

שפתי חכמים

מנא לה' דורות שמדת טורעניות הם כ' אלפים כמדה טובה :
 ו' קד' לזרעה כשכיל עשה עם קשה עורף לא היה לו ללך קהלם
 כמ' ג' לפעל חסם עם קשה עורף רבע חמד חטלב בקרבן וכו' וכו'
 ומפרש דלמי כי כמו חס : ז (ס"ח) שמתן לנו נחלה מיוחדת פי'
 שחש השרחת שכונתך בנו כלבד ולא כשאר אומות ולפי שכבר
 השיב לו פי' על זה אמר זו היא נקשת ונפלינו וכו' לוי' שהזכיר
 פי' מה שיקט כרשפוט : ח פי' על נקשת ונפלינו וטוב כמחוב

(ט) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהבטחתנו מאחר שאתה
מוטל עון וחם עם קשה עורף הוא וימרו כד' ואתה על
זאת פן אכלך כדרך חמה סתלה לעונינו וגו' יש ו' כי
בקמס חס : ונחלתנו. ומתנו לך לנחלה (ס"ח) שמתן
לנו נחלה מיוחדת זו היא נקשת ונפלינו ז' חני ועמך
שלא חסרה שכונתך על האומות ע"ח : (י) ברית ברית.
ח על זאת : אעשה נפלאות. לשון ונפלינו שתייה

דעת זקנים מבטלי תוספות

על ביום וגו' ונורק גם זו סמרת רחמי של חכב"ה שאינו
מטהר ליפרע אלא מטיחן עד יום פקודה דכתיב ויבוס פקדי
אכן אינו פס גמין אף מרות הח קשה ליכרי האומר כי
וימחר משה לפי שהיה ירא פן יוסיף על רוד חמישי וארדבה
לפי מה שפירש זו הוא מרת רחמים שאינו משלם לאיש
כפצלו. ויסתר משה כיון ששמעו חסרות שא' הקב"ה שהוא
רחום והגון וארך אפים נחישבה רחמו על מה שאמר פן
אכלך ותורה והשחתה ולפי' חזר. והוסיף הפלה על הפלה
אם נא מצאתי את בני בניך יד נא וגו' כלומר מאחורי עמם
שאמרת לו שנתן חנך לפי ששם קשה עורף אהה פן אכלך
כדרך מאחורי עמם אכן צריכין שחלק עמנו כי עם קשה עורף
הוא ואהה אז רחום והגון וסלחת לעונינו ולהפאחנו

מוכילים כזו מכל האומות ע"ח' שלא חסרה שכונתי עליהם :
 טענות משה אל ה'
 כלשון הכול שהשמתם בו הקב"ה כאלוה שעת לפניו. ולכן קראו
 בשם אלות. כלומר אלני ונניתי אחרי אשר עשית ממני כל
 החסדים והטובות האלה אלכם ממך עוד שילך נא ב' בקרבנו.
 ומלת נא היא לשון עתה. ר"ל עכשיו שאתה לי שאתה נושא
 עון ומשע ומתפלל ותפילי כל הפזונוט וטערוזות האלה ישי נא
 חסדך שילך נא אלני בקרבנו. ר"ל עתה כחיטתי כמדרב' ילך
 בקרבנו האלון עלי. הדיבור כי כי לירכיס אנתנו מחד שחלק עלינו
 בעבור שיערבל עם קשה עורף הוא מוכנים כנעסעם לתקוה
 וזכרם רע ממנו ריבוס. ואם ילך המלך עמכם אין כידו לסלות
 כמו שאמרת כי לא יסא לפעסכס. ולכן צריך שחלק חמה בקרבנו
 ונחלתנו פי' הנחיתנו הארץ שנשבעה לאבותינו :

פירושי לתורת אלרים

נאר אויף די וישראל אונ גיט אויף דיא עכומוז :
 (י) הנה איה בין מיט דיר פורת ברית אויף דעם
 נגד קענין נאר דיין פאלק אעשה וועל איה קאהן
 איין אפ שיידינג אשך וואס דאס גלייבין איז גיט
 כשאפין גיווארין אין דער גאנצער וועלט יבגי
 אונ אין אלע פּעקלער דראַס אונ דאס גאנצע
 פאלק וואס די ביזס צווישען אים וועט זעהן
 אַת מַעֲשֶׂה יְיָ גַאָמְס וְעֵרְגַן יְיָ נִוְרָא וְנָאָם עִם אִיז

האב נעפונען חן אין דייע אריין אויגין ארי גאם זך
 בעט איה דוך גאם אלליין דו זאלקט גיין צווישען
 אונגן די עם קשה אונ אויב זייא זענען אהארט
 אקענדיי פאלק אונ וועלין ווייער שפעניגען
 קענין דיר ופלה נעקמו פארקעבין אונגעויע
 עכירות וואס מיר מוהען חן קשווג חן במיד
 ונחלתנו אונ גיב אונגן צו דיר פאר אנהלה. דאס
 מיינט קען דו זאלקט דיא שכינה טאכין ורהען

חכמים

ידין וענין פאלק וואס האבין אפארשין גאלין וועסמו אלע
פאלק סוהל זיין אונגעיע צביווח, מיר ועלין אקער גלייבין
ר"י

משלי
 (ט) ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא. משה האם
 גייאקם צו גאם נאל גאם גיין צווישען אונגן וזייל ריא

שְׁמֹר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְךָ
 הַיּוֹם הַנֶּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת־הָאָמֶרִי
 וְהַכְנַעְנֵי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
 וְהַיְבוּסִי יִי הַשְּׁמֹר לְךָ פְּתֻחַת
 בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה
 בְּאֵעֲלִיָּה פְּתִיחָה לְמוֹקֵשׁ בְּקַרְבְּךָ
 יִי כִּי אֶת־מוֹבְחָתֶם תִּתְצוֹן וְאֶת־
 מֵצַבְתֶּם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת־אֲשֶׁרֵינוּ
 תִּכְרֹתוּן יִי כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל
 אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָ שְׁמוֹ אֵל קִנְאָ
 הוּא מִן פְּתֻחַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב
 הָאָרֶץ וְנִינוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּנְכַחֲוּ

אֲנִי עֶבֶד עֲמָךְ : יי מֶר
 לְךָ ית די אֲנִי מִפְּקֻדָּה
 יוֹמָא בִּין הָא אֲנִי מִתְרַך
 מִן קִדְמָךְ ית אֲמַרְאִי
 וְכַנְעַנָאִי וְחִתָּאִי וְפְרִזָּאִי
 וְחִוָּאִי וְיִי בּוֹסָאִי :
 יי אֶסְתַּמֵּר לְךָ דִּלְמָא
 תִּגְזֹר קִיָּים קִיָּתִיב אֲרַעָא
 דִּי אִתָּךְ עֲלִיָּי עֲלֵה דִלְמָא
 יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ : יי אֲרִי
 ית אֲנִירִיחוֹן תִּתְרַעֲוֹן וְיִת
 קַמְתַּחוֹן תִּתְבְּרוֹן וְיִת
 אֲשִׁירִיחוֹן תִּקְצְצוֹן :
 יי אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְמַעֲנַת
 עַמְמִיָּא אֲרִי יי קִנְאָ
 שְׁמִיָּה אֵל קִנְאָ הוּא :
 מִן דִּלְמָא תִּגְזֹר קִיָּים
 לִיְתִיב אֲרַעָא וְיִמְעֹוֹן בְּתַר
 מַעֲוֹתֵיהוֹן וְיִי בְּחֹוֹן

תרא כי לא שפחה . נישין א סבדילי סב
 סודים ד חילין סב ע"ב ס :

כראש העמוד בילה שמץ

יד רבת

בעל הטורים

אכתב ויראו בני ישראל את פני משה כי קרן גבו : (ק) סך חמדות ברות ליושב סלון . ליושב מלל וי"ו דעשה ס"ז
 שפתי חכמים

אחריו נגד כל עמך חשש נבלות שהוא פ"י ונפלוט : מ ר"ל
 שהוא טעם אנשיל כלומר שמה חשש על דעתך לומר שאין
 סליחה וסליחה אלא בעבודת שאלו כלכל כיון שהסודות אה
 מובחנת וס' אכל סמכות לפס ברות כדי שפתי אוכל מוכח
 (ק) ואכלת מובחי . כסבור אתה שאין טעם בחילתו
 מעונת משה אל ה'

ופלח למנונו ולחשבת עם שלח יכלה המלך . ואחר עוד ונחלתו . ותחילתו את סלון . וס' השיבו פנס אנכי כורג
 כרות אחר שאקיים כל בקשתך עבור ישראל :

פירוש לתורת אלהים

שְׁמֹר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ : איר צו בְּרַעְבִּין וְהָא אֲשִׁרֵי אֹנֵן דִּיא בִּיקְמֵר נוֹאֵם
 זִי דִּינֵעֵן צוֹ נִי בְּרַחֲמֵיךָ נֹאֵלֵם אִיר פֶּאֶר שְׁנִיבִין :
 (יד) כִּי דִּיִּן יֵאֵר שְׁתַּחֲוֶה דוֹ זֹלֶקְטָא דִּיה גִּיט בּוֹקֵעֵן
 קִנְאָ יִיר צוֹ אִיִּין אֲקִבְרִין קִנְאָ כִּי נוֹאִיִּים : נֹאֵם
 קִנְאָ זִיִּין נֹאֵקֵעֵן אִיִּין רַעְבִּינְדֵעֵנֵר בְּלוֹקֵר עֵר
 רַעְבִּוֵנֵם צוֹ בְּצִאֲהֵלֵן אִיִּטְלִיבֵעֵן אֹנֵן שְׁיִינְקֵם
 קִינְעֵם אִי קִנְאָ עֵר אִיִּין אֲרַעְבִּינְדֵעֵנֵר נֹאֵם :
 (ט) מִן מֹאֲמֵר וְעֹקְמֹו בּוֹרַת בְּרִית זִיִּין יִיִּישׁ צוֹ
 דִּי וְצִעֵר פּוֹן דַּעַם לֹאֲנֵד וְזִיִּין אֹנֵן דִּיא וְצִעֵר פּוֹן
 דַּעַם לֹאֲנֵד וְעֹלִין וְיָה קִעֲרִין אַחֲרֵי נֹאֵה וְיִיעֲרֵע
 אִפֿ עֲמֵעֵר וְהָיוּ אֹנֵן זִיִּיא וְעֹלִין שְׁעִקְטִין צוֹ
 חֲכָמִים

משרי חכמים
 עֲלִיבֵעֵךְ דְּרִשׁוֹת . סִיט מִסֵּר . אִיבְרִהוּיָפִים הָאֵם עֵר נִיִּואֵם
 אֲעֻלְבֵעֵךְ מִסֵּר אִיִּיר דִּיא עֲבִידוֹת נוֹאֵם עֵר הָאֵם בְּנֹאֵקֵם דִּיא
 שְׁמֵאֵם

לֹא־אֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזֶּבְחִי׃
 מִן וְלִקְחַתְּ מִבְּנֵיךָ וְהִזְנוּ וְהִזְנוּ אֶת־
 בְּנֵיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־
 בְּנֵיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן׃ יי אֱלֹהֵי
 מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ׃ יי אֶת־
 חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים
 תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד
 חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב
 יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם׃ יי כֹּל־פֶּטֶר רַחֵם

למענתהון ויקרון קד
 ותיכול מדכתירון׃
 ויחסב מבנתהון לבנה
 וימעיו בנתהון בחר
 מענתהון וימעיו ית בנה
 בחר מענתהון׃ יי ודלן
 דמתבא לא תעביד קד׃
 יי ית חנא דפמטריא
 תמר שבקא ויזמן תיכול
 פמטריא פמא די פקידתה
 לזמן ירחא דאביבא ארי
 בירחא דאביבא נפקתא
 ממצרים׃ יי כל פתח
 גלגא דילי הוא וכל
 תרא אלתי פטסי פמתי קיה פטסי כ׃
 כל פטסי פמתי קיה פטסי כ׃

רשביים

בעל המורים

עשיה בעל כרחיב ויאמר חג לה' פטר וגם לא יום איד אלטיסן. וסמך ליה אלתי מסכה כמו פטשו כמין זכרות מסלח לפי' וגם פטו כמין זכרות נלמדי ע"כ כדכתיב וחזני כס׃ סמך את חג המצות לאלתי מסכה לומר שפי' אסורס כסלחס כחמן רש"י

ולוקח מכותחו לבניך (שמ"י)׃ (יח) חודש האביב. חדש הכיכור שהתבואה מתכרת בנישולה׃ (יט) כל פטר

רעת זקנים מכעלי התוספות

(יח) אלהי מסכה. לפי שעשו להם עגל מסכה חור והזחירן שלא לעשות עוד כן׃
 (יח) את חג המצות. כלומר לא תוסיף עד חג מלכך כאשר

פירוש לתורת אלהים

וייערע אפ געמער וקרא אונ ויזא וועלניך רופין צו דיר וזאלף אונ. דו וועסט עסין פון ויין שעקמאנג דען דו וועסט מייגען עם אזי אויף דעם גיין עונש דא אבער איה וועל אויף דיר רעבענען גלייך וויא דו פיוט מודה אין ויערע עבומיז. ווארום סחמת דעם׃ (סו) וזקתה וועסטו געמען פון וייגע מעקמער פאר ווייערע גניד צו דייע זיהן וזי אונ ויערע מעקמער וועלניך ויה קערין אהרי נאה ויערע אפ געמער וזיני אונ ויעלניך מאכין קערין דייע זיהן אהרי נאה ויערע אפ

משלי חכמים

אין אשפאס. ויאם ער האט געזעהן די אלע בענששין פון אשפאס ונענע ויער פרום. ער איז געשפאטען אין די אשפאס אבס שאב

מצות השם

כוכבים ומזלות שנאמר סן חכמות נרות ליושב סלמן וזי אהלי וקרא לך וזכלת מוכחו׃
 צו ניו געצין דיקסט פאר גיט איד סרינגען, ודיא נקטיס האבין גור גייען אויף אלע ווייגען וועלדע דער עכריס ריקס און. אמילו דער ויין איז דעם יודגס פאר ער אויף גיט סרינגען די ויין וואס דער עכריס האט אנגעריקט, אונ ווען אעכריס מאכט אשקחה פאר גיט דער יוד עסין מיט אים צו זאמען אויף די אשקחה אמילו, עם איז אלץ גארש׃
 כהריש

לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכָּר פֶּטֶר עֶשֶׂר
 וְשֵׁה : כ וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֵׁה
 וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֵרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר
 בְּנֵיךָ תִפְדֶּה וְלֹא־יֵרְאוּ פָנַי רִיקִים :
 כא שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר
 תִּשְׁבֹּת : כב וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לְךָ

בְּעֵרְךָ דְכָרִין מְקֻדָּשׁ
 בְּכוֹר תּוֹר וְאִימָר :
 כ ובוכרא דחטרא
 תפרוק בפאימרא ואם לא
 תפרוק ותנקהיה כל
 בוכרא דבגוד תפרוק
 ולא יתחזון קדמי ריקנין :
 כא שתא יומין תפלא
 וביומא שביעאה תנח
 בזרעא ובחצרא תנח :
 כב וְחַג דְשִׁבְעָא
 תעביד לך בפורי חצד

תרא וכל מקרי . ככותב ג . ופטרי חמור . ככותב ו : כל בכור . קידושין ט ככותב חא : ולא יראו פני ריקים . קידושין ט
 י : כחריש . שבת ע ראש השנה ט ועוד קטן ג מלית ח ככותב ד : וחג שבעת . מנחות טד :

רשבים

כל בכור ביציאתו ממצרים נבתי כאן : (כא) ששח
 ימים תעבור . עוברת קרקע כדכתיב כי תעבור את
 שפתי חכמים

כפסח : (כ) ולא יראו פני ריקים . ומשך ליה ששת ימים לומר
 דלמן דלריים ובלדות קריבים כיוצא :

רש"י

רחם לך . כלס : וכל מקנך תזכר וגו' . וכל מקנך
 אשר תזכר כפטור שור וסו' י אשר יפטור זכר את רחמה :
 פטור . ל' פתחה וכן (משלי יז) פטור מים ראשית
 מזון . חז"ן של תזכר ל' נקבה הוא מוסב על היוולדת :
 (כ) ופטור חמור . ולא אמר כ כהמה עמאה : תפדה
 בשוה . ונתן שה לכתוב והוא חולין כיד ל' כהן ופטור חמור

יחד עמסה כחבורה אחת ככבור אחת שאין כדך כלום אל תעלה
 על דעתך כזה כי חזי מעלה עליך וכו' : הסר מלה אשר מן
 תזכר וכו' וכי"ת מפתר והסופר כ"ת על פטר מפני שזכר שב
 אל המקנס שהוא היוולדת לא על הפטר ופירושו וכל מקנך אשר
 יפטור זכר את רחמה : כ וכס"פ כא מפתח ר"י העטע :
 מ' משא"כ בשאר פסולי החוקשים שנסדו שהם ותמונתן אסורות
 בגזיה ועבודה כיון שנכנסו במקומן : מ' דכתיב הכל ריקס

מותר בעבודה לבעלים : וערפאתו . שורפו כקופין הוא הססיד ממון כהן לסיכך יופסק ממנו : כל בכור בניך
 תפדה . חמשה סלעים פלונו קלוב שנלמד (כמדכר יח) ופלוי מכן חטט תפדה : ולא יראו פני ריקים . לסי
 פטונו של מקרא דכר כפטי עלמו הוא ואינו מוסב על הכבור שאין כמלות כבור ראיית פנים אלא אזוהרה אחרת
 היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקס מזהו עליכם להביא עולת ראיית פנים ולפי מדרש כרייתא מקרא
 יתר הוא ומופנה לגזרה שזה ללמד על הנקמה של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין מ כפדיון כבור
 יתחמט וכו' וירושלמי (דף יז) : בחריש ובקציר תשבות . למה נזכר חריש וקציר יש מרותיו אומרים על חריש של

פירוש לתורת אלהים
 פון מענקשיון וואם זיי געפענען די מוטערס לייב
 זי זאל זיין צו מיר זגי סקנע אונ אלע דיינע פיה
 וואס דיא זקרים פון זייא וועלן געפענען זייער
 מוטערס לייב זאלן זיין צו מיר סאיי איין אקס
 אָדער אלעמעלע ואלע גערשט גיבארניע קינדער
 פון מענקשיון אונ בהמות דיא זקרים זאלן זיין
 הייליג צו גאט : (כ) ויפטר אונ דאס געפענונג פון
 דער מוטערס לייב פון איין אייוול תפדה זאלקטו
 אויסקליווין מיט אלעמעלע אונ זאלקט דאס געבין
 צום פהן וואס אונ אויב דו וועסט אים גיט אויסק-
 ליווין זגפשו זאלקטו אים דעם קאפ אָפּהאקין

משלי חכמים

כי בבור אלע כבורים בגיף פון דיינע זיהן תפדה
 זאלקטו אויסקליווין בייא אבהן מיט פיגף קלעים
 ויא יראו אונ כיוון פנים זאל גיט גיזעקן ווערין
 ליידיג אז איר קובט עזרה רגל זיין פלוזמר איר
 זאלט גרענגען קרובות : (כא) ששית זעקס קאג
 זאלקטו סאקן אקלאקה ביים אונ אין דעם
 זיבעטין קאג תשבות זאלקטו ריהען תריש אין
 אקערין ויבציר אונ אין שניש תשבות זאלקטו
 ריהען : (כב) ונתן שביעות אונ יום טוב שבעות
 תעשה קה זאלקטו סאכין צו דיר כבירי וואס דו
 גריינגקט אין אים צוויי גרויט פון דעם טייץ

צוויי וואכין . ער וואכט סאפער וועט ער גפעס קענען געניצען
 אַזבערה . ער זאל קענען נאכין אַרשעך מיט מוסר . ער האט

מצות השם

ששת ימים תעבוד וכיום השביעי תשבות כחריש וזקציר תשבות :
 זיה . גאר קען מוז דיא תבואה לאזין תקצר ווער עס וויל
 זאל זיי נעמען . דאס מיינט קען ששקה מוז קען ריהען
 מן סעלר אַרשעך (דרי ריגים פון ששקה שטייען אין דיא
 סוּרְךָ גַבֵּר סִינִי) :

(קרי) [עשה מן] לטבות מעבודה האלן כנסה השביעית שנלמד
 (כא) בקציר ובקציר תשבות . ווען עס איז דער זאך
 ששקה קאר קען גיט אקערין ריא פעלנער .
 אונ די תבואה זאלקט פון זיה אַרשעך אין דעם זאך
 וואס איז ששקה . קאר קען גיט שטייען די תבואה קאר

בְּבוֹרֵי קִצִיר חֲמִים וְחַג הָאֶסְיָה
 תִּקְוַת הַשָּׁנָה : ע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
 בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרָךְ אֶת-פְּנֵי
 הָאֵדָן וְיִתְּנָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : כו כִּי-
 אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-
 גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ
 כְּעֶלְתְּךָ לְרֵאוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה :

חֲמִין וְחַג הַדְּבָשׁ
 בְּמִפְקַד דְּשִׁמָּה : כג תִּלְתָּת
 זְמַנֵּין בְּשִׁמָּה יִתְחַזֵּן כָּל
 דְּבוּרָךְ קִדְשׁ רַבּוּן עֲלֵימָא
 וְיֵאֲדָרָא דִּישְׁרָאֵל :
 כד אִירֵי אֲמִירָה עֲלֵמִין מִן
 קִדְמָךְ וְאִפְתִּי יֵת תְּחוּמָךְ
 וְלֹא יִחְמִיד אִנְשֵׁי יֵת אֲרַעָךְ
 בְּמִסְקָךְ לְאִתְחַזָּא קִדְשׁ
 וְיֵאֲדָרָה תִּלְתָּת זְמַנֵּין

תולדות אהרן

יחז חלפיק : טנטרין י : יחלס : תגיס
 ז : כל טורק : קירושין י : חלס בני חלון
 תגיס : ד : ולל יחזל : פטרס ח :

רשבים

דוארטה. עובד אדמתו ישבע לחם: כהרש ובקציר השבוע. שהיא חשוכה ועריכה לבריות. וכ"ש שאר מלאכות:
 (כג) את פני הארון. כבר פירשתי באלה החשפטים:

שפתי חכמים

וכפרת רחם כחיי ריקס גני הענקה מט פדיון כבוד פטע
 סלטים חף הענקה חמש סלטים ומלחכי ריקס דלענקס ברישא
 דקרא דפול' למחכב כסיסוף שדי ריקס איקב ריקס חגון: שישא
 מכל מין ומין חמש סלטים : ז כמסכת ר"ס פירש"י שלל תירוש
 שדה לכן ושרה חילון תריבשה שזיפל לשביעות : קציר של שביעות
 תחושא שפיילא שליש כשביעות אחת טובג כה חנבג שביעות
 כשמינית דלי אשכח קלי הא שחר מללכות גני חקורים :
 ח ט"י מה תריש חין לך של מלוא חפי לתרוש לזורד שומר-ושמי
 הלחם חני חקורו לך כשכח חף קציר שמי חקור לך דוקא של
 רשות ולא של מלוא שפטי' מלוא קצור מלוא לקטור יש לך ללמד
 מכלל שפוא דוחס שנת : ע פירוש אל שפוא זמן כבורי קציר
 חטים רק שפטי שמחלילין להקריב מנחה מן החטים שחטים :
 פ לא חכמים שלך שפטי חף זכרים חקקנים חנים שלך פירוש
 חנים כרשותך כ"ש פגדוליש שמייכים כמלוא רק פירושו סוכרים

ערכ שביעות הכנסה לשביעות וקציר של שביעות היואל
 למולא נ שביעות ללמדק שמוסיפין: מחול על הקדש (ר"ה)
 ס) וכך חמשו ששה ימים תעבוד וזכיום השביעי חשבות
 ועבודה ו' הימים שהחתי לך יש שנה שהחתי והקציר
 חסור ואין ז"ל חריש וקציר של שביעות שחרי כבר נלמד
 (ויקרא כה) שדך לא תורע ונ' וי"א שאינו מדבר אלא
 בבנת חמריש וקציר שהזכר בו לומר לך מה ס חריש רשות
 חף קציר רשות יאל קציר השומר שהוא מלוא דומה את
 השנת: (כג) בכורי קציר חטים : שחמה מניח בו
 שתי הלחם ע מן החטים (ר"ה כל) : בכורי : שהיא
 מנחה ראשונה הכאה מן החדש של חטים למקדש כי מנחה
 השומר הכאה כספת מן השעורים היא : וחג האסיף.

כזמן שחמה חספה תחושא חנה. חסיפה זו ל' הכנסה לבית כמו (דברים כג) ואספתו אל תוך ביתך :
 תקופת השנה. שהוא כמורת הגשה כחמלה השנה הכאה : תקופת. ל' מסיבה והקפה : (כג) כל
 זכורך. כל הזכרים פ שדך הדכה מלוא בתורה נלמדו ונכסלו ויש מהם שלש פעמים וארבע לחיוב ולעטש על
 מנין לאון שנהם ועל מנין עשה שנהם : (כד) אורישי. כתרנומו. אחרך וכן (דברים ז) האל רש וכן (כמדבר
 לב) ויורש את האמורי לשון גירושין: והרחבתי את-גבולך. ואחתי רחוק מבית הכמירה וחיך יכול לראות
 דעת וקנים מבעלי החושפות

(כז) ולא יחמוד איש את ארצך. כי יאמרו בלבם ארצות
 שהיינו מחזיקים בהם לא נשאר בירינו כי חרושים

פירוש לתורת אלהים

נואם ונערך צום ערשטין צייטיג ית' הקסיף אונ
 דער יום טוב נואם איז אין דער צייט אז קען
 זאמולט די תבואה פון דעם פעלד אין הויז אכיון
 דאס איז סוכות תקיפת נואם דער יום טוב איז
 אין דער צייט אז דאס יאהר גייט אנוועק אונ
 דאס אנדערע יאהר הייבט זיך אן : (כג) שיש דריי
 סאהק אין יאהר פלוקר אונ אין דריי ימים טובים
 פסח אונ שבועות אונ סוכות יאה' זאלן גינעקן
 זיערין אלע די יגע זקרים את פני פאר דעם האר
 משלי

חכמים

איז : דאָרפֿס אַז דאָ אַלע קאָג גיט ציביות : זי ועליו וינדיקנו
 אונ איר תימם קענען זאָנין אַלע קאָג גיט דרשתי : מלשה
 רבינו

כה לא־תִשְׁחַט עַל־חַמִּץ דְּסִיזְבָּחֵי
 וְלֹא־יִלִּין לְפָקֶךְ זִבְחַת חֲגֵי הַפֶּסַח :
 טו רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא
 בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי
 בַּחֲלָב אִמּוֹ : פ שְׂבִיעִי כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה

תרא לא פשטת . פסחים ה : זכתי : טס סד : זלז יין . טס טס פא :

רשבים

(כו) לא תבשל גרי וגרי . כבס פירשתי :

שפתי חכמים

שפתי חכמים כן כלומר כעמך : צ' דל"כ מאי כי אוריש וגו' מאי
 נתינת טעם יש בו : ק שהמקרה מפורסם וקצר וכלול כתיב לא
 פשטת את זכתי ולא תזרק דמו על המזון כלומר שערדין סתמן
 קיום ולא טעו אמש : ד' אם לאחד מאלו יש לו חמץ ככיתו
 שוכר כללו אכל לא פ' מי טוח העובר או הסוחט או הזורק או
 שניה כרלש : ש' פ' חושלת ג'ון כשעלה הוא כשעלה אין יונה
 שוכל כרלש הנוכה כלומר אם עלו איברי כרלש המוחה קודם
 שפלת השחר אע"פ שלא נקברו אינם נפסלין : ת כלומר לא
 ישאל כלילא אלא עד שלין כמזרח השחר אכל אם לן כל כיליה
 וקודם שפלת עמוד השחר הקטיר אין זו יונה (אכל אם לא
 פקטורן הוי לונה לענין שאם ירדו לאחר פ"ם לא יעלו מ'
 זכתי דף פ"ו) : א' דהא הפסח אינו נקבר אלא אמורי :
 ב' כלומר שלא יקריב אחר עמוד השחר מדכתיב זכח ולא כתיב
 חג הפסח אלא לזכות כל הזכחים שנפסלין בלינה : ג' אינו רוצה
 לומר מהדמך מטיק ליש דהא כפרת כי חלל מטיק מג"ש
 דלרץ ארץ אלא ל"ל דהא דכתיב כאל אדמתך לאו לימזרח
 דמלך הפירות שפלת מוחיז לטוב ככורים אלא דוקא מו'
 שמיניס כלכד כדילטינן מג"ש דלרץ ארץ : ד' דל"ל דכו' מתיים
 שאיב נמי דכס ודכס אינו פרי וככורים כתיב מפרי אדמתך
 ששמה דוקא פרי ומזרץ הוא דכס מתיים שמתרים נמי פרי :
 ה' פ' לא תכלב אמר דוקא אלה ה"ם תכלב עמלו והא דנקט
 ו' והא דמזרץ גבי כשר כחלב ב' פסוקים לחכילה והנחה יורת
 חכילה ובס פנחה . י"ל דגבי כשר כחלב חיוב על החכילה אף
 זו נמי ל' חכילה שיעלו גם ההנחה משפ"כ כשאר חכילה

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (טז) לא תבשל גרי . סמאן רסו לסח שאחיל לא ישא ארם
 מינקת חבירו וה"פ לא תבשל בקדרה שבש"ב בה חבדך

פירוש לתורת אלהים

בין נתינת צו גניענע ווערין את פני פאר דיין נאמ
 שיש גריי קאהל אין יאהר : (כה) לא תשחט רז
 זאלקש גיט קוילין דעם גרןן פסח אום ערב פסח
 פ' זמן עם איז נאך דא חמץ אין דיין הויז ויא יגין
 אונ עם זאל גיט גינעקטיגט ווערין ביז קארנין
 פריה זבח דעם שעקטונג פון דעם גרןן פסח
 דאם מיינט מען קען זאל דיא חלקים אונ דיא
 אקרים פון דעם גרןן פסח סקריב ניין אויף

משלי חכמים
 רבינו האם דאם וועלדיגע ניגאנס פאר הקב"ה רז האקס פיר
 ניגאנס רייניע פרות אז רז ביום סותל גבירות . אונ אז קען

מצות השם
 (קינ) גלאו טון שלא לאכול כשר כחלב ולא
 (כז) לא תבשל גדי במיחב אמו . טוילי אין די תורה שטייט
 דביי מאהל דער דין קען זאל גיט גאכין אציג אין
 די מילך פון זיין מוטער . קארן מען גאכין פרייז מיט
 מילך . אונ קען זיין גיט מיט פלייש נאם איז גיקאכט

בשאתא : כה לא תפוס עם
 חמיע דם פסחי וקא
 יביתון לצפרא פר
 ממדבחה תרפי נכסת
 חגא דפסחא : כו ריש
 בפורי ארעה פיתי לבית
 מקדשא דיי אלהך לא
 תיכלון בשר בחלב :
 כז יאמר יי למשה פתב

בעל המורים

(כס) חמץ דס זכתי . כני מחלי סיוס :

רש"י

לפני חמיר לכך חזי קובע לך צ טלם רגלים הללו :
 (כה) לא תשחט וגו' . לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ
 קיים ק אזהרה לנשותן און לזורק או לאחד ר מבני חבורה
 (פסחים סג) : ולא ילין . כתרומו אין ליה מועלת
 ש בראש המזבח ואין ליה אלא ת כמזרח השחר :
 זבח חג הפסח . אימוריו א ומכאן אזהר למד לכל
 ב הקטר חלבים ואזכרים : (כו) ראשית בכורי ארבותך .
 משכנת המינין האמורים א כשנת ארץ (דברים ח) ארץ
 חטה ושעורה וגסן וז' וכש הוא דכס ר תמרים : לא
 תבשל גדי . אזהרה לכשר כחלב ה ושלמה פטמים
 כתוב בתורה אחד לחכילה ואחד להנחה ו אחד לזיטור
 כישול (חולין קטו) : גדי . כל ולד רך כמשמע ווף עגל
 וכש משה שהולך לפשר כממה מקומות ז גדי עזים
 למדת שגדי סתם כל ויקדים כמשמע : בחלב אמו .
 פרט לטוף שאין לו חלב שאין איסורו מן התורה אלא

כחלב אמו לחטוף טוף שאין לאמו חלב כמו שפירש"י כמדת :
 וינדיקם נענין דר , גינסו גיט באלד ביין צו שפןאין . אונ
 אז רז ועקס אייביג קאר ניין אין חיפעל , וועקטע רעו וועסטו

לא תשאל נדושתו או אינסנותו כל זמן שהגרי הוא התינוק צריך להיב אמו דהיינו כ"ד חרש וכי הוא מגא אשכח

דעם קובחא איידער עם וערש סאג : (כח) ראשית
 דאם גרשיקטע גבור פון די צייטיגע תבואות פון די
 זיבען מינים נואם וואקסין אין דיין לאנד תביא
 זאלקטו גריינגען אין דעם הויז פון דיין נאמ
 דאם מיינט מען דאם בית המקדש יא תבשל רז
 זאלקש גיט גאכין איין זיקעקע פהגב אין דער
 מילך פון זיין מוטער אונ הוא תרין קיין מין
 פרייש קאר מען גיט גאכין מיט מילך : (כז) יאמר

מלכות השם
 לנינות ממנו) שנאמר לא תבשל גדי כחלב אמו :

מיט מילך . אונ קען קאר גיט הנאה האבין פון דעם
 פלייש נואם איז גיקאכט מיט מילך , דער דין איז אויף
 יעדער ארם אונ צו יעדער צייט פיי בייא זקרים אונ פיי
 בייא גבולת :

אֶל־מֹשֶׁה כָּתַבְלָךְ אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי עָלִיפוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
כִּרְתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל׃
כֹּה וַיְהִי־שֵׁם עַם־יִהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל
וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתַּב עַל־הַלְחָת
אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים׃
כֹּה וַיְהִי בְּרִדַת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי וּשְׁנֵי
לַחַת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתָּו
מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרָן

לך ית פתגמא האלון
ארי עד מימר פתגמא
האלון גורית עמד קנים
ועם ישראל : כה ונהה
ממן קדם יי ארבעין
ימיון וארבעין יליון
לקמא לא אכל ומיא לא
אישתי וכתב על הלחא
ית פתגמי קיימא עשרא
פתגמיון : כה ונהה פד
נחת משה ממורא דיני
והרין לחתי דספרותא
בידא למשה בפיחתיה
מן מורא ומשה לא ידע
ארי סגי זיויקרא דאפוהי
תרא כמנ נן ודרים לה גיטין ה ספורס
יר : יו עג פי ו דררים לג טיפין ה
ספורס יר : ויהי עס ספס ספורס יג : וספס
לא ירפ . עסס :

רשבים
(כז) כתב לך את הדברות האלה האמורים בפרשה זו
הנני גורש ממניך וגו' : כי על פי הדברות האלה שלא
חלבו אחרי אלהים אחרים ושלא תברות ברית ליושב
הארץ ולא להתחתן בהם ולעלות לרגל : (כח) ויכתב על
הלוחות . שכן אמר למעלה וכתבתי על הלוחות כמכתב
קרניו אינו אלא ששות . כי שתי סחוקות הם ברוב
חיות שבחורה וגם מנחם בן פירש :

שפתי חכמים
סימיו אומר שכלן נמי דוקא גדי עוים דלנלמוד סתום מן
סמפורס אכל אז כמסה מקומות כתיב גדי עוים למדנו דוקא
היכא דגלי גלי ממוס דג' פסוקים הבאים לאחד לביע חין מנלדין
והיכא דלא גלי גלי כמו הכא דכתיב סתם כל וינקים כמשמע :
ח דאלס מיעוט סוף : ח אלעס סגס סכסהניל לוחות ראשונות
י"ח בתמונ כתיב נמי וירד משס מן הסר ושי לוחות הסעות
כידו כמש"כ כלן מ"ח כל הספורים הבאים אחר מקרא זה לא
סיו רק שלוחות אחרונות : י כלומר שלוחות אחרונות וכן לקרני

רעז
רעז וקנים הבעלי החוספוט
ברק שרבי ספחיס אזי תבשל בקדרה שבשל כה חברך אמר
נמי לפי שאין כל האצבעות שוות :

פירוש לתורה אלהים
אזנ נאמ האמ פיאנאמ צו משה נהב שרייב דיר
אויף די רייד זי נוארמי פי נוענין די רייד בנמי
האב איך מיט דיר בורת ברית גיווען ואת ישראל
אזנ מיט די ישראל : (כח) והי אזנ משה איז דארט
גיווען פאר נאמ ארבעים יום פערציג טעג וארבעים
גיהא אזנ פערציג עקמט והם ברויט האמ ער גיט
גינעסין וימיס אזנ וואקער גיט געטרונקען ויחכיב
אזנ נאמ האמ געשריבען אויף די לוחות את דברי
ריא רייד פון דעם ויקערהיים עשרת הדבריים דיא

חכמים
משלי
אזנ איז ריא עבירות, אין חיספל וינדיקס דאך קיינער גיט
אזנ רייד , סיס געסער צווישען אזנ וירין אויף דער עקר , ביא

עֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ : ל וַיֵּרָא
 אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה
 וְהִנֵּה קָרָן עֹר פָּנָיו וַיֵּרָאוּ מִנִּשְׁת
 אֱלֹוֹ : ל א וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ
 אֱלֹוֹ אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה
 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם : ל ב וְאַחֲרֵי־כֵן
 נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת
 כָּל־אִשׁוֹר דְּבַר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר
 סִינַי : ס מִפְּטוֹר לֹג וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר

במלכותיה עמיה :
 ל נחמא אהרן וכי בני
 ישראל ית משה והא
 סני זיו יקרא דאפודי
 ודחידו מלאתקרבא
 לתתיה : לא וקרא דהון
 משה ותבו לתתיה אהרן
 וכי רברביא בכנישתא
 ומליל משה עמהון :
 לב ובתר פן אתקריבו
 כל בני ישראל ופקדינון
 ית כל די מליל יי עמיה
 במורא דסיני : לב וישעי
 משה מלמלא עמהון
 תרא וייראו משא : כטט ט :

בעל השוים

טור פניו . וכה לקרין פניו מוסקתי כפי עליו . ויא מכותכת
 הלוחות וכה לקרין . וקרניס מירו לו וסס לקרין עוור ר"ת מלוח :

רש"י

(ל) וייראו מנשת אליו . כל וראה כמה גדול כחה
 של עבירה שער שלא פסעו ידיהם כעבירה מהו אומר
 (שמות כד) ומראה כבוד ה' כלש אוכלת בראש ההר לפניו
 בני ישראל ולא יראים ולא מודעוטים ומשפשו את העגל
 אף מקרני האדן של משה היו מרתועים ומודעוטים :
 (לא) הנשאים בעדה . כמו נשיא העדה : וידבר משה אליהם . שליחותו של מקום ולשון הווה הוא ב כל
 הענין הזה : (לב) ואחרי כן נגשו . אחר שמלד לוקינס חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל . תנו רבנן כיד
 סדר המשנה משה היה לומד מפי הגבורה ככנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה
 נכנסו בניו שנה להם משה פרקם נסתלקו הם ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן נכנסו וקנים שנה להם
 משה פרקם נסתלקו וקנים ישבו ללדדין נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם נמאל ביד כל העם א' ביד האקנים

רשבים

(לב) אח כל אשר דבר ה' אהו . מלפני העגל כל מה
 שכתוב בפרשת תרומה ער כי בשמש משה וכל האמור

שפתי חכמים

טור וחר מלכות הרמטות : כ פ' מעין שאין לאן דבור
 מיוחד כלל ע"כ לומר שהדבור סה ארט אלמ מה שדבר עמו
 הסס כפי מיני עהוס שליחותו של מקום לישראל שלמד להם
 כל התורה כולה ע"כ ל' שלשון סה סה כל הענין שהיה
 שמה קורא להם ככל יום ולמדו אותם סהוס וסמנות לנשיאים

(לא) הנשאים בעדה . כמו נשיא העדה : וידבר משה אליהם . שליחותו של מקום ולשון הווה הוא ב כל
 הענין הזה : (לב) ואחרי כן נגשו . אחר שמלד לוקינס חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל . תנו רבנן כיד
 סדר המשנה משה היה לומד מפי הגבורה ככנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה
 נכנסו בניו שנה להם משה פרקם נסתלקו הם ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן נכנסו וקנים שנה להם
 משה פרקם נסתלקו וקנים ישבו ללדדין נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם נמאל ביד כל העם א' ביד האקנים

דעת וקנים מבעלי החוספות

(ל) והנה קרן . שחבתיק אורו מויו שכונה וכן קרנים מירו
 יו ו' כי כשהבקר אור רומח לאיל קרניו מטפלות
 דהן שלא היה מנוחב ראי כמחור :

פירוש לתורת אלהים

בדבריו ווען נאם האם גירעם מיט אים : (א) הָרָא אֹנֵב
 אֶהָרֹן מִיֵּם אֱלֵע קִינְדַעַר יִשְׂרָאֵל הָאֲבִין גִּיעָהָן
 מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרָן אֹנֵב עִם הָאֵם גַּעְזִיבִיכּ מִדִּי הוּיֵט פֹּון
 וַיִּוִּן פָּגִים וַיִּירָא אֹנֵב וַיִּי הָאֲבִין זִיָּה גִיפֹארְקִיִּין פֹּון
 גִּיעָהָנֵעֵן צוֹ אִים : (א) וַיִּקְרָא אֹנֵב מֹשֶׁה־הָאֵם צוֹ
 וַיִּי גִיעָהָנֵעֵן וַיִּשְׁבּוּ אֹנֵב וַיִּי הָאֲבִין וַיִּידַעַר גִּיעָהָנֵעֵן
 צוֹ אִים דִּיא הָאֲרָרִין מִיֵּם אֱלֵע גְּשִׁיאִים פֹּון דָּעַר
 עֵדָה וַדְּבַר אֹנֵב מֹשֶׁה הָאֵם צוֹ וַיִּיא גִירַעַם דָּאֵם
 שְׁלִיחוֹת פֹּון הַקְּבִיָּה דָּאֵם מִיֵּיגָט מִעֵן עַר הָאֵם
 מִיֵּם וַיִּי גִילְעָרוּנָט נָאָטִס תּוֹרָה : (ב) וְאַחֲרֵי כֵן אֹנֵב
 נָאָה דָּעַם אֹז עַר הָאֵם מִיֵּם וַיִּי אָפּ גִּילְעָרוּנָט גִּישׁ
 הָאֲבִין אֱלֵע קִינְדַעַר יִשְׂרָאֵל גִּיעָהָנֵעֵן צוֹ מֹשֶׁה
 וַיִּצְוֶם אֹנֵב עַר הָאֵם וַיִּיא גִיבֹאֲמִין אֵת גִּי אֱלָץ וַנָּאֵם
 גָּאֵם הָאֵם מִיֵּם אִים גִּירַעַם אִוִּף דָּעַם בֹּאֲרָן סִינַי : (ג) וַיְכַל מֹשֶׁה אִוִּף מֹשֶׁה הָאֵם אִוִּף גִּיעָהָנֵעֵן

לקומים על התורה

(א) וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו' . אהרן און אלע
 ירדין האבין גיעהן ווי עם האם געלייבטן דער
 פנים פון משה , האבין ווי מורא גענהאט געזעען צו אים ,
 דער אלשיך פרענט צו וואס האט געמאכט לויבטן
 דעם פנים פון משה , צו וואס האט מען דאס געראקט ,
 נאר די נבואה וואס אהרן האט אהרן געזאגט צו
 רבי יהושע אהרן ווי עהן אהרן גאט , האט רבי יהושע
 געזאגט צום קישר קוב ארויס אין גאס און קוק און די ווען
 וועסטו זעהן גאט , דער קישר האט אהרן געזען אין
 די ווען געזען אים סתמליך געוויינט די אויגן , האט רבי
 יהושע געזאגט צום קישר מתיאך די געקנט מיט זעהן די
 ווען וואס זיא איז איינע פון די געדינטע פון גאט , וויא
 אזוי וועסטו קענען זעהן גאט אזוי , דאס זעלביגע האט
 גאט געזאגט מיט משה , טאמער וועלדין די יידין נאך
 אהרן געזען ווען וועלדין געזען אונזער גאט , דרייבער האט
 גאט האט מיט אים גירעם אהרן דעם בארן סני : (ג) וַיְכַל מֹשֶׁה אִוִּף מֹשֶׁה הָאֵם אִוִּף גִּיעָהָנֵעֵן

אתם ויתן על פניו מסוה : ל וכלא
 משה לפני יהוה לדבר אתו יסור
 את המסוה עד צאתו ויצא ודבר
 אל בני ישראל את אשר יצוה :
 לה וראו בני ישראל את פני משה
 כי קרן עור פני משה והשיב משה
 את המסוה על פניו עד באו
 לדבר אתו : ס ס ס

ויהב על אפודי בית אפי :
 ל וכל עליל משה לקדם
 יי למקלא עמיה אעדיית
 בית אפודי עד מפקיה
 ונפיק וממקרי עם בני
 ישראל ית די מתפקד :
 לה נתון בני ישראל ית
 אפי משה ארי סני זיו
 יקרא דאפי משה ומתיב
 משה ית בית אפי על
 אפודי עד דעליה למקלא
 עמיה : ס ס ס

קל"ט מנח"ל סימן . ומפטרין ושלח אחאב במלכים א' כסיון י"ח :
 רשבים

פנים לישראל: את אשר יצוה . ואח"כ חזרו ומתבטח
 במסוה לדבר עם שכניה : (לה) עד כאו לדבר אתו .
 עם השכנה חזרו ומתבלה :
 חסלת כי תשא מיסוד רבינו שמואל :

בפרשה זו : (לד) מסוה . בגד הקרוי כן והו"ו כן
 עיקר כמו ו"ו של מקוה ישראל . וגם וא"ו של
 סוטה עיקר ושני מלבושים הם ושני גזרות . וכן
 פתר רונש וחרין עמו : יסור את המסוה . כגילו
 רש"י

שפתי חכמים

ואח"כ לכל ישראל כמו שמפרש והוכר וזה היה אף לאחר שהוקם
 המשכן : חסלת פרשת כי תשא

כ' ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה וכו' כדליתא
 (כעירובין נד) : (לג) ויתן על פניו מסוה . כתרנומו
 היה אפי לשון ארמי הוא בגמרא (כתובות סב) סוי לבא
 זה אף כלן מסוה בגד הניתן כנגד הפרטוף וביה העינים
 כנגדן ונטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו
 עד לחתו וכלחתו יאל כלל מסוה : (לד) ודבר
 אל בני ישראל . וראו קרני ההוד כפניו . וכשהוא מסתלק מהם . (לה)
 והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אהרן . וכשהוא נלדבר אתו נטלו מעל פניו :
 חסלת פרשת כי תשא

פירוש לתורת אלהים

באם ליקטיג בעקבאט בעם פנים פני משה . ונעלין שזין
 די ירדיו ואגין בארעה מיד קענען גיט זעקן בעם פנים
 פון משה . ונעלין מיד דאן דעם כבוד פון גאט געוויס
 גיט קענען זעקן :

פירוש לתורת אלהים
 פדר פון צו ריידין מיט זיי ויפה האט ער גינעבין
 אויף זיין פנים סתה אדעק : (יה) ויבא אונ או
 משה איז געקומען פאר גאט דבר אתי צו ריידין
 מיט אים יסיר פלעגט ער אפ טאהן דיא דעק

ער צאטו ביו זיין אנועק גיין פון גאט ויבא אונ ער איז אנועק גינאנגען ויבד אונ האט גירעט מיט
 די קינדער ישראל את אשר נואם ער איז גיבאמין גינארין : (יה) ויראו אונ די קינדער ישראל האבין
 גינעקן דאס פנים פון משה כי גבו אז עם האט געשיינט די הויט פון דעם פנים פון משה והשיב
 אונ אז משה איז פון די ישראל אנועק גינאנגען האט ער ווידער ארויף גיבאמין דיא דעק אויף
 זיין פנים ער בואו ביו ער איז געקומען דבר אתי צו ריידין מיט גאט ברעה הוא האט ער
 אראפ גענומען דיא דעק פון זיין פנים :

הפמרת תשא כמנהג האשכנזים במלכים א' סימן י"ח

א ויהי ימים רבים ודבר יהוה היה אל-אליהו בשנת השלישית לאמר
 לך הראה אל-אחאב ואתנה מטר על-פני הארמה : ב וילך
 אליהו לתראות אל-אחאב והרעב חזק בשמרון : ג ויקרא אחאב אל-
 עבדיו אשר על-הפנית ועבדיו היה ירא את-יהוה מאד : ד ויהי
 בתכרית איזבל את נביאי יהוה ויקח עבדיו מאה נביאים ויחביאם

חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וּכְלָפֶלֶם לָחֶם וּמִים׃ ה וַיֹּאמֶר אַחָב אֶל-עֲבַדָּיו
 לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל-כָּל-מַעֲיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל-הַנְּחָלִים אֲוִלִי וְנִמְצָא הַצִּיד
 וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית מִן-בְּהֵמָה׃ ו וַיִּחַלְקוּ לָחֶם אֶת-הָאָרֶץ
 לְעֶבְרָה בַּה אַחָב הַלֵּךְ בְּדֹרֶךְ אַחַד לְכוּ וְעַבְדֵיהוּ הַלֵּךְ בְּדֹרֶךְ אַחַד
 לְכוּ׃ ז וַיְהִי עֲבַדָּיו בְּדֹרֶךְ וַהֲנֵה אֲלֵיהֶוּ לְקִרְאתֹו וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-
 פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי אֲלֵיהֶוּ׃ ח וַיֹּאמֶר לֹא אֲנִי לֵךְ אִמֵר לְאֲדֹנָיָה
 הֲנֵה אֲלֵיהֶוּ׃ ט וַיֹּאמֶר מַה חֲסָאתִי בִּירְאָתָה נָתַן אֶת-עַבְדְּךָ בְּיַד אַחָב
 לְהַמִּיתַנִּי׃ י חִי וַיְהֵה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁׁנֶנּוּ וּמַמְלַכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח
 אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֶּשֶׁה וְאִמְרוּ אִין וְהַשְׁבִּיעַ אֶת-הַמַּמְלָכָה וְאֶת-הַנְּחִי בִי לֹא
 יִמְצָאֶנּוּ׃ יא וְעַתָּה אַתָּה אִמֵר לֵךְ אִמֵר לְאֲדֹנָיָה הֲנֵה אֲלֵיהֶוּ׃ יב וַיְהִי
 אִנִּי אֲלֶיךָ מֵאֲתָר וְרוּחַ יְהוָה וְיִשְׁאָף עַל-אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבָאתִי לַהֲגִיד
 לְאַחָב וְלֹא יִמְצָאָה וְהֲרַגְנִי וְעַבְדְּךָ יִרְאֵה אֶת-יְהוָה מַעֲשֵׂי׃ יג הֲלֹא-
 הֲגִיד לְאֲדֹנָי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהֲרֹג אֵיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחַב
 מִנְבִיאֵי יְהוָה מֵאֵה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאִכְלָפֶלֶם לָחֶם
 וּמִים׃ יד וְעַתָּה אַתָּה אִמֵר לֵךְ אִמֵר לְאֲדֹנָיָה הֲנֵה אֲלֵיהֶוּ וְהֲרַגְנִי׃
 טו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶוּ חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדָתִי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֲרָאָה
 אֲלֵיהֶוּ׃ טז וַיֵּלֶךְ עֲבַדָּיו לְקִרְאת אַחָב וַיִּגְדְּלוּ וַיֵּלֶךְ אַחָב לְקִרְאת
 אֲלֵיהֶוּ׃ יז וַיְהִי בִּרְאוֹת אַחָב אֶת-אֲלֵיהֶוּ וַיֹּאמֶר אַחָב אֲלֵיהֶוּ הֲאֵתָה זֶה
 עֶבֶר יִשְׂרָאֵל׃ יח וַיֹּאמֶר לֹא עֲבַרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל כִּי אִסַּדְתָּה וּבֵית אֲבִיךָ
 בַּעֲזוּבְכֶם אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְתֵלֶךְ אַחֲרַי הַבְּעָלִים׃ יט וְעַתָּה שְׁלַח קִבְּץ
 אֲלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל אֲלֵיךָ הַפְּרָמֵל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבְּעַל אֲרַבַּע-מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֱשֵׁרָה אֲרַבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שְׁלַחן אֵיזֶבֶל׃

סִבְחַתְהוּמָה קוּי

מעשה אליהו

וּקְרָאתֶם לְשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹי׃ פִּיר
 סִבְחַתְהוּמָה קוּי דַעַר
 וְאָמַר וּקְרָאתֶם - אִין סִבְחַתְהוּמָה
 דַּא וּקְרָאתֶם, דַּעַר צְנוּיִשְׁתֵּי אִין אִין
 פִּירֵת אִמֵר, וּקְרָאתֶם בְּעֵצִים הַיּוֹם
 הַיּוֹם - דַּעַר דְּרִישְׁתֵּי אִין פִּירֵת דְּבַר
 וּקְרָאתֶם דְּרוּר בָּאָרֶץ, דַּעַר פִּירֵשְׁתֵּי
 אִין יִשְׂרָאֵל וּקְרָאתֶם אֲוִי וְהַלְקִתֶם
 וְהַתְּפַלְקִתֶם אֲלֵי, נָאָר דִּיא תִּילְקַע
 פְּסוּקִים קִבְּצֵן אִין צוּ וַיִּזְדִּין, אִין וְעַתָּה
 יִדְוִין וְאִין סִבְחַתְהוּמָה מִיִּם דַּעַם

כאן מתחילין הספרדים

א וַיִּשְׁלַח אַחָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת-
 הַנְּבִיאִים אֶל-דָּדֵר הַפְּרָמֵל׃ ב וַיִּגַּשׁ
 אֲלֵיהֶוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים
 עַל-שְׂתֵי הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו
 וְאִם-הַבְּעַל לָכוּ אַחֲרָיו וְלֹא-עֲנֶנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר׃
 ג וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא

פירוש ע"ט

אויף צוויי שוועלן אדער אויף צוויי מחשבות
 נואם איר פארשטייט ניט מקריע צו זיין נוער
 עס איז אנאם אס אויב גאט איז דער רעכטער
 גאט זיט גייט נאך אים בלובר דינט אים וואס אויב
 די עז נואם היינט בעל און אנאם זיט גייט נאך
 אים ויא עט אונ זיין האבין ניט גינקסערט העט
 דאס פאלק אהו אים דבר איין עקסער (ג) ויאמר

(א) וישלח אחאב אונ ער האט געשיקט דער סוף
 אחאב צווישען אלע ישראל וקבוץ אונ
 ער האט איין געזאמלט את הנביאים ריא נביאים
 פון די עכרים אי צו הר הפרגי בארג הפרמל׃
 (ב) ויגש אונ ער האט גינקט אליהו אי צו נאר
 דעם פאלק ויאמר אונ ער האט גונאמט עד מה ווי
 לאנג נאך אהם פוסחים וועט איר טרעטן על שתי

ליהודה לבדי ונביאי הפעל ארבע-מאות וחמשים
 איש : ר ויתגדלו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפך
 האחד וינתתהו וישימו על העצים ואש לא
 ישימו ואני אעשה את הפך האחד ונתתי על-
 העצים ואש לא אשים : ה וקראתם בשם
 אלהיכם ואני אקרא בשם-יהוה והיה האלהים
 אשר-יענה באש הוא האלהים ויען כל-העם
 ויאמרו טוב הדבר : ו ויאמר אליהו לנביאי הפעל
 בחרו לכם הפך האחד ועשו ראשנה כי אתם
 ויבחרו את-הפך אשר-נתן להם ויעשו ויקראו
 בשם-הפעל מהבקר ועד-הצהרים לאמר הפעל
 עננו ואין קול ואין ענה ויפסחו על-המזבח אשר
 עשה : ח ויהי בצהרים ויהתל בתם אליהו ויאמר
 קראו בקול-גדול כי-אלהים הוא כי-שית וכי-

גאציו הארצו. ואלם פיקף גינועין
 דא הארץ, אי אזוי די פיקש פון
 דא פסוקים אזוי ווי דא פשיים דאם
 פוקים וקראתם ונענו דא יודין
 דאמאל געהאלפן גינוארין אזוי
 וקראתם געזס היום דהא. איר זאלם
 רופין אין געפין צו השי"ת אין
 וועלדין טאג איר וילם, וקראתם
 דודו בארץ. וועם הערין גערופין
 פרייקים אין לאנד די גאלה וועם
 סקען, גאר באופן וקראתם אזוי
 גוי. איינער געטין זאל גאר זיין פון
 גינגענענדין ווייל איר האם צער וואס
 די שטיקן גיט אין ביהמ"ק :
 ד' הוא האלהים. למשל אנקעכס
 זאלס מאסקל געדינס ביי אפעל הבית
 שיי יארדין, אפאהר ונעטן געקופען
 צום קעכס שלעקעס מענטשן אונ
 האבין אים אפגרייט פן זאל מעקס
 אים פון דעם בעל הבית, זיי וועלן
 גיט געדין איין אנדער בעל הבית,
 וואס ער וועט ווייניגער ארבעטן,
 אונ זיינע שקירות ונעטן גאנץ ניקר
 ווייל דער בעל הבית איז גאנץ בייך,
 דער קעכס האט וויא גיפאלט אונ
 אזוי אונזעק געגאנגען צו דעם גיטס
 בעל הבית, ער איז ביי דעם גיטס בעל הבית
 וואס דער גייער בעל הבית האט אזוי גיט
 וויינער, גאר עס איז דא אנדער וואס גיט
 אים זיין פרנסה ער זאל האבין צו געבן
 פירוש ע"ט

הואם אליהו גינאנט אי העס צום פאלק אזי אי איה
 אליון בין איפער געבליבען אנביא צו גאט יבדיא
 אונ די גביאים פון דער ער ונעטן ארבע מאות פיר
 הונדערט אונ פיקציג מענטשין : (ד) ויתגו אונ עם
 זאל ווערין גינעבין צו אונן שנים פרים צוויי אקסין
 ויבדחי אונ לאוין די גביאי הפעל זיה אים קלויוין
 זפיר האחד איין אקס וינתתהו אונ לאוין ויאי אים
 שניידין אויף שטיקער וישימו אונ זאלין לייגין די
 שטיקער אויף דעם האלץ וואס אויף אייער מזבח
 זאש אונ קיין פייגער זאלן זיי גיט טוהען וזאי אונ
 איה אליהו וועל אויף אזוי טוהען דעם איינעם
 אקס גלוקר מיין אקס וואס איה וועל מקריב זיין
 צו גאט וועל איה אויף צו שניידין ונתתי אונ איה
 וועל געבין די שטיקער מי העצים אויף דעם האלץ
 וואס איז אויף דעם מזבח פון גאט ויש אונ קיין
 אייער וועל איה אויף גיט מאהן אויף דעם האלץ :
 (ה) וקראתם אונ איר זאלט רופין בשם אין דעם
 גאטען פון אייער ער זאל אכאפ שיקען פייגער
 צו פארברענען אייער קרבן וזאי אונ איה וועל
 רופין מיט דעם גאטען פון מיין גאט ער זאל
 אכאפ שיקען פייגער פון דעם היקעל צו פאר-
 ברענען מיין קרבן וזיה אונ עם וועט זיין האליים
 דער גאט אשר וואס ער וועט ענפערין אונ וועט
 אכאפ שיקען פייגער הוא האליים דער איז אנאט
 געז אונ עם האט גינגעפערט מי העס גאר דאם

פאלק ויאסרו אונ האבין גינאנט טוב הדבר די זאך
 וואס דו זאגסט איז גוט : (ו) ויאמר האט אליהו
 גינאנט צו די גביאים פון דער ער זפיר קלויוכט
 אייך אים איין פן ויש אונ מאכט איר אייער
 פן צום ערשטין כי אקס (וארום איר זענט פיל
 וקראו אונ רפט אין דעם גאטען פון אייער גאט
 גאר זאש אונ קיין פייגער זאלט איר גיט געבין
 אויף דעם האלץ : (ז) ויבדחי אונ זיי האבין גענומען
 דעם פן אשר וואס ער האט גינעבין צו זיי ויש
 אונ זיאי האבין גיטאקן גלוקר זיי האבין אים
 צו שניטען אונ געלייגט אויף דעם האלץ וקראו
 אונ זיי האבין גערופין בשם הפעל אין דעם גאטען
 פון דער ער פהבוקר פון דער פריה ושר הצהרים ביו
 אין מיטען טאג זאש אזוי צו זאגין הפעל דיא ער
 ענט ענפער אונן זאין קי אונ עם איז גיט גינוען
 קיין קול אונ קיין ענפער ופסחו אונ זיאי האבין
 געשפאנט אנדער געשפרינגען על המזבח אויף דעם
 מזבח וואס זיי האבין געמאכט : (ח) ויהי אונ עם
 איז גינוען געברעם אין מיטען טאג והתיי האט
 אליהו פון זיאי גישפעט ויאמר אונ האט גינאנט
 קראו רפט גיז גיז מיט אקרוים קול ער זאל
 אכאפ שיקען פייגער מי ווארום איר זאנט דאך
 ער איז אנאט כי מאקער שיה ארייב צו אים
 מאקער שמוכט ער מיט זיינע יועצים וזי מאקער
 שיי זו ברארף ער גרייבין אונ נאך זאגין איינעם

פירוש ע"ט
 הואם אליהו גינאנט אי העס צום פאלק אזי אי איה
 אליון בין איפער געבליבען אנביא צו גאט יבדיא
 אונ די גביאים פון דער ער ונעטן ארבע מאות פיר
 הונדערט אונ פיקציג מענטשין : (ד) ויתגו אונ עם
 זאל ווערין גינעבין צו אונן שנים פרים צוויי אקסין
 ויבדחי אונ לאוין די גביאי הפעל זיה אים קלויוין
 זפיר האחד איין אקס וינתתהו אונ לאוין ויאי אים
 שניידין אויף שטיקער וישימו אונ זאלין לייגין די
 שטיקער אויף דעם האלץ וואס אויף אייער מזבח
 זאש אונ קיין פייגער זאלן זיי גיט טוהען וזאי אונ
 איה אליהו וועל אויף אזוי טוהען דעם איינעם
 אקס גלוקר מיין אקס וואס איה וועל מקריב זיין
 צו גאט וועל איה אויף צו שניידין ונתתי אונ איה
 וועל געבין די שטיקער מי העצים אויף דעם האלץ
 וואס איז אויף דעם מזבח פון גאט ויש אונ קיין
 אייער וועל איה אויף גיט מאהן אויף דעם האלץ :
 (ה) וקראתם אונ איר זאלט רופין בשם אין דעם
 גאטען פון אייער ער זאל אכאפ שיקען פייגער
 צו פארברענען אייער קרבן וזאי אונ איה וועל
 רופין מיט דעם גאטען פון מיין גאט ער זאל
 אכאפ שיקען פייגער פון דעם היקעל צו פאר-
 ברענען מיין קרבן וזיה אונ עם וועט זיין האליים
 דער גאט אשר וואס ער וועט ענפערין אונ וועט
 אכאפ שיקען פייגער הוא האליים דער איז אנאט
 געז אונ עם האט גינגעפערט מי העס גאר דאם

שׁוֹג לֹו וּכְיִדְרָךְ לֹו אֵלָיו יֵשֶׁן הוּא וַיִּקַּח יְטִי וְכִי הָיָה יָדוֹ בְּמִשְׁפָּחָם בַּחֲבֹת וּבְרַמְחִים
 עַד שִׁפְךָ דָם עֲלֵיהֶם יִיְהִי כַּעֲבוֹר הַצַּהֲרִים וַיַּתְנַבְּאוּ
 עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִי־יִקְרָא וְאִי־עֲנָה וְאִי־יִקְשַׁב׃
 יא וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶוּ לְכָל־הָעַם גִּשְׁוּ אֵלָיו וַיְגִשְׁוּ כָל־
 הָעַם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מוֹצֵחַ יְהוָה הַהָרוּם׃
 יב וַיִּקַּח אֵלָיְהוּ שֵׁתִים עֶשְׂרֵה אַבְנִים בְּמִסְפָּר
 שְׁבַטֵי בְנֵי־יִעֶקֶב אֲשֶׁר הָיָה רֹב־יְהוָה אֵלָיו
 לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהוָה שְׂמֶךְ יְיָ וַיֹּבְנָה אֶת־הַאֲבָנִים
 מִזִּבְחַ שֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבֵית סַאֲתִים
 זָרַע סִבִּיב לְמוֹצֵחַ יְיָ וַיַּעֲרֶךְ אֶת־הַעֲצִים וַיַּתַּח
 אֶת־הַפֶּר וַיִּשֶׂם עַל־הַעֲצִים׃ טו וַיֹּאמֶר מֶלֶאֱוֹ
 אַרְבַּעַה כְּדִים מִים וַיִּצְקוּ עַל־הַתַּעֲלָה וְעַל־
 הַעֲצִים וַיֹּאמֶר שָׁנֹו וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שִׁלְשׁוּ וַיִּשְׁלָשׁוּ׃
 טז וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סִבִּיב לְמוֹצֵחַ וְגַם אֶת־הַתַּעֲלָה
 מֶלֶאֱמִים׃ יז וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיְגִשׁ אֵלָיְהוּ
 הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל

אֲנְדָרַע עֵטֶשׂשׁוֹן וְעַד דַּעַר גְּבִיר
 אִין וְהַאֶס גַּיִם אֵלֶךְ דַּעַס נַיִסֶם כַּעַל
 הַכַּתָּה הַאֶס עַד גַּיִם כַּעֲוָסֶם אֻב
 אוֹיֵב דַּעַר גְּבִיר וְהַאֶס גַּיִם וְהַאֶס נַעֲבִין
 דַּעַס כַּעַל הַכַּתָּה הַאֶס עַד נַיִסֶם גָּדָר
 גַּיִשׁ דְּרִיבָדַע הַאֶס דַּעַר כַּעֲבָסֶם שׁוֹיֵן
 עֲלָרִיקַע כַּעֲוָסֶם נַעֲוָסֶם אַעֲוָעַתָּה עֶם
 מִן דַּעַס נַיִסֶם כַּעַל הַכַּתָּה אֻב גַּיִן
 עָרִיקַע עֻס אַעֲסִין כַּעַל הַכַּתָּה דַּיִא
 כַּעֲרַקֶרַע עֵטֶשׂשׁוֹן הַאֶסִין אַיִם
 גְּבַרְהָרִם אֻב הַאֶסִין גַּיִוְנַעַסֶם אַיִם
 לִדְעִין דַּעַר גַּיִשׁ כַּעַל הַכַּתָּה הַאֶס
 אַעֲלִין נַיִן פֶּאֶרֶקַעִין עַד שַׁפִּיזִין גַּיִם
 אַעֲלַע עַקְבַסֶם וְהַאֶס לִדְעִין אַיִם דַּעַר
 וַיִּלְיִי הַאֶס גַּיִסֶפֶסֶם עֶס אִין כַּעֲבָסֶם
 אַיִיבֶרֶס מִן דַּיִא עֵטֶשׂשׁוֹן וְהַאֶס לִדְעִין
 בַּיִדַעס אַעֲסִין כַּעַל הַכַּתָּה אֻב הַאֶס
 כַּעֲרַקֶרַע מִים דַּרְוַסֶע וְהַאֶרְבָּעִיקַע
 צַיִיבִים אוֹרֶע דַּעַר גַּיִשׁ כַּעַל הַכַּתָּה הַאֶס
 אִין נַיִן פֶּאֶרֶקַעִין גָּדָר גַּיִם אֻב דַּעַר
 גְּבִיר וְהַאֶס גַּיִם אַיִם אוֹיֵב אֵלֶךְ וְהַאֶס
 עַד הַכַּתָּה דַּעַס אִין סִאָרֶע דַּעַר אַקְסַעַר
 כַּעַל הַכַּתָּה וְהַאֶס דַּעַר עַקְבַסֶם הַאֶס
 דַּעַס נַיִסֶם אִין עַד כַּאֶרֶךְ אֲנִסֶסֶסֶם
 עָרִיקַע עֻס עֲשַׁשׁוֹן כַּעַל הַכַּתָּה דַּעַס
 עַקְבִּיקַע אִין גַּיִן כַּיִי דַּיִן וַיִּדְוִן וַיִּיא
 הַאֶסִין עַדִּיקֶם עַד הַכַּתָּה אִין כַּעֲבָסֶם
 דַּעַר יָבַד דַּעַר אֻב הַאֶס וַיִּיא אַנְבִּירַעַס
 וַיִּי אַעֲלִין לִדְעִין עַבְסִין עַד דַּיִא וְנַקֵּן
 אֻב דַּיִא לְבַנְהִי אֻב עַד אַנְדָרַע מַלְוַת דַּרְסִין וְעַלְוִין וַיִּיא גַּיִם הַאֶסִין אוֹיֵב אַחַרְהֶן מִים אוֹיֵב מַלְוַת אֻב

פירושו ע"פ

אין אמלקקה וכו' און טאקער אין אונגע צו אים
 אולי טאקער שלאפט ער און אז איר וועט שרייען
 צו אים ויך וועט ער זיך אויף האפן און וועט
 טאקע איינער בקשה (ע) ויקראו און זיי האבן
 גערופן כיוי היוו מים אגרוים קול וייתנדי אוי
 זיי האבן זיך גיטאקן קראצין כמשפט אוי ויא
 זייער סדר אין צו קראצין זיך בחדת מים
 שווערין וקסמים און מים שפזען עד שנה ביו
 עם האט זיך געמאקן דאס קלות אויף וייא׃
 (י) ויהי און עם אין גיווען געביר אז עם אין איבער
 געפארין מיטאג צייט ויתנבו און ויא האבן
 גביאות גיואנט עד ביו עם אין צייט גיווען מקריב
 זיין די עולת מנה ויין קיי און עם אין גיט גיווען
 קיון געמקער ואין קשב און גיט קיין פאר געמונג
 קלוקר עם אין גיט אראפ געקוסען קיין פויער
 צו פארברענען וייער קרבן׃ (יא) ויאמר און אליהו
 האט גיואנט צו גאר דעם פאלק גשו גיעהקמ
 צו מיר ויגשו האבין גיעהקמ גאר דאס פאלק
 צו אים וירפא און עד האט געהילט קלוקר עד
 האט געבאהקט דעם מוצח הרים וואס ער אין
 גיווען ביו אהער צו פירט׃ (יב) ונה און אליהו
 האט גענוקען שמים צוועלף שטייגער כמספר אוי
 זו די צאל מן די שקמים די קונדער מן יעקב
 אשר וואס עם אין גיווען דבר די כויד מן נאמ צו
 אים קלוקר צו יעקב ישא ביון נאקען ואל זיון
 ישראל׃ (יג) ויבנה און עד האט געבאהקט מן
 די שטיינער אסוקה מן נאמ וועלין וישש הלכה
 און עד האט געמאקט אנקאבין כבית אוי ויא
 מען קאן צוויי סאה דרויף וייען סביב עד האט
 געמאקט דעם גראבין ארום דעם מוצח׃ (יד) וישיב
 און עם האט אויף גיעקמ דאס האלץ ויגמח און
 עד האט צו שמיטען דעם פר וישס און עד האט
 געלייגט אויף ערם האלץ׃ (טו) ויאמר און עד האט
 גיואנט מלאו דער פילמ פיר קריג וואקער ויזקי
 און נאלין גיסען אויף דר עולה ועי העצים און אויף
 דעם האלץ האבין זיי אוי גיטאקן ויאמר האמ
 עד גיואנט שני מהקמ דאס נאה אקאהל וישני
 האבין זיי גיטאקן דאס אנדערע אקהל אויף
 ויאמר האט עד גיואנט שמיטען מהקמ דאס דריטע
 אקהל אויף אוי וישש האבין ויא גיטאקן דאס
 דריטע אקהל׃ (טז) ויגבו אין די וואקער גענאנגען
 ארום דעם מוצח וים און עד דעם גראבין האט עד
 אויף דער פילמ מיט וואקער׃ (יז) ויהי און עם
 אין גיווען כצויה אז עד האט אויף געבראקט דעם
 קרבן מנהק וישש האט גיעהקמ אליהו הגביא
 ויאמר ונה האט גיואנט יי נאמ אליהו דער נאמ מן

היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך
 ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה :
 יח ענני יהוה ענני וידעו העם הזה כי אתה יהוה
 האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית :
 יש ותפל אשיהוה ותאכל את העלה ואת העצים
 ואת האבנים ואת העפר ואת הפנים אשר
 בתעלה לחכה : כ וירא כל העם ויפלו על
 פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא
 האלהים :

די וכן ועם יי שפייון, אוי וי דא
 שפייון צו אלע מענטשן וואס דינען
 זא, די יודין האבין געפאלט דעם
 גור העד, און האבין אונזע גינארפן
 דיא מורה און סצות און גענען
 געזאנגען דינען די ווינ פיס די לבנה,
 אנקדעם איז זיי געוואקס גינארפן אז
 די ווינ פיס דיא לבנה האבין גיט
 זייער אייגענעם בלם צום שפייון, נאר
 עס איז דא איינער וואס גיט אין זיין
 דעם פת צו שפייון, און אויב ער
 וועט זיין בלם פון זיי צו געפען, קענען
 זיי נאר גיט פאקער אויף דער וועלט,
 די האבין אבער גיט געגלויבט אז
 הקב"ה גיט דאס אין זיי דעם בלם און
 אן הקב"ה קענען זיי נאר גיט פאקער.

סותר י

כיו אלוהו הקב"ה איז געקומען און ער האט געווינען מיט וואנדער, אז די אלע נאסער וואס די פעלקער דינען גענען נאר גיט,
 אויף אלץ האט נאר גאט צו שאפן, האבין די יודין זיך צוריק גיקערט צו הקב"ה און האבין גינאנט ה' הוא האלוהים. דער
 הוי"ה וואס ער האט באשאפן די וועלט, ער איז דער בלם פון אלע בורות וואס גענען דא אויף דער וועלט, און דריבער
 בארף קען נאר דינען צו אים, און גיט צו זיין אנקערין :

פירוש עים

אברהם יצחק וישראל היום היינטיגען טאג יודע
 עם זאל געוואקס ווערן כי אז דו ביזט אנאט
 צווישען די ישראל ואני עבדך און איה בין ריון
 קעקט ויבדך און דורך דייעך רייר האפ איה
 גיטאון נאר די ראזנע זאכן : יח עניי גענטפער
 מיר גאט עם זאל אראפ גינערין פיינער פון דעם
 הימעל אויף דעם קרבן עניי גענטפער מיר וידעי
 וועלן וויסען נאר דאס דאזיגע פאלק כי אז דו
 ביזט אנאט ואתה און דו תיבות האסטו אום
 גיקערט את דם זייער הארץ אחרנית ארונטער :

אחר קריאת פרשת השבוע שים מקרא ואחד תרגום והפמרה ומומור ה' מלך נאות לבש או מומור שיר
 יום השבת וה' מלך יל"ח דכרו משנה והלכה מסדר מדרות שהו גל היסוד כמית היום :

עיקר תוי"ט מ/שנה פרה פרק יא ברמנורא

פרק יא א צלוחית. של מי הטאת : ובא ומצאה מכוסה פסולה. שטיי אומר אלס נכנס לשם וכיסה
 אותה ורוב בני אלס אין טעורין לחטאת : אם יכולה חולדה לשתות ממנה פסולה. אלס
 אלס אינה יכולה לשתות לא פסול' לכו מטעם שחל אלס עמוח נכנס וגי' אותה (ב) לחין דרך בני אלס לנלות
 אלס לכסות ממני השרטי אלס שרטי אלס טעם לנלות ואין דרכן לכסות. ודוקא מכוסה ומנח' מגול' חיישי' לחולדה
 אלס מגולה ומנחה מגולה כמו
 (א) יכולה כו'. שחן חלוי
 כחור. רשי' : (ב) דהוי
 פ"ס ספק אלס גולה או כחמה
 חיס ורמז וחל' אלס שחל טעור

פרק יא א צלוחית. אקריבול מיט וואסער און מיט
 אש פון די פרה אדומה שתינה
 פנינה ער האט איר גי'אזין אפ גינעקט ויבא
 ויבצאה סססה און ער איז געקומען האט ער
 געפונען ויא איז צו גינעקט פסלה איז ויא פסול
 קען טאר גיט שפריצען די וואסער אויף אסמא
 ווארום געוויס האט איר אפענטש צו גינעקט,
 און טאקער איז דער מענטש גינען טמא היתה

שחזו לספק מיס מגולין (ב) דמירורא כמנתא מתיסורא : או נחש דרברי ר"ג. דלמר לעיל (ג) אף האשכ
פוסל משני שחזו מקיף : החמאת . אפר קטאת או מיס מקודשים שהיו נחלל המת כחך כלי שיש עליו
למיד פתיל אינן גולגול ונסלו מדכחיב והגיה במקום עטור והאי לאו מקום עטור הוא . אבל כלי העומדים לאית
בזמן ימי קטאת או אפר קטאת וכן אוזב המתוקן להוות בו (ד) ניגולין בלמיד פתיל : ב כל הספק פתור

סיה ה"ש : (ג) דלמר לעיל (ג) אף האשכ
מ"ד ה' ומשום הקריבו און
(ג) דהוייה לאו קריב ה"ש :
(ב) וזה דלא תנן נמי עכבר
דלכרי ר"ל דר"ל שמתו ה"ש
ה"ש וחו' : (ד) וכסחוא מוכבר
דל"כ אש מקבל עומאה

או נחש דרברי ר"ג או שירד בה של בלילה
פסולה . החמאת אינה ניצולת בצמיר
פתור . ומיס שאינן מקורשין . ניצולין
בצמיר פתיל : ב כל הספק פתור לתרומה
פתור לחמאת כל התלוי לתרומה . נשפך
לחמאת . אם עשן על גביו פתרות . תלויות .
הרפפות פתרות לקרש . ולתרומה . ולחמאת .
רבי אליעזר אומר הרערות ממאות לחמאת : ג רביה של
תרומה שנפלה לתוך מי חמאת . ונמלה ואכלה . אם יש בה

לתרומה . כל ספק שטס
גולד איתו ספק כתרומה
התרומה עתרה אס גולד
כיוולא בו כמטאת סכור :
וכל התלוי לתרומה .
וכל ספק שטס גולד כתרומה
תולין לא אוכלין ולא שרפין
אס גולד כיוולא בו כמטאת
ישפך האפר או המיס
המקורשין . וכמס' עתרה פ'
הווקר עומאה תנינן לכו
אס הוה כפטר זה שנטמא כמספ
אוכלין ולא שורפין : הרפפות .
כליס וגס אינן רלוין למדס :
ומתענגיס : ממאות לחמאת .

לספק הטהור ולספק שט"י תולין כתרומה : אם עשן על גביו פתרות .
לספק הטהור והתלוי לתרומה ועשה פתרות ע"י אוהה חשול תולין איתו סכרות לא
אס הוה כפטר זה שנטמא כמספ אוכלין ולא שורפין : הרפפות . כמין שככות של עץ :
כמין שחין מהולקין יפה זה כוה וכסחלס נשען עליהס רועיס
פעמיס שחלס יושב עליהן ורלוין לסמא מושב ולין הלכה כר"א : ג אם יש בה
ומתענגיס : ממאות לחמאת . פעמיס שחלס יושב עליהן ורלוין לסמא מושב ולין הלכה כר"א : ג אם יש בה

אויב אזוי אספק שוקאף איז גינארדין בייא דיא
נואקער וואס אין זייא איז דא דיא אש פון דיא
פךה ארוקה נשפך לתפאת זאל מען די וואקער מיט
די אש אויס גיסקען . אָרער דיא אש אויס שיטען
אס עשו על גבי פתרות אויב מען האט דיא וואקער
מיט דיא אש גיט אויס גינאסין און מען קען האט
געשפריצט פון זייא אויף אקמא . און דער קמא
האט געמיינט ער איז פתור . האט ער געמאכט
פתרות ארוקה אָרער קורשן תלויות איז דיא
פתרות אין ספק . גיט מען עקט זייא און גיט
מען פארברענט זיי תפסות הלצערנע שטאכעטין
פתרות לקדש ותקריב ותפאת זענען פתור צו
קדשים און צו תרוקה און צו דיא פךה
ארוקה קדשים אָרער תרוקה אָרער דיא
נואקער מיט דיא אש פון דיא פךה ארוקה אויב
זייא האבין אָנערירט די הלצערנע שטאכעטין
זענען זייא פתור תייל אויף שטאכעטין קען מען
גיט זיצען איז דאך געוויס אונט גיט גינעסין אויף
זייא רבי אליעזר אומר רבי אַליעזר נאנט תעשה
כפאת לתפאת אהאלץ וואס ליגט גיט פעקט נאר
אז מען זיצט אויף אים שאקלט ער זיך און
זיצערט . אויב די וואקער מיט די אש רירט אָן
דעם האלץ ווערט די וואקער מיט די אש קמא .
אפילו עס איז גיט דער שטייגער מען זאל זיצען
אויף אזוי אהאלץ . פון דעספונעגין קען זיין אז
אונט איז אויף אים זינעסין און דער האלץ איז
קמא אונטאדין . איז ער קמא דיא וואקער מיט
דיא אש : און דרבה של תרומה אפייג פון תרוקה
שנפלה לתוך מי תפאת איז אריין גיפאלין אין דיא
נואקער מיט דיא אש פון די פךה ארוקה ונפלה
תאכלה און מען האט די פייג ארויס גענוקען פון
די וואקער און מען האט איר גינעסין אם יש בה

קען פרינגען פון דיא וואקער . איז דיא וואקער
פסול קאמער האט טאקי אהולקה געפרינגען
פון די וואקער ואזוי ווי עס שטייט פךה מ משנה
גו או נחש אָרער אשלאנג קען פרינגען פון דיא
נואקער . איז אויך די וואקער פסול קאמער האט
טאקי אשלאנג געפרינגען פון די וואקער דרבי
דבן גמליאי אזוי וויא דבן גמליאל זאגט אין פךה
מ משנה ג או שרד בה של בליה אָרער עס קען
זיין אז ביי נאכט איז אריין געגאנגען טאה אין
די וואקער פסלה איז די וואקער פסול תפסות אינה
גינאך געציר פתיל אויב אין אשפרידנע בלי איז
גינען אש פון דיא פךה ארוקה . אָרער וואקער
מיט אש . און די פלי איז גינען צו גימאכט מיט
אָרעק . און זיא איז גישטאנען אין אשטוב וואס
אין שטוב איז גינען אמת . איז די אש אָרער די
נואקער מיט די אש קמא . און די צו גימאכע
פלי קען איר גיט מציר זיין פון די שוקאף ימיס
שאין פקדשים גינלין געציר פתיל אָרער אז אין דיא
אָרערנע בלי איז גינען וואקער וואס מען האט
זייא אן געשפט מען זאל אין זייא אריין שיטען
דיא אש אָרער מען האט נאך גיט אריין גישאטין
די אש . און דיא בלי איז גינען צו גימאכט מיט
אָרעק . און איז גישטאנען אין אשטוב וואס אין
שטוב איז גינען אמת . איז דיא בלי מציל דיא
נואקער זיא זאל גיט קמא ווערין : ב די תפס
פתור תפסות אלע ספק שוקאות וואס ווערין בייא
תרוקה . און דיא תרוקה איז פתור . אויב אזוי
אספק שוקאף איז גינארדין איז דיא פךה ארוקה
פתור תפסות איז דיא פךה ארוקה אויך פתור די
תלוי תרוקה און אלע ספק שוקאות וואס ווערין
ביי תרוקה . און דיא תרוקה בלייבט אין ספק .
גיט מען עקט זיא און גיט מען פארברענט זיא .

בביצה. לכולל פחות מכביצה אינו מטמא: בין שהורת בין שמאה המים שמאים. לטהרת תרומה טמאה היא אלץ טמאת: והאוכלה חייב מיתה. לטמא כמה טמאת כששה שאוכלה ותרומה בטומאת הגוף כמיתה:

רבי יוסי אומר בשהורה המים שהורים. דל"ל לר"י שאין הטבור התרומה מטמא את מי טמאת. ולכן הלכה כר"י: שהחכמים ראשו ורובו בתוך מי חמאת. רבנן גזרו טמאה על הכל ראשו ורובו כמים שאובין כמפורש פ"ק לכתוב והוא מ"ח דברים שגזרו מי כיום. ומי טמאת מי שאובין גזרו הלכך כשהכניס ראשו ורובו בהם טמאת ומטמאת ואינו טמור למי

טמאת חוזרים מי טמאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה שאין מי טמאת ומטמאים את הטמור להם אבל כשאינו טמור להם מטמאין אותו: דכל המעון ביאת מים מרבי תורה. כגון נדע בכל אבות הטמאות: עושה שני בחולין וכמעט ולמיני בתרומה ורכישי כקודש: לטמאה ועושה שלישי בתרומה. ורכישי בקדש: והכמים כדשן פוסל בקדש ואינו מטמא קדש. דכיון שכל קליש' עומתו ופסול משוי טמא לא משוי: ואם בא אל המקדש דכיון לגזרת ישראל אפי' לאחר שטבל קודש שיעריב שמשו: חייב. והאף לעזרת נשים אסור טבול יוס ליכנס

גביצה אויב די פייג איז גרויס גינען וויא אזאיי גיז ספאח גיז שהורה סאיי דיא פייג איז גינען טמא אונ סאיי דיא פייג איז גינען טהור הים ספאין דיא וואקער מיט דיא אש איז טמא גינארין פון דיא פייג והאוכלה חייב מיתה אונ דער וואס האט גינעקין דיא פייג קוקט אים מיתה ווארונ דער כהן איז טמא גינארין פון די וואקער וואס אויף דיא פייג אונ אטמאט וואס עקט תרובה קוקט מיתה אים אין גה גביצה אויב דיא פייג איז גיט גרויס ווי אזאיי הים שהורים איז דיא וואקער מיט דיא פייג אזאיי הים שהורים איז דיא אש קהור ווי יועקער והאוכלה חייב מיתה וואקער גיט שטיין דיא ויסי אויט רבי יוסי זאגט גשהורה אויב די פייג וואס איז אריי געמאלין אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה איז גינען טהור הים שהורים איז די וואקער מיט די אש אויף קהור שהורה וטמאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי טמאת וטמא אטענקט וואס איז גינען טהור צו די פרה ארוקה האט אריין גישטעקט דעם קאפ אונ דאס גקעקטע טייל פון זיין גוף אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה: איז ער טמא גינארין: ד כל השטן ביאת מים מדבתי תורה דער מענקט וואס איז טמא אונ גיר דארף זיך טובל זיין פן התורה ווי תורה האט גיר דארף ער זאל זיך טובל זיין. איידער ער האט זיך טובל גינען ספסא את הקודש איז ער טמא אונ ער האט געוואקט אז ער גייט אריין אין בית המקדש איז ער

[ג] בביצה בין שמאה בין שהורה המים שמאין. והאוכלה [ג] חייב [ד] מיתה [נמ] ר"ג אין בה כביצה המים שהורים והאוכלה חייב מיתה רבי יוסי אומר בשהורה המים שהורים. המהור לחמאת שהבנים ראשו ורובו. לתוך מי חמאת. נטמא: ד כל המעון ביאת מים מרבי תורה מטמא את הקודש ואת התרומה ואת החולין ואת [ק] המעשר. ואסור על ביאת [ו] המקדש. לאחר ביאתו מטמא את הקדש ופוסל את התרומה דברי רבי מאיר. והכ"א פוסל בקדש [גמ] ל"ג ובתרומה ומוהר בחולין ובמעשר. ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו. בין לאחר ביאתו חייב:

טמאת חוזרים מי טמאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה שאין מי טמאת ומטמאים את הטמור להם אבל כשאינו טמור להם מטמאין אותו: דכל המעון ביאת מים מרבי תורה. כגון נדע בכל אבות הטמאות: עושה שני בחולין וכמעט ולמיני בתרומה ורכישי כקודש: לטמאה ועושה שלישי בתרומה. ורכישי בקדש: והכמים כדשן פוסל בקדש ואינו מטמא קדש. דכיון שכל קליש' עומתו ופסול משוי טמא לא משוי: ואם בא אל המקדש דכיון לגזרת ישראל אפי' לאחר שטבל קודש שיעריב שמשו: חייב. והאף לעזרת נשים אסור טבול יוס ליכנס

גביצה אויב די פייג איז גרויס גינען וויא אזאיי גיז ספאח גיז שהורה סאיי דיא פייג איז גינען טמא אונ סאיי דיא פייג איז גינען טהור הים ספאין דיא וואקער מיט דיא אש איז טמא גינארין פון דיא פייג והאוכלה חייב מיתה אונ דער וואס האט גינעקין דיא פייג קוקט אים מיתה ווארונ דער כהן איז טמא גינארין פון די וואקער וואס אויף דיא פייג אונ אטמאט וואס עקט תרובה קוקט מיתה אים אין גה גביצה אויב דיא פייג איז גיט גרויס ווי אזאיי הים שהורים איז דיא וואקער מיט דיא פייג אזאיי הים שהורים איז דיא אש קהור ווי יועקער והאוכלה חייב מיתה וואקער גיט שטיין דיא ויסי אויט רבי יוסי זאגט גשהורה אויב די פייג וואס איז אריי געמאלין אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה איז גינען טהור הים שהורים איז די וואקער מיט די אש אויף קהור שהורה וטמאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי טמאת וטמא אטענקט וואס איז גינען טהור צו די פרה ארוקה האט אריין גישטעקט דעם קאפ אונ דאס גקעקטע טייל פון זיין גוף אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה: איז ער טמא גינארין: ד כל השטן ביאת מים מדבתי תורה דער מענקט וואס איז טמא אונ גיר דארף זיך טובל זיין פן התורה ווי תורה האט גיר דארף ער זאל זיך טובל זיין. איידער ער האט זיך טובל גינען ספסא את הקודש איז ער טמא אונ ער האט געוואקט אז ער גייט אריין אין בית המקדש איז ער

וחטוהו. [ג] בביצה. וק' הא חלפה יבשה קטנה מכביצה הכנה. יז"ל כפי' הערוך. נכלה מתכרת חלוני קרון כן בין רטובין בין יבשין. ופי' יהיו כפי' יוהר: [ג] חייב כו'. ל"ד אלץ טמאה בעלמא וז"ל לתרומה ולחיותה גזון מירוש ויבחר דבין. ח"י כביצורים ה"ש. והכו' כפי' דל"י מנות מדרות לקוברו בין רשעי' גלהמי' וד"ל כל חולל אדם כהשגח ורובו מן הכהן מיב בתרומה מן התורה יחא:

[ד] מיתה. וקס' פה נכלה גמי טמאה ובספ"ח דסנהדרין דיוק ספ"ג דעמאה אינו כמיתה וספ"ח כתב דהכא לא נחית התנא אלץ לשמעונין שהו טמא כביצה מ' כו'. ופי' מיתה. אטורה קאי ול"ת ופי' ביתה טורה יתרו הים ועמולה פה ל"ק דלחן טמאת עמלה טורחתי מחויבי מיתה לחיותה ל"ש שפ"ח שטעמיהו לתקת"ל יתרו ועמולה נכלה: [ה] המעשר. פי' מנ"ש וק' דל"ל להקדים מעשר לחולין: [ו] המקדש. וק' הא קרי' כביצה פ"ו טומאה שאין הניח מגלה עליה חין חייבין על כ"מ ועל כלבים שנוכחים כמת חין מגלה והרי עטין כילת מים ונראה לו דכלל לא קאי לעטין כ"מ אלץ לשאר מילי וה"ק והעטין ביאת מים שחיב על כ"מ חייב אף לאחר ביאתו. כ"מ. ועמתי' :

מטמא את הקודש ואת התרומה. לפי שהוא ראשון לאחר ביאתו. שטבל ולא העריב שמשו יש לו דין שני אומרים פוסל בקדש. כשם שטביל יוס פוסל בתרומה כך פוסל בקדש ואינו מטמא קדש. דכיון שכל קליש' עומתו ופסול משוי טמא לא משוי: ואם בא אל המקדש דכיון לגזרת ישראל אפי' לאחר שטבל קודש שיעריב שמשו: חייב. והאף לעזרת נשים אסור טבול יוס ליכנס

גביצה אויב די פייג איז גרויס גינען וויא אזאיי גיז ספאח גיז שהורה סאיי דיא פייג איז גינען טמא אונ סאיי דיא פייג איז גינען טהור הים ספאין דיא וואקער מיט דיא אש איז טמא גינארין פון דיא פייג והאוכלה חייב מיתה אונ דער וואס האט גינעקין דיא פייג קוקט אים מיתה ווארונ דער כהן איז טמא גינארין פון די וואקער וואס אויף דיא פייג אונ אטמאט וואס עקט תרובה קוקט מיתה אים אין גה גביצה אויב דיא פייג איז גיט גרויס ווי אזאיי הים שהורים איז דיא וואקער מיט דיא פייג אזאיי הים שהורים איז דיא אש קהור ווי יועקער והאוכלה חייב מיתה וואקער גיט שטיין דיא ויסי אויט רבי יוסי זאגט גשהורה אויב די פייג וואס איז אריי געמאלין אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה איז גינען טהור הים שהורים איז די וואקער מיט די אש אויף קהור שהורה וטמאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי טמאת וטמא אטענקט וואס איז גינען טהור צו די פרה ארוקה האט אריין גישטעקט דעם קאפ אונ דאס גקעקטע טייל פון זיין גוף אין דיא וואקער מיט די אש פון די פרה ארוקה: איז ער טמא גינארין: ד כל השטן ביאת מים מדבתי תורה דער מענקט וואס איז טמא אונ גיר דארף זיך טובל זיין פן התורה ווי תורה האט גיר דארף ער זאל זיך טובל זיין. איידער ער האט זיך טובל גינען ספסא את הקודש איז ער טמא אונ ער האט געוואקט אז ער גייט אריין אין בית המקדש איז ער

אכל אינו חייב אלא בעורת ישראל: ה' כל המעון ביאת מים מדברי סופרים. כגון אכל אולקין עמאין ושתי עמאין עמאין. והודים והכלים שנטמאו כמסקין וכיוצא בכן: וחכמי' אורחים במעשר. והלכה כחכמים: לאחר ביאתו. לאחר שטבל מיד הותר כבולין וה"ל הערב שמש (ה): ואם בא אל המקדש פסור. ולא אכרה וטרה ביאת המקדש אלא על מי שנטמא בכך הטומאה לדוריתא

(ה) ויש הסנה מ"ם שז"ך שפרך שמש כגון ספרש המעלה שז"ך הוה ל"ג פ"ג והכנס סלוקף הפרה דמעמאין אוחו כמטות יום כו' ומסקי ה"ט דעומות הטובות אף כבולין כשי ה"ט משח"ל כמענות לדקש ולתרומה. וסודו דלפן הסורף מעלות דפרה שח"י ולפ"י כבדי ע"ה לפרושם כתי הע"ט אכל כבדי פרש"י לתרומה וכבדי אכל תרומה ולקדש לא כשי ה"ט: [1] המובשר. כמסקי הטורחים

ה כל המעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה. ומותר בחולין ובמעשר דברי רבי מאיר. וחכמים אורחים במעשר לאחר ביאתו מותר בחולין. ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו ובין לאחר ביאתו פסור: ו כל המעון ביאת מים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מטמא את מי השאת ואת אפר השאת. ואת (גמ') ומוה) המזה מי השאת במגע ובמשא האזוב [ו] המוכשר והמים שאינן מקודשין וכלי ריקם המהור להשאת במגע ובמשא דברי רבי מאיר. וחכמים אורחים במגע

אבל לא במשא: פלגי אכל כזווב המוכשר לקבל עומאה ומשום דלכול הוא לריך הכשר שיבוא עליו מים וכן כמים שאינן מקודשין ועומדין לקדש. וכלי ריקם הטהור ועומד כדי להניח בו אפר טהלת כהה פליגי ר' מאיר וחכמים והלכה כחכמים:

ער חייב מיתה וועיין בהריב ותוויטו: ה' זי המעון ביאת מים מדברי סופרים דער וואס דארף זיך טובל זיין מדברין. דיא רבנן האבינ גינאנט ער איז טמא אונ ער דארף זיך טובל זיין ספסא את הקודש או ער רירט אן קדשים ווערין זיין טמא אונ זיין קענען נאך מטמא זיין אגדערע ופוסל את התרומה אונ אז ער רירט אן תרומה ווערין זיי נאך פסול ויטור בחולין ובמעשר או ער רירט אן חולין אדער מעשר ווענען זיי טהור מען ער זיין עסין דברי רבי מאיר אזוי וואנט רבי מאיר והקמים אפרין במעשר אונ דיא חקמים וואגין ער טאר ניש עסין מעשר לאחר ביאתו נאך דער מביאה. אפילו איידער די וזגן גייט אונקער מיט דייגן מען ער אלץ אן ריען. אונ מען עסין תרומה אונ קדשים אויב ער איז אכנה ואם בא אל המקדש אויב ער איז אריין געקומען אין בית המקדש בין לפני ביאתו נאך דיא פאר דיא מביאה זיין אחר ביאתו אונ סאיי גאט דיא מביאה איידער דיא וזגן איז אונקער גענאנגען פסור איז ער פסור פון אגדערע אונ פון מיתה סאיי ער איז אריין גענאנגען פשוט אונ סאיי ער איז אריין גענאנגען כמסור: ו כל המעון ביאת מים ווער עס איז טמא אונ דארף זיך טובל זיין זון מדברי תורה בין מדברי סופרים סאיי די תורה האט גינאנט ער איז טמא אונ סאיי דיא רבנן האבין גינאנט ער איז טמא ספסא את מי השאת או ער רירט אן די וואקער מיט די אש פון די פרה אדריקה ווערין זיין טמא וואו אפילו ער האט זיך טובל גינען טובל גינען אויב ער טמא ניש געהאט אין וינען או ער איז זיך טובל צו זיין טהור צו דיא פרה אדריקה. איז גלייך וויא ער וואלט זיך ניש טובל גינען. אונ אויב ער האט זיך טובל גינען אונ האט גיהאט אין וינען או ער איז זיך טובל צו

לחטאת דלגיה הכשר ועומה כתיב לחטת: (1) והיה של
 חזין עמיהו ואלב סיסף ללכתה לא היה נקט רישא
 תרומה: [ת] תרומה. ה"נ כפחות מכילה דלא חף התורה
 עמלה לחטאת: [ט] אין כ"י. ק' אמתי לא חמי ה"נ ואם הוה
 כשר ואלו דהכא לריד הויה אחרת ומזכרנן: (1) ה"ט
 ובר"מ. וק' דל"כ הויה חמי ליעל
 דלחוב מתקמח עמיהו וברי
 דלחוב פסול ליהוי כ"י ובר"מ
 כחבורו כ"י סבורי עמיהו ליהוי
 שלב המשקין והסוליס כ"י ה"ה
 כעמתי לחטאת. ולדבריו הכא
 כמשקין פליגי טבורין לחטאת:
 [ב] קלחיה. פ"ג ג' ערשים

ז כל אווב שיש לו שם לווי. שרנילין ללוה שם
 שם אחר כגון הכך למפרש לקמן. אווב זה. כלומר
 אווב שחס שטרואה אורו אומר זה אווב הוא כחסם:
 אלוה תרומה שמה. שזווב של גנה חייב כתרומה

ז כל אווב שיש לו שם לווי פסול. אווב
 זה כשר. אווב יוון אווב כוחלי אווב רומי
 אווב מדברי פסול. ושל תרומה שמה
 פסול ושל [ת] מהורה לא יזה ואם הוה כשר
 [ט] אין מוין לא ביונקות ולא בתמרות. אין
 הייבין על היונקות. על ביאת המקדש. ר"א
 אומר אף לא עף התמרות. אלו הן היונקות גבעולין שלא גמלו: [ח] אווב
 שהוה בו כשר למחר בו את המצורעים. לקטו לעצים ונפלו עליו פסול
 מנגבו והוא כשר. לקטו לאוכלין ונפלו עליו משקין אע"פ שנגב פסול.
 לקטו לחמאת כמלקט לאוכלין. דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי
 ורבי שמעון אומרים כמלקט לעצים: [ז] מצות אווב שלשה [ב] קלחיה
 ר"א זכ"ו. ואין הלכה כר"מ: גבעולין שלא גמלו. כ"ז
 קדי שלא יתערבו מים הכשרים בפסולין: אע"פ שנגבו פסול. אע"פ שלא נעמא (1)
 לקטו לחמאת. ללוה בו מי חטאת. כמלקט לעצים. ומנגבו והוא כשר. וכן הלכה: [ז] שלשה קלחין

כשקטו לאכילה והא קמ"ל
 דלע"ג שחא פחות מכילה
 שצילו ממחא מי חטאת אס"ה
 הואזו פסולה כיון שזווב
 עלמו עמא (1): ושל
 מהורה לא יזה. מפני
 שמשפיד את התרומה:
 תמרות. כיון גברין שיש
 כרשמי האווב: אין הייבין
 עליו היונקות. עמא שהוה
 עליו היונקות וכל כדאיה זו
 אל המקדש אינו חייב:
 כ"ז שפחה מוח בתוך כיסו קודם שיפחה: [ח] מנגבו.
 (1) שמהוכשר לקבל טומאה פסול:
 ומנגבו והוא כשר. וכן הלכה: [ז] שלשה קלחין

האמ נייא גיטראנען אונ גיט אנגערייט ווערין
 זיי גיט טמא: ז' כל אווב שיש לו שם לוי יעדרעך אווב
 וואס האט אביי גאנען פסול איז ער פסול צו
 שפרייטען מיט אים אויף אטמא אווב זה כשר
 אבער אז מען זאגט דער אווב. אבער מען זאגט
 דאס איז אווב. אונ מען זאגט גיט נאך אנאטמא
 איז ער קשר צו שפרייטען מיט אים אויף אטמא
 אבער אז מען זאגט אווב יוון. אווב כוחלי. אווב רומי.
 אווב מדברי. אוי פסול וש' תרומה פסול אויב דער
 אווב איז תרומה אונ ער איז טמא פסול איז דער
 אווב פסול צו שפרייטען מיט אים אויף אטמא
 ושל מהורה אונ אויב דער אווב איז תרומה וואס
 איז מהורה יא זיה זאל מען גיט שפרייטען מיט
 אים אויף אטמא. ווייל מען מאכט שארין תרומה
 ואם תת קשר אונ אויב מען האט געשפרייט איז
 קשר איז פון יא ביינקות מען טאר גיט שפרייטען
 מיט דעם אווב וואס ער איז יונג. וואס דיא
 צווייגלאך זענען וויא יא פטרות אונ מען טאר
 גיט שפרייטען מיט דעם אווב וואס אויף אים
 איז דא פירות אזוי וויא מייטלען איז תיבין עי
 ביינקות עי ביאת המקדש אז מען האט געשפרייט
 מיט דעם יונגען אווב אויף אטמא. אונ דער
 טמא איז אריין גינאנגען אין בית המקדש. איז
 ער גיט חייב. ווייל אז מען האט שוין אויף אים
 געשפרייט מיט דעם יונגען אווב איז ער גיווארין
 מהור רבי אקיער אויף רבי אלעזר זאגט אף עי
 פטרות אז מען האט געשפרייט אויף אטמא
 מיט דעם אווב וואס אויף אים איז דא פירות אזוי
 וויא מייטלען. אונ דער טמא איז אריין גינאנגען
 אין בית המקדש. איז ער גיט חייב איז ער
 ביינקות דאס הייסט יונגער אווב גבעולין שלא גמלו
 אויב דאס פליהונג האט זיך נאך גיט געפונט אויף

דיא שפעקלאך: [ח] אווב שיהיה בו קשר למחר בו את
 המצורע דער אווב וואס מען האט געשפרייט
 מיט אים אויף אטמא פון אמת. איז ער קשר
 מען זאל מיט אים טהור מאקען אמצורע קטמו
 געצים אויב ער האט גינמען דעם אווב ווייל זייא
 זענען האלץ אונ ער דארף האלץ ונפיו עיני פקדים
 אונ עם איז אויף גינאטען גיווארען אויף דעם
 אווב וואסער אבער אנדערע משקה פניבו זאל
 ער אים אפ טרינקענען והוא קשר איז דער אווב
 קשר צו שפרייטען מיט אים אויף אטמא קטמו
 זאקלין אבער אז ער האט גינמען דעם אווב צו
 עסין אים ונפיו עיני פקדים אונ עם איז ארויף
 גינאטען גיווארען אויף דעם אווב וואסער אבער
 אנדערע משקה אף עי פניבו אפילו די וואסער
 אבער די משקה איז אפ געטרינקט גיווארין פסול
 פון דעם טענענין איז דער אווב פסול צו שפרייטען
 מיט אים אויב אטמא קטמו וחסאת אז ער האט
 גינמען דעם אווב צו שפרייטען מיט אים אויף
 אטמא פון דיא וואסער מיט דיא אש פון דיא
 פרה ארוקה פלגמס זאקלין איז גלייך וויא ער
 וואלט אים גענומען צום עסין. אז עם איז אויף
 דעם אווב ארויף גינאטען גיווארין וואסער אבער
 אנדערע משקה אפילו מען האט אים אפ גע-
 טרינקט איז ער אויף פסול צו שפרייטען מיט
 אים אויף אטמא דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי סאור
 רבי יהודה דברי יוסי רבי שמעון אומרים רבי יהודה אונ
 רבי יוסי אונ רבי שמעון זאנען פלגמס געצים אונ
 איז גלייך וויא ער וואסער דעם אווב גינמען צו
 האלץ. אונ עם איז אויף דעם אווב ארויף גינאטען
 גיווארין וואסער אבער אנדערע משקה. טרינקט
 מען אים אפ איז ער קשר: [ז] מצות אווב שלשה
 קלחיה די כ"ז זה אויב דער אווב זאל ניון רבי

ג.הן שלשה גבעולין. גבעול ח' בקלה ח'. וג' קלחיס דבעינן ילפינן לקימה לקימה (ח) מהגודת אוזב
 מסתא מרזיס מה להבן שלשה דכתיב מקרי הגודת חף כלן שלשה : מפסגו . משרידו ומחלקו שיחיו הג' קלחיס
 מסורדים זה מזה : ר' יוסי אומר מצות אוזב ג'. ר"י מחמיר טפי מת"ק דלר"י חתלה שנים פסול ולת"ק
 חתלה ב' כשר וחיונו פסול עד שיסיה חתלתו כשריו ח'. ודקאמר ת"ק מלות אוזב ג' קלחיס . למנהו בעלמא .
 זלזל לכבד והלכה כר' יוסי :
 וגרדומיו כל שהוא :
 גרדומי הגבעול כל שהוא
 ושיריו וגרדומיו תרי מעלי
 ניהו דשריו הוי שרי הג'
 קלחין דהיינו שני קלחין
 וגרדומיו הוא הגבעול עלמא
 ובגהם שלשה גבעולין רבי יהודה אומר של
 שלשה שלשה אוזב שיש בו שלשה קלחיס .
 [וא] מפסגו ואונדו . פסגו ולא אנדו אנדו ולא
 פסגו . לא פסגו ולא אנדו כשר . רבי יוסי
 אומר מצות אוזב שלשה קלחיס . ובהם שלשה
 גבעולים . ושיריו שנים וגרדומיו [יב] כל שהוא :
 דאגרדוס ושכר ושחמיר ממנו כל שהוא :

ווארצ'לען ובהם שלשה גבעולין אונג אין דיא דרייא
 ווארצ'לען זאל זיין דריי שטעקלאך . אין יעדער
 ווארצ'לען זאל זיין איין שטעקל פון די יהודה אומר
 רבי יהודה זאגט שי שלשה שנייה דריי שטעקלאך
 זאל זיין אין יעדער ווארצ'לען . איז גיין שטעקלאך
 אויב שיש בו שלשה קלחיס דער אוזב וואס אין אים
 איז דא דרייא ווארצ'לען פסגו זאל זיין אים צו
 זייקען עס און זיין יעדער ווארצ'לען פונדער
 זאנדו אונג זאל דיא דרייא ווארצ'לען צו זאמען
 גינדען פסגו זאל אנה אויב ער האט גיט צו זאמען
 גיבונדען דיא דרייא ווארצ'לען נאר ער האט
 גיהאלטן די דריי ווארצ'לען אין האנט אונג האט
 געשפריצט מיט וויי . אדער אנה זאל פסגו ער
 האט די דריי ווארצ'לען פון דעם אוזב צו זאמען
 גיבונדען נאר ער האט זיי גיט צו ריקען . אדער
 לא פסגו זאל אנדו ער האט זיי גיט צו ריקען אונג
 גיט צו זאמען גיבונדען פון די דער אוזב פון ער
 שפריצען מיט אים בני יוסי אומר רבי יוסי זאגט
 מצות אוזב שלשה קלחיס די מצוה איז דער אוזב זאל
 זיין דריי ווארצ'לען ובהם שלשה גבעוליס אונג אין די
 דרייא ווארצ'לען זאל זיין דריי שטעקלאך . אין
 יעדער ווארצ'לען איין שטעקל ושיריו שנים אויב
 עס איז גינען דריי ווארצ'לען אונג איינער איז
 פארצ'לען גינארין . איז דיא זענען געבליבען
 אויך פון גינארין אונג אויב דיא שטעקלאך וואס
 קען האט גישפריצט מיט זיי זענען אפ גיבראכין
 גינארין אונג זייא זענען גינארין קורץ בל שהיא
 וויא פיל עס איז גיבליבען פון זייא איז פון ער
 אנהייב ווען קען געקט דעם אוזב דארף זיין די
 זייגן פון די שטעקלאך אפפא :

רש"י

במראה גרה דף י"ט ע"א

רש"י

שור . דמו אלוס כדאמר
 כחם' יומא הכי חזיר והאי
 סומק: דם שחיטה. משתנה
 איזהו ארום כרם המכה . מאי כרם המכה והולך : צפור חיה . דם
 אמר רב יהודה אמר שמואל כרם שור
 שחוט ולויא כרם שחיטה אי אמר כרם
 שחיטה הוה אמינא ככולה שחוטת קא משמע

לן כרם המכה בתחלת הכאה של סכין עולה אמר כרם צפור חיה איבעיא להו חיה לאפוקי שחוט
 איזהו ארום וועלכע בלוט פון אנדה ווערט גערופין
 רויט כרם המכה אז דער קאלער איז ווי די
 בלוט פון אמקה פון כרם המכה וואס מיינט קען
 ווי די בלוט פון אמקה אפר רב יהודה אפר שבווא
 האט רב יהודה גיזאנט פון שבווא'ס וועגן דעם
 שור שחוט מען מיינט די בלוט פון די נדה איז אזוי
 רויט וויא דיא בלוט פון אגישאכטענען אקס .
 פונעם די גמרא זייא כרם שחיטה זאל מען זאגן
 די בלוט זאל זיין רויט ווי דיא בלוט וואס גייט
 ארויס פון אקס ווען מען שעקט אים . צו וואס
 דען זאנט מען ווי די בלוט פון אמקה . גענעקט
 די גמרא אי אפר כרם שחיטה אז מען וואלט זאגן
 די קאלער זאל זיין וויא דיא בלוט פון שעקטין
 הוה אמינא כדכתיב שחיטה וואלט מען מיינען ווי ריא
 בלוט וואס גייט ארויס פון דעם גאנצן שעקטין .
 אונג דאס בלוט וואס גייט ארויס פון דעם שעקטין .

או דיכמא לאפוקי כחוש
כחוש

או דילמא לאפוקי כחוש תיקו :

כחוש . והאי מיה לטון
כריאה הוא :

איר ניגעבין או דיקמא יאמקי כחוש אָדער מען
מיינט טאקי די בלוט פון נרות זאל ויין אזוי
רויט נוי די בלוט נואם גייט ארויס פון אפויגיל
גיט אקראנגען פייגל פֿייגל די פֿראגע :

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

רבי יודאי שאל ליה לר' שמעון יומא חד לאערע ענויה כרחא ח"ל ר' הא כתיב (ס"א כפרשתא לשנת) כפרשתא
לא שנת לאחר ישעיה דכתיב כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' ונחתי להם כביתו
וכחמיתו וגו' מה קא מייירי ח"ל קסוקאחא חמד קטרי כטיפסא ונחית למנה לאורייתא בני נחמה או אשכי
לאחורז ויול אבתרתי ותתון לבך . ח"ל בניניה דמר עבידא חרמא וכתיבה דמר אסחכל כשכינתא . ח"ל
ח"ל מנה לא הא חוקמיה כתיבא ולא פרישו מנה כה אמר ה' למריסים מאן סריסים אלני אטון כתיבא
דמשדלני כזורייתא ומסרסי גרמיהו כל שיחא יומין דשבתא ולעטן כזורייתא וכליליא דשבתא מזורי גרמיהו
כזונגל ליהון משוס ידעי רזא עלאה כשעתא דמטרותיא אדונגת במלכא . ומיטן כתיבא ידעינן רזא לא
מכונין לכיבו למהימנותא דמלריהון ומתכרכאן כאיבא דמשיהון כההוא ליליא ודא הוא דכתיב אשר ישמרו כמה
דלת חמר וזכיו סמר את הדבר יאקרו סריסים ודאי בנין למחלה לשבתא לאשכחא רעוא דמלריהון דכתיב וכחזי
כזאב חפלתו מתי כזאב חפלתו לא זונגל דמטרותיא ומחויקיס ככרתי כלל חד ככרתי סתם זכאה חולקיה
דמאן דלחקסא בקדושה לא וידע רזא לא :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מסור

הרמב"ם הלכות שבת פ"ו שצרי הקרושה ח"ב שער ד'

הפוסק עם העבדים לבנות לו חצרו או כותלו או לקצור את שדהו או ששכרו שנה או שתיים לבנות לו חצר או לישע אם היתה המלאכה במרינה או בתוך התחום אסור לו להניחן בשבת בשבת כפני הרואים שאינם יודעים שפסק ואם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר (א) הפוסק גם העבדים לבנות לו חצרו או כותלו או

שאינו יודעים שפסק ואם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר

איווד האמא בעדונגען אעבדים ער זאל באהען אהויף פון זיינעמאנוענין אָדער ער זאל מאכין אטואנט פון זיינעמאנוענין או יאָדער אה שרהי אָדער איווד האמא בעדונגען אעבדים ער זאל אפשינדין דיא תבואה פון זיין פעלד או ששכרו שנה או שתיים לבנות לו חצר או לישע אָדער ער יוד האמא בעדונגען דעם עבדים אויף איהאָר אָדער אויף צוויי יאהר ער זאל אין די צוויי באהען פון זיינעמאנוענין איהרע אָדער ער זאל פלאַנצין אוויינגארטן אם היתה המלאכה במרינה אויב דיא ארבעט איז אין שטאט או בתוך התחום אָדער אין צוויי מויענדער אַיילין פון שטאט אסור לו להניחן לבנות בשבת מאר גיט דער יוד לאזין ארבעטין דעם עבדים אום שבת מפני הרואים שאינם יודעים שפסק וייל דיא בענעמאנין נואם וועלן זעהן דער עבדים מוהמ די מלאכה פון דעם יוד אום שבת וועלן זיין מיינען אז דער יוד האמא בעדונגען דעם עבדים אויף פאן ארבעט אונ ער צאהלט אים פאר יעדער טאג בזונדער . האמא דאך דער יוד בעדונגען דעם עבדים ער זאל בייא אים ארבעטין שבת אונ דאס מאר מען דאך גיט אונ זיי וועלן גיט וויסען אז דער יוד האמא בעדונגען דעם עבדים אויף דעם נאנצין הויף באהען . אונ דער יוד האמא נאר גיין מוהמ פון דעם נואם דער עבדים ארבעט אום שבת . אונ דאס מעג מען . אָדער דער יוד האמא בעדונגען דעם עבדים אויף דעם נאנצין יאהר . אונ ער צאהלט אים גיט בזונדער פאר דיא שבתדיגע ארבעט . נאר פאר דעם נאנצין יאהר צו זאמען . אונ דאס מעג מען אויף . פון דעם וועלן זיין גיט וויסען נאם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר אונ אויב דיא ארבעט נוערט געמאכט ווייטער ווי צוויי מויענדער אַיילין פון שטאט . מעג מען שצין שם ישראי שרתא את הפועלין בשבתו לישון בשבת טייל דארטין זענען גיט

המסמך ככרתי נקרא לדיק כמ"ט לדיק אוכל לזכות נספו ודוד אמר טוב לי כי עניתי לטען אלמד חוקך ולא שלל יעקב אלא ונתן לי להם לזכור וכנז לזכור : שאינו שם ישראל שיראה את הפועלין כשהו עושין כשבת : המסמך ככרתי נקרא לדיק כמ"ט לדיק אוכל לזכות נספו ודוד אמר טוב לי כי עניתי לטען אלמד חוקך ולא שלל יעקב אלא ונתן לי להם לזכור וכנז לזכור : שאינו שם ישראל שיראה את הפועלין כשהו עושין כשבת : המסמך ככרתי נקרא לדיק כמ"ט לדיק אוכל לזכות נספו ודוד אמר טוב לי כי עניתי לטען אלמד חוקך ולא שלל יעקב אלא ונתן לי להם לזכור וכנז לזכור : שאינו שם ישראל שיראה את הפועלין כשהו עושין כשבת :

וכתיב יסכר חמור גרם וגו' ויט שכמו לטוב ולרוע כד היל
 דכסה על תורה פת כמלה חסכל וכי' אם עשה כן חסרין כעו"ל
 וטוב לך לשהיב ולרוע' אין חמורה נחמיימת אלף כתי' שמתיה
 עמו עליה ולרוע' מרבה כשר מרבה רמה ולרוע' לטוב יכסה
 אם כלי' קדוש שריו כחוק משי' ענאמר כקפקך קדוש :

(ב) וכן מותר לאדם להשכיר כרמו או שדהו לעבו"ם
 אע"פ שהוא נורעו ונוטעו כשבת שהרוא' יודע ששכורין
 הן או בארסותו נתן להם . ודבר ששם ישראל כעליו
 קרוי עליו ואין דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו
 או ליתנו בארסותו אמור להשכירו לעבו"ם מפני
 שהעבו"ם עושה כמותו המקום מלאכה כשבת והוא נקרא על שם הישראל פעלי :

גים דא יודין וואס זאלין זעהן וויא דיא עכו"ם
 ארבעטן אום שבת . ווארום ווייטער וויא צווייא
 טווענד אילין פון שטאט טאר דאך איוד גים
 גיין אום שבת : (כ) וכן מותר גאט להשכיר כרמו או
 שדהו לעבו"ם איוד מעג פארדינגען זיין וויין גארטן
 אדער זיין פעלד צו אעכרים אף עי' פ' שהיא ווערן
 ונאמען געבט אפילו דער עכו"ם פארנויט די פעלד
 אדער צו פלאנצען די בוימער אין וויין גארטן
 אום שבת . פון דעסקווענין מעג מען שהרואה יודע
 ששכורין בן או בארסות נתן להם ווארום דער יוד
 וואס וועט זעהן דער עכו"ם וועט אום שבת אין
 איודישע פעלד . וועט ער וויסען אדער דער יוד
 האט דיא פעלד פאררונגען צום עכו"ם . אדער
 דער יוד האט אנועק געגעבן דיא פעלד צום
 עכו"ם ער זאל אין איר זיין אארים . ער זאל אין
 איר אקערין וועט אונד דער עכו"ם זאל אים געבן
 אהלל פון דיא חבואה וויא וועט וואקסן וי' וי' וי'
 ששם ישרא' געלוי קרוי עליו אונד אזוי און און וואס
 דער נאמען פון דעם בעל הבית וואס ער איז
 איוד ווערט גערופין אויף דיא זאך . דהיינו אלע
 מענטשן פון שטאט ווייסן אז די זאך גיהער צו
 דעם יוד ואין דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו או
 זייגן בארסותו אונד דאס מערקסטע מענטשן פון די
 שטאט פאררונגען גים אזוי און אזאך אונד זיי גיבען
 גים אזוי און אזאך צו אארים אמור להשכירו לעכו"ם
 טאר גים דער יוד פאררונגען די זאך צו אעכרים
 מפני שהעכו"ם עושה כמותו המקום מלאכה בשבת ווייל
 דער עכו"ם וועט שטאן אפלאקט אום שבת אין
 די זאך אונד אין די שטאט וואס נקרא עג שם הישרא'ל
 געלוי אונד די זאך ווערט דאך גערופין אויף דעם
 גאמען פון דעם יוד וואס ער איז דער בעל הבית
 פון דיא זאך . וועט מען זאגן דער יוד האט
 גערונגען דעם עכו"ם ער זאל ביי אים ארבעטן אום
 דער יוד האט דיא זאך פאררונגען צום עכו"ם . ווייל עס איז גים דער שטייגער מען זאל אזוי
 אזאך פאררונגען :

קליידן אויף זיך ויה יתבי' יששכר חמור גרם ויט שכמו
 דכסוי אונד עס שטייט אין פסוק יששכר איז וויא
 אשטארקער אייניל אונד ער האט איינגעבויגן
 זיין אקסיל צו לוידין דעם און פון דיא תורה
 וואס רבותינו זקונים זענען געבן אונד דיא רבנן האבן
 גיזאגט דך היא זרבה של תורה אזוי איז דער פירונג
 פון דעם מענטש וואס וויר לערנען תורה פה
 בקצה האבלי זאלקסט עסין טרוקן ברויט מיט זאלץ .
 אונד וואסער זאלקסטו טרינקען מיט אמאס . אונד
 אויף די ערד זאלקסטו שלאפן . אונד אין די תורה
 זאלקסטו דיה מאקערין אס עשית בן אויב דו האקסט
 אזוי גיטאקן אשכרה בעולם הוה וטוב דך געלס הבא
 וועט דיר וואהל זיין אויף די וועלט אונד עס וועט
 דיר גוט זיין צו עולם הבא וואס רבותינו זקונים
 זענען געבן נאך האבין דיא רבנן גיזאגט אין התורה
 מהמקומות אלף בסי' שמיטת עצמו עליה די תורה בלייבט
 נאר בייא דעם גערן וואס הרבה וער פייניגט
 דעם גוף פון וועגן די תורה לערנען וואס רבותינו
 זקונים זענען געבן נאך האבין דיא רבנן גיזאגט מרבה
 בשאר מרבה רפה דער מענטש וואס מערט אויף
 זיך פלייש ער וזכט נאר ער זאל נוסט עסין אונד
 גוט טרינקען ער זאל ווערין פעט . אז ער וועט
 שטארבן אונד וועט ליגען אין קבר . וועלן דיא
 ווערים האבן פיל צו עסין . אונד יעדער בים
 וואס דער ווארעם בייסט זיין לייב . שטעקט ווי
 מען שטעקט מיט אנאדיל אין לעבעדיגע פלייש
 וואס רבותינו זקונים זענען געבן נאך האבין דיא חכמים
 גיזאגט זעלם יראה אדם כאלו קדוש שרוי בחוק מעיו
 אייביג זאל אפענטש זעהן גלייך ווי אהייליגקייט
 איז אין זיין גידערים שגאט דער קדוש וויא עס
 שטייט אין פסוק אין דיר איז דיא הייליגקייט :

עניני חכמת וצדקת בצלאל

דער מדרש תנחומא שרייבט רבי מאיר זאגט
 פאר יעדער מצוה וואס אפענטש מוהט
 שיקט הקב"ה אפלאך פון הימל צו דעם מענטש
 ער זאל אים היטען עס זאל אים גיין שטעקטס
 טרעפן . אויב ער האט גיטאקן איין מצוה שיקט
 מען צו אים איין מלאך . אונד אויב ער האט
 גיטאקן פיל מצות שיקט מען צו אים פיל
 מלאכים וי זאלן אים היטען . ווי עס שטייט אין